

පරිවෘත්තීය සම්ප්‍රදායේ ධර්මය

තෙවන වෙළුම

කටුකරැන්දේ සදාචාරය හිසට

පොත්ගැලියල ධර්මයට ධර්මයට මාධ්‍ය භාරය

**පොත්ගුල්ගල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරයේ
විශේෂ නිවේදනය**

2013.07.07 දින අභිනවයෙන් පිහිටුවා ගන්නා ලද 'පොත්ගුල්ගල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරය' මගින් පූජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණානන්ද ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් මේතාක් සම්පාදිත සහ ඉදිරියට සම්පාදනය කරනු ලබන සියලුම ධර්ම ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශයට පත් කෙරෙන බවත් මින් පසු උන්වහන්සේගේ කිසිදු ග්‍රන්ථයක් කොළඹ ධර්ම ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය මගින් ප්‍රකාශයට පත් නොකරෙන බවත් අප පාඨක පිරිස වෙත මෙයින් දන්වා සිටිමු.

මෙයට
සසුන් ලැදි
පොත්ගුල්ගල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරය

පටිච්ච සමුපපාද ධර්මිය
විශේෂ 'පහන් කණුව දෙසුම්' වෙළුමකි.

තෙවන වෙළුම - දෙවන මුද්‍රණය
(11-15 දෙසුම්)

කටුකුරැන්දේ ඤාණනන්ද හිතපු

ISBN 978-955-41497-0-0

පොත්ගල්ලල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම.

ප්‍රකාශනය
පොත්ගල්ලල ධර්ම ග්‍රන්ථ ධර්ම ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරය
2014

ධර්ම දානයකි

මුදලට විකිණීම සපුරා තහනම් වෙයි.

පොත ලබාගත හැකි ස්ථාන:

1. අනුර රූපසිංහ මහතා - 27, කොළඹ විදිය, මහනුවර.
2. ස්ටැන්ලි සුරියාරච්චි මහතා - 25, කඩවිදිය, දේවාලේගම.
3. ඩී. ටී. චේරගල මහතා - 422, වැලිපාර, තලවතුගොඩ.
4. හේමමාලා ජයසිංහ මිය
29/8, පැඟරිවත්ත මාවත, මිරිහාන, නුගේගොඩ.
5. සංජීව නවරත්න මහතා
අංක 308/17 බී, කිරිවත්තුඩුව පාර, මාගම්මන, හෝමාගම.
6. හේමා රූපසිංහ මිය - 26, හැව්ලොක් පාර, ගාල්ල.
7. එස්. ඒ. ලයනල් මහතා
140/19, රුහුණසිරි උද්‍යානය, හක්මණ පාර, මාතර.
8. සිරිමා විජේරත්න මිය - ඇලපාත, රත්නපුර.
9. ඒ.ජී. සරත් චන්ද්‍රරත්න මහතා
සමන්, ඇරැවුල හන්දිය, කණ්ඩලම පාර, දඹුල්ල.
10. වෛද්‍ය පී. වීරසිංහ මහතා
බණ්ඩාර බුලංකුලම, ලංකාරාම පාර, අනුරාධපුර.
11. ජේ.ඒ.ඩී. ජයමාන්න මහතා
ජයමාන්න වත්ත, ලබුයාය, කුරුණෑගල පාර, කුලියාපිටිය.
12. ආර්.ඒ. චන්දි රණසිංහ මිය
ස්ට්‍රඩියෝ 'වායා', රෝහල හන්දිය, පොළොන්නරුව.

වෙබ් අඩවිය: www.seeingthroughthenet.net

මුද්‍රණය:

කොලට් ප්‍රින්ටර්ස්

17/2, පැඟරිවත්ත පාර, ගංගොඩවිල, නුගේගොඩ.

දුරකථනය: 011-4 870 333

'යො පටිච්චසමුප්පාදං පසසති-
සො ධම්මං පසසති
යො ධම්මං පසසති -
සො පටිච්ච සමුප්පාදං පසසති''

''යමෙක් පටිච්ච සමුප්පාදය දකීද-
හේ ධම්මය දකියි.
යමෙක් ධම්මය දකී ද
හේ පටිච්චසමුප්පාදය දකියි.''

“කතමො ච භික්ඛවෙ පටිච්චසමුප්පාදො?

ජාති පච්චයා භික්ඛවෙ ජරා මරණං.

උප්පාදා චා තථාගතානං

අනුප්පාදා චා තථාගතානං

ධීතාව සා ධාතු

ධම්මධීතතා ධම්මනියාමතා ඉද්දසච්චයතා

තං තථාගතො අභිසම්බුජ්ඣති අභිසමෙති

අභිසම්බුජ්ඣත්වා අභිසමෙත්වා

ආචික්ඛති

දෙසෙති

පඤ්ඤපෙති

පට්ඨපෙති

විචරති

විහජති

උත්තානිකරොති

පසස්ථාතිවාහ

*****

මහණෙනි, පටිච්චසමුප්පාදය යනු කීම?

උපත නිසාය මහණෙනි, දීර්ඝ සහ මරණය

තථාගතවරු උපදනේ හෝ වේවා

තථාගතවරු නුපදනේ හෝ වේවා

ඒ ධම්මාකුච සිටියේමය.

ධම් සපිතිතාව, ධම් නියාමතාව, ඉද්දසච්චයතාව.

එය තථාගත තෙම අවබෝධ කරගනියි, වටහා ගනියි.

අවබෝධ කරගෙන, වටහාගෙන,

කියාදෙයි

දෙසයි

පණවයි

පිහිටුවයි

විචරණය කරයි

බෙදා දක්වයි

ලිහිල් කොට දක්වයි

‘බලවු’ යයි කියයි.

පටුන

	පිටු
හැඳින්වීම	vi
ප්‍රකාශක නිවේදනය	viii
අමා ගඟ	x
11. 'යෙ ව රුපුපගා සනා' (නිරෝධ සත්‍යය) පාදක සටහන්	01
12. 'විරසං වත පසාමි' (සැඬ වතුරෙන් එතරවීම) පාදක සටහන්	29
13. 'යං කිඤ්චි දුක්ඛං සමෙහාති' (සංස්කාර සන්සිදීම) පාදක සටහන්	55
14. 'ඉදං ඡාතු වෙදගු' (සලායතන නිරෝධය) පාදක සටහන්	83
15. 'තෙසං එසසපරෙනාතං' (ස්පඨියේ රහස) පාදක සටහන්	109

හැඳින්වීම

තථාගත සම්මාසම්බුදු රජාණන් වහන්සේ සම්බෝධි ලාභයෙන් අනතුරුව තමන් වහන්සේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරගත් ශාඛන ප්‍රණීත අතකතාවචර ධර්මයේ ගම්භීරතාවට සිත යෙදූ විට කෙලෙස් හරිත ලෝකයාට දැකීමට දුෂ්කර වූ ගැඹුරු තැන් දෙකක් දුටු සේක. එකක් 'ඉදසුච්චයතා' නම් වූ පටිච්චසමුප්පාදයයි. අනෙක සියලු සංස්කාරයන්ගේ සන්සිඳීම, සියලු උපධීන් අත්හැර දැමීම, තණ්හාව ක්‍ෂය කිරීම, විරාගය, නිරෝධය නම් වූ නිබ්බානයයි.

පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ ගම්භීරත්වය නිසාම සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් සියවසක් ගත වීමට පෙර පැන නැඟි විවිධ බෞද්ධ නිකායයන් අතර විවිධාකාර අථි විචරණ ඒ පිළිබඳව ඉදිරිපත් කෙරුණි. වචනයක් වශයෙනුත්, දර්ශනයක් වශයෙනුත් භාරතීය දර්ශන සම්ප්‍රදායයන්ට 'අමුත්තකු' වූ පටිච්චසමුප්පාදය හඳුනා ගැනීමට දැරූ දාර්ශනික ප්‍රයත්නවල ප්‍රතිඵල වශයෙන් එකිනෙකට විරුද්ධ විග්‍රහ විචරණ අථිකථන රැගත් ප්‍රකරණ ග්‍රන්ථ රාශියක් බිහිවිය. එක් එක් බෞද්ධ නිකාය තම තමන් ගත් දෘෂ්ටි කෝණයට අනුව පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය විග්‍රහ කරන්නට විය. එනිසාම බුද්ධ දේශනාවට අනුකූල වූ නිවැරදි අර්ථකථනය කුමක්ද යන්න නිගමනය කිරීම දුෂ්කර කාර්යයක් වී ඇත.

මේ වාතාවරණය තුළ සුක්‍රාගත බුද්ධ දේශනා ඇසුරින් පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය විචරණ කරමින් අප විසින් දැනට පවත්වාගෙන යනු ලබන 'පහන් කණුව පටිච්චසමුප්පාද දේශනා මාලාව' මෙසේ වෙළුම් වශයෙන් මුද්‍රණද්වාරයෙන් නිකුත් කිරීමට තීරණය කළෙමු. මෙයට විසි වසරකට පමණ පෙර මිනිරිගල නිස්සරණ වනයේ යෝගාවචර සඟ පිරිස හමුවේ අප විසින් පවත්වන ලද, 'නිවන' දෙසුම් පෙළ 'නිවනේ නිවීම' නමින් වෙළුම් එකොළොසකින් නිකුත්ව ඇති අතර එහිදී ද නිවන ශීඝ්‍රයෙන් පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය තරමක් දුරට

විවරණය වී ඇත. ඒ ග්‍රන්ථමාලාව හා අපගේ අනෙකුත් පොත පත කියවූ ඇතැමෙක් 'පටිවසමුඥාදය' ශීර්ෂ කොට ගෙන වෙනම කෘතියක් සම්පාදනය කරන මෙන් ඇරැයුම් කළහ. මෙම විශේෂ පහත් කණුව දෙසුම් පෙළ ග්‍රන්ථයක් බවට පත් වීමෙන් ඒ ඉල්ලීමද ඉටුවනු ඇතැයි සිතමු. 'නිවන' දෙසුම් පෙළෙහිදී පටිවසමුඥාදය විවරණය කිරීමට අප යෙදූ උපමා රූපක වඩාත් පැහැදිලිව ඉදිරිපත් කිරීමට මෙය අවස්ථාවක් කර ගතිමු.

දෙස් විදෙස් වැසි සැදහැවත් පරිත්‍යාගශීලී විශාල පිරිසකගේ නොමසුරු ආධාරයෙන් 'අමාගහ' දිනෙන් දින පුළුල් වෙමින් ගලායයි. එයින් ජනිත පුණ්‍ය ශක්තිය ඔවුන්හට පරම ශාන්ත නිව්‍යාණාවබෝධය පිණිස උපනිශ්‍රය සම්පතක්ම වේවා!

මෙම දෙසුම් පිටපත් කරදෙන සිරිමා විජේරත්න, කුසුමා විලේගොඩ යන මහත්මීන්ට ද, අපගේ පොතපත ශෝභන ලෙස මුද්‍රණය කරදෙන කොලිටි ප්‍රින්ටර්ස් සමාගමේ සී. ජයසෝම මහතා ඇතුළු සැමට ද අපගේ පුණ්‍යානුමෝදනාව හිමිවේ.

මෙයට
සසුන් ලැදි,
කටුකුරුන්දේ ඤාණහඳු හිඤ්ඤ

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහත් කණුව'
කන්දේගෙදර
දේවාලේගම

(2558) 2014 ජූලි

පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරයේ

ප්‍රකාශක නිවේදනය

දේවාලේගම, කන්දේගෙදර පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනවාසී පූජ්‍ය කටුකුරුන්දේ ඤාණනාද ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සම්පාදිත සියලුම ධම් ග්‍රන්ථ හා දේශික ධම් දේශනා පිරිසිදු ධම් දානයක් වශයෙන්ම ධම් පිපාසික ලෝකයාහට ප්‍රදානය කිරීම උන්වහන්සේගේ අභිමතාථීයයි. ශ්‍රී දත්ත ධාතුන් වහන්සේ වැඩ වෙසෙන ඓතිහාසික මහනුවර පුරවරය කේන්ද්‍රකොටගෙන අභිනවයෙන් පිහිටුවා ගන්නා ලද 'පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍යභාරය' එම උදාරතර අරමුණ ඉටු කිරීමට ඇප කැපවී සිටියි.

මේතාක් කොළඹ කේන්ද්‍රකොටගෙන පවත්වා ගෙන යන ලද 'ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය' තුළින් මින් ඉදිරියට උන්වහන්සේගේ ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණය නොකෙරෙන අතර එයට අදාළව පැවති ග්‍රන්ථ මුද්‍රණය හා බෙදාහැරීම පිළිබඳ කාසිභාරයත්, මේතාක් මහනුවර 'ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරය' මගින් ඉටුකරන ලද ධම් දේශනා සංයුක්ත තැටිගත කිරීම සහ (seeingthroughthenet.net) වෙබ් අඩවිය පවත්වා ගෙන යාමත් මෙම පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍ය භාරයේ වගකීම වනු ඇත.

දෙස් විදෙස් වැසි ධම්කාමී පාඨක ශ්‍රාවක විශාල පිරිසක් වෙනුවෙන් ක්‍රියාත්මක වන මෙම පුළුල් ධම් දාන වැඩ පිළිවෙලට දායකවීමට කැමති පින්වතුන්හට පහත සඳහන් බැංකු ගිණුමට තම ආධාර මුදල් යොමුකිරීමට අවස්ථාව ඇති අතර ඒ පිළිබඳ සියලු විමසීම් පහත සඳහන් ලිපිනයට යොමු කිරීම මැනවි. ආධාර යොමු කිරීමට මෙම ගිණුම හැර සම්පත් බැංකුවේ වෙනත් ගිණුමක් ගොමැති බව අප පාඨක පිරිස දැනුවත් කිරීම් වශයෙන් සඳහන් කරමු.

මෙයට,
සසුන් ලැදි
පොත්ගුල්ගල ධම් ග්‍රන්ථ ධම් ශ්‍රවණ මාධ්‍යභාරය

ආධාර මුදල් යොමු කිරීම:

පොත්ගල්ගල ධර්ම ශ්‍රී ලංකා ධර්ම ශ්‍රී ලංකා මාධ්‍යාභාරය

දුරකථන අංක: 100761000202

සම්පත් බැංකුව - මහනුවර

මෙම ධර්ම දාන වැඩපිළිවෙලට ආධාර එවීම පිළිබඳ විමසීම්:

අනුර රූපසිංහ, 27, කොළඹ වීදිය, මහනුවර.

දුරකථන අංක: 0777-801938

ඊමේල් ලිපිනය: pothgulgala@seeingthroughthenet.net

අමා ගග

මහවැලි ගඟ උතුරට හැරවීමෙන් පසු එතෙක් නිසරු මුඩු බිම් ලෙස පැවති පෙදෙස්වල සිදුවූයේ ඉමහත් වෙනසෙකි. පිපාසයට පැන් බිඳක් නොලබා සිටි ගොවිහු පෙදෙස පුරා නිහඬව ගලා යන සිසිල් දිය දහරින් පිනා ගියහ. මැලවුණු ගොයම සරුව නිල්වන්ව කරලින් බර විය. මල් පලින් ගැවසීගත් තුරු-ලිය බලා සැනසෙන පෙදෙස් වැසියෝ තුටු කඳුළු වගුළහ.

දහම් අමා ගඟ “උතුරට” හැරවීමේ වැඩ පිළිවෙළක් මෙයට තෙවසරකට පෙර ඇරඹුණි. දහම් පත-පොත තබා “එදා-වේල” සඳහා වත් විය පැහැදුම් කිරීමට වත්-කමක් නැත්තෝ, නිහඬව නොමිලයේ ගලායන අමිල දහම් අමා දිය දහරින් සදහම් පිපාසය සන්සිඳුවා ගත්හ. අරිටු මිසඳිටු හැර, සැදැහැයෙන් සරුව, ගුණ නුවණින් බරව පිළිවෙන් මඟට නැමී ගත්හ. ලොවී - ලොවුතුරු මල් පල නෙලා ගනිමින් හද පුරා පිරි බැනියෙන් නන් අයුරින් සොම්නස පළකළහ.

“ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණ භාරය” නමින් දියත් කළ මෙම ධම්දාන වැඩපිළිවෙල සඳහා අපගෙන් වැයවුනේ පිරිසිදු ධම්දාන සංකල්පය පමණි. අමාගඟ “උතුරට” හැරවුවෝ සසුන් ගුණ හඳුනන පරිත්‍යාගශීලී සැදැහැවත්හුමය. “නිවනේ නිවීම” පොත් පෙළ එළි දැක්වීමෙන් නොනැවිති “පහන් කණුව ධම්දේශනා” පොත් පෙළෙහි “බර පැන” දැරීමටත්, දෙස් - විදෙස්වල දහම් පිපාසිතයින් උදෙසා අප අතින් ලියැවෙන අනිකුත් පොත - පත ඒ අයුරින්ම එළි දැක්වීමටත් ඔවුහු උත්සුක වූහ. “දෙන දේ පිරිසිදුවම දීමේ” අදහසින් අමිල වූ දහම ඊට නිසි ශෝභන මුද්‍රණයකින්ම ධම්කාමීන් අතට පත් කිරීමට පියවර ගත්හ. මුද්‍රිත පිටපත් සංඛ්‍යාව අවසන්වනු හා සමගම “නැවත මුද්‍රණ” පළකිරීමෙන් දහම් අමා ගඟ වියළී යා නොදීමට දැඩි අදිටනකින් ඇප කැපවූහ.

“පොත් අලෙවිය” පිළිබඳව මෙකල බහුලව දක්නට ලැබෙන වාණිජ සංකල්පයට පිටුපා, තහංචිවලින් තොරව, තමන් අතට නොමිලයේම පත් කැරෙන “දහම් පඩුර” තුළින් ධම්දාන සංකල්පයෙහි අගය වටහා ගත් බොහෝ පාඨක පින්වත්හු තමන් ලද රස අහරක්, නෑ-හිතවතුන් සමග බෙදා-හදා ගන්නාක් මෙන් නොමසුරුව අන් දහම් ලැදියනටද දී ධම් දානයට සහභාගී වූහ. ඉනුදු නොනැවිති, ශක්ති පමණින් “ධම් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණභාරයට” උරදීමටද ඉදිරිපත්වූහ, ඇතැමෙක් ලොකු කුඩා දහම් පොත් මුද්‍රණය කරවීමේ හා නැවත-නැවත මුද්‍රණය කරවීමේ බරපැන ඉසිලීමට පවා පසුබට නොවූහ.

සම්බුදු සසුන මේ ලක් පොළොවෙහි පවතින තාක් මේ දහම් අමාගඟ ලෝ සතුන් සිත් සනහමින් නොසිඳී ගලා යේවා යනු අපගේ පැතුමයි.

“සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති”

පොත්ගුල්ගල ආරණ්‍ය සේනාසනය
'පහන් කණුව'
කන්දේගෙදර, දේවාලේගම
2000 ජුනි 05 (2544 පොසොන්)

මෙයට,
සසුන් ලැදි
කටුකුරුන්දේ ඤාණනැදි හිසු

11 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධර්ම දේශනා අංක 193)

‘නමො තසස භගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධසස’

යෙ ව රුපුපගා සක්කා - යෙ ව අරුපට්ඨාසිනො
නිරොධං අප්පජානනා - ආගන්තාරො පුනඛභවං

යෙ ව රුපෙ පරික්ඛාදාය - අරුපෙසු අසණධිතා
නිරොධෙ යෙ විමුවච්ඡති - තෙ ජනා මචචුභාසිනො

කායෙන අමතං ධාතුං - චුසයිත්වා නිරුපධිං
උපධිපට්ඨිසසග්ගං - සච්ඡිකත්වා අනාසවො
දෙසෙති සමමාසම්බුද්ධො - අසොකං විරජං පදං
- ඉතිච්ඡකක, තික නිපාත!

සැදහැවත් පින්වතුනි,

ඇසළ පුර පසළොස්වක පෝය දවසක තිලෝගුරු භාග්‍යවත් සමමා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ ලෝකයා හමුවේ තැබූ වතුරාසීසත්‍ය ධර්මය එතෙක් ලෝකයා නොඇසූ විරු අන්දමේ ආශ්චර්යවත් ධර්මයක්.

දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාගී කියන ආර්ය සත්‍ය හතරම පදනම් වෙලා තියෙන්නේ පටිච්චසමුප්පාද ධර්ම නියාමතාව මතයි. ඒක නිසා අද මේ ඇසළ පෝය දවසේ අපි අපේ එකොළොස් වෙනි පටිච්ච සමුප්පාද දේශනාවට මාතෘකාව හැටියට නිරෝධ සත්‍යය ඉදිරිපත් කරගන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා. ඒ නිරෝධ සත්‍යය ලෝකයා එතෙක් නො ඇසූ විරු එකක් බව ප්‍රකාශ කෙරෙන ගාථා තුනකුයි අපි ඉදිරියට ගත්තේ. ඉතිච්ඡක පාළියේ තික නිපාතයේ මේ ගාථා තුන හඳුන්වලා දෙන්නේ මෙන්න මෙහෙම පාඨයකින්: ‘චුක්ඛං හෙතං භගවතා චුක්ඛමරහතාති මෙ සුතං’ අරහත් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් මෙසේ වදාරණ ලද්දී මා විසින් අසන ලදී. වදාරපු කාරණය කෙටියෙන් සඳහන් වෙන්නේ මේ විදියටයි.

**‘රුපෙහි හික්කවෙ අරුපා සන්නරා
අරුපෙහි නිරොධො සන්නරොති’**

මහණෙනි, රූප තත්ත්වයන්ට වඩා, රූප ධ්‍යානවලට වඩා, අරුප ධ්‍යාන ශාන්තය. අරුප ධ්‍යානවලට වඩා නිරෝධය ශාන්තය. ඊළඟට ප්‍රකාශ වෙනවා කෙටියෙන්, ‘මෙන් මේ කාරණයක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළා. එහිලා මෙසේද කියනු ලැබේ’ කියලා. ඔන්න ඊළඟටයි අර ගාථා තුන දක්වන්නේ. ඒ ගාථාවල අර්ථය අපි බලමු. ‘යෙ ව රූපුපගා සන්නා යෙ ව අරුපධ්‍යායිනො’ රූප ධ්‍යානවලට රූප හව්වලට එළඹෙන යම් සත්ත්වයෝ වෙතද ඒ වගේම ‘යෙ ව අරුපධ්‍යායිනො’ අරුප හවයන්හි රද සිටින යම් සත්ත්වයෝ වෙතද ‘නිරොධං අප්පජානනා’ නිරෝධය තේරුම් නොගැනීම නිසා ‘ආගන්නාරො පුනබ්බවං’ නැවත නැවත හවයට පැමිණෙනවා.

‘යෙ ව රූපෙ පරික්ඛායාය’ යම් කෙනෙක් රූපයේ තත්ත්වය පිරිසිදු දෑන ගත්තා නම්, ඒ වගේම ‘අරුපෙසු අසණ්ඨිතා’ අරුපයන්හිත් රදන්නේ නැත්නම්, ‘නිරොධෙ යෙ විමුච්චනි තෙ ජනා මච්චුභායිනො’ ඒවායේත් නොරද යම් කෙනෙක් නිරෝධයෙහි විමුක්ත වෙතද ඒ සත්ත්වයන් තමයි මාරයා පළවා හරින්නේ. ඊළඟට

- කායෙන අමතං ධාතුං - චුසයිත්වා නිරුපධිං
- උපධිපට්ඨිසංගං - සච්ඡිකත්වා අනාසවො
- දෙසෙති සමමාසමුද්දො - අසොකං විරජං පදං

කයින් නිරුපධි නම් වූ අමත ධාතුව ස්පඨි කරලා උපධි පට්ඨිසංග කියල කියන උපධින් අනභැරීම සාක්ෂාත් කරගෙන අනාශ්‍රව වූ සමමා සමුද්දු රජාණන් වහන්සේ ‘දෙසෙති සමමාසමුද්දො අසොකං විරජං පදං’ නික්ලේශි වූ කෙලෙස් රජස් රහිත වූ ඒ නිර්වාණ තත්ත්වය දේශනා කළා.

ඕකයි ඒ ගාථාවල අදහස. මේ ගාථාවලින් කියවෙන අදහස අපට ඉතාමත්ම පැහැදිලිව ප්‍රකාශ කෙරෙන වටිනා සූත්‍රයක් තමයි දීඝ නිකායේ එන පොඨිපාද සූත්‍රය². දීඝ නිකායේ පොඨිපාද සූත්‍රයේදී නිදාන කථාව

හැටියට දැක්වෙන්නේ මෙහෙමයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ සැවැත් නුවර ජේතවනාරාමයේ වැඩ වාසය කරන කාලයක පොඨපාද කියන පරිබ්‍රාජකයා සිය ගණන් පරිබ්‍රාජක පිරිසක් එක්ක මල්ලිකාරාමය නමැති ඒ මල්ලිකා දේවිය අන්‍යතීර්ථකයින් සඳහා කරන ලද ශාලාවෙහි වාසය කළා. බුදුරජාණන් වහන්සේ එක දවසක් සැවැත් නුවරට පිණිස පාතය පිණිස ඇතුල් වෙලා කල්පනා කරනවා “සැවැත් නුවරට පිණිස පාතය පිණිස ඇතුල් වෙන්න කල් වැඩියි. මම යන්න ඕනෑ මේ පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා ඉන්න මල්ලිකාරාමයට පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා හමු වෙන්න.” එහෙම අදහස් කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ දිසාවට වඩින කොට පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා ඒ අවස්ථාව වන විට - බොහෝ තැන්වල එහෙම සඳහන් වෙනවා ඒ අන්‍යතීර්ථකයින් පිළිබඳව - අර ඒ පරිබ්‍රාජක පිරිස් එක්ක ධර්මානුකූල නොවන දෙකිස් කථාවෙන් යුක්තව උස් හඬින් හඬ නඟමින් කථා කරමින් හිටියා. පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා ඇත තියාම දුටුවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වඩිනවා, දැකලා තමන්ගේ පිරිස නිහඬ කළා. “හවත්නි, නිහඬ වෙන්න, නිහඬ වෙන්න ඔන්න භාග්‍යවත් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් වහන්සේ වැඩම කරනවා. උන්වහන්සේ නිහැඬියාව ප්‍රිය කරන කෙනෙක්. නිහැඬියාව වණිනා කරන කෙනෙක්” කියල කිව්වහම මේ පිරිසත් නිහඬ වුනා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ එතනට වැඩම කළා. එතකොටම පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා ‘සොගතං’ කියලා පිළිගත්තා. වඩින්න භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහොම කාලෙකින්ම මේ පැත්තට ආවෙ කියලා උස් ආසනයක් බුදුරජාණන් වහන්සේට පණවලා, බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ හුන්නට පස්සේ මිටි ආසනයක හිඳ ගත්තා. ඉඳගත්තහම බුදුරජාණන් වහන්සේ පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයාගෙන් අහනවා, “පොඨපාද, මම එන වෙලාව වෙනකොට ඔබ හැම මොන වගේ කථාවකද, කොයි විදියේ කථාවකද යෙදිල හිටියේ” කියලා. එතකොට පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා කියනවා, “ස්වාමීනි, භාග්‍යවතුන් වහන්ස, එබඳු කථාවල් භාග්‍යවතුන් වහන්සේට අහන්න දුර්ලභ නැහැ. ඒ කථාව තිබියේවා” කියල වෙන මාතෘකාවක් මතු කරනවා. මොකක්ද ඒ? ඉතාම වැදගත් මාතෘකාවක්. ස්වාමීනි, මේ පසුගිය දවස්වල කුතුහල ශාලාව නමැති ඒ කාලයේ නොයෙකුත් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින්ට එකතුවෙලා රැස්වීම්

පවත්වන්න ඉඩ තිබුණු කුතුහල ශාලාවේ රැස්වූ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණ පිරිස අතර මෙන් මෙබඳු කථාවක් මතු වුණා. 'කෙසේද අභිසංඝඤා නිරෝධය වෙන්නේ'. අභිසංඝඤා නිරෝධය කියලා කියන්නේ පින්වතුනි සංඝඤාවේ ඉහළ මට්ටම් නිරුද්ධවීම. ඒක කෙසේ වෙත එකක්ද කියලා. පොට්ටුපාද තව දුරටත් කියනවා මේ මාතෘකාව මතුළතම ඇතැම් කෙනෙක් මේ විදියට කිව්වා 'අහෙනු අප්පච්චයා' ඒ කියන්නේ හේතු ප්‍රත්‍ය කිසිවක් නැතිවයි සංඝඤාව පුරුෂයකු තුළට ඇතුල් වෙන්නෙන් පිට වෙන්නෙන්, සංඝඤාව ඇතුල් වුනහම ඒ පුද්ගලයා සංඝඤා වෙනවා. පිට උනහම අසංඝඤා වෙනවා. ඔන්න එක ගොල්ලක් කියාපු මතය.

එතකොට තව ගොල්ලක් කියනවා "නැහැ ඒක එහෙම නොවෙයි වෙන්නෙ. සංඝඤාව පුරුෂයාගේ ආත්මයයි. ඒ ආත්මය ඇතුල් වෙනවා පිට වෙනවා. ඇතුල් වෙන අවස්ථාවේදී ඒ පුද්ගලයා සංඝඤා වෙනවා. පිට උනහම අසංඝඤා වෙනවා." ඔන්න ඒ ගොල්ලො කියන අභිසංඝඤා නිරෝධය. තුන්වෙනි ගොල්ලක් කියනවා. "නැහැ නැහැ එහෙම නොවෙයි වෙන්නේ. බොහොම සෘද්ධිමත් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් ඉන්නවා. මහානුභාව සම්පන්න. ඒ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් අර පුද්ගලයා තුළට සංඝඤාව ඇතුල් කරනවා පිට කරනවා. සංඝඤාව ඇතුල් කළ හැටියෙම ඒ පුද්ගලයා සංඝඤා වෙනවා. පිට කළහම ඒ අවස්ථාවේදී අසංඝඤා වෙනවා." හතරවෙනි කොටසක් කියනවා "නැහැ නැහැ එහෙම නොවෙයි. මහා සෘද්ධිමත් මහානුභාව සම්පන්න දේවතාවුන් ඉන්නවා. දේවතාවුන් අර පුද්ගලයාගේ හිත ඇතුළට සංඝඤාව ඇතුල් කළහම සංඝඤා වෙනවා. පිට කළහම අසංඝඤා වෙනවා." මේ කථාවල් අහන් හිටියම භාග්‍යවතුනි, -මේ පොට්ටුපාද කියනවා- මට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිහිපත් වුණා. මේ අභිසංඝඤා නිරෝධය පිළිබඳ පිරිසිදු අවබෝධයක් ඇති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මට සිහියට නැගුණා කියලා ඊළඟට කෙළින්ම ප්‍රශ්නය ඉදිරිපත් කරනවා. "කෙසේද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, කෙසේද ස්වාමීනී, අභිසංඝඤා නිරෝධය වන්නේ?"

දැන් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ පිළිතුර පිළිබඳ කථාන්තරය ඉදිරිපත් කරන්න කලින් මේ පින්වතුන්ට අතුරු කාරණයක් මතු කරන්න වෙනවා බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවල් ඇගයීමට උපකාරවෙන. මේ

කාලය වන විට භාරතයේ යෝගී වින්තනය එක්තරා තීරණාත්මක තැනකට ඇවිල්ලා, ප්‍රශ්න කර තැනකට ඇවිල්ලා, උභතෝකෝටික තත්ත්වයකට පත්වෙලයි හිටියේ. ඒ අය සඤ්ඤාවේ ඉතාම ඉහළ මට්ටමට ගියා. දැන් මේ පින්වතුන් අහල තියනවා ඒ යුගය වෙනකොට භාරතයේ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනන කියන උතුම් තත්ත්වයට ගිය අයත් හිටියා. අහල තියනවනෙ අපේ බෝධිසත්ත්ව සිද්ධාර්ථ කුමාරයෝ අහිනිෂ්ක්‍රමණය කරල සොයාගෙන ගිය ආචාර්යවරු දෙන්න ගැන, ආලාරකාලාම උද්දකරාමපුත්ත. ඉන් ආලාරකාලාම කියන ආචාර්යවරයා ආකිඤ්චඤ්ඤායනන කියන අරුප ධ්‍යාන තත්ත්වය ලබාගෙන හිටියා. උද්දකරාම පුත්ත ආචාර්යවරයා නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායනන කියන ඉහළම අරුප ධ්‍යාන තත්ත්වය ලබාගෙන හිටියා. නමුත් මේ පින්වතුන් අහල තියනවා අපේ බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ ඒ ආචාර්යවරු දෙන්නා තොල් සොලවන කොට, වචන කීපයක් කථා කරන කොට, ඒ ඔක්කොම තත්ත්ව ලබාගෙන ඒ අය ආචාර්ය තත්ත්වයෙන් පුද්දිම ‘මෙතන නිවන නෑ’ කියලා නික්මිලා ගියා. අන්න ඒකෙන් අපට යමක් හිතාගන්න තියෙනවා. ඒ අය හිටියේ එක්තරා තීරණාත්මක තැනක, උත්තරයක් නැති ප්‍රශ්නයක. ඒ උත්තරයක් නැති ප්‍රශ්නය මැදුම් සහියේ පඤ්චනාය සුත්‍රයේ කෙටියෙන් සඳහන් වෙනවා මෙන්න මෙහෙම,

“සඤ්ඤාරොගො, සඤ්ඤා ගණේඛා, සඤ්ඤා සලලං, අසඤ්ඤා සමොහො, එතං සනතං එතං පණිතං යදිදං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤානති” ඒක තේරුම - ඒ අයට තේරුණා මේ සඤ්ඤාව මහා කරදරයක් සඤ්ඤාව රෝගයක්, සඤ්ඤාව ගඩක්, සඤ්ඤාව උලක්, නමුත් අනිත් පැත්ත බලනකොට අසඤ්ඤා සමොහො, සඤ්ඤාව නැතිවීම තුළින් මෝහයට වැටෙනවා. ඒක නිසා ඒකට අතරමැදි තත්ත්වයක් හැටියට විසඳුම මොකක්ද නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාවයි. සඤ්ඤාව ඇත්තෙන් නැහැ නැත්තෙන් නැහැ. අපි පසුගිය දේශනයකින් මේ පින්වතුන්ට ඒක උපමා කළේ ‘සී සෝ’ පැදිල්ලක් කියලා. කොට්ඨම කියතොත් ඒ යෝගීන් ‘සී සෝ’ පදිමින් හිටියේ සඤ්ඤාවද අසඤ්ඤාවද කියලා. ඔන්න ඔහොම තත්ත්වයක් පවතිමින් තිබියදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරියේ මේ ප්‍රශ්නය තැබුවේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙන ආකාරය බලමු. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා පළමුවෙන්ම ‘පොඨාපාද, යම්

ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් කිව්ව නම් අහේතු අප්‍රත්‍යය, හේතු ප්‍රත්‍ය කිසිවක් නැතිව සඤ්ඤාව ඇතිවනවය පුරුෂයෙකුට කියලා, ඒ අය මුලම වරද්දා ගත්තා. මොකද හේතුව, බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. ධර්මානුකූල නිගමනය “සහෙතුහි පොට්ඨපාද සප්පච්චයා පුරිසසස සඤ්ඤා උප්පජ්ජති පි නිරුජ්ජධන්ති”, හේතු ප්‍රත්‍ය සහිතවයි. පුරුෂයෙකුට සඤ්ඤාව ඇති වෙන්නෙන් නිරුද්ධ වෙන්නෙන්. ඔන්න ඊළඟට වටිනා සිද්ධාන්තමය පාඨයක් සඳහන් වෙනවා. මේ පින්වතුන් හොඳට ඒක සිතෙහි දරාගන්න නැවත නැවත සිත්දුවක ධ්‍රැව පදය වගේ. නැවත නැවත බුදුරජාණන් වහන්සේගේ විචරණයේ ඒ සිද්ධාන්ත පාඨය මතු වෙනවා. මොකක්ද ඒ පාඨය “සිකා එකා සඤ්ඤා උප්පජ්ජති සිකා එකා සඤ්ඤා නිරුජ්ජධන්ති” “සිකා එකා සඤ්ඤා උප්පජ්ජති” කියන්නේ ශික්ෂාව තුළින් ශික්ෂණය තුළින් ඇතැම් සඤ්ඤාවෝ උපදිත්. “සිකා එකා සඤ්ඤා නිරුජ්ජධන්ති” කියන්නේ ශික්ෂාව තුළින් ඇතැම් සඤ්ඤාවෝ නිරුද්ධවෙත්.

ඔන්න ඒ සිද්ධාන්තය මතු කරලා ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින්ම ඒ සිද්ධාන්තය ස්ඵට කිරීමට, ඒක ඔප්පු කිරීමට ප්‍රකාශ කරනවා මෙන්න මෙහෙම. කුමක්ද ඒ ශික්ෂාව කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා. ඒක බොහෝ තැන්වල සඳහන් වෙන නිසා, ප්‍රකාශ කෙරෙන නිසා, අපි කෙටියෙන් දැක්වුවොත් තථාගත සම්මා සම්බුදු කෙනෙක් ලෝකයේ උපදිනවා. උන් වහන්සේ ඉපදිලා දෙවියන් මරුන් බඹුන් සහිත, ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් සහිත, මේ ලෝකයේ යථා ස්වභාවය අභිඤ්ඤාවෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර දැන වදාරලා, මුල මැද අග යහපත් වූ ධර්මයක් දේශනා කරනවා. ඒ දේශනාව අහනවා යම් කිසි ගෘහපතියෙක් හෝ ගෘහපති පුත්‍රයෙක්, අහල ශ්‍රද්ධාව ඇතිකර ගන්නවා. ශ්‍රද්ධාව ඇති කරගෙන ශාසනයේ පැවිදි වෙනවා. ශාසනයේ පැවිදි වෙලා සීල සම්පන්න වෙනවා. ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන් යුක්ත වෙනවා. සති සම්පජ්ඤායෙන් යුක්ත වෙනවා. සන්තුට්ඨි ගුණයෙන් යුක්ත වෙනවා. එහෙම යුක්ත වෙලා විචේකයට ගිහිල්ලා තමන්ගේ හිත අභිජ්ඣා ව්‍යාපාද, ථීනමිද්ධ, උද්ධච්ච කුකකුච්ච, විචිකිච්ඡා කියන නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් මුදාගන්නවා. අභිජ්ඣා කියන්නේ කාමච්ඡන්දය හැටියට සමහර තැන්වල සඳහන් වෙනවා. මේ නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කරගන්නවා. එතන ඉඳලම තියනවා

පටිච්චසමුප්පාදය ක්‍රියාත්මක වෙන හැටි. මේ පින්වතුන්ට බලාගන්න පුළුවන් ධ්‍යානයට ළංවන ආකාරය මේ විදියටයි සඳහන් වෙන්නේ. ඒ හික්ෂුව තමා තුළ නිවරණයන් ප්‍රභීණ වූ බව ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරල බලනකොට, හිතල බලනකොට, ප්‍රමෝදයක් එනවා දැඩි සතුටක්. ඒ දැඩි සතුට සන්සුන් කරගෙන ප්‍රීතියක් බවට හරවා ගන්නවා.

ප්‍රීතිය ඇති සිතෙහි කය සන්සුන් වෙනවා. ප්‍රීතිමත් සිතක් ඇති නිසා සන්සුන් වූ කය තුළින් සියුම් සුවයක් විඳිනවා. ඒ සුවය තුළින් සිත සමාධිමත් වෙනවා. ඊළඟට ඒ හික්ෂුව පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ මෙහෙමයි. ඒ හික්ෂුව කාමයන්ගෙන් අකුසල ධර්මයන්ගෙන් සිත මුදාගෙන විතක්ක විචාර සහිත විචේකයෙන් හටගත් ප්‍රීති සුඛය ඇති ප්‍රථම ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරනවා. ඔන්න එතනදී ආයෙන් අර සිද්ධාන්තය මතු කරනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ. ඒ හික්ෂුවගේ කලින් යම් කාම සඤ්ඤාවක් තිබුණ නම් එය නිරුද්ධ වූනා අර ශික්ෂණය තුළින්. ඒ වෙනුවට විචේකජපීතිසුඛසුඛමසච්චසඤ්ඤා කියල කියන ප්‍රථම ධ්‍යානයට අයිති ඒ කාමයන්ගෙන් ඉවත් වීම කියල කියන විචේකයෙන් හටගත් ප්‍රීති සුඛය ඇති සියුම් සච්ච සඤ්ඤාව ඇතෙයි කියල කියන සඤ්ඤාව ඒ හික්ෂුව තුළ ඇති වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ආයින් තහවුරු කරනවා අර පාඨයෙන් 'එවමපි සික්ඛා එකා සඤ්ඤා උප්පජ්ජන්ති සික්ඛා එකා සඤ්ඤා නිරුජ්ඣන්ති' මෙසේමය පොඨ්ඨපාද මේ විදියට තමයි ශික්ෂාවෙන් ඇතැම් සඤ්ඤා උපදින්නේත් ඇතැම් සඤ්ඤාවල් නිරුද්ධ වෙන්නේත්. ඔන්න ඊළඟට දෙවෙනි ධ්‍යානයට යන හැටි කෙටියෙන් සලකාගන්න මේ පින්වතුන්. ඒ ගැන කොතෙකුත් කියලත් ඇති. ඒකෙ ගොරෝසු පැත්ත ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානය නැවත නැවත පුරුදු කරන කොට ඒ යෝගියාට තේරෙනවා ඇතැම් අංග ගොරෝසු, රඵ, හැටියට. ඒවා තමයි පළමුවෙන්ම විතක්ක විචාර. ඒක නිසා ඒ දෙවෙනි ධ්‍යානයේදී කරන්නේ ඒ විතක්ක විචාර සංසිද්ධිමෙන් ඒ වෙනුවට සමාධියෙන් හටගත් ප්‍රීති සුඛයක් මතුකර ගන්නවා ඒ හික්ෂුව පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ, ඒ හික්ෂුවට කලින් තිබුණු විචේකජපීතිසුඛසුඛමසච්චසඤ්ඤා කියන විචේකයෙන් හටගත් ප්‍රීති සුඛය ඇති ප්‍රථම ධ්‍යානය පිළිබඳ සඤ්ඤාව නිරුද්ධ වෙනවා. ඒ වෙනුවට සමාධියෙන් හටගත් ප්‍රීතිය පිළිබඳ සමාධිජපීති සුඛසුඛමසච්චසඤ්ඤාව ඇති වෙනවා.

'එවමයි සිකඩා එකා සඤ්ඤා උපපජ්ජති, සිකඩා එකා සඤ්ඤානිරුජ්ජධති.' ඔන්න ඔය විදියටයි එක ශික්ෂාවකින් සඤ්ඤා මට්ටමක් අත හැරෙන්නේ. එක සඤ්ඤා මට්ටමකට පත් වෙන්නේ. ඊළඟට තුන්වෙනි ධ්‍යානය. ඒකේදීත් කෙටියෙන් සලකගන්න හික්ෂුවට තේරෙනවා ප්‍රීතිය කියන එකත් ගොරෝසු වැඩියි. ප්‍රීතිය ඉවත් කිරීමෙන් එතන කියන්නේ 'උපෙකඩා සුඛ' අමුතු විදියේ උපෙකඩා සුඛයක් භුක්ති විඳිනවා. ඒ තුන්වන ධ්‍යාන අවස්ථාවේ ඒ හික්ෂුව පිළිබඳව කියවෙනවා. උපෙකඩාසුඛසුඛමසච්චසඤ්ඤාව ඇති වෙනවා කියලා. අර කලින් තිබුණු සමාධිජපිතිසුඛසුඛමසච්චසඤ්ඤාව නැති වෙනවා. ඒක නිරුද්ධ වෙනවා. ඒ වෙනුවට උපෙකඩාසුඛසුඛමසච්චසඤ්ඤා කියන තෘතීය ධ්‍යානයට අයිති ඒ සඤ්ඤාව ඒ හික්ෂුවට ඇති වෙනවා. ඒ පිළිබඳව සඤ්ඤා වෙනවා ඒක දැන ගන්නවා. ඔන්න ඊළඟට කියනවා තෘතීය ධ්‍යානයේ තියන ඒ සැපත් දුක් සොම්නස් දොම්නස් සියල්ලමත් ඉවත් කරලා ඊටත් වඩා සියුම් වූ අදුක්ඛසුඛ සුඛමසච්ච සඤ්ඤාව ඇතිකර ගන්නවා වතුර්ථ ධ්‍යාන අවස්ථාවේදී. ඒ හික්ෂුව ගැන කියවෙන්නේ අර කලින් තිබුණු උපෙකඩා සුඛසුඛමසච්චසඤ්ඤාව නිරුද්ධ වෙනවා. ඒ වෙනුවට 'අදුක්ඛසුඛ' නොදුක් නොසුව සියුම් සච්චසඤ්ඤාව ඇති වෙනවා. එතකොට ඒ වෙනකොට සතරවෙනි ධ්‍යානයට ඇවිල්ලා.

රූප ධ්‍යාන සමතික්‍රමණය කරන හැටි ඊළඟට දැක්වෙනවා. ඒ හික්ෂුව රූප සඤ්ඤාවන් ඉක්මවීමෙන් රූප සඤ්ඤාවන් එක්ක යන පටිස සඤ්ඤාව කෙළවර කිරීමෙන් ඒ එක්කම යන නානාසඤ්ඤා යන විවිධත්වය පිළිබඳ සඤ්ඤාව මෙනෙහි නොකිරීමෙන් ආකාශය අනන්තයි අකාශය අනන්තයි කියලා ඒ නිමිත්ත අරගත්තු ආකාසානඤ්ඤායතන සමාපත්තියට සමවඳිනවා. ඒ හික්ෂුව පිළිබඳව තිබෙන ධර්මතාව පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයට අනුව දැක්වෙනවා. ඒ හික්ෂුවට කලින් තිබුණු රූපසඤ්ඤාව නිරුද්ධයි. ඒ වෙනුවට ආකාසානඤ්ඤායතන සුඛමසච්චසඤ්ඤාව ආකාසානඤ්ඤායතනය පිළිබඳ සියුම් සැප සඤ්ඤාව ඇති වෙනවා. ඔය අරූප ධ්‍යාන වශයෙන් තියන පළවෙනි එක.

ඊළඟට කියවෙනවා ඒ හික්ෂුව ආකාසානඤ්ඤායතනය කියන එකත් ඉක්මවලා ඒ ආකාසයට යොමු වූන විඤ්ඤාණය අනන්තයි විඤ්ඤාණය

අනන්තයි කියලා විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයට පත් වෙනවා. පත්උනහම ඒ හික්කුව පිළිබඳ වෙනස දක්වන්නේ කලින් තිබුන ආකාසානඤ්ඤායතනය පිළිබඳ සුබ්බමසච්චසඤ්ඤාව නිරුද්ධ වෙනවා. ඒ වෙනුවට විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනය පිළිබඳ සුබ්බමසච්චසඤ්ඤාව මතු වෙනවා. ඒකත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනවා 'එවමපි සික්ඛා එකා සඤ්ඤා උපපජ්ජති. සික්ඛා එකා සඤ්ඤා නිරුජ්ඣති.' පොට්ඨපාද මෙන්න මේ විදියටයි ශික්ෂාවෙන් සඤ්ඤාමට්ටමක් නිරුද්ධ වෙන්නේ උපදින්නෙන් කියල ඊළඟට එනවා අමුතු අවස්ථාවක්. ඒ හික්කුව විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනයත් ඉක්මවල කිසිවක් නැත කියන 'නඤ්ඤා' නඤ්ඤා කියන එක නිමිත්ත කරගෙන ඉතාමත්ම සියුම් වූ ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතන සමාපත්තියට පත්වෙනවා. ඒ හික්කුව පිළිබඳව මෙන්න මෙහෙමයි සඳහන් වෙන්නේ.

කලින් තිබුන විඤ්ඤාණඤ්ඤායතන සුබ්බමසච්චසඤ්ඤාව නිරුද්ධයි. ඒ වෙනුවට ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනය පිළිබඳ සුබ්බමසච්චසඤ්ඤාව ඇති වෙනවා අර ශික්ෂාව තුළින්. එතන ඉඳල තියනව අමුතුව සන්ධිසථානයක්, ඇතැම් පින්වතුන් අහලත් ඇති අර අරුප ධ්‍යාන නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය තිබුණට මොකද ඒක සියුම් වැඩියි විදහිනාවට පාදක කරගන්න. ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනය තමයි මධ්‍යස්ථානය. එතන ඉඳලයි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට අධිෂ්ඨාන කර ගන්නේ, ඒක කරනව නම්, එහෙම නැත්නම් නිරෝධයට පත් වෙන්නේ. එතකොට නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයේ ඒ 'සි සෝ' පැදිල්ල වෙනුවට මේ හික්කුව කරන ඒ වින්තනය ඉතාමත්ම වටිනවා හොඳට මතක තියාගන්න. මේ ශාසනයේ යන හික්කුව යෝගීන් වගේ නොවෙයි. ඒ හික්කුව කල්පනා කරනව මෙහෙම. ඒ ආකිඤ්ඤාඤ්ඤායතනය දක්වල තියෙන්නේ ශාසනයේ 'සඤ්ඤාග්ග' කියල. මොකද ලෝකික සඤ්ඤාවල කෙළවරයි. 'නඤ්ඤා' 'නඤ්ඤා තමයි' ලෝකික සඤ්ඤාවල කෙළවර. එතකොට ඒකට සඤ්ඤාග්ග නාමය ලැබෙනවා. සඤ්ඤාග්ගයේ සිටියා වූ ඒ හික්කුවට මෙහෙම සිතිවිල්ලක් ඇති වෙනවා. 'වෙනසමානසස මෙ පාපියො අවෙනසමානසස මෙ සෙයො' මේ චේතනා ඇතිවීම මහ කරදරයක්, චේතනා නැති කරනවා නම් හොඳයි කියල. මම චේතනා අභිසංස්කාර ඇතිකර ගන්නව නම් මේ ඇතිවුන සියුම් සඤ්ඤාවල්

නිරුද්ධ වෙනවා ඒ වෙනුවට ඕලාරික ගොරෝසු සඤ්ඤා ඇති වෙන්න පුළුවන්. ඒ නිසා ඔන්න කල්පනා කරලා තීරණයක් ගන්නවා, අධිෂ්ඨානයක් ඇතිකර ගන්නවා ‘යනනුනාහං න වෙව වෙනෙයාං න වාහිසංඛරෙයානති’ මම වෙනනාහිසංඛාර නුපදවන්නෙමි නම් යෙහෙකි කියල හිතලා සාමාන්‍ය කෙනෙකුට කරන්න බැරි දෙයක් ඒ අවසාවේ දී කරනවා. ඒ හිඤ්ඤාව ඉතාම සියුම් සඤ්ඤා තත්ත්වයක් නිසා ‘සො න වෙව වෙනෙති න වාහිසංඛරොති’ ඒ හිඤ්ඤාව වෙනනාව ඇති කරන්නෙන් නැහැ. අහිසංස්කරණය කරන්නෙන් නැහැ. එතකොට මොකක්ද වෙන්නේ?

ඔන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනවා. ඒ හිඤ්ඤාවට අර කලින් තිබුන ආකිඤ්ඤාඤායතන සඤ්ඤාව නිරුද්ධ වුනා. ඒ වෙනුවට වෙන සඤ්ඤාවක් මතුපෙනේ නැහැ. ඒ වෙනුවට මොකක්ද වුනේ. ‘සො නිරොධං චුසති’. ඒ හිඤ්ඤාව නිරෝධය ස්පඨි කරනවා. එතකොට තමයි ඒ විස්තර ඉවර කරලා හකුළුවා දක්වන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙන්න මේ වාක්‍යයෙන් “එවං ඛො පොඨ්ඨපාද ‘අනුපුබ්බාහිසඤ්ඤානිරොධසමපජානසමාපනති හොති” මහ දිග වාක්‍යයක්, ඒක විග්‍රහ කරල තේරුම් කර ගන්න වෙනවා. මෙසේය පොඨ්ඨපාද අනුපුබ්බාහිසඤ්ඤා නිරොධසමපජානසමාපනතිය වෙන්නේ. අනුපුබ්බ කියන්නේ අනුපිළිවෙලින් අහිසඤ්ඤා කියන එක අපි කිව්වා ඒ සඤ්ඤාවල උසස් මට්ටම්. අනුපුබ්බාහි සඤ්ඤා නිරෝධය ඒක. නිරෝධය කිරීම පිළිබඳ සමපජානසමාපනති සමපජඤ්ඤායෙන් යුක්තව කෙරෙන සමවැදීම සිදුවන්නේ මේ ආකාරයෙන්. අනුපුබ්බ කියන වචනය ගැනත් පොඩි අටුවාවක් දුන්නොත් මේ අවසාවේදී මේ ශාසනයේ ඉතාම වටිනා වචනයක් ප්‍රතිපදාව පිළිබඳව ‘අනුපුබ්බ’ කියන එක. ඇතැම් තැන්වල දකල ඇති මේ පින්වතුන් අහල ඇති. අනුපුබ්බ සිකා, අනුපුබ්බ කිරියා, අනුපුබ්බ පටිපදා⁴, මේ ශාසනය තුළ තියෙන්නේ අනුපිළිවෙලින් යන ශික්‍ෂණයක්. අනුපිළිවෙලින් යන ක්‍රියා පටිපාටියක්. අනුපිළිවෙලින් යන ප්‍රතිපදාවක්. අනුපුබ්බ කියන වචනය තුළ තියනවා පටිච්චසමුප්පාදය. හිතල බලන්න පඩි පෙළක් ගැන එකින් එකට, එකින් එකට. ඒකෙන වෙන්නෙ. අනුපුබ්බාහිසඤ්ඤා ඒ විදියට අනුපිළිවෙලින් ගිහිල්ලා මහ පුදුම විදියට අපි නැවත කියපු ටිකකුත් මතක් කළොත් මේ සූත්‍රයේ නැතත් මේ පින්වතුන් දන්නව ඇති නාමධම් ගැන කියන කොට

වේදනා, සඤ්ඤා, චේතනා, එසස, මනසිකාර් ගැන කිව්වා. වේදනා, සඤ්ඤා, සඤ්ඤා වේදයිත නිරෝධයනෙ එතකොට වේදනා සඤ්ඤා නිරුද්ධ වෙන එකයි මේගොල්ලන්ට ප්‍රශ්නයක් වුනේ. සඤ්ඤාව අතහරින්න බැහැ මූලාවට වැටෙයි කියලා.

හේතුව මොකද සංස්කාරයේ එල්ලී සිටිය නිසා. ඒ සංස්කාර එතනදී හඳුන්වන්නේ චේතනා නමින්. අන්න ඒකයි මෙතන තියෙන්නේ. හිඤ්ඤාව ගත්තු තීරණය පිළිබඳව “මට චේතනා ඕනත් නැහැ. සංස්කාර ඕනත් නැහැ” කියලා සිතීම තුළ ඊළඟට වෙන්නෙ මොකක්ද? නිරෝධය ස්පඨී කරනවා. රූපය ඔක්කොම ගිහිල්ල ඉවරයිනෙ. නාමධම් අනුව ඊළඟට හිතා ගන්න දිගින් දිගට කියන්න බැහැ. විවරණ තව හුගක් සුත්‍රයේ තිබෙන නිසා. ඒ ඩිංග හිතාගන්න. එතෙක් තිබුන යෝගීන්ගේ දැඩිනයක් අපේ බෞද්ධ දර්ශනයත් - මධ්‍යම ප්‍රතිපදාත්මක පටිච්ච සමුප්පාදය උඩ යන දැඩිනයත් - අතර වෙනස ඔය ඩිංගෙන් වටහ ගන්න. මේ විදියට ප්‍රකාශ කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ අහනවා. “පොඨිපාද, මේ වගේ අනුපුබ්බාහිසඤ්ඤානිරෝධ සමපජානසමාපතියක් මීට කලින් අහල තියනවද,” “නැතමය ස්වාමීනි. නැතමය ස්වාමීනි.”

ඔන්න ඒක කිව්වට පස්සෙ පොඨිපාද තවත් ප්‍රශ්න කීපයක් මතු කරනවා. එකිනෙක අපි ඉදිරිපත් කරන්න බලමු. පළමුවෙන්ම අහන ප්‍රශ්නය: ස්වාමීනි එක සඤ්ඤාගහයක්ද තියෙන්නේ නැත්නම් සඤ්ඤාගහ කීපයක්ද, “සඤ්ඤාගහ” ගැන කිව්වනෙ සඤ්ඤාවන්ගේ කෙළවර ගැන, බුදුරජාණන් වහන්සේ අමුතු පිළිතුරක් දුන්නා. එක සඤ්ඤාගහයකුත් තියනවා සඤ්ඤාගහ කීපයකුත් තියනවා. එතකොට පොඨිපාද අහනවා “කෙසේද භාග්‍යවතුන් වහන්ස එක සඤ්ඤාගහයකුත් සඤ්ඤාගහ කීපයකුත් තියෙන්නේ?” බුදුරජාණන් වහන්සේ එක්තරා කෙටි පාඨයක් සඳහන් කරනවා. ඒක ඇත්ත වශයෙන් අටුවාවටත් ගැටළුවක්. “පොඨිපාද යම්, යම්, ආකාරයකින් නිරෝධය ස්පඨී කරයිද, අන්න ඒ ඒ ආකාරයෙන් සඤ්ඤාගහත් තියනවා.” ඕක තේරුම් ගන්න වෙන්නේ මෙහෙමයි අපට වැටහෙන හැටියට. දැන් ධම්මයේ දක්වනවා ‘යාවනා සඤ්ඤාසමාපතී නාවනා අඤ්ඤාපටිච්චෙධො’⁶ යම්තාක් සඤ්ඤා සමාපත්ති තියනවා නම් ඒ තුළින් පුළුවන් අඤ්ඤා කියල කියන අර්භත්වයට ඒ විනිවිද යන

විදර්ශනාව යොදල නිරෝධයට යන්න, නිවන් ලබන්න. ඒක නිසයි මේ කිව්වේ. මේ කියාපු අනුපිළිවෙලින් යන නිරෝධය පමණක් සඤ්ඤාගය නොවේ. එක් එක් ධ්‍යාන තුළින් උනත් පුළුවන් අර කියාපු ඒ සඤ්ඤා කෙළවර කරන්න, අර වේතනාඅභිසංඛාර නැති කරලා. ඒකයි එතන ඒ අදහස ගන්න තියෙන්නේ. ඊළඟට දෙවෙනි ප්‍රශ්නයක් අහනවා පොට්ටොපාද, “සාමාන්‍ය සඤ්ඤාව පළමුවෙන් ඇති වෙනවද ඤාණය පසුව ඇති වෙනවද?, එහෙම නැත්නම් ඤාණය මුලින් ඇතිවෙලා සඤ්ඤාව පසුව ඇති වෙනවද, එහෙම නැත්නම් ඒ දෙක එකටම ඇතිවෙනවද?” ඒ කියන්නේ සඤ්ඤාවද පළමුවෙන් ඇති වෙන්නේ. ඤාණය පසුවද, එහෙම නැත්නම් ඤාණය පළමුවෙන් සඤ්ඤාව පසුවට, එහෙම නැත්නම් දෙකම එකට වේද? ඒකට බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙලින්ම ප්‍රකාශ කරනවා. “පොට්ටොපාද සඤ්ඤාව පළමුවෙන් ඇති වෙන්නේ, ඤාණය පසුවයි ඇති වෙන්නේ. සඤ්ඤාව හට ගැනීම තුළිනුයි ඤාණයක් ඇති වෙන්නේ.” ඒ හිඤ්ඤා තේරුම් ගන්නවා එතනත් පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මතාවක් තියන බව. සඤ්ඤාපාදා ව පන ඤාණුප්පාදො හොති. සඤ්ඤාවක් හට ගැනීමෙනුයි මට ඒ පිළිබඳ ඤාණයක් ඇතිවෙන්නේ. අපට මෙතනත් අටුවාව ආචාර්ය මත කීපයක් දක්වනවා මේ සියුම් පාඨය ගැන.⁷ අපට නම් පෙනෙන හැටියට කියන්න තියෙන්නේ මෙහෙමයි. අතීතයේ තිබුණු ඒ යෝගීන්ගේ ප්‍රශ්නය මොකක්ද, සඤ්ඤාව ගුප්ත දෙයක් හැටියට හිතාගන්නා. එක්කො ආත්මය කිව්වා. නැත්නම් කවුරු හරි ඇතුල් කරන දෙයක් කියලා කිව්වා. ඒ වෙනුවට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ සූත්‍රයේ තවත් වටිනා වචනයක් සඳහන් කරනවා.

යම් අවසථාවක හිඤ්ඤාවක් ‘සකසඤ්ඤී’ වේද, මේ කියන්නේ තමාගේ සඤ්ඤාව පිළිබඳව. මෙතන කියනව නේ සමපඤ්ඤාය කියල. එතකොට මුල ඉඳලම යන්නේ සතිසමපජඤ්ඤාය තුළයි. ඒ නිසා අර ගුප්ත සංකල්පවලට, ආත්මවලට, තැනක් නැහැ. ඒ වෙනුවට මොහොතින් මොහොත පටිච්ච සමුප්පාදය අනුවයි යන්නේ කියන එක තේරෙනවා. මෙතන ග්‍රහණය කරන්න දෙයක් නැහැ. පඩිපෙළක් නගින්න වගේ. ඒ සඤ්ඤාව සහ ඤාණය පිළිබඳ කථාන්තරයයි තියෙන්නේ. දැන් දිගටම කියනව ඒ සූත්‍රයේ මේ පින්වතුන්ට දැනගන්න මේ පළවෙනි එකයි

කියන්නේ. 'විවේකජීවිතීසුඛසුඛමසවචසඤ්ඤා හොති' විවේකජීවිතීසුඛසුඛමසවචසඤ්ඤා හොති' ඔය වචන දෙක බුදුරජාණන් වහන්සේ යොදනවා, සඤ්ඤා හා සඤ්ඤා කියන දෙක, සඤ්ඤාව ඇති වුනා. සඤ්ඤාව ඇති වුන බව. දූනගැනීම තමයි 'සඤ්ඤා' කියන්නේ. ඔන්න ඕක තමයි ඤාණය කියල කියන්නේ. දූන් සඤ්ඤාව ඇති වුනා, සඤ්ඤාව ඇතිවුන බව නොදැනීම නොවෙයි. ඒ සමජ්ඤ්ඤාය තියන නිසා දූනගන්නවා. ඒකයි මෙතන කියන ඤාණය. නමුත් මේක නොයෙකුත් විදියට අටුවාවේ එක එක විදියට ආචාර්ය මත දක්වනවා.⁸ ඒව ගැන දිගට යන්න ඕන නැහැ. ඒ ප්‍රශ්නෙන් උත්තර දුන්නා. එතනින් ඉවර වුනේ නැහැ. පොඨපාදගේ ප්‍රශ්න.

ඊළඟට අහනවා බොහොම බැරැරුම් ප්‍රශ්නයක්. සවාමීනි, මේ සඤ්ඤාව පුරුෂයකුගේ ආත්මයද, එහෙම නැත්නම් සඤ්ඤාව වෙන එකක් ආත්මය වෙන එකක් කියන එකද නියම තත්ත්වය. මේක ගැටළු ප්‍රශ්නයක්. නීතිඥයෝ අහනව වගේ. ඒ කියන්නේ සඤ්ඤාව පුරුෂයකුගේ ආත්මයද එහෙම නැත්නම් සඤ්ඤාව වෙන එකක්ද ආත්මය වෙන එකක්ද? කොහේවත් නැති ආත්මයක් මේ ඇතුළට අරගෙන, මොකද තාම සක්කායදිට්ඨිය තියනවනේ. මෙතන ආත්මයක් ගැන කියවුන නැහැනේ. අන්න ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේට ඉදිරිපත් කළේ ඒ ප්‍රශ්නය. එබඳු ප්‍රශ්න උභතෝකෝටික ප්‍රශ්න. ඒ ප්‍රශ්නවලට කෙලින් උත්තර දෙන්න ගියොත් අමාරුවේ වැටෙනවා. ටිකකට හිතන්න පොඩි නිදර්ශනයක් - අපි කලින් කියාපු එකක්. කිසිදාක මත්පැන් නොබිච්ච රියදුරෙක් උසාවියේ දී නීතිඥයාට ඕනෑකම තියනවා මෙයා මත්පැන් බිච්ච කෙනෙක් කියලා කියව ගන්න. කෙටියෙන් උත්තර දෙන්න කියලා 'ඔව්' හෝ 'නෑ' හෝ කියන්න කියලා මිනිහගෙන් අහනවා "යුෂ්මතා තාම මත්පැන් බොනවද එහෙම නැත්නම් මත්පැන් බීම නවත්තලද" ඕකට ඔව් කිව්වත්, නෑ කිව්වත්, අමාරුවේ වැටෙනවා. අන්න ඒ වගේ ප්‍රශ්නයක් මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ හමුවට ඉදිරිපත් කළේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ ප්‍රශ්නයට අහුවුනේ නැහැ. ඒ වෙනුවට හරි පුදුම වැඩක් උත්වහන්සේ කළේ. 'කුමක්ද පොඨපාද නුඹ ආත්මය කියන්නේ?' ඔන්න ඔය ආත්මය කියන වචනය කිව්වනේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන්නේ නැහැ ආත්මයට නිර්වචනයක්. ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේට

ආත්ම සංකල්පයක් නැහැනෙ. අලගද්දුපම ආදී සූත්‍රවලදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා ආත්මය කියන සංකල්පය 'කෙවල පරිපූරෝ බාල ධමමෝ' තනිකර මෝඩ අදහසක්- මේ ලෝකයා එල්ලිලා ඉන්න. බුදුරජාණන් වහන්සේට ආත්ම කථාවක් නැහැ. ඒ අටුවාවේ ඊටත් වඩා බරපතල විදියට පොඨපාදට ගැරහීමක් කරන උපමාවක් දෙනවා 10 අටුවාවාරීන් වහන්සේලා.

උගරෙක් අරගෙන හොඳට සරසලා නාවලා සුවද ආලේප කළාට පස්සේ උගරා ආයිමත් ගිහිල්ල අශුවිගොඩේ ලගින්න වගේ පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා මේ තරම් බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුපිළිවෙලින් සඤ්ඤා මට්ටම් දක්වලා තියෙද්දිත් ආයිත් ගිහිල්ලා ආත්ම දෘෂ්ටියට පැන්නා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ උත්තර දුන්නේ මෙහෙමයි. මොකක්ද ඔබ ආත්මය හැටියට සළකන්නේ? එතකොට පොඨපාදට උත්තර දෙන්න උනා. ඕවට කියන්නේ පටිපුච්ඡා ව්‍යාකරණීය ප්‍රශ්න කියලා. සමහර ප්‍රශ්න තියනවා කෙලින්ම උත්තර දෙන්න පුළුවන්. සමහර ඒවා අර විදියට ප්‍රශ්න අහලා පිරිසිදු කරගන්න ඕන මොකක්ද කියන්නෙ කියල. ඒ විදියේ ප්‍රශ්නයක් මේ. මොකක්ද මේ ආත්මය කියන්නේ? ඔන්න පොඨපාද ඒකට නිර්වචනයක් දෙනවා. මම කියනවා ආත්මය ඕළාරික, රූපී, සතරමහාභූතයන්ගෙන් සමන්විත රඵ ආහාර අනුභව කරන එකක් කියල. කොටින්ම කියතොත් මේ ශරීරය. මේ ශරීරයේ සාමාන්‍ය තත්ත්වයයි එතෙන්නදී පොඨපාද ආත්මය හැටියට ගත්තේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා "පොඨපාද ඒක නම් ඔබගේ ආත්මය ඒ ඔබ කියන ආත්මය වෙන එකක්. මේ මම කියන සඤ්ඤාව වෙන එකක්." මොකද, හේතුව ඔන්න දක්වනවා. මම කියන සඤ්ඤාවේ තියෙන්නේ මෙන්න මේ විදියේ ධර්මාවක්. ඔබගේ කථාව කෙසේ වෙතත් තත්ත්වය මේකයි. ඇතැම් සඤ්ඤාවෝ උපදිත්, ඇතැම් සඤ්ඤාවෝ නිරුද්ධවෙත් 'අඤ්ඤාව සඤ්ඤා උපපජ්ජනති අඤ්ඤාව සඤ්ඤා නිරුජ්ඣනති'. ඒ කියන්නේ එක සඤ්ඤාවන් කොටසක් ඇතුල් වෙලා වෙන සඤ්ඤාවන් කොටසක් නිරුද්ධ වෙනවා. මේක හරි ගැඹුරු කාරණයක්. මොකද ඒකෂණයෙන් මොහොතක් මොහොතක් පාසා වෙනස් වෙනවනෙ. අපි ටිකකට හිතමු.

ප්‍රථම ධ්‍යානයට පත්වූ අවස්ථාවේ තිබුන සඤ්ඤාව නොවෙයි ඒක ඉක්මවන අවස්ථාවේ තියෙන්නේ. ශික්ෂණය තුළින් වෙනස් වෙනවනෙ. අන්න ඒකයි මේ කියන්නේ. 'අඤ්ඤාව සඤ්ඤා උපපජ්ජන්ති අඤ්ඤාව සඤ්ඤා නිරුජ්ජධන්ති' කියන එක සිංහලට නැගුවොත් කියන්න තියෙන්නේ එක සඤ්ඤා මට්ටමක් ඇතිවෙනවා වෙන සඤ්ඤා මට්ටමක් නැතිවෙලා යනවා. ඒක තුළ ආත්ම කථාවට ඉඩක් නැහැ කියන එකයි. එතකොට පොට්ටපාද කියනවා "නැහැ නැහැ මම කියනව මේ ආත්මය මනෝමයයි කියල. මනෝමය අඟ පසඟ ඉන්ද්‍රිය ඇති" ඒ කියන්නේ රූප ධ්‍යාන තත්ත්වයයි. ඒ හඟවන්නේ ඒගොල්ලන්ගෙ සංකල්පය. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා මම කියන සඤ්ඤාව වෙන එකක්, ඔබ කියන ආත්මය වෙන එකක්. ඊළඟට කියනවා ඒක බැරිවුනහම "මම කියනව ඒ ආත්මය 'අරුපී සඤ්ඤාමය' සඤ්ඤාව ඇති අරුපී තත්ත්වයක් කියලා. ඒකටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා ඒකත් නොවෙයි මෙතනදී තියෙන්නේ සඤ්ඤා ප්‍රශ්නයක් කියල. එහෙම කිව්වට පස්සෙ පොට්ටපාදට කරකියාගන්න දෙයක් නැතිව අහනව බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මට දැනගන්න බැරිද මේ සඤ්ඤාව පුරුෂයාගේ ආත්මයද, නැත්නම් සඤ්ඤාව වෙන එකක්ද ආත්මය වෙන එකක්ද කියල."

බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා. "ඔබට ඒක තේරුම් ගන්න බැහැ. මොකද ඔබ අන්‍ය දෘෂ්ටියක් අරගෙන අන්‍ය ආවායීවරුන් යටතේ ඉන්නෙ. එවැනි කෙනෙකුට මේ ධර්මය තේරුම් ගන්න බැහැ." ඔන්න එතකොට පොට්ටපාද අහනවා, "භාග්‍යවතුන් වහන්ස මට ඒ ටික තේරුම් ගන්න බැරිනම් මට මේ ටිකට උත්තර දෙන්න" කියලා. මේ පොත්පත් කියවන පින්වතුන් දන්නවා ඇති බුදුරජාණන් වහන්සේට බොහෝ දෙනා ඉදිරිපත් කරපු අව්‍යාකත ප්‍රශ්න කියලා පැත්තක තැබූ ප්‍රශ්න දහය. අපි මේවා ගැන කලින් දේශනාවල කියල තියනවා. ඇයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේවා පැත්තකින් තිබ්බේ කියලා. කෙසේ නමුත් පොට්ටපාද මේ ප්‍රශ්න ඉදිරිපත් කරනවා. ඒ මොනවද - කෙටියෙන් සළකගන්න ලෝකය සදාකාලිකද. මෙය පමණක් සත්‍යය අනික් සියල්ල බොරුය. එහෙම නැත්නම් ලෝකය සදාකාලික නොවේද ඒ දෙක - උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නයක් එනන තියෙන්නේ. ඊළඟට කියනවා

ලෝකයේ කෙළවරක් තියෙනවද ලෝකයේ කෙළවරක් නැද්ද, ආයින් උභතෝකෝටික ජෝඩුවක්. ඊළඟට කියනවා 'තං ජීවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං' ජීවයයි ශරීරයයි එකමයි එහෙම නැත්නම් (ජීවය කියල කියන්නේ ආත්මය.) ආත්මය අනිකක් ශරීරය අනිකක්. ඒකත් උභතෝකෝටිකයි. ඊළඟට කියනවා වතුෂ්කෝටික කියල කියන සතර කොන් ප්‍රශ්නය. තථාගත තෙම මරණින් මතු වෙයි. මරණින් මතු නොවෙයි. මරණින් මතු වෙයි සහ නොවෙයි. මරණින් මතු වෙයිත් නොවෙයි, නොවෙයිත් නොවෙයි. මේ දෙකොන් සතරකොන් ප්‍රශ්නවලින් එකකින්වත් බුදුරජාණන් වහන්සේ කොන් කරන්න බැරිවුණා. ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ ඔක්කොම පැත්තකින් තිබ්බා, හැම තැනම මේ ප්‍රශ්න නගන අවසථාවලදී ඒවා පැත්තකින් තිබ්බා. ඒවා අව්‍යාකත කියලා. මම ඒවාට පිළිතුරු දෙන්නෙ නැහැ කියලා. ඒ ප්‍රශ්න ඉවත් කළේ ඒවායේ පදනම වැරදි නිසා. හැබැයි පොඨපාද අභනවා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ඒකාන්ත වශයෙන් යමක් දේශනා කරල තියනවද, ඔව්, මම දේශනා කරල තියනවා දුක, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග, ඒ ඒකාන්ත දේශනායි. අරවා මම පැත්තකින් තියනවා. ඊළඟට පොඨපාද කියනවා 'එවමෙතං භගවා, එවමෙතං සුගත' 'එහෙම වෙන්න පුළුවන්. එහෙම තමයි භාග්‍යවතුන් වහන්ස' කියලා. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩියට කමක් නැහැ. කියලා, යම්කිසි සඤ්ඤාවක් දුන්නා බුදුරජාණන් වහන්සේ තවම පිණිසාතයට වැඩියෙන් නැහැනේ. උන්වහන්සේ ආසනයෙන් නැගිටලා පිටත් වුණා විතරයි. පොඨපාදගේ පිරිස පොඨපාද වටකරගෙන - එතන කියවෙන හැටියට - වචන නමැති උල්වලින් අනින්න පටන් ගත්තා. විවේචනය කරන්න පටන් ගත්තා. "හා හා ඇයි ශ්‍රමණ ගෞතමයන් කියන කියන එකට 'එවමෙතං භගවා, එවමෙතං සුගත' කිව්වෙ. අපට නම් ජේන්නෙ නැහැ එකකටවත් කෙලින් පිළිතුරු දුන්න කියල." එහෙම ගර්භා කළහම පොඨපාද කියනවා, මටත් ජේන්නෙ නැහැ ඒ අව්‍යාකත ප්‍රශ්නවලට කෙලින්ම ඒකාන්තව පිළිතුරු දුන්න බවක්. නමුත් ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයින් සත්‍ය වූ ප්‍රතිපදාවක් දේශනා කරනවා. ධර්ම නියාමතාවක් මතු කරල දෙනවා. ඒ නිසා කෙසේද මා වැනි නුවණැත්තෙක් එබඳු දේවල් කියන කොට ඒවා අනුමෝදන් නොවී ඉන්නේ?"

ඔන්න ඒ සාකච්ඡා වාරය එතනින් ඉවරයි. ඔන්න එතන ඉඳලා වෙන සිදුවීම් ඒ සූත්‍රයේ සඳහන් වෙන්නේ මෙහෙමයි. දින දෙක තුනකට පස්සේ විනාහත්සාරිපුත්ත - ඒ කියන්නේ ඇත් ගොවුච්චුගේ පුතෙක් - ඒ විනාහත්සාරිපුත්ත සහ පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා කියන දෙන්නම බුදුරජාණන් වහන්සේ දකින්න ආවා. ඇවිල්ලා පළමුවෙන්ම පොඨපාද පරිබ්‍රාජකයා කීව්වේ “භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එදා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩිය හැටියේම මගේ මේ පිරිස එකතු වෙලා මට හොඳටම අනින්න පටන් ගත්තා” කියලා ඒ කතන්දරය කීව්වාම බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා. “පොඨපාද ඒ ඔක්කොම අන්ධයි අවකුක්කයි, ඒ අයට ඇස් නැහැ. ඔබට විතරයි ඇස් තියෙන්නේ” කියල ඔන්න ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා. “මා විසින් ඒකංසිකවත් ධම් දේශනා කරල තියනවා අනේකංසිකවත් ධම් දේශනා කරලා තියනවා” කියල අර කාරණය තහවුරු කරල බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ අවසථාවේදී අමුතු කාරණයක් ඉදිරිපත් කරනවා. ඔය ආත්ම ප්‍රශ්නය පිළිබඳව තමන් වහන්සේගේ අත්දැකීමක් වගේ ප්‍රකාශ කරනවා. ඇතැම් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් ඉන්නවා මෙන්න මෙහෙම දෘෂ්ටියක් ඉදිරිපත් කරන, මෙහෙම වාදයක් නගන. මොකක්ද ‘එකන සුඛි අත්තා හොති, අරොගො පරමමරණාති’ ඒ කියන්නේ මරණින් මතු ඒ ආත්මය නිරෝගී ඒකාන සුඛ තත්වයකට පත්වෙනවා කියලා. එහෙම කියන ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් ඉන්නවා. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා පොඨපාද, මම එහෙම කියන අය ළඟට ගිහිල්ලා අහනවා ඔයගොල්ලො කියනවා ආත්මය මරණින් මතු ඒකාන සුඛ ආත්ම තත්වයකට පත් වෙනවා කියල. ඔයගොල්ලො ළඟ යම් ඥාන දර්ශනයක් තියනවද එහෙම එකක් තියන බවට. එතකොට ඒ ගොල්ලො නැතෙයි කියනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ අහනවා. ඔය කට්ටිය එක දවසක්, එක රැයක්, අඩ දවසක් අඩ රැයක් ඒකාන්ත සුඛයක් වින්දනය කරනවද, නැත කියනවා. ඊළඟට අහනවා ඔයගොල්ලො දන්නවද ඒකාන්ත සුඛ වින්දනය කරන ලෝකයට යන ප්‍රතිපදාව ගැන, නැහැ කියනවා. ඊළඟට අහනවා එහෙනම් අහන්න ලැබිල තියනවද ඒකාන්ත සුඛ ලෝකයක උපන්න දේවතාවෙක් කියනවා, මෙන්න අපින් මෙතෙන්ට ආවා, ඔයගොල්ලොත් මෙතෙන්ට එන්න කියලා. ඒත් නැතය කියනවා.

රිලීගට බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා, එහෙම නම් එතෙන්දී අර පරණ කථාව කියල පොට්ටපාදගෙන් අහන්නෙ එබඳු ඒ කථාව එහෙම නම් හේතුයුක්ති නැති, උදාහරණ පදනම් නැති කථාවක් නේද, කියන එකට අමුතු වචනයක් එතන ඉදිරිපත් කරල තියනවා. ‘අප්පාටිහිරක’ කියලා අප්පාටිහිරක කියන්නේ පින්වතුනි, ගෙනහැර දක්වන්න හේතු සාධක නැති මතයක් කියන එක. පදනම් නැති මතයක්. එතකොට පොට්ටපාදත් එකඟ වෙනවා. ඒක අනුමත කරනවා. එසේය, ඒකාන්තයෙන්ම ස්වාමීනී ඒක අප්පාටිහිරකයි. ඒ වචනය තේරුම් කරන්න අමුතු උපමා දෙකක් දෙනවා. ඒ උපමා නම් මේ පින්වතුන්ට අමතක වෙන්නෙ නැහැ. මොකක්ද මෙන්න පළමුවෙනි උපමාව යම්කිසි පුරුෂයෙක් කියනවා මම මේ ජනපදයේ ජනපද කළ්‍යාණීට කැමතියි බොහොම ඇලුම් කරනවා කියලා. එතකොට අනිත් අය අහනවා ඔබ දන්නවද ඒ ජනපද කළ්‍යාණී ක්‍ෂත්‍රිය ආදී යම් කුලයකද, කුලගෝත්‍ර ගැන කියල. තමා ඒවා මොකුත් දන්නෙ නැහැ. උසද, මීටිද කප්පද තලෙපියිද, ඒකත් දන්නෙ නැහැ. කොහේ ඉන්නවද කියල- ඒකත් දන්නෙ නැහැ. එහෙනම් ඔය නොදන්න නොදකින ජනපද කළ්‍යාණීයකට නේද ඔය ඇලුම් කරන්නේ. අන්න ඒක තමයි ‘අප්පාටිහිරක’ කියල කියන්නේ. තමාට ගෙනහැර දක්වන්න බැරි විදියෙ දෙයක්. තව උපමාවක් ගෙනහැර දක්වනවා.

යම්කිසි පුරුෂයෙක් සතරමං හන්දියක ඉණිමඟක් හදනවා ප්‍රාසාදයකට නඟින්න. මිනිස්සු ඇවිල්ල අහනව දැන් ඔබ ඉණිමඟ හදන්නෙ ප්‍රාසාදයකට නඟින්නනෙ. ඒ ප්‍රාසාදය කොහෙද තියෙන්න, නැගෙනහිරද, බටහිරද, උතුරෙද, දකුණෙද, දන්නෙ නැහැ. ඒක උසද මීටිද ඒකත් දන්නෙ නැහැ. එහෙනම් ඔබ නොදන්නා ප්‍රාසාදයකටයි මේ ඉණිමඟ බදින්නේ. එතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ අර පදනම් නැති කථාවක් කියන එකයි. ඉතින් ඔය ටික ප්‍රකාශ කළාට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ශාසනයේ රූප අරූප ධ්‍යාන පිලිබඳ සංකල්පය මේ විදියටයි ඉදිරිපත් කරන්නේ. “පොට්ටපාද මම කියනවා ආත්ම ප්‍රතිලාභ තුනක් තියනවා. අමුතුවම වචනයක් ඉදිරිපත් කරනව. ආත්ම කථාව නෙවෙයි දැන් කියන්නෙ ‘අත්තපටිලාභා’ ‘ආත්ම ප්‍රතිලාභ’. අමුතුවම වචනයක් එතන තියෙන්නෙ පොට්ටපාද ආත්ම ප්‍රතිලාභ තුනක් තියෙනව. මොනවද තුන?

'ඕළාරකො රූපී අර කියාපු ඒවම තමයි නමුත් ඒවා ඉදිරිපත් කරන්නේ ආත්ම ප්‍රතිලාභ හැටියට. ඕළාරික ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියන්නේ ගොරෝසු, ආභාරයෙන් යැපෙන, ශරීරය, මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියල කියන්නේ අර රූප තත්වය. ඊළඟට අරූපී, අරූපී සඤ්ඤාමය ආත්ම ප්‍රතිලාභයයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ කියනවා ආත්ම ප්‍රතිලාභ තුනක්. මේ ප්‍රතිලාභ කියන වචනය ගැන හිතල බලන්න. ප්‍රතිලාභ කියන වචනය මේ සමාජයේ තියන දෙයක්නෙ. ප්‍රතිලාභයක් ලැබෙන්නේ යම්කිසි දෙයක් කළාට පස්සෙ නෙ. මෙතන මොකක්ද කරන්නේ? ශික්‍ෂණයක්. මේක ශික්‍ෂණයක් තුළින් ඇතිවන දෙයක් කියල හඟවන්නටයි බුදුරජාණන් වහන්සේ 'අක්‍ෂපටිලාභ' කියන වචනය මෙතෙක්ට යෙදුවේ, පොඬුපාදලත් අනිත් කට්ටියත් යෙදූ අක්‍ෂා කියන වචනය වෙනුවට මේ ධ්‍යාන තත්ත්වය විස්තර කිරීමට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරන්නේ 'අක්‍ෂපටිලාභ' කියන වචනය. මොකද, ශික්‍ෂාව තුළින් ඇතිවන්නක්. ඒක තුළින් ආකල්පය පිළිබඳ විශාල වෙනසක්. මේ ආත්ම ප්‍රතිලාභ අර විදියටමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරන්නේ. කලින් කිව්වනේ සතරමභ භුතයිත්ගෙන් හටගත් රූපී ආත්ම ප්‍රතිලාභය එකක්. ඊළඟට මනෝමය ඉන්ද්‍රියයන් සහිත ආත්ම ප්‍රතිලාභය දෙවෙනි එක. තුන්වෙනි එක අරූපී සඤ්ඤාමය ආත්මප්‍රතිලාභය. නමුත් එහෙම කියල එතනින් නැවැත්තුවෙ නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා මම ඒ ඕළාරික ආත්ම ප්‍රතිලාභය ප්‍රභාණය කිරීම සඳහාත් ධර්මය දේශනා කරනවා. ඒ ප්‍රභාණ කිරීම තුළින් කෙලෙස් ධර්ම ඉවත් වෙලා සිත පිරිසිදු වෙලා ප්‍රඥාව එතනම ලබාගන්නවා. අන්න දැන් මතක්කර ගන්න. මම සඤ්ඤාගය ගැන කියාපු කථාව. ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානයෙනුත් පුළුවන්, එහෙම නැත්නම් රූප ධ්‍යාන වලිනුත් පුළුවන්. එහෙමත් නැත්නම් අර අරූපී තත්ත්වයෙන් උනත් ඒ විදහිනාව යෙදුව නම් යන්න පුළුවන් නිවනට. ඊළඟට කියනවා මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභයෙන් ප්‍රභාණය මම දක්වනවා. ඊළඟට අරූප ධ්‍යාන ඒවායේ ප්‍රභාණයත් මම පෙන්නුම් කරනවා. ඒ තුළින් ප්‍රඥා පාරිශුද්ධිය මතුකර ගන්න පුළුවන් කියල එහෙම ප්‍රකාශ කළහම ඔන්න ඊළඟට එන්නේ විත්තභ්‍යේ සාරිපුත්තගේ ප්‍රශ්න වාරය. එතන ඉඳල තමයි ඇත්ත වශයෙන්ම ගැඹුරු හරිය එන්නේ.

වික්‍රමසාරිපුත්‍ර අහනවා ‘ස්වාමීනි යම් අවස්ථාවක ඔය කියන ඕලාරික ආත්ම ප්‍රතිලාභය තියනවා නම්, ඒ අවස්ථාවේ මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභය අසත්‍යද? ඒකට යොදනව ‘මෝඝ’ කියල ‘හිස්’. අරූප ආත්ම ප්‍රතිලාභය ඒ වෙලාවේ ‘හිස්ද?’ ඒ වෙලාවේ නැද්ද? ඒ වගේම අනික් පැත්තට අහනවා දැන් යම් වෙලාවක මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභය තියනවා නම් ඒ වෙලාවට ඕලාරික ආත්ම ප්‍රතිලාභය නැද්ද, අරූප ආත්ම ප්‍රතිලාභය නැද්ද, ඊළඟට අරූප ගැනත් කියනවා යම් වෙලාවක අරූප ආත්ම ප්‍රතිලාභය තියනවද, ඒ වෙලාවේ අර අනික් දෙක නැද්ද, ඔන්න ගැඹුරු පැත්තකටයි යන්නේ.

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. “වික්‍ර, යම් අවස්ථාවක ඕලාරික ආත්ම ප්‍රතිලාභය තිබේද, ඒ අවස්ථාවේ ඒක මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියලා - අන්ත අමුතු වචනයක් තියෙනවා හොඳට මතක තියාගන්න - සංඛං ගච්ඡති.’ හොඳ වචනයක්. සංඛං ගච්ඡති කියන්නේ “ගිණීමට යේ” කියන එක. සංඛා, සමඤ්ඤා පඤ්ඤානි, කියන්නේ ලෝකයේ ව්‍යවහාර වචනවලට යෙදෙන පදයක්. ‘සංඛං ගච්ඡති’ කියන්නේ හඳුන්වනු ලැබේ, කියනු ලැබේ කියන එකයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා යම් අවස්ථාවක ඕලාරික ගොරෝසු ආත්මභාවය තියනවද ඒ වෙලාවේ ඒකට මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියල ගිණීමට නොයේ. ඒ ව්‍යවහාරය ගන්නේ නැහැ. අරූප ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියලත් යොදන්නේ නැහැ. ඒවගේම අනිත් ඒව ගැනත් කියනවා. යම් අවස්ථාවක මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභය තිබේද, ඒ වෙලාවේ ඒක ගණන් ගනු ලබන්නේ නැහැ ඕලාරික ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියල. අනිත් එක ගැනත් හිතාගන්න. අරූප ආත්ම ප්‍රතිලාභය තිබෙනකොට අනිත් දෙක නැහැ. ඔය ගැඹුරු කාරණයක් එතන තියෙන්නේ. ඔය කාලත්‍රය පටලවා ගැනීම පිළිබඳ කාරණයයි මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වික්‍රමසාරිපුත්‍රට තේරුම් කරන්න යන්නේ. ඒක තව දුරටත් තේරුම් කිරීමට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඊළඟට ප්‍රතිප්‍රශ්න නගනව වික්‍රමසාරිපුත්‍ර ගෙන්. “දැන් වික්‍ර යම් කෙනෙක් ඔබගෙන් ඇහුවොත් ඔබ අතීතයේ සිටියද, නොහිටියා නොවෙයි නේද අනාගතයේ ඔබ ඉන්නවා නේද, ඔබ නො ඉන්නවා නොවෙයි නේද,

වර්තමානයේ ඔබ සිටිනවද. නොසිටිනවා නොවෙයි නේද? මෙතැනදී අමරුයි සිංහල ව්‍යාකරණයේ තිබෙන හැටියට ඒක නිසා මට පොතේ එන භාෂාවෙන් කියන්න වෙනවා සිංහලට නගන කොට. විෂ්‍යාන සාර්පුෂ්‍ය කියනවා එහෙම ඇහුවහම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මම මෙහෙමයි පිළිතුරු දෙන්නේ. මම අතීතයේ වූයෙමි නොවූයෙමි නොවෙමි. මම අනාගතයේ වන්නෙමි, නොවන්නෙමි නොවෙමි, මම වර්තමානයේ වෙමි නොවෙමි නොවෙමි, තේරුම් ගන්න පුළුවන්ද මේ පින්වතුන්ට? මේ කාලක්‍රය පටලවා ගත්තු එක පෙන්වන්නයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රතිප්‍රශ්න නැගුවේ. එකකොට විෂ්‍යා එහෙම කියනව කවුරුවත් ඇහුවොත් අතීතයේ සිටියද කියලා අතීතයේ මම වූයෙමි, නොවූයෙමි නොවෙමි, අනාගතයේ වන්නෙමි, නොවන්නෙමි නොවෙමි, වර්තමානයේ වෙමි නොවෙමි නොවෙමි. ඔන්න එකකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා “එසේම යම් වෙලාවක ඕළාරික ආත්ම ප්‍රතිලාභය වෙයිද ඒ වෙලාවේ ඒකට මනෝමය ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියන සංඛ්‍යාවට ගැනෙන්නෙ නැහැ. ගිණිමට යන්නෙ නෑ. අරූප ආත්ම ප්‍රතිලාභය කියලත් ගිණිමට යන්නෙ නෑ.” දැන් ලෝකයා තුළ තියන මුලාව, ආත්මදාෂ්ටියට හේතුදනේ, කාලක්‍රය පටලවා ගැනීමයි. අතීතයත් කියනවා, අනාගතයක් කියනවා කියලා ගිතාගෙන සිටීමයි. ඒ දාෂ්ටියයි මේ බුදුරජාණන් වහන්සේ බිඳින්න හදන්නේ. ඉතින් මෙන්ම මෙහෙම ප්‍රකාශ කළහම ඊළඟට මහ පුදුම උපමාවක් දෙනවා මේක තේරුම් කරන්න. ඒක නම් මේ පින්වතුන්ට ඉතාමත්ම උපකාරවත් වේවි මේ කියාපු ගැඹුරු ධර්මය තේරුම් ගන්ට.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනව විෂ්‍යාන සාර්පුෂ්‍යට මේ කාරණය ඒත්තු ගන්වන්න “යම් සේ විෂ්‍යා, එළඳෙනගෙන් කිරිත්, කිරිවලින් දී කිරිත්, දී කිරිවලින් වෙඬරුත්, වෙඬරුවලින්, ගිතෙලුත්, ගිතෙල්වලින් ගිතෙල් මණ්ඩයත් ලැබේද, යම් වෙලාවක කිරි තිබේද, ඒ වෙලාවට ඒක දී කිරි කියන සංඛ්‍යාව ගැනෙන්නෙ නැහැ. ගිණිමට යන්නෙ නැහැ. ඒකට දී කිරි කියලා කියන්නෙ නැහැ. වෙඬරු කියලා කියන්නෙ නැහැ. ගිතෙල් කියලා කියන්නෙ නැහැ. කිරිවලට කිරි කියලමයි කියන්නෙ. ‘බිරිංසෙව තසමි සමයෙ සංඛං ගවජති’ ඒ විදියටම තමයි ඒක දී කිරි බවට පත්උනහම. යම්කිසි ක්‍රියා සන්තතියක් තුළින්.

ඒකට දී කිරි කියනවා මිසක් ඒක තුළ කිරි තියනවා කියලවත් ඒක ඇතුළේ අනාගතයේ එන්න ගිතෙල් තියනවා කියලවත් හිතන්නේ නැහැ. ඒක මේ පින්වතුන්ට තේරුම් ගන්න මම පුංචි උපමාවක් කියන්නම්. අතීතයේ කථාවක් තියනවා - ඒක බටහිර සාහිත්‍යයේ - එක්තරා ලෝභ මනුෂ්‍යයකුට හිටියලු රත්තරන් බිත්තර දමන තාරාවියක්, දවසට එක බැගින්නේ දාන්නේ. මේ ලෝභ මනුෂ්‍යයට හිතනා හෙට, අනිද්දට දාන බිත්තරත් ගන්න ඕන කියල අර සතාගෙ බඩ පැලුවා, අන්න ඒ වගේ දෙයක් තමයි, අනාගතයත් තියනවා කියල හිතීම, අතීතයත් තියෙනවා කියල හිතීම, මේවා ව්‍යවහාර පමණයි. කිරි අනාගතයේ දී අර තත්ත්වයට පත් වෙන පමණින් ඒක තුළ ගිතෙල් තියෙනව කියල හිතාගන්න එක වැරදියි. එහෙම ප්‍රකාශ කරල බුදුරජාණන් වහන්සේ හකුළුවලා දක්වනව මහ පුදුම පාඨයකින් "ඉතීමා ඛො චිත්ත ලොකසමඤ්ඤා, ලොක නිරුජ්ඣියො ලොක වොහාරා, ලොකපඤ්ඤාත්තියො යාහි තථාගතො වොහරති අපරාමසං". මහ පුදුම පාඨයක්, චිත්ත මේ ඔක්කොම ලෝක ව්‍යවහාර ලෝකනිරුක්ති, ලෝකපුඤ්ජිති. තථාගතයත් වහන්සේ මේවා පාවිච්චි කරනවා විතරයි. ව්‍යවහාර කරනවා පමණයි. මේවා ග්‍රහණය කරන්නේ නැහැ. 'අපරාමසං'- මේවා ග්‍රහණය කිරීම තුළින් තමයි අර අවුල හදාගන්නේ. තමන්ම මේවාට නම් දාගන්නා. එක අවස්ථාවක අපි මේකට කිරි කියමු. එක අවස්ථාවක දී කිරි කියමු. වෙඬරු කියමු. එහෙම හදාගෙන ඉවරවෙලා ඕක තුළ දී කිරි වලින් වෙඬරු ආවද, වෙඬරු වලින් දී කිරි ආවද? ඔනනම තමයි භාරතීය දර්ශනය හිරවෙලා තිබුණේ, ගැඹුරින් ආත්මදර්ශනය ගැන කියනව නම්. ඒකත් තේතනිරිය ආදී උපනිෂද් ග්‍රන්ථවල සඳහන් වෙනවා. පංච කෝෂ කියන මතයක්. මේ ආත්ම තත්ත්ව පහක් එනන දක්වනවා. එකක් තුළ එකක්. අන්තමය, ප්‍රාණමය ආදී වශයෙන් එකක් තුළ එකක්. හරියට ඇදල ගන්නව වගේ, කොපු තියනව වගේ. අන්න ඒ විදියේ කොපු සංකල්පයකට යනවා ආත්ම සංකල්පය අර කියාපු කාලක්‍රමය පටලවා ගන්නොත්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ පාඨයෙන් දක්වන්නේ මේවා ලෝකසමඤ්ඤා ලෝකනිරුක්ති ලෝක පුඤ්ජනි පමණයි කියලා. තථාගතයත් වහන්සේ මේවා පාවිච්චි කරනවා, ව්‍යවහාර කරනවා

නමුත් ග්‍රහණය කරන්නේ නැහැ. දැඩිව ගන්නේ නැහැ. දැඩිව ගැනීමෙන් තමයි අර හේතු ඵල ප්‍රශ්නය ඇති වෙන්නේ. හේතුවයි ඵලයයි අතර ප්‍රශ්නය ඇති වෙන්නේ. හේතුව කලින් උපන්නද? හේතුව තුළ ඵලය තියනවාද? ඔන්න ඔය පටලාවිල්ලයි භාරතීය දශීනයේ තියෙන්නේ. ඉතින් මේ ටික කිව්වට පස්සේ වෙන ආශ්වර්යය බලන්න. මේ කියාපු පාඨයේ වටිනාකමත් මම කෙටියෙන් සඳහන් කරන්නම් ඊට කලින්. කොයි තරමද කියතොත්, නූතන වාග් විද්‍යාඥයින් දෙදෙනෙක් ලියාපු ඉතාමත්ම ප්‍රාමාණික ග්‍රන්ථයක උපුටා දක්වනව මෙන්න මේ පොඬුපාද සූත්‍රයේ කිරි උපමාව¹¹. දක්වලා ඒ අය පුදුමය ප්‍රකාශ කරනවා. අවුරුදු 2500 කට පෙර මේ විදියේ අද වාග්විද්‍යාඥයින් අවදි වෙන තත්ත්වයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියනවා කියලා.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රකාශයෙන් පස්සේ පළමුවෙන්ම පොඬුපාද ප්‍රකාශ කරන්නේ මේකයි. අති විශිෂ්ටයි, සවාමීනි අති විශිෂ්ටයි සවාමීනි, යම් සේ ස්වාමීනි යටිකුරු කළ දෙයක් උඩුකුරු කරන්නේද, වැසී තිබුණ දෙයක් විවෘත කරන්නේද, මංමුලා වූවෙකුට මාගීය දක්වන්නේද, ඇස් ඇත්තෝ රූප දකින්නායි, යම් සේ අඳුරෙහි තෙල් පහනක් දල්වන්නේද, එසේම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නොයෙක් ආකාරයෙන් මේ ධර්මය දේශනා කළා. මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සරණ යනවා මම දිවි ගිමියෙන් සරණ ගිය උපාසකයෙක් ලෙස දරාගන්න කියලා පොඬුපාද පරිබ්‍රාජකයා ප්‍රකාශ කළා. ඊටත් එහා ගිය විතරහතී සාරිපුත්ත, ඒ වගේම වාකායකීන් ප්‍රසාදය පළ කරලා විතරහතී සාරිපුත්ත මේ ශාසනයේ පැවිදි උපසම්පදාව ඉල්ලා සිටියා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පැවිදි උපසම්පදාව දී වදාලා. උපසම්පදාවට පත්වූ නොබෝ කලකින් විතරහතී සාරිපුත්ත සවාමීන් වහන්සේ විවේකයට ගිහිල්ලා දැඩිව චීර්යය අරගෙන භාවනා කරලා අර්හත්වයට පත්වුනා. ඔන්න සූත්‍රය කෙළවර වෙන ආකාරය. ඉතිරිව තිබෙන විනාඩි කීපය තුළ තවත් ගැටළු විදිහේ දේවල් තියනවා නම් අපි මෙන්න මෙහෙම ටික ටික කියමු. අර කියාපු සංඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤානි කියන ඒ වචන කීපය සඳහන් වන වටිනාම සූත්‍රයක් තියනවා සංයුත් සඟියේ නිරුත්ති පඨ සූත්‍රය¹² හැටියට. එතෙන්දි

කෙලින්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ කාලත්‍රය පටලවා ගැනීමේ අවුල පිළිබඳව ප්‍රකාශ කරනවා.

මෙන්ත මේ විදියට “තයො මෙ භික්ඛවෙ නිරුක්ඛිපථා අධිවචන පථා පඤ්ඤතිපථා” නිරුක්ඛි, අධිවචන, ප්‍රඥපති, කියල කියන්නේ ලෝකයේ පාවිච්චි කරන භාෂාවටයි. “මහණෙනි, නිරුක්ඛි මාථී, අධිවචන මාථී, ප්‍රඥපති මාථී, තුනක් තියනවා එකකට එකක් පටලවා නොගත්තු.” වෙන් වෙන්ව ඒවා පෙන්නුම් කරන්නේ මෙහෙමයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා එතනදී යම් රූපයක් අතීතද, නිරුද්ධද වෙනස් වෙලා තියනවද? ඒකට කියන්න මීන ‘අහෝසි’ කියලයි. ‘විය’ කියන එකයි, ඒකට කියන්නේ නැහැ ‘වන්නේය’ වෙනව කියල කියන්නෙත් නැහැ. එහෙම නැත්නම් ‘තියනව’ කියල කියන්නෙත් නැහැ. ඒකට යෙදෙන සංඛ්‍යාව ‘අහෝසි’ කියලයි. ඒවගේම භික්ඛාගන්න යම් රූපයක් අනාගත නම් ඒකට කියන්නේ ‘භවිස්සති’ පාලි වචනය ‘වන්නේය’ කියනවා. වන්නේය කියනවා. මිසක් ඒකට වුනයි කියල කියන්නෙත් නැහැ. තියෙනවයි කියල කියන්නෙත් නැහැ. ඒ විදියටම සළකා ගන්න. වතීමානයේත් යම් රූපයක් තියෙනව නම් ඒකට අර කියාපු අතික් කාල දෙක යොදන්නේ නැහැ. ඒ විදියටම පඤ්ච උපාදානසංකර්මය පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. ඒක තහවුරු කරනවා අතීතයේත්, අනාගතයේත් වතීමානයේත් යම් ඥානවන්ත ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් ඉන්නවා නම් ඒ අය මේ කාලත්‍රය පටලවා ගත්තේ නැහැ. අතීතය ගියා. ගියදේට තියනවා කියන එක මූලාවක්. අනාගතය ආවේ නැහැ. අනාගතය ඒ වෙලාවට සත්‍ය වෙන්න පුළුවන්.

එතෙන්දීයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරන්නේ එක් එක් ආත්මප්‍රතිලාභය ඒ ඒ අවස්ථාවේ එතන විශේෂ වචනයක් ‘තසමිං සමයෙ’ ‘ඒ අවස්ථාවේ’ අන්ත එතන සුවිශේෂයි. අරූප ආත්මප්‍රතිලාභය තියන වෙලාවේ ‘තසමිං සමයෙ’ ඒ මොහොතේ ඒ වෙලාවේ ඒකට කියන්නේ නැහැ අතික් නම්. මෙතන කාලත්‍රය පටලවා නොගතයුතු බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරන්නේ. ඒ පටලවා ගැනීම තුළින් තමයි මේ සක්කාය දිට්ඨිය ඇතිවුණේ. ඒක භාෂාවේ දෝෂයක්

නොවේ. මනුෂ්‍යයාගේ කෙලෙස්වල දෝෂයයි. අම්මගෙයි තාත්ගෙයි වැරැද්ද. අම්ම කවුද තණහාව. තාත්තා අවිද්‍යාව. අවිද්‍යා නිවරණය තුළින් සන සංඥාව තුළින් ලෝකයේ රාශි සංඥාව වහලා ඒක 'දෙයක්' කරලා පෙන්නවා. තණහාව තුළින් අරව අලවනවා. තණහා ලාටුවෙන්. අන්ත ඒක තුළ ලෝකයා මේ ශරීරය පිළිබඳව -සකාය දිට්ඨිය කියන්නේ 'සත්-කාය' මේ ශරීරය තියනවා කියල හිතාගන්නවා. මේක තුළ ඉතාම ශීඝ්‍රයෙන් සිදුවන ක්‍රියාදාමය අමතක කරලා. ඒවගේම තමයි අතික් දේවලුන්. ඔන්න ඔතනයි මේ ආත්ම දෘෂ්ටිය හැරගලා තියෙන්නේ. ඕක හෙළිකරන්නයි මේ පොඬුපාද සූත්‍රය දේශනා කරල තියෙන්නේ. මහ පුදුම දේශනාවක්. පොඬුපාදගේ සාකච්ඡාව තුළින් පොඬුපාද අහන්නෙන් විනාහත් සාරිපුත්ත අහන්නෙන් ධර්මය නොදන්නත් නම් අපිත් අහන ප්‍රශ්නයක්. ඒක තුළම තමයි අර යෝගීන්තන් හිරවෙලා හිටියේ. ඒ අය යම් තත්ත්වයක් ලැබුවා. නමුත් ඒක ගුප්ත ගුප්ත දෙයක් කියලා හිතුවා. අර විදියට හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් ඇතිවන දෙයක් කියලා හිතුවේ නැහැ. ඒ වෙනුවට මෙතන තියනව නොදන්න ආත්මයක් කියලා හිතුවා. එහෙම නැත්නම් දෙවියෙක් බ්‍රහ්මයෙක් මේකට ඇතුල් කරනවා මොකක් හරි සඤ්ඤාවකින්. මේ සඤ්ඤාවෙන් මිඳෙන්න බැරිවුනේ මොකද, මේකයි හේතුව. සංස්කාර හඳුනාගෙන හිටියේ නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මයේ විශේෂම දේ තමයි - පටිච්ච සමුප්පාදය ධර්මයන් එක්කම යන අතිවිශේෂම වචනය සංස්කාර. අර සුවිශේෂ තීරණය ගත්තේ අර හිඤ්ඤා වහන්සේ 'යඤ්ඤාහං න වෙච්ච වෙතෙය්‍යං නවාහිසංඛරෙය්‍යනි' මම චේතනා සංස්කාර වලින් මිඳෙන්න ඕන. චේතනා සංස්කාරවලයි ඒක තුළයි එල්ලිලා හිටියේ. මේක සාමාන්‍යයෙන් ගොඩේ උපමාවකින් කිව්වොත්, ඒකත් විසුද්ධි මාගීයෙන් ගත්ත උපමාවක්.¹³ දූන් හිතන්න සැඩ දිය පහරකින් එතෙර වෙන්න වෙනවා. දොළපහරක් ගලනවා පාලමක් නැහැ. මොකක්ද කරන්නේ, මෙහා පැත්තේ තියන වැලක් අල්ලාගන පැද්දෙනවා. පැද්දිලා, පැද්දිලා, පැද්දිලා එහා පැත්තට වුන හැටියේ අතහරින්න ඕන. අතහැරියේ නැත්නම් ආපහු මෙහා පැත්තට එනවනෙ. ඔන්න ඕක තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ධර්මය පහුරක් කිව්වෙ.

සමථ, විදර්ශනා ආදිය අර විදියට අල්ල ගන්න වැලක් විතරයි. අර විදියට එල්ලිලා එහා පැත්තට ගිය හැටියේ අතහරින්න ඕන. හැබැයි අත හරින්න බයයි. ඒකනෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනයේ සී සෝ පැදිල්ලක හිටියේ. අත හරින්න බයයි. මොකද ආත්ම සඤ්ඤාව ඇතුළත තියන නිසා. 'මමෙක්' නැතිවෙයි කියලා නැතිවෙන්න 'මමෙක්' නැති බව බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙන්න මේ 'සිකා එකා සඤ්ඤා' ප්‍රඥප්තිය තුළින් පෙන්නවා. පටිච්ච සමුප්පාදය ධර්මය තුළින් මේ ආත්ම දෘෂටිය බිඳෙන්නේ. ඒකයි මේ සූත්‍රයේ මුල ඉඳල අගටම තියෙන්නේ. මහා පුදුම සූත්‍රයක්. ඉතින් මෙන්න මේ උපමා හැම එකක්ම මතක තියාගන්න, ඒක තුළින් කල්පනාවට ගන්න මේ සකාය දිට්ඨිය කැඩීම කියල කියන්නේ සද්ද ඇහිල වෙන දෙයක් නොවෙයි. මේ ධර්ම මාර්ගයේ විදර්ශනාවෙ යෙදීමෙන් මේ පඤ්ච උපාදානස්කන්ධය පිළිබඳව, ඒක තුළින් යම් අවස්ථාවක මේවායේ නිස්සාරත්වය හෙළි වෙලා අත හැරෙනවා. අතහරිනවා නොවෙයි අතහැරෙනවා මේවායේ තත්ත්වය තේරුණහම. අන්න එබඳු තත්ත්වයක්, ඒක තුළින් නිරෝධය ස්පඨි කරනවයි කියල කියන්නේ, සඤ්ඤාවේදයින නිරෝධයෙන් නැගිටින්නේ නිවනටයි අර්හත්වයටයි. මොකද සඤ්ඤාවේදයින නිරෝධයෙන් නැගිටිනකොට ඒ හිඤ්චට ඇති වන්නේ අනිමික අප්පණිහිත සුඤ්ඤත කියන ඒ අවබෝධයයි. ඒ කියන්නේ නිවනයයි. එතකොට සඤ්ඤාවේදයින නිරෝධ සමාපත්තියට සම වැදුන නම් යම් කිසි කෙනෙක් නැගිටින්නේ නිවනටයි මොකද? ප්‍රඥාවයි කෙළවර "බිණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණියං" ආදී ඒ හැම එකක්ම අවබෝධ කර ගන්නවා.

ඉතින් මේ ටික ඇති මේ පින්වතුන්ට. තව ඉදිරි දේශනාවලදී මේවායේ අතුරු දේවල් අපෙන් කියවෙන්න ඉඩ තිබෙනවා පණ තිබුණොත්. මේ පින්වතුන් කල්පනා කරන්න. අද වැනි මේ වටිනා ඇසල පොහොය දවසක අපි වතුරාඨිසත්‍යයට පදනම වන පටිච්ච සමුප්පාදය අල්ලලයි මේ පින්වතුන්ට යමක් කිව්වෙ මේ පැයක් ඇතුළත. මේ පින්වතුන් භාවනාවට ගත හැකි යමක් තියනවා නම් මේ දේශනාව තුළ තමන්ගේ සමථ, විදර්ශනා, භාවනාවන්ට උපකාර කරගෙන තමන් මේ අති භයානක සංසාර දුකෙන් මිදෙන්න මේ බණ භාවනා දියුණු පවුණු කරගෙන ඒ උතුම් සෝවාන්, සකදාගාමී,

අනාගතී, අර්භත් කියන ඒ මාගී එල ප්‍රතිවේදියෙන් අමා මහ නිවන් සාක්ෂාත් කරගන්න මේ දේශනාව උපකාර වේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරගන්න. අවිච්ඡේ සිට අකනිටා දක්වා යම්තාක් සත්ත්ව කෙනෙක් ඉන්නවා නම් මේ ධර්ම දේශනාමය ධර්ම ශ්‍රවණමය කුසලය අනුමෝදන් වීමට කැමති ඒ අනුමෝදන් වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් වූ අමා මහ නිවනින් සැනසෙත්වා කියා මේ ගාථා කියන්න.

එතතාවතා ව අමෙහනි.....

පාදක සටහන්

1. සන්නතර සූත්‍රය, ඉතිවූත්තක පාළි, බුද්දක නිකාය -1-402 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.24)
2. පොඨ්පාද සූත්‍රය, දීස නිකාය -1-388-436 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.7)
3. පඤ්චත්තය සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -3, 34 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.12)
4. ගණක මොග්ගලාන සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -3, 90 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.12)
5. විභව සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -2,6 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.14)
6. ක්ඛාන නිසසය සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -5,492 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.22)
7. සුමඛල විලාසිනී 1-246 පිට (හේ.මු)
8. සුමඛල විලාසිනී 1-243 පිට (හේ.මු)
9. අලගඤ්ඤපම සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය 1-344 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
10. සුමඛල විලාසිනී 1.246 පිට (හේ.මු)
11. The Meaning of Meaning - Ogden and Richards
12. නිරුත්තපථ සූත්‍රය, සංයුත්තනිකාය -3-122 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.15)
13. ඤාණදස්සන විසුද්ධිනිදෙස, විසුද්ධිමග්ග -505 පිට (හේ.මු.)

12 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධර්ම දේශනා අංක 194)

“හමො තසස හගවතො අරහතො සමමා සමබුද්ධසස”

විරසසං වන පසසාමි - බ්‍රාහ්මණං පරිනිබ්බුතං
අප්පතිධ්මං අනායුහං - තිණණං ලොකෙ විසතතිකං¹

- ඕසතරණ සුත්ත, සංයුත්ත නිකාය -

සැදහැවක් පින්වතුනි,

සසරින් එතෙරවීම සැඬ වතුර සතරකින් එතෙර වීමක් බව තිලෝගුරු බුදුරජාණන් වහන්සේ බොහෝ අවස්ථාවල පෙන්වා දෙනවා. කාම, හව, දිට්ඨි, අවිජ්ජා කියන සැඬ වතුරු සතරට අනුවෙලා ගසාගෙන යන ලෝක සත්ත්වයාට ඒ සැඬ වතුරෙන් එතෙර වීමේ ක්‍රමය බුදුරජාණන් වහන්සේ මැදුම් මඟකින් දක්වා වදාළා. ඒ මැදුම් මඟ කුලීනුත් පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය ඉස්මතු වෙනවා. ඒ නිසා අද අපි මේ දොළොස්වෙනි පටිච්ච සමුප්පාද දේශනාවට සැඬ වතුරෙන් එතෙර වීම පිළිබඳ ප්‍රශ්නයට අදාළ ගාථාවක් මාතෘකාව හැටියට ඉදිරිපත් කර ගත්තා. සංයුත් සඟියේ මූලටම එන ඕසතරණ සුත්‍රයේ මේ ගාථාව සඳහන් වෙන්නේ. ඒ සුත්‍රය ආරම්භ වන්නේ මෙහෙමයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ සැවැත්නුවර ජේතවනාරාමයේ වැඩ වාසය කරන අවස්ථාවක එක් රාත්‍රියක එක්තරා දේවතාවෙක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දකින්න පැමිණිලා වැදලා එකත් පසෙක සිටගෙන මෙන්ම මෙහෙම ප්‍රශ්නයක් ඇසුවා.

“කථනනු ත්වං මාරිස ඔසං අතරි” කෙසේද නිදුකාණෙනි, ඔබ වහන්සේ සැඬ වතුරෙන් එතෙර වුනේ. එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒකට දෙන පිළිතුර “අප්පතිධ්මං ධ්‍ර්මානං ආචුසො අනායුහං ඔසං අතරි.” ඇවැත්නි, මම නොනවතිමින් නොදඟලමින් සැඬ වතුරෙන් එතෙර වුනා. මේක එකපාරටම තේරුම් ගන්න බැරිව දේවතාවා අහනවා. “හරියටම කොහොමද නිදුකාණෙනි ඔබ නොනවතිමින් නොදඟලමින්

සැඬ වතුරෙන් එතෙර වුනේ? එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒක ටිකක් විස්තර කිරීමි වශයෙන් ප්‍රකාශ කරනවා, ඇවැත්නි, යම් අවස්ථාවක මම නැවතුනා නම් ඒ අවස්ථාවේ මා ගිලා බැස්සා. යම් අවස්ථාවක මා දැඟලුවා නම් ඒ අවස්ථාවේ මා ගසාගෙන ගියා. ඒ නිසා මම නොනවතිමින් නොදඟලමින් සැඬ වතුරෙන් එතෙර වුනා. ඒක අහල පැහැදිලා ඒ දේවතාවා මෙන්න මේ ගාථාව ප්‍රශංසා වශයෙන් ප්‍රකාශ කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පැදකුණු කරලා අතුරුදහන් වුනා. අපි ඒ ගාථාවේ අර්ථය ගනිමු.

“විරසසං වත පසසාමි - බ්‍රාහ්මණං පරිනිබ්බතං”

බොහොම කාලයකට පස්සෙයි මට දකින්නට ලැබෙන්නේ පිරිනිවියාවූ බ්‍රාහ්මණයෙක්.

‘අපපතිධං අනායුහං - තිණණං ලොකෙ විසත්තිකං’

නොනවතිමින් නොදඟලමින් ලෝකයේ “විසත්තිකා” නම් වූ ඇලෙන සුළු තණ්හාවෙන් එතෙර වූ බ්‍රාහ්මණයකු කාලෙකට පස්සේ දකින්නට ලැබුණයි කියන එකයි අදහස. ඉතින් මෙන්න මේ සැඬ වතුර පිළිබඳ කථාන්තරයේදී කලින්ම මේ පින්වතුන්ට ඒක ගැටළුවක් වෙන එකක් නැහැ. අපි කවුරුත් දන්නවා වේගයෙන් ගලාගෙන යන සැඬ වතුරකින් එතර වෙනකොට අපි නතර උනොත් සැඬ වතුරේ ටිකක් දුර ගිහිල්ලා, ගිලා බහිනවා. දැඟලුවොත් ගසාගෙන යනවා. ඒ වෙනුවට අපට කරන්න තියෙන්නේ ක්‍රමානුකූලව දරන මධ්‍යස්ථ චිරයයකිනුයි සැඬ වතුරකින් එතර වෙන්නේ. ධර්මයේ අර කියාපු සැඬ වතුර වර්ෂ හතර පිළිබඳවම එක්තරා මැදුම් පිළිවෙතක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වා වදාලා. අපි එකින් එක අරගෙන විග්‍රහ කරන්න බලමු. කාම ඕස කියන කාම සැඬ වතුරෙන් එතර වීම පිළිබඳ ප්‍රශ්නයේදී බුද්ධ කාලයේ සිටි මහණ බමුණන් අතර අන්තගාමී විසඳුම් දෙකක් තිබුණා. විසඳුම් දෙකක් ඉදිරිපත් කළා.

කාමසුබලලිකානු යෝගය, අත්තකිලමථානුයෝගය කියන මේ පින්වතුන් අහල තියන ඒ අන්ත දෙක. ඡටි ශාස්තෘන් අතරින් කාමසුබලලිකානුයෝගය ඉදිරිපත් කළ පකුධ කචායන, මකබලිගොසාල,

අජිතකෙසකමබලී ආදී ඇතැම් අය කමීය කමී ඵලය ගැන ඇදහීමක් නැතිව, මෙලොවක් පරලොවක් ගැන කථාන්තරයක් නැතිව, හොඳ නරක කුසල් අකුසල් පිළිබඳ ඒ මතයට විරුද්ධව, එක්කෝ උචේෂද වාදයක් එහෙම නැත්නම් නාස්තික වාදයක් එහෙම නැත්නම් අහෙනු අසාවය වාදයක් ඉදිරිපත් කළා. ඒකෙ ප්‍රතිඵලය වූනේ, සාමාන්‍ය ලෝකයා එයින් නැඹුරු උනේ ඉබේටම කාමසුඛලලිකානු යෝගයටයි. පරලොවක් නැත්නම්, හොඳ නරක කථාවක් නැත්නම්, කරන්න තියන දේ - ඒක සූත්‍ර දේශනාවල එන එකක් නූනත් - පසු කාලීනව ඔය වාර්ථකවාදීන් කියල කියන දැඩිව කාමසුඛලලිකානු යෝගයක් අනුගමනය කළ අය ප්‍රකාශ කළ අදහසක් සංස්කෘත ශ්‍රේණිකයකින් කියවෙනවා. ඒක බොහෝ දෙනා අතර ප්‍රසිද්ධ ශ්‍රේණිකයක්.

යාවත් ජීවෙත් සුඛං ජීවෙත්
 සෘණං කෘත්වාපි සෘතං පිවෙත්
 හසමී භුතස්‍ය දෙහස්‍ය
 පුනරාගමනං කුතඃ

මේ කාලයේත් ඔය තරුණ තරුණයින් කියනවා ඇහෙනවා මේකට සමාන අදහසක්. කියන කොට තේරේවි. “යාවත් ජීවෙත් සුඛං ජීවෙත්” ඉන්නකම් හොඳින් සැපෙත් ඉන්න එකයි තියෙන්නේ. සැප විඳින එකයි තියෙන්නේ, “සෘණං කෘත්වාපි සෘතං පිවෙත්” ණය වෙලා හරි ගිතෙල් බොන්න ඕන. ඒ කාලයේ තිබුණ වටිනා බීමක් තමයි ගිතෙල්. “හසමී භුතස්‍ය දෙහස්‍ය පුනරාගමනං කුතඃ” මැරුණට පස්සේ ඒ ශරීරය දැව්වට පස්සේ ආපහු එන්නේ කොහොමද? අන්න ඒ දැඹිනයි. එතකොට ඒ දැඹිනයි එක පැත්තක්, අනිත් පැත්ත තමයි අත්තකිලමථානුයෝගය. ඒ දැඹිනයි අනුගමනය කළේ නිගණ්ඨනාත පුත්ත බව මේ පින්වතුන් අහලා තියෙනවා. වසනු ඇදීමත් ආහාර ගැනීමත් ප්‍රතිකේෂ්ප කරල දැඩි වුන සහිත මහ පුදුම ප්‍රතිපදාවක් ඒ අය දැක්වූයේ. ඒකට හේතුව ඒ අයගේ දැඹිනයි මොකක්ද?, අතීත කමී තියෙනවා පුබ්බකත හෙතු² කියල කියන්නේ අතීතයේ කරන ලද කමී තියෙනවා. ඒවා ගෙවා දාන්න ඕන. අළුත් කමී රැස් නොකර ඉන්න ඕන. ඒක සදහා මහා දැඩි වුන වගයක් ඒ අය අනුගමනය කළා. ඒක තමයි අත්තකිලමථානුයෝගය. ඉතින් ඔය අන්න දෙක. ඇත්ත වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේත් මේ පින්වතුන් අහලා

තියෙනවා දුෂ්කර ක්‍රියා කිරීම තුළින් අත්‍යවශ්‍යමානුෂ්‍යයෝගය පිළිපැද්ද
බව.

අවසාන අවස්ථාවේදී උන්වහන්සේට තේරුණා. සමාජ සම්මතය
තිබුන නිසා ඒ රජ සැප අන්තය අත හැරියට පස්සේ ඊළඟට තිබෙන
අන්තය තමයි අර සමාජ සම්මත ඉතා රුක්‍ෂ ප්‍රතිපදාව. ඒකේ කෙළවරටම
ගිහිල්ලා අවුරුදු හයකට පස්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ යම් අවස්ථාවක
මේ කටුක දුෂ්කර ක්‍රියා වලින් මගේ පරමාර්ථය ඉෂ්ට වෙන්නේ නැහැ
කියලා මහා සච්චක සූත්‍රයේ සඳහන් වෙනවා. උන්වහන්සේගේ සිතේ
ඇතිවුණු පරිවර්තනය. යම් අවස්ථාවක කල්පනා කළා කියනවා මේ
වෙනුවට බෝධිය සඳහා යම් වෙන මාර්ගයක් තිබෙනවාද කියලා.³ එහෙම
හිතනකොට මතක්වෙලා තියෙනවා පියරජුගේ වජ් මඟුල් අවස්ථාවේදී
තමන් ජම්බු ගනයට සීතල සෙවණේ ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදුණු
අවස්ථාව. ඒ ප්‍රථම ධ්‍යානයට පත්වුන අවස්ථාව සිහිපත් වෙලා
උන්වහන්සේ කල්පනා කළ බව කියනවා මක් නිසාද මම කාමයන්ගෙනුත්
අකුසල ධර්මයන්ගෙනුත් වෙන්වුන සැපයට බය වෙන්නේ “කිනනු බො
අහං තසස සුඛසස භායාමී යජනං සුඛං අඤ්ඤාත්‍රෙව කාමෙහි අඤ්ඤාත්‍ර
අකුසලෙහි ධමෙමහි” කියලා. ඒ අදහස අරගෙන ඊට පස්සේ තමයි මධ්‍යම
ප්‍රතිපදාවට බැස්සේ. ඒ පිළිබඳව මේ පින්වතුන්ට කෙටියෙන් කියනවා
නම් කාමසුඛලලිකානු යෝගය ගත් අය ඇත්ත වශයෙන්ම ඒ නැවතීම තුළ
එහෙම පිටින්ම අපායට ගිලා බැස්සා අත්‍යවශ්‍යමානුෂ්‍යයෝගය ගත්ත අයත්
ශරීරයට දුක් දීම ආදිය තුළින් දැගලුවා. ඒඅයට ඒකත් සම්බෝධිය සඳහා
උපකාර වුනේ නැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුවේ ඒ දෙකෙන්ම ඉවත්වූ මේ
පින්වතුන් අහල තියන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව හැටියට දක්වන ආයථී
අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. ඒ ආඨී අෂ්ටාංගික මාර්ගය තුළ තියන
පටිච්චසමුප්පාදය එක පාරටම කෙනෙකුට පෙනෙන්නේ නැහැ. නමුත්
ඒක අපට ප්‍රකට වන එක්තරා සූත්‍රයක් තියෙනවා. මැදුම් සඟියේ
මහාවත්තාරීසක සූත්‍රය⁴ කදිමට ඒ ආඨී අෂ්ටාංගික මාර්ගය තුළ තියන
පටිච්ච සමුප්පාද සචරුපය පෙන්වුම් කරනවා මෙන්න මෙහෙම. ‘සමමා
දිට්ඨිසස සමමා සංකප්පො පහොති. සමමාසඛකපපසස සමමාවාවා

පහොති. සමමාවාවසස සමමා කමමනො පහොති. සමමාකමමනසස සමමා ආජ්චො පහොති. සමමාආජ්චසස සමමාවායොමො පහොති. සමමා වායාමසස සමමාසති පහොති. සමමාසතිසස සමමාසමාධි පහොති. සමමාසමාධිසස සමමාඤ්ඤාණං පහොති. සමමා ඤ්ඤාණසස සමමාවච්චුනති පහොති කියලා.

ඒ විදියට අංග දහයම එකිනෙකට බැඳිලා තිබෙන ආකාරය ලස්සනට පෙන්නුම් කරනවා. ඒ එකක් කිව්වහම අනික් ඒවා තේරුම් ගන්න පුළුවන් මේ පින්වතුන්ට. “සමමා දිට්ඨිසස සමමාසඛකප්පො පහොති” කියන්නේ සමයක් දෘෂ්ටිය ඇති කෙනාට සමයක් සංකල්පය පහළ වෙනවා. සමයක්දෘෂ්ටිය වැඩිම තුළින් ඒ දෘෂ්ටිය අනුවම සමයක්සංකල්ප හොඳ කල්පනා ඇති වෙනවා. ඉතින් ඒ විදියටමයි යන්නේ. හොඳ කල්පනා තුළින් හොඳ වචන බිහි වෙනවා. හොඳ වචන තුළින් හොඳ ක්‍රියා බිහි වෙනවා. අන්න ඒ විදියට පුදුම විදියට එකිනෙකට සම්බන්ධ වෙලා යන ප්‍රතිපදාවක් තමයි ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය. ඒකම මැදුම් පිළිවෙත. අපි මැදුම් පිළිවෙත කිව්වම ඒක තුළ පටිච්ච සමුප්පාදයක් තිබෙන බවටත් සාමාන්‍යයෙන් බැලූ බැල්මට පෙනෙන්නේ නැහැ. අපි පටිච්චසමුප්පාදය ගැන කථා කරන කොට කෙනෙක් කියන්න පුළුවන්, කෝ ඒක නැහැනෙ අපි කවුරුත් ලොකු හැටියට වටිනා හැටියට සලකන ධම්මවක්ඛණ්ණව්‍යාපනන සුත්‍රයේ පටිච්ච සමුප්පාදය නැහැ කියලත් කෙනෙකුට තර්ක කරන්න පුළුවන්. නමුත් එහෙමනම් ඒක නැතිනම් කොහොමද ඒ සෝවාන් වුනු අවස්ථාව පිළිබඳව ප්‍රකාශ කරන්නේ අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ ස්වාමීන් වහන්සේ පිළිබඳව “යං කිංචි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරෝධම්මං” කියන දහම් ඇස පහළ වුනා කියලා. “යං කිංචි සමුදය ධම්මං සබ්බං තං නිරෝධම්මං”⁵ කියන්නේ පටිච්ච සමුප්පාද න්‍යායයයි. අපි කොතෙකුත් මේ පින්වතුන්ට විස්තර කරල ඇති, යම්තාක් දෙයක් හටගන්නා ස්වභාව ඇත්තේද, ඒ හැම දෙයක්ම නිරුද්ධවන ස්වභාවයක් ඇත්තේය. අන්න ඒක හොඳට පැහැදිලි වෙනවා ඇත්ත වශයෙන්ම චතුරාර්යසත්‍යයෙන් පටන් ගෙන යන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය තුළ පටිච්ච සමුප්පාදය අනුවමයි ඒක යන්නේ.

ඒ වගේම දැන් මේක කිව්ව නිසා අපට හිතාගන්න පුළුවන්

බුදුරජාණන් වහන්සේ ගත්ත මැදුම් මඟ තවත් පැතිවලින් අපට පෙන්නුම් කරනවා. දැන් නිගණ්ඨයින් වස්ත්‍රත් ප්‍රතිකෂේප කරලා ආහාරත් ප්‍රතිකෂේප කරලා මහා දුඬු දුක් දෙන ප්‍රතිපදාවක් අනුගමනය කළා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව කොයි තරම්ද කියතොත් මේ පින්වතුන් අහල තියෙනවා නිගණ්ඨයින් වස්ත්‍රත් ආහාරත් ප්‍රතිකෂේප කළා වෙනුවට බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාට - සිවුපසය කියන වචනය තුළත් තියෙනවා ප්‍රත්‍යය කියන වචනය. ප්‍රත්‍යය කියන්නේ යමකට හේතුවන දේවල් කියන එකයි. ආහාර පාන ආදිය ගන්නේ සංඝයා වහන්සේලා තවත් දේකට උපකාර වෙන්න. සාමාන්‍ය ගිහි පින්වතුන්, සාමාන්‍ය ලෝකයා, ඒක තනිකර විනෝදය සඳහායි පාවිච්චි කරන්නේ. නමුත් සංඝයා වහන්සේලා මේ පින්වතුන් අහල තියෙනවා ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරලා පාවිච්චි කරනවා කියලා කියන්නේ එතකොට ඒ ආහාරය ගැන අපි කිව්වොත් කෙටියෙන් එක නිදර්ශනයක් ගත්තොත් සංඝයාවහන්සේලාට නියම කරල තියෙන්නේ ආහාර ගැනීමේදී ඒකෙ පරමාර්ථය සලකන්න කියලා 'නෙව දවාය, න මදාය න මණ්ඩනය, න විභුසනය', මේ ආහාර ගන්නේ විනෝදයට ශරීරය අලංකාර කරගන්න හැඩ කරගන්න නොවේ. 'යාවදෙව ඉමසස කායසස ධීතියා යාපනය විහිංසුපරතියා බ්‍රහමචරියානුගහනය' හුදෙක් මේ කය පවත්වාගෙන යාම සඳහා, යාපනය යැපීම සඳහා, ගෙනයාම සඳහා, බ්‍රහමචරියාව සඳහා, ඒ අදහස. ඒ විතරක් නෙවෙයි නිගණ්ඨයින් ප්‍රතිකෂේප කළ දේවල් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සිවුපසය පාවිච්චි කරන්නේ භාවනාවක් බවට හරවාගෙන. ඒකත් මේ පින්වතුන් අහල ඇති මේ ආහාරය තුළ තියන ධාතු පිළිබඳව ධාතු මනසිකාරය ගැන ලොකු පාඨයක් තියෙනවා සංඝයා වහන්සේලාට.

ඒකේ සාමාන්‍ය අර්ථය මේ ආහාරය සකස් වෙලා තියෙන්නේ පඨවි, අපො, තෙජෝ, වායෝ, කියන ධාතූන්ගෙන්. පිරිසිදුවූ ආහාරය මේ පිළිකුල් වූ කයට පැමිණිලා ඒකත් අපිරිසිදු වෙනවයි කියලා භාවනාවක් බවට හරවා ගන්නවා. අන්න ඒ විදියේ පුදුම මැදුම් පිළිවෙතක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියෙන්නේ. අර අන්න දෙකින් කාමසුඛලලිකානුයෝගී අන්තයට යන්නේ නැහැ. මේ ආහාරය ශරීරය අලංකාර කර ගැනීම පිණිස ගන්නව කියන ඒ පරමාර්ථය අහක් කරනවා.

අනිත් පැත්තෙන් ධර්මයට භාවනාවට හරවා ගන්නවා. ඒක සම්පූර්ණයෙන්ම ප්‍රතික්ෂේප කරන්නේ නැහැ. ඒ එක්කම වටිනා දෙයක් තමයි මේ පින්වතුන් අහලා ඇති විශේෂයෙන්ම සංඝයා වහන්සේලාට හොඳ යෝගාවචර බෞද්ධයින්ට නියමිත ප්‍රතිපදාව තමයි අල්පේච්ඡතාව, ආශාවන් අඩුව, ‘සන්තුට්ඨී’ ලද දෙයින් සතුටු වීම. විරියය පිළිබඳව කල්පනාකර බලන කොටත් අර විදියට නිගණ්ඨයින් කලා වගේ තේරුමක් නැතිව වුතවලින් ශරීරයට දුක් දීම නොවෙයි. මධ්‍යස්ථ ප්‍රතිපදාව ඒකට කියන්නේ විරිය සමතාව. ඒ අනිත් බලන කොට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව එක පැත්තකින් පටිච්චසමුප්පාදය පෙන්නුම් කරන අතර අර කියාපු අන්ත දෙකෙහුත් මිදුනා. ඔන්න එතකොට කෙටියෙන් කිව්ව කියලා හිතාගන්න කාමෝඝය ගැන.

ඊළඟට හව ඕසය ගැන - හව නමැති සැඬ වතුර ගැන - කියනවා නම් විශේෂයෙන් ඒ ගැන සඳහන් සූත්‍රයක් තියෙනවා. ඉතිවුතකයේ දෙවෙනි නිපාතයේ/ දෙවෙනි කොටසේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා “ඒභි භික්ඛවෙ දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතා දෙවමනුසසා ඔලියනති එකෙ අනිධාවනති එකෙ”⁶ ඒ විදියටයි සංඝයා වහන්සේලා අමතලා ප්‍රකාශ කරන්නේ. මහණෙනි, දෘෂ්ටි දෙකකින් මඬනා ලද දෙවියන් හා මනුෂ්‍යයින් අතරින් ඇතැම් කෙනෙක් පසුබසිනවා ඇතැම් කෙනෙක් ඉක්මවා දුවනවා. පසුබැසීමත් ඉක්මවා දිවීමත් යන දෙක තේරුම් කරන්නේ මෙහෙමයි. “හවාරාමා භික්ඛවෙ දෙවමනුසසා හවරතා හව සමුදිතා” මේ දෙවි මිනිසුන් හවයට ඇලුම් කරනවා. හවය ගැන උදම් වෙනවා. ඒ කියන්නේ පැවැත්ම ගැන ලොකු ආශාවක් ඇති අය, එබඳු අය හව නිරෝධය පිණිස ධර්මය දේශනා කරනකොට, ඒ ගැන ප්‍රසාදයක් ඇති කර ගන්නේ නැහැ, ඒ ගැන පසුබසිනවා. ඒකට කැමති නැහැ.

හව නිරෝධය පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාත්මක දේශනා වලට කැමති නැහැ ශාස්වත දෘෂ්ටිය ගත්තු ආත්මවාදී අය. සාමාන්‍යයෙන් හවයට කැමති අය හව නිරෝධයට කැමති නැහැ. ඒ අය හව ඕසයේ යට යනවා. හව සැඬ වතුරේ යට යනවා. මිදෙන්න උත්සාහයක් කරන්නේ නැහැ. ආත්මය හැටියට ගත්තු නිසා.

අනික් පැත්තෙන් ප්‍රකාශ කරනවා “භවෙනෙව ඛො පන එකෙ අට්ඨියමානා, හරායමානා”, ඇතැම් අය භවය ගැන පිළිකුලක් හිරිකිතයක් ඇතිකර ගෙන උවේෂ්ඨවාදීන්, ඒ අය ඒ වෙනුවට කල්පනා කරනවා. මේ ශරීරය තමයි ආත්මය. මේක නැති උනාට පස්සේ අයෙ ඉපදීමක් නැහැ කියලා උවේෂ්ඨවාදී විම ඒක ඉක්මවා යෑමක්. ඒකට කියන්නේ “විභව”. එතකොට අරගොල්ලන් භවය දැඩිව අල්ලා ගැනීම නිසා භව ඕසයට යට වෙනවා. උවේෂ්ඨවාදීන් විභව කියලා කියන මේ ශරීරය නැති උනාට පස්සේ ඉවරයි කියලා කියන ඒ හැඟීම තුළ අනික් අන්තයට යනවා. ඒ අය තමයි අතිධාවනය කරන්නේ.

මේක අපි උපමාවකට ඇතැම් අවස්ථාවල කියල තියනවා. ධර්මයේ නැතත් - හරියට ඇතැම් කෙනෙක් තමන්ගේ හෙවනැල්ල අල්ලා ගැනීමට දුවනවා. ඉස්සරහට දුවනවා, දුවනවා, කවදාවත් හෙවනැල්ල පාග ගන්න බැහැ. පුංචි ළමයි සෙල්ලමටත් කරන්නෙ. සෙවනැල්ල පාගගන්න බැහැනෙ. තවත් කෙනෙක් සෙවනැල්ලට බයේ දුවනවා. දුවලා දුවලා ආපහු හැරිලා බලනකොට සෙවනැල්ල එතනමයි. ඔන්න ඒ වගේ තමයි අන්ත දෙක. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ කළේ මොකක්ද? එතකොට අර විදියට අන්ත දෙක කියලා මැදුම් මග ප්‍රකාශ කරනවා ඒ අන්ත දෙකම අතහැරලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ කරන්නේ මොකක්ද? අපි කිව්වනේ “ඔලීයනි එකෙ අතිධාවනි එකෙ” තුන්වෙනුව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළා “වකඛුමනොව පසුසනි” ඇත්ත වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ආරම්භ කරන්නේ මෙහෙමයි. “දවිහි හික්ඛවෙ දිට්ඨිගතෙහි පරියුට්ඨිතා දෙව මනුසුසා ඔලීයනි එකෙ අතිධාවනි එකෙ වක්ඛුමනොව පසුසනි.” තුන්වෙනි කාරණය “වක්ඛුමනොව පසුසනි” ඒ කියන්නේ ඇස් ඇත්තෝමැ දකිත්. අර අන්ත දෙක අත් හැරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නේ ඇස් ඇත්තෝම දකිත් කියලා කියන්නේ මොකක්ද? අන්ත බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනවා ඒක මෙහෙමයි ප්‍රකාශ කරන්නේ. “භුතං භුතතො දිස්වා” අරගොල්ලෝ භවය විභවය දෙක අල්ලගෙන ඒ අන්ත දෙකට ගියා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ වෙනුවට මතුකළා අමුතු වචනයක් “භුත”.

“භුත” කියලා කියන්නේ “හටගත්”. දැන් මේ පින්වතුන්ට ඒ වචනය

හුරු වේවි මෙන්න මේක කිව්වහම. අහලා තියෙනවානේ “යථාභූත ඤාණදස්සන” කියලා. යථාභූත කියලා කියන්නේ හටගත් දෙයට අනුව දැකීම. ඒ නිසා ධර්මය හවාන්තයට යන්නෙන් නැහැ. ශාස්වතවාදීන් වගේ. විභව අන්තයට යන්නෙන් නැහැ උචේඡදවාදීන් වගේ. ඒ වෙනුවට ‘හටගත්තු දෙය’ හටගත් හැටියට දැකීම යථාභූත දස්සනයයි. හටගත්තු දෙය හටගත්තු හැටියට දැකීම කියන එක අර හෙවනැලි උපමාවෙන් කිව්වොත් හෙවනැල්ල හෙවනැල්ලක් බව අවබෝධ කර ගන්නවා. හෙවනැල්ල හෙවනැල්ල බව අවබෝධ කර ගත්තට පස්සේ ඒක ඔස්සේ දුවන්නෙන් නැහැ. ඒකට බයේ දුවන්නෙන් නැහැ. මොකක්ද හෙවනැල්ල කියන එක අපි කලින් ප්‍රකාශ කරල තියෙනවා නාමරූපයයි. නාමරූපයයි.

අර ‘ඒදණ්ඩ උඩ බල්ලා’ උපමාවෙන්, ‘නාසිසස්’ උපමාවෙන්, නානා විධ උපමාවලින් මේ පින්වතුන්ට ඉගැන්නුවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒක තුළිනුයි මේ “ඕස” ප්‍රශ්නය - හවය පිළිබඳව කථා කරනවා නම් - විසඳුවේ. මොකද ලෝකයා දැඩිව ගත්තු විඤ්ඤාණ ආදිය බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුවා විඤ්ඤාණයට අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය වශයෙන් පවතිනවයි නාම රූපය. ඒක ගැන අපි කොතෙකුත් කිව්වා. නාමරූප හෙවනැල්ල. එතකොට හෙවනැල්ල හෙවනැල්ල බව දැකීම තුළින් අන්ත බුදුරජාණන් වහන්සේ අර කියාපු අන්තයටත් ගියේ නැහැ. එතනත් මැදුම් පිළිවෙතක් තියෙනවා. කාම හව ඊළඟට දිට්ඨි කියන එක. අපට මේවා ගැන කෙටියෙන් කියන්න වෙන්නේ. කාරණා හතරක් තියන නිසා. දිට්ඨි ගැන ප්‍රකාශ කරනකොට එතනත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනවා කච්චානගොතන කියන සූත්‍රයේ⁷ ඒක ගැන අපි කලින් අවස්ථාවකත් ප්‍රකාශ කරලා තියෙනවා. මේ ප්‍රශ්නයට අදාළ නිසා නැවතත් කෙටියෙන් කියමු.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ළඟට එක්තරා අවස්ථාවක කච්චායන ගොතන සචාමීන් වහන්සේ ඇවිල්ලා ඇහුවා කොතෙකින්ද භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සම්මාදිට්ඨිය වන්නේ කියලා. ඇත්ත වශයෙන් සම්මාදිට්ඨියට නානා විධ විචරණ ඒ ඒ අවස්ථාවලදී දීලා තියෙනවා. විශේෂයෙන්ම සාරිපුත්ත සචාමීන් වහන්සේත් බුදුරජාණන් වහන්සේත් අවසානුකූලව.

ඒ එකක්වත් එකිනෙකට විරුද්ධ නැහැ. දැන් අවසානානුකූලව හරි මෙතෙක්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ සමමාදිට්ඨිය ප්‍රකාශ කරන්නේ මෙහෙමයි. “ද්වයනිසසිතො ඛවායං කච්චායන ලොකො යෙභුයෙයන අප්ඵතඤ්ඤව භව්ඵතඤ්ඤව” කච්චායන මේ ලෝකයා වැඩි වශයෙන්ම අන්ත දෙකකට යනවා. ද්වයනිසසිත කියලා කියන්නේ දෙකක් අල්ලා ගෙනයි ඉන්නේ. මොකක්ද දෙක අප්ඵතඤ්ඤ භව්ඵතඤ්ඤ, එක්කෝ අසතිත්වය එහෙම නැත්නම් නාසතිත්වය. ලෝකයා නිරන්තරයෙන්ම ඔය අන්ත දෙක තුළයි ඉන්නේ. ඇතැම් අය අසතිත්වය සියල්ල ඇතෙයි කියනවා ඇතැම් අය කියනවා කිසිවක් නැත කියලා. ඔය අන්ත දෙක. නමුත් ඔන්න ධර්මයේ දැක්වෙන මැදුම් පිළිවෙත මොකක්ද කියලා ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. “ලොක සමුදයං ඛො කච්චායන යථාභුතං සමමප්පඤ්ඤාය පසස්තො යා ලොකෙ භව්ඵතා සා න භොති” ලොකයේ නිරන්තරයෙන්ම හටගන්නා ස්වභාවය දකින කොට ලෝකය පිළිබඳ නාස්තික දෘෂ්ටිය ඉවත් වෙනවා. ඊළඟට අනිත් පැත්ත ප්‍රකාශ කරනවා. “ලොක නිරොධං ඛො කච්චායන යථාභුතං සමමප්පඤ්ඤාය පසස්තො යා ලොකෙ අප්ඵතා සා න භොති” ලෝක නිරෝධය ඇති හැටියටම සමයක් ප්‍රඥාවෙන් දකින්නහුට යථාභුත වශයෙන් ලෝකය පිළිබඳ අසතිත්වය නැති වෙනවා. දැන් සළකා බලන්න. මහ පුදුමයි මේක. ලෝකය නිරන්තරයෙන් ඇති වෙමින් නැතිවෙමින් යනවා. අරගොල්ලො අන්ත වශයෙන් සිතා ගන්නවා ලෝකය එක්කො සම්පූර්ණයෙන්ම ඇත්ත වශයෙන්ම තියෙනවා එහෙම නැත්නම් නැතෙයි කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ ලෝකය නිරන්තරයෙන්ම ඇතිවන බව සමයක් ප්‍රඥාවෙන් යථාභුත වශයෙන් දකින කොට නැතෙයි කියන අන්තය අත හැරෙනවා ඉඹටම. අනිත් පැත්තෙන් ලෝක නිරෝධය ලෝකය නිරුද්ධ වෙනැයි නිරන්තරයෙන් ප්‍රඥාවෙන් දකින කොට ඇතෙයි කියන අසතිත්වය නැතිවෙලා යනවා. ලෝකය හටගන්න ස්වභාවය දකිනකොට නාසතිත්ව අන්තය නැති වෙනවා ලෝකය නිරුද්ධ වෙන අන්තය දකින කොට අසතිත්වය කියන අන්තයට වැටෙන්නෙත් නැහැ. ඒ විදියට ඒ දෙකට මැදින් - ඒ දෙකට මැදින් මොකක්ද කියන එකත් මිළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. “එතෙ තෙ උභො අනෙත අනුපගමම” මේ අන්ත දෙකටම නොයා “මජ්ඣිමනිකායෙ නිදානෙ ධම්මං දෙසෙති” මධ්‍යම මාර්ගයකින්

බුදුරජාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරනවාය කියලා. මධ්‍යම මාර්ගය තමයි අපි මෙතෙක් ප්‍රකාශ කළ පටිච්චසමුප්පාද දේශනාව. ඊළඟට ඉදිරිපත් කරනවා ඒක. මේ පින්වතුන් අහල තියෙනවානෙ. ඒකෙ කියන්නේ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා ආදී වශයෙන්, අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ඇති වෙනවා. එහෙම ගිහිල්ලා මුළු පඤ්චාදානාසාධකය දුකකිය ඇතිවෙනවයි කියලා. අවිද්‍යාවගේම නැතිවීම තුළින් ඒක නැති වෙනවාය. එතකොට ඒක මධ්‍යසථ දර්ශනයක්. ඇති වීමත් නැතිවීමත් - අවිද්‍යාවෙන් පටන් ගන්න මුළු මහත් දුක ඇතිවීම. ඊළඟට ඒක නැතිවන ආකාරය එතෙන්දී පෙන්වුම් කරනවා.

මය විදියට එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ අන්ත දෙකම ප්‍රතිකෂේප කරලා, දිට්ඨි වශයෙන් තියෙන අසති නාසති දෙකම අත හැරියට පස්සේ, ඊළඟට පෙන්වුම් කරන්නේ එතන අන්තිමට ඉතුරු වෙන්නේ දුක පිළිබඳ ප්‍රශ්නයක්. ආත්ම කියන සංඥාව එතනම ඉවරයි. ආත්මය වෙනුවට ඇත්ත වශයෙන්ම තියෙන්නේ දුකක් හා එහි නිරුද්ධ වීමක් පමණයි. ඒකයි එතන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව. එතකොට අසති නාසති දෘෂ්ටි දෙකෙන් මිදුනු සමුදය වය - ඇතිවීම හා නැතිවීම. දන් එතෙන්දී කෙනෙකුට හිතෙන්න පුළුවන් අර අපි කලින් කිව්ව වගේ ධම්මවකකඥවතන සූත්‍රයේ මේව කිසිවක් නැහැ කියලා. නමුත් අපි දන්නවා ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ සමායක් දෘෂ්ටිය හැටියට දක්වලා තියෙන්නේ දුකක, සමුදය, නිරොධ, මාර්ග. දුකක සමුදය නිරොධ මාර්ග තුළ තියෙන්නේ අර ඒකාන්ත අසතිත්වයෙනුත් ඒකාන්ත නාසතිත්වයෙනුත් මිදුනු සමායක් දෘෂ්ටියක්. සමායක් දර්ශනයක්. බොහෝ දෙනා ඒක කල්පනා කරන්නේ නැහැ. මොකද සම්මාදිට්ඨිය පටන් ගන්නෙම බුදුරජාණන් වහන්සේ දැක්වූ මැදුම් පිළිවෙතින්. ඒ අතින් බලනකොට අපට කියන්න පුළුවන් ධම්මවකකඥවතන සූත්‍රයට පුංචි අටුවාවක් වගෙයි කව්‍යායන ගොතන සූත්‍රය.

හොඳට හිතල බලන්න මේ පින්වතුන්. එහෙම කිව්වෙ මේකයි. තනිකර ගත්තොත් ධම්මවකකඥවතන සූත්‍රයේ බැලූබැල්මට පටිච්ච සමුප්පාදය නෑ වගේ. නමුත් අපි පෙන්වුම් කරන්නේ සම්මාදිට්ඨිය තුළ තියෙනවා අර පටිච්ච සමුප්පාදයේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව. අපි පෙන්වුම් කළේ

ඒකනේ. ඒකාන්ත අසතිත්වයකුත් නැහැ ඒකාන්ත නාසතිත්වයකුත් නැහැ. ඒ වෙනුවට හේතු ප්‍රත්‍යයන් නිසා ඇති වීමක් හා නැතිවීමක් තියනවා. ඇති වෙනව නම් ඇති වෙන්නේ තනිකර දුකක්. නැති වෙනවා නම් නැතිවෙන්නේ තනිකර දුක් ගොඩක්. කොටින්ම ඒ කවචායන ගොතන සූත්‍රය අවසාන කරන්නේ - ඒ විදියට විග්‍රහය සම්පූර්ණයෙන් නොකිව්වත් මෙහෙම හිතාගන්න - ඒ සූත්‍රයේ තව දුරටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනවා අර කියාපු දෘෂ්ටි ගත්තු අය ඒවායින් ඒ දෘෂ්ටිවලට ලංවීම් තුළින් ආත්මයක් පිළිබඳ අදහස ඇති කර ගන්නවා. ශාස්වත වාදියා සදාකාලික ආත්මයක් පිළිබඳව විශ්වාස කරනවා. උචෙෂ්ඨ වාදියා මේ ශරීරය ආත්මය කියලා හිතාගන්නවා. ඒ හැම එකකටම හේතුව සභාවරයක් ගැනීමයි. දැඩිව දෘෂ්ටියක් ගැනීමයි. ඒ වෙනුවට ඒ සමයක් දඹිනගේ තිබෙන්නේ දෘෂ්ටිය ගත්තු නැති තැන බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. ‘දුකබමෙව උපපජ්ජමානං උපපජ්ජති, දුකං නිරුජ්ජධමානං නිරුජ්ජධති’ උපදින්නේ දුකක්ම උපදීයි නිරුද්ධ වන්නේ දුකක්ම නිරුද්ධවෙයි කියලා.

ඒක නිසයි ඒ තැනැත්තාට කිසිම කංඛා විචිකිච්ඡා සැක දෙගිඩියා අතීතය පිළිබඳව හෝ අනාගතය පිළිබඳව කිසිවක් ඇති වෙන්නේ නැත්තේ. අතීතයේ තිබුණා නම් තිබුණේ මේ පඤ්ච උපාදානසකන්ධය මයි. අනාගතයේත් මේකමයි. මෙතන ගන්න දෙයක් නැහැ කියන ඒ අවබෝධය ඇති වෙනවා. ඒ වෙනුවට දුකයි තියෙන්නේ. අන්න ඒ කියාපු දුක පිළිබඳව චතුරාර්යසත්‍යය තුළ තියෙන්නේ අර මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවමයි. අපි සාමාන්‍යයෙන් මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව කියන කොට පටිච්චසමුප්පාදය එතන නෑ වගෙයි පෙනෙන්නේ. ඒක පෙන්නුම් කරන්නයි මේ කිව්වේ. කවචායන ගොතන සූත්‍රය ඇත්ත වශයෙන්ම පුංචි අටුවාවක් වගෙයි ආයතී අෂටාංගික මාගීයේ සමමාදිට්ඨියට. දැන් එතකොට අපි කිව්වා කාමොස කාම සැඩ වතුරෙන් මිදීමටත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මැදුම් පිළිවෙතක් දක්වුවා. භව සැඩ වතුරෙන් මිදීමටත් මැදුම් පිළිවෙතක් දක්වුවා. ඊළඟට දෘෂ්ටි පිළිබඳවත් අර කියාපු අසතිත්ව නාසතිත්ව දෘෂ්ටි දෙකම ඉවත්කරලා අර සමුදය වය දුක පිළිබඳ කථාන්තරය එතෙත්දී මතුවුණා. ‘දුකබමෙව උපපජ්ජමානං උපපජ්ජති දුකං නිරුජ්ජධමානං නිරුජ්ජධති’. එතනත් පටිච්ච සමුප්පාදය.

ඔන්න ඊළඟට කියනවා. මේක ටිකක් අමුතු දෙයක් වෙන්න පුළුවන්. අවිච්ඡාස කියන එක. අවිද්‍යාවත් සැඟ වතුරක් හැටියට දක්වලා තියනවා. ඒක ටිකක් තේරුම් ගන්න අමාරු දෙයක් සැඟ වතුර හතරෙන්. සැඟ වතුරක් හැටියට දැක්වූයේ මොකද කියන එක තේරුම් ගන්න අපට උපකාර වෙනවා සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ දේශනා කළ සමමාදිට්ඨි සූත්‍රය.⁸ ඇත්ත වශයෙන් සමමාදිට්ඨිය පිළිබඳ හැඳින්වීම් කීපයක්ම තියනවා. එකක් නොවෙයි. එක එක මට්ටමින්, එකකට එකක් පරස්පර විරෝධී නොවෙයි. නමුත් එක එක පැත්තෙන් බලන කොට හරි. ඔන්න එකක් තමයි මේක. ඒ කියන්නේ, ඇවැත්නි යම් අවස්ථාවක ආර්ය ශ්‍රාවකයෙක් අවිද්‍යාව දන්නවා නම්, අවිද්‍යාවේ හට ගැනීම දන්නවා නම්, අවිද්‍යාවේ නිරෝධය දන්නවා නම් අවිද්‍යා නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාව දන්නවා නම් එපමණකිනුත් සමමාදිට්ඨිය ඇත්තෙක් වෙයි. යම් අවස්ථාවක “අවිජ්ජං ච පජානාති, අවිජ්ජා සමුදයං ච පජානාති, අවිජ්ජා නිරොධං ච පජානාති අවිජ්ජා නිරොධගාමිනී පටිපදං ච පජානාති”. මේ හතර දෙන ගත්තොත් එපමණක් ඇති සමමාදිට්ඨියට කියලා. එතනදී අවිද්‍යාව කියන්නේ මොකක්ද? අවිද්‍යාව කියන්නේ මොකක්ද කියලා ඉස්සෙල්ල විග්‍රහ කරලා තියනවා. අවිද්‍යාව හැටියට හඳුන්වලා දීලා තියෙන්නේ දුකෙහි අඤ්ඤාණං, දුකහි සමුදයෙහි අඤ්ඤාණං, දුක නිරොධෙහි අඤ්ඤාණං, දුක නිරොධ ගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, ඒ කියන්නේ දුක පිළිබඳව නොදැනීම, දුකහි සමුදය දුකේ හට ගැනීම පිළිබඳ නොදැනීම, දුක නිරෝධය පිළිබඳ නොදැනීම, දුක නිරෝධ ගාමිනී ප්‍රතිපදාව ගැන නොදැනීම. ඒක අවිද්‍යාව. ඊළඟට අවිද්‍යා සමුදය මොකක්ද? ඔන්න ඔතනයි ගැටළුව. අවිද්‍යාවේ හට ගැනීම මොකක්ද?

අන්න එතන අමුතු දෙයක් සඳහන් වෙනවා. ආසව සමුදයා අවිජ්ජා සමුදයො. ආශ්‍රවයන්ගේ හටගැනීමෙනුයි අවිද්‍යාව හටගන්නේ, මේක පටිච්චසමුප්පාදය විග්‍රහ කරන හැමෝටම පටලැවිල්ලක්. අවිද්‍යාවනෙ මුලටම තියෙන්නේ. එකකොට හිතාගන්නවා අවිද්‍යාවට මුල හේතුවක් නැත. ඔහේ අවිද්‍යාව ඉස්සෙල්ලා තියෙනවා. ඊට පස්සේ අනිත් ඒවා ඇතිවෙනවා. ඔන්න මෙතන විසඳුම තියෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ වෙනුවෙන් ශාරිපුත්‍ර ස්වාමීන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. “ආසව සමුදයා අවිජ්ජා සමුදයො ආසව නිරොධා අවිජ්ජා නිරොධො.” ආශ්‍රවයන් හට

ගත්තම අවිද්‍යාව හටගන්නවා. ආශ්‍රව නිරුද්ධ වෙනකොට අවිද්‍යාවත් නිරුද්ධ වෙනවා. ඊළඟට අවිද්‍යා නිරෝධගාමිනී ප්‍රතිපදාවට දැක්වෙන්නේ වෙන එකක් නොවේ. ඒත් ආයී අෂ්ටාංගික මාගීයමයි. ඔන්න එතන ඉඳලා අපට විශේෂ දෙයක් කියන්න වෙනවා.

දැන් මේ පින්වතුන් ඇතැම් විට දන්නවත් ඇති, අහලත් ඇති, කියවලත් ඇති, මැදුම් සඟියේ දෙවෙනියට සඳහන් වන සබ්බාසව සූත්‍රය.⁹ සියලුම ආශ්‍රව සංවර කිරීමේ ක්‍රමය ඒ මැදුම් සඟියේ දෙවන සූත්‍රයෙන් දැක්වෙනවා. ඒ තරම් වැදගත් තැනක් ඒ සූත්‍රයට ලැබිලා තියෙන්නේ ඔන්න ඔය කාරණය නිසා. අවිද්‍යාවට හේතුව අවිද්‍යාවේ සමුදය හැටියට දැක්වලා තියෙන්නේ ආශ්‍රවයයි. මේ ආශ්‍රව කියන වචනය ඇත්ත වශයෙන් තේරුම් කරල දෙන්න ටිකක් අමාරුයි. බොහෝ දෙනා එක එක විදියට ඕක විග්‍රහ කරනවා. අපි ටිකකට හිතමු. මේ එක ක්‍රමයක් තේරුම් ගන්න. අපි නොයෙකුත් උපමා හැම අවස්ථාවකම දැක්වෙනවා නේ. අපි 'ඕස' කියන එක හඳුන්වන්නේ ගලාගෙන යන සැඬ වතුරක් හැටියට. ගලාගෙන යන සැඬ වතුරක් ගැන කියන කොට ඒක කොයි විදියට තිබුණත් අපට වැඩක් නැහැ. අපට හානියක් නැහැ. ඔහේ ගලාගෙන යනවනේ. අපි යම් වෙලාවක මේකෙන් එතර වෙන්න හිතාගෙන සැඬ වතුරට බැස්සා නම් - බැස්සා කියලා හිතමු. එතකොට කොහොමද ඒ සැඬ වතුර පිළිබඳව හිතෙන්නේ.

ඒක ගලාගෙන එන සැඬ වතුරක්. ඒ ඒම තමයි අපට බාධාවකට තියෙන්නේ. ඒක ගලාගෙන එනවා. අපි මෙතෙක් ගලාගෙන යනවා දැක්කා. දැන් ඒකට බැස්සාට පස්සේ එතර වෙන්න, ඒකෙ ගලාගෙන ඒමක් තියෙනවා. ඔන්න පින්වතුනි ආශ්‍රව කියන වචනයේ මූලික අර්ථය. ගලාගෙන එනවා. ඒ ගලාගෙන ඒම හත් ආකාරයකට වෙන බව මේ සබ්බාසව සූත්‍රයේ දැක්වෙනවා. අපි කෙටියෙන් කිව්වොත් මේක මහ ගැඹුරු සූත්‍රයක්. හකුළුවා දැක්වීම් වශයෙන් කිව්වොත්. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ විදියටයි ඒක ආරම්භ කරන්නේ. "සබ්බාසව සංවර පරියායං වො භික්ඛවෙ දෙසීසසාමි" මහණෙනි, මම නුඹලාට සියලුම ආශ්‍රවයන් සංවර කිරීම පිළිබඳව දේශනා කරන්නෙමි.

සංවර කිරීම කියල කියන්නේ වැසීම. මේ පින්වතුන් අහල තියනවනේ ඉන්ද්‍රිය සංවරය පිළිබඳව - වසාගැනීම - ඒ පිළිබඳ ක්‍රමය මම ප්‍රකාශ කරනවා කියලා ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ “ජානනො අහං භික්ඛවෙ පසස්සනො ආසවානං ඛයං වදාමි, නො අජානනො නො අපසස්සනො” මම ප්‍රකාශ කරනවා මේ ආශ්‍රවයන් ක්‍ෂය කිරීම දැනුවත්ව ඥානයෙන් යුතුව ඒ වගේම දැකීමෙන් යුතුව - අපි කියමු දැනීමත්, දැකීමත් - දැනීමත්, දැකීමත්, තමයි මේ ආශ්‍රව සංවර වෙන්නෙ. මේ ආශ්‍රව පිළිබඳව යමක් කරන්න සිද්ධ වෙන්නෙ. කුමක් දැනීමත් දැකීමත්ද කියල බුදුරජාණන් වහන්සේම මේ ප්‍රශ්නය නඟලා ඊළඟට තේරුම් කරනවා. මොනවද මේ ආශ්‍රව සංවර කිරීමට උපකාර වන කාරණා දෙක.

අපි නොයෙකුත් අවස්ථාවල මතක් කළ එකක්. අයෝනිසෝ මනසිකාරයත් යෝනිසෝ මනසිකාරයත් පිළිබඳ අවබෝධයයි. අන්න ඒකයි එතකොට මේ ආශ්‍රව සංවර කිරීම සඳහා උපකාරවන කරුණු දෙක. පළමුවෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා අයෝනිසෝ මනසිකාරය හඳුනාගන්න ඕන. අයෝනිසෝ මනසිකාරය අයෝනිසෝ මනසිකාර හැටියටත්, යෝනිසෝ මනසිකාරය යෝනිසෝ මනසිකාරය හැටියටත්, අපි සාමාන්‍යයෙන් කාටත් තේරෙන හැටියට කිව්වොත් අයෝනිසෝ මනසිකාරය කියන්නේ අනිසි මෙතෙහි කිරීම, වැරදි විදියට මෙතෙහි කිරීම, වැරදි කොණින් තේරුම් ගන්න උත්සාහ කිරීම. යෝනිසෝ මනසිකාරය කියන්නේ යමක් හටගත්තු තැනට, හේතුවට, හිත යොදල නිසියාකාරව, හරියාකාරව, තේරුම් ගැනීමයි.

එතකොට නොනිසි මෙතෙහි කිරීමත් හඳුනා ගන්න ඕන. නිසියාකාර මෙතෙහි කිරීමත් හඳුනාගන්න ඕන ආශ්‍රව සංවර කිරීම සඳහා. ආශ්‍රව හත් වර්ගයක් ප්‍රකාශ කරන බව අපි කිව්වා ඉස්සෙල්ලා. ඒවා හඳුන්වල දෙමු. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා “අත්ථි භික්ඛවෙ ආසවා දස්සනා පහාතඛො” මහණෙනි, ඇතැම් ආශ්‍රවයන් තියනවා “දස්සන” කියල කියන්නේ දැකීම දැකීමයි. දැක්ම තුළින් ප්‍රභාණය වන ඒ පළමුවෙනි කොටස. තවත් ආශ්‍රව කොටසක් තියනවා සංවර කිරීම තුළින් ප්‍රභාණය වන. තවත් ආශ්‍රව කොටසක් තියනවා පටිසෙවන කියල

කියන්නේ පාවිච්චි කිරීම තුළින් පරිහරණයෙන්. තවත් ආශ්‍රව කොටසක් තියනවා “අධිවාසනා” කියලා කියන්නේ ඉවසීම තුළින්, දරා ගැනීම තුළින් සංසිඳවා ගන්න. තවත් ආශ්‍රව කොටසක් තියනවා “පරිවර්ජනා” වර්ජනය තුළින් ප්‍රභාණය වන. තවත් ආශ්‍රව කොටසක් තියනවා “විනෝදනා” දුරු කිරීම තුළින් ප්‍රභාණය වන. පරිවර්ජනා කියන කොට අපි කියමු වර්ජනය කිරීම තුළින් කියලා. එහෙම නැත්නම් මගහැරීම කියලා. මේ වචන ටිකක් කිට්ටුවෙන් යන්නේ තේරුම් කරන කොට පැහැදිලි වේවි. භය වෙනුවට තියෙන්නේ “විනෝදනා” දුරු කිරීම තුළින් ප්‍රභාණය වන. අන්තිමට කියනවා ‘භාවනා’ වැඩීම. දසසනා පභාතඛ්‍යා, සංවරා පභාතඛ්‍යා, පටිසෙවනා පභාතඛ්‍යා, අධිවාසනා පභාතඛ්‍යා, පරිවර්ජනා පභාතඛ්‍යා, විනෝදනා පභාතඛ්‍යා, අවසානයට භාවනා පභාතඛ්‍යා. මහ පුදුම දෙයක් මෙතන ප්‍රකාශ වෙන්නේ. ගැඹුරු සූත්‍රයක් මේක. යම් යම් තැන්වල ඇතැම් අය පටලවාගෙනත් තියනවා.

ඊළඟට අපි වෙලාව තියන හැටියට මේක ටිකක් විග්‍රහ කරනවා නම් ඉස්සෙල්ලාම “දසසනා පභාතඛ්‍යා”. බුදුරජාණන් වහන්සේ දැඩිනයෙන් දැකීම තුළින් ප්‍රභාණය කළයුතු ආශ්‍රවයන් ගැන කියන කොට ලෝකයේ ඇතැම් අය ඉන්නවා නොනිසි ආකාරයෙන් මෙතෙහි කරනවා. අතීතයේ හිටිය ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින්. මොකක්ද නොනිසි ආකාරයෙන් මෙතෙහි කිරීම? ඒ කොහොමද? යම් කෙනෙක් හිතනවා තමා කියලා කෙනෙක් ‘මම’ ඇත්ත වශයෙන්ම ඉන්නවා කියලා හිතාගෙන මම අතීතයේ වූයෙමිද, නොවූයෙමිද, කවරෙක් වූයෙමිද, කෙසේ වූයෙමිද, කවරෙක් වී කවරෙක් වූයෙමිද. ඒ විදියට පස් ආකාරයකින් අතීතය පිළිබඳව, අනාගතය පිළිබඳව, තමා අනාගතයේ වන්නෙමිද නොවන්නෙමිද, කවරෙක් වන්නෙමිද, කෙසේ වන්නෙමිද, කවරෙක් වී කවරෙක් වන්නෙමිද, වතීමානය පිළිබඳව හිතනවා. මම ඉන්නෙමිද මම නොඉන්නෙමිද කවරක්ව ඉන්නෙමිද, කෙසේ ඉන්නෙමිද, මේ සත්ත්වයා කොතනින් ඇවිල්ලා කොතනට යනවද, ඔන්න ඔය විදියට වතීමානය ඒ කියන්නේ, කාලත්‍රය පිළිබඳව “මම” කියන එක ඉස්සරහට අරගෙන, “මම” කියන ප්‍රසතුතය හරි දෙයක් විදියට හිතාගෙන කරන නොනිසි මෙතෙහි කිරීම තුළින් ඒ අය අන්තිමට එක්කො “මට ආත්මයක් ඇත” කියන අන්තයට යනවා. එක්කො “මට

ආත්මයක් නැත'' කියන අන්තයට යනවා. ඒ දෙකම අන්ත දෙකක්. ඒ වෙන්වේ අර නොනිසි මෙනෙහි කිරීම නිසයි. ''මම'' ඉස්සරහට දාගෙන. ඒක කෙළවර වෙන්වේ අයෝනියෝ මනසිකාරයෙන්, අතීතයේ වූයෙමිද නොවූයෙමිද කියල නොයෙකුත් සැක ඇති වෙනවා. ඒ වෙනුවට බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරන්නේ සමයක් දැරීන ය කුලින් ආර්ය ශ්‍රාවකයාට එහෙම එකක් ඇති වෙන්වෙන නැත්තෙ මොකද, ආර්ය ශ්‍රාවකයා හිතන්නේ දුකට සමුදය, නිරෝධ මාරී කියන එක අනුවයි.

චතුරාර්යසත්‍යය අනුව මෙනෙහි කරන කොට එහෙම ප්‍රශ්නයක් නැහැ. අතීතයේ තිබුණා නම් තිබුණේ පඤච උපාදානසකැය්ම දුකකියයි. අනාගතයේ තියෙන්නේ දුකක්. එතකොට මෙනෙහි තිබෙන්නේ දුකක් එහි හට ගැනීමක් එහි නිරුද්ධ කිරීමක් හා එය නැති කිරීමේ මාරීයක් පමණයි. චතුරාර්යසත්‍යය අනුව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා යම් කෙනෙක් චතුරාර්යසත්‍යය අනුව යෝනියෝ මනසිකාරයෙන් මෙනෙහි කරනවා නම් ඒක කෙළවර වෙන්වේ සෝවාන් මාරී ඥානය පහළ වීමෙන්. ඊළඟට ඒකෙ ප්‍රතිඵලය සකකාය දිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාස ප්‍රභාණය වීමයි. එතකොට දසසනා පහතබ්බා විදියට දක්වන්නේ අර මුල් සංයෝජන තුන පිළිබඳවයි. ඒ දැරීන ය අවසාන වන්නේ ඒක හරියාකාර මෙනෙහි කරනවා නම් චතුරාර්යසත්‍යය පිළිබඳව ඒ තැනැත්තාට අන්තිමේදී සකකාය දිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාස කියන ඒ සංයෝජන කැඩීල යනවා. ඔන්න 'දසසනා පහතබ්බා'.

ඊළඟට 'සංවරා පහතබ්බා' කියන එක. අපි කෙටියෙන් තේරුම් කළොත් මෙහෙමයි. ඉන්ද්‍රිය සංවරය හා සම්බන්ධයි. එතනදීත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ හැම එකකටම තව පුදුම වචන කීපයකුත් සඳහන් කරනවා. ඒකත් මතු කරල දෙමු. ''පටිසංඛායොනියො'' කියන වචනය දක්වනවා. පටිසංඛායොනියො කියන්නේ පින්වතුනි නුවණින් සලකා. දැන් යෝනියෝ මනසිකාරය අයෝනියෝ මනසිකාරය හඳුනා ගත්තට පස්සේ ආර්ය ශ්‍රාවකයින් නුවණින් සලකා අවසානානුකූලව මෙන් මේ විදියට පිළිවෙත් ගන්නවා. ඒ ගැනීමේ ආනිශංස එක පැත්තකින් පෙන්නුම් කරනවා. නොගැනීමේ ආදීනව පෙන්නුම් කරන්න

බුදුරජාණන් වහන්සේ තව වචන දෙකක් යොදනවා. 'ආසවා විසාතපරිලාභා.'

විසාතපරිලාභා කියන්නේ පින්වතුනි, වෙහෙස සහ දූවිල්ල ආදිය. අපි ඉන්ද්‍රිය සංවරය ගැන කියන කොට තේරේවි. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා ඇස සංවර කිරීම පිළිබඳව. ඇස හරියට සංවර කර ගත්තේ නැත්නම් නොයෙකුත් විදියට කෙලෙස් ආශ්‍රව ගලාගෙන එන්න පුළුවන්. ඒවා තුළින් තමන්ගේ ඇතුළත තියන කෙලෙස් ඇවිස්සෙන්න පුළුවන්. විසාත පරිලාභා කියන වෙහෙස පරිලාභ ආදිය ඇති වෙන්න පුළුවන්. ඒක ගැන නුවණින් සලකලා - පටිසංඛා යොනිසො - වකබුද්ධිය සංවරය ඇස සංවර කර ගන්නවා. ඉන්ද්‍රිය සංවර කිරීම ගැනයි මෙතන කියන්නේ, ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මන, කියන ඉන්ද්‍රිය හය පිළිබඳව සංවරය තමයි මෙතන ප්‍රකාශ කරන්නේ. ඒ සංවරය බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුදූන වදාරන්නේ මොකද, ඒවා සංවර කර නොගත්තොත් අන්න අර කියාපු වෙහෙසකර පීඩාකර ආශ්‍රවයන් ගලාගෙන එනවා. ඒක නිසා ඒවා සංවර කරගන්න ඕන. ඔන්න එපමණකින් 'සංවරා පහාතඛො'

ඊළඟට 'පටිසෙවනා පහාතඛො' කියල කියන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතනදී කියන්නේ සිව්පස පරිභෝගය පිළිබඳව. අපි කලින් කිව්වනේ නිගණ්ඨයින් අන්තයට ගිහිල්ලා වස්ත්‍රත් ඉවත් කරලා, ආහාරත් ඉවත් කරලා මෙපමණකින් මගේ තෘෂ්ණාවෙන් මීදෙන පුළුවන් කිව්වා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරනවා මේ සිව්පසය පාවිච්චි කරන්න සිද්ධ වෙනවා ජීවත් වෙනව නම් ජීවිතය රැකගැනීම සඳහා. වීචර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපච්චය ආදිය. අපි හිතමු මෙහෙම වීචර පිණ්ඩපාත සෙනාසන ගිලානපච්චය කියන ඒ සිව්පසය හැම එකක්ම 'පටිසෙවනා' කියන්නේ ඒවා පාවිච්චි කරන්න සිද්ධ වෙනවා. ඒවා පාවිච්චි කරන්නේ පාවිච්චි නොකිරීම නිසා නොයෙකුත් වෙහෙස පීඩා ඇතිවන නිසා. ඒවා බුදුරජාණන් වහන්සේ අත්දුටුවා. සීමාන්තිකව ඒ ආහාර ආදිය නොගැනීමෙන්. ඒ වෙනුවට අපි කලින් කිව්ව වගේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවෙන් 'පටිසංඛා යොනිසො' ඒ වචන සඳහන් වෙනවා අර ප්‍රත්‍යවේක්ෂා පාඨයේ 'පටිසංඛා යොනිසො පිණ්ඩපාතං පටිසෙවාමි' මම නුවණින් කල්පනා කරලා පිණ්ඩපාතය පාවිච්චි කරනවා. ඔන්න ඊළඟට

පරමාර්ථය කියනවා “නෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභුසනාය” එහෙම කියලා. මේවා සඳහා නොවේ. හුදෙක් මේ ශරීරය පවත්වා ගැනීම සඳහාය කියලා ඊළඟට කලින් කිව්ව වගේ භාවනාවට හරවා ගන්න ආකාරය පෙන්වනවා. ඇතැම් දේවල් තිබෙනවා, පටිසෙවනා කියන පාවිච්චිය තුළින්, පැමිණෙන්න පුළුවන් ඒ දැවිලි ආදිය ඉවත් කර ගැනීම. තේරුම් ගන්න බලන්න මේ පින්වතුන් “පටිසෙවනා පහාතබ්බා” කියන්නේ සිව්පසය වැනි ජීවිතයට අත්‍යවශ්‍ය දේවල් නුවණින් කල්පනා කරලා - ආවාට ගියාට නොවේ. ඒවායේ පරමාර්ථය සලකාගෙන ඒවා භාවනාවට හරවාගෙන පරිභෝග කිරීම තුළින්, පරිභෝග නොකිරීමෙන් ඇතිවන අනවශ්‍ය දැවිලි පීඩා ආදිය වළක්වා ගන්නවා. එතර විමේ කාර්යයේදී යටත් පිරිසෙයින් ශරීරයවත් රැකගන්න එපායැ. තව යන්න තියෙනවනෙ. ඒවා තමයි ආහාර තුළින්, සේනාසන තුළින්, වස්ත්‍ර තුළින් ගිහි ජීවිතයේ නොයෙකුත් කෙලෙස් ගලාගෙන එනවා. අපි ඒවා අවම කර ගන්නවා අල්පේච්ඡතාව තුළින් ඔන්න ඔය විදියට හිතා ගන්න. එතකොට ඒ පටිසෙවනා.

ඊළඟට ‘අධිවාසනා පහාතබ්බා’ ඉවසීම. ඉවසීම කියන එක එයින් කෙටියෙන් දක්වන්නේ යෝගාවචරයන්ට අවස්ථානුකූලව ශීතලෙන්, උෂ්ණයෙන්, නොයෙකුත් කායික පීඩා, මැසි මදුරු පීඩා, සමහරවිට පණයන තරම් බරපතල පීඩා විඳ දරාගන්න සිද්ධ වෙනවා. විඳ දරාගත යුතු වන්නේ මොකද? විඳ දරා නොගැනීම තුළින් නොයෙකුත් වෙහෙස දැවිලි ආදිය ඇති වෙනවා. අපි මෙහෙම හිතමු. අපට තුවාලයක් ඇති වෙලා අපි කැගහනවා, විලාප තියනවා. එයින් ඇතිවෙන්නේ වෙහෙස දැවිලි. ඒ වෙනුවට ඒක අමාරුවෙන් හරි අපි විඳ දරාගන්නොත් ඒක නිවනටත් උපකාර වෙනවා. අර අනවශ්‍ය කරදර ඇතිවෙන්නේ නැහැ. ඒ ටිකෙන් හිතාගන්න. ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ කිව්වේ. ඇතැම් දේවල් පිළිබඳව ‘අධිවාසනා පහාතබ්බා’ ඉවසන්න වෙනවා. ඒ විතරක් නොවෙයි නානා විධ දුක් වේදනා බැනුම් ආදී දේවල් ඒවත් ඉවසන්න, අමාරුවෙන් හරි විඳ දරාගන්න, සිද්ධ වෙනවා. ‘දුරුත්තානං දුරාගතානං’ ඒවා ඉවසන්න සිද්ධ වෙනවා. අන්න ඒ වගේ දේවල් ඉවසීමත් ආශ්‍රව සංචර කිරීමක්.

ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා 'පරිවර්ණනා පහානඛ්‍යා'. වර්ජනය කිරීම එහෙම නැත්නම් මඟ හැරීම. ඒකෙන් දක්වන්නේ මෙහෙමයි. සාමාන්‍ය ලෝකයා ඒක ලොකුවට ගත්තේ නැත්නම් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා දැන දැන තමන් වණ්ඩ ඇතුන්, වණ්ඩ අශ්වයන්, බල්ලන්. ගවයන් ආදීන්ගෙන් බේරෙනවා. ඇතුන් ඉස්සරහට යන්නේ නැහැ. 'ආ, මම හොඳට භාවනාව දියුණු කරලා කියනවා' කියලා. ඊළඟට තමන්ට උපද්‍රව වෙන අවසාවලදීන් ඒවා පරිවර්ජනය කරනවා මඟ හරිනවා. ඒ වගේම දක්වනවා නුසුදුසු ස්ථානවල ගැවසීම, සංඝයා වහන්සේලා ගැන අපි හිතමු. අගෝවර ස්ථානවල හැසිරීමෙන් තමන්ට කරදර එනවා. පාප මිත්‍රයන් ඇසුරු කිරීමත් එවැන්නක්. ඒ අය දුරු කරන්න, වර්ජනය කරන්න අපට සිද්ධ වෙනවා. ඒවට කියනවා 'පරිවර්ණනා පහානඛ්‍යා' ඇතැම් දේවල් අපට සිද්ධ වෙනවා පටිසංඛ්‍යා 'යොනිසො' නුවණින් සලකලා, පරිවර්ණනය නොකළොත් අපට මේ මේ විදියේ කරදර එනවා කියලා පරිවර්ණනය කරන්න වෙනවා. ඒවා තමයි නපුරු සතුන් ශරීරයට පීඩාකර දේවල් පාපමිත්‍රයන් ආදීන් පරිවර්ණනය කිරීම.

ඊළඟට කියනවා 'විනෝදනා පහානඛ්‍යා' ඒක නම් බොහෝ දෙනා අහලත් ඇති ගිරිමානන්ද ආදී සුත්‍රවල මේක සඳහන් වෙන්නේ පහාන සංකූඤ්ඤා¹⁰ නමින්, මෙතන හැම එකක්ම පහාන කියලා සඳහන් වෙන නිසා විනෝදනා කියලා සඳහන් වෙනවා. 'විනෝදනා' කියන්නේ විනෝදය නොවෙයි. දුරු කිරීම. මොනවද දුරුකරන්නේ? යම් කිසි ආර්ය ශ්‍රාවකයෙක් එක්කො හිඤ්ඤාවක් "උප්පන්නං කාමචිතකං නාධිවාසෙති පජහති විනෝදෙති ඛ්‍යන්තිකරොති අනභාවං ගමෙති." ඔය විදියේ පාඨයක් සඳහන් වෙන්නේ. උපන්නාවූ කාම චිතර්කය ඉවසන්නේ නැහැ. ඉවත් කරනවා, දුරු කරනවා. ඒවා කෙළවර කරනවා. අන්න ඒ ටික කියන්නයි 'විනෝදනා පහානඛ්‍යා' කිව්වේ. ඇතැම් දේවල් එතන දක්වන්නේ කාම චිතර්ක, ව්‍යාපාද චිතර්ක, විහිංසා චිතර්ක, ඊළඟට උපන්නාවූ පාපක අකුසල ධර්ම වහාම ඒවා දුරු කරන්න ඕන, විනෝදනා කියන්නේ එයයි. ඒ දුරු කිරීම තුළින් සංවර කරගත යුතු ආශ්‍රවයි.

ඊළඟට 'භාවනා පහාතඛා' වැඩීම තුළින් දුරු කර ගත යුතු ආශ්‍රව. එතන කියන්නේ බොජ්ඣංග හතයි. සතිසමෙබ්බාජ්ඣංගය භාවනාවේදී ඒක වඩනවා විවෙකනිස්සිතං, විරාගනිස්සිතං, නිරොධනිස්සිතං, වොස්සගහපරිණාමිං, සති, ධම්මවිචය, විරිය, ජීති, පසසද්ධි, සමාධි, උපෙක්ඛා කියන බොජ්ඣංග හත මේ පින්වතුන් අහල ඇති. ඒ එක එකක් වඩන්නේ විවෙකනිස්සිතං, භාවනාවේදී ඒක වඩනවා විවෙකනිස්සිතං, විරාගනිස්සිතං, නිරොධනිස්සිතං, වොස්සගහපරිණාමිං, කියල කියන්නේ ඒ ඔක්කොම නිවනට වචන. විරාගය නිරෝධය අනභරීම මුල් කරගෙන ඒ ඒ එක එක බොජ්ඣංග වඩනවා. මොකද හේතුව, මේ බොජ්ඣංග නොවැඩීම තුළින් යම් යම් ආශ්‍රව එන්න පුළුවන් නම් ඒ ආශ්‍රව ඒව වැළකීයන්නේ මේ බොජ්ඣංග වැඩීමෙන්. දැන් ඒ න්‍යාය අනුව තේරුම් ගන්න බලන්න අර ඉස්සෙල්ල කිව්ව වගේ තමයි මේ හැම එකක් තුළම තියෙන්නේ "පටිසඛ්ඛා යොනිසො" නුවණින් කල්පනා කරන්න ඕන.

යම් යම් දේවල් හත් ආකාරයකින් දක්වලා තියෙන්නේ ඒකයි. ඒ ඔක්කොගෙම පරමාර්ථය මොකක්ද? මේකට හේතුව අපි අර කලින් කිව්වෙ - ආසව සමුදයා අවිජ්ජා සමුදයො ආසව නිරොධා අවිජ්ජා නිරොධො. ඔතනයි බොහෝ දෙනාට ගැටළුව තියෙන්නේ. අවිජ්ජා කොයි ලෝකෙන් ආවද කියලා බොහෝ දෙනාට ප්‍රශ්නයක්. දැන් කදිමට තේරෙනවා මේ ආශ්‍රව තුළිනුයි අවිද්‍යාව වැඩෙන්නේ. දැන් අයෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් නූපන්නාවූ ආශ්‍රවයන් උපදිනවා. උපන්නාවූ ආශ්‍රවයන් වැඩෙනවා. නමුත් යෝනිසෝ මනසිකාරය තුළින් උපන්නාවූ ආශ්‍රවයන් ප්‍රහීන වෙනවා. නූපන්නාවූ ආශ්‍රවයන් නූපදිනවා. අන්න ඒ විදියේ ආනිශංසයක් තියෙන්නේ. ඉතින් අවසාන වශයෙන් ඔය බොජ්ඣංග හත දක්වල තියෙනවා. හත් ආකාරයකින්ම මේ ආශ්‍රවයන් ප්‍රහීන කිරීමේ ක්‍රමයක් ඒ සබ්බාසව සූත්‍රයේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වලා තියෙනවා.

මේක තුළින් අපට හිතාගන්න තියෙන්නේ මේකෙ පරමාර්ථය අන්න අර අවිජ්ජා ප්‍රභානයයි. අවිද්‍යාව කියල කියන්නේ නොදැනීමයි. මොහොතක් මොහොතක් පාසා අපට ඇතිවෙන ආශ්‍රවවල ගලාගෙන

එන සවභාවයක් තියෙනවා. කලින් කිව්වනේ අපි සැඬ වතුර දිහා බලන්නෙ ගඟක් අයිනෙ ඉඳගෙන නිකන් බලන් ඉන්නවා වගේ. ඒකට බැස්සට පස්සෙ තියන ප්‍රශ්න - සැඬ වතුරකින් ගලාගෙන යනකොට අපට හරියට කියන්න බැහැනෙ මම මේ ගොඩේ ඉඳලා හරියටම ඉරක් ගැහුවා වගේ එතරටම යනවා කියලා. ඔය කාටවත් බැහැනේ එහෙම පීනල යන්න. වතුරටත් ඉඩ දෙමින් යන්න ඕන. වතුරටත් ඉඩදෙමින් යන්න ඕන.

ඒකයි මැදුම් පිළිවෙන. එතනයි තියෙන්නෙ ඔය පටිවචසමුප්පාදය. එකකින් එකකට, එකකින් එකකට සම්බන්ධ වෙලා යන එකක්. ඔන්න ඊළඟට අපි මේව හකුළුවා දක්වනවා නම් අවසානානුකූලව, මේ ඔක්කොම හකුළුවා දක්වන පුදුම විදියේ පාඨයක් තියනවා. අපේ ආනන්ද සවාමීන් වහන්සේ එක් අවසානවක බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වපු ප්‍රතිපදාව ගැන ප්‍රශංසාත්මක වාක්‍යයක් ප්‍රකාශ කරනවා. “නිස්සාය නිස්සාය හනෙන හගචතා ඔසසස නිතථරණා අකඛාතා”¹¹ සැඬ වතුරෙන් එතෙර වීම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියෙන්නේ “නිස්සාය නිස්සාය” කියල වචන දෙකේ තේරුම පින්වතුනි, යම් යම් දේවල් ඇසුරු කරමින්. එකක්වත් අල්ල ගන්නෙ නැහැ. එකක් ඇසුරු කරගෙන අනික් එකට, එකක් ඇසුරු කරගෙන අනික් එකට. ඔන්න ඔහොම ක්‍රමානුකූලව යන ගමනක්. ‘නිස්සාය නිස්සාය’ කියන්නේ ඒකයි.

මේකෙන් එතරවීම පිළිබඳව කවුරුත් අහල තියෙනවා. ‘සද්ධාය තරතී ඔසං’¹² සද්ධාව තුළින් එතර වෙනවා. නමුත් ඒ එතර වීම විරියය සමතාවකින් කරන්න ඕන. ඊළඟට ඇතැම් අවස්ථාවලදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියෙනවා ඒ සැඬ වතුර පිළිබඳ ප්‍රශ්නයේදීත් ‘කප්ප’ කියන ඒ මානවකයා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් සැඬ වතුර පිළිබඳව ප්‍රශ්න කළ අවසානවේදී¹³ බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ අවසන් වශයෙන් කියනව නම් මේ මුළු මහත් සංසාර සැඬ වතුරෙන් මිදීම ඒ අවසානවේදී දක්වන්නේ,

මජ්ඣිම නිකායෙ - ඔසෙ ජානෙ මහබ්බසෙ
 ජරාමච්චුපරෙතානං - දීපං පඤ්ඤි මාරිස
 කච්ඤ්ඤ මෙ දීපං අකඛාති - යථයිදං නාපරං සියා

ඒ කප්ප මානවකයා අහන ප්‍රශ්නය අපි කවියට නඟල තියනවා යම් අවස්ථාවක:

සැඩ ගංවතුරු හමුවෙහි - ජර මරු දෙදෙන වසයෙහි
විල මැද සිටින සතහට - කිව මැන කිමිද දිවයින

නිදුකාණෙනි, කිව මැන කිමිද දිවයින
එවන් අනෙකක් නැති සෙයින්
නිදුකාණෙනි, දිවයින මෙමට කිව මැන

'කපප' කියන බ්‍රාහ්මණ මානවකයා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ඉල්ලීමක් කරනවා සැඩ ගංවතුර හමුවේ විල මැද සිටින ජනයාට කිව මැන කිමිද දිවයින, මේ අය සැඩ වතුරෙන් බේරෙන්න තියන දිවයින මොකක්ද, ඒ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් කරන ඉල්ලීමට බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ පුදුම පිළිතුරක් දෙන්නේ,

අකිඤ්චනං අනාදානං - එතං දීපං අනාපරං
නිබ්බානමිති තං බ්‍රෑමී - ජරා මච්චු පරික්ඛයං

අකිඤ්චනං අනාදානං කියන්නේ කිසිවක් අයත් නැති බවත් කිසිවක් අල්ලගන්නෙ නැති බවත්, ඉහළම අර්ථයෙන් කියන කොට රහත් බවයි එතන කියන්නේ, අකිඤ්චනං කියන්නේ යම් කිසි දෙයක් තමාගේ කියලත් නැත්නම්, අනාදානං කියන්නේ අල්ල ගත්තු දේකුත් නැත්නම්, සැඩ වතුරෙන් ගහගෙන යාම ගැන ප්‍රශ්නයකුත් නැහැනෙ. ඒකයි මේ කියන්නේ.

අකිඤ්චනං අනාදානං - එතං දීපං අනාපරං
නිබ්බානමිති තං බ්‍රෑමී - ජරා මච්චු පරික්ඛයං

මේ විදියටයි ඒක සිංහලට නඟල තියෙන්නේ,

රැකගන්න කිසිත් නැති - ඇදගන්න රිසිත් නැති
බව මැ දිවයිනයි එමැ - අනෙකකට නොවන සම
නිවන යැයි එයමැ මම - හඳුන්වමි එයයි නම

බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. එතකොට කප්ප ඇහුවේ මේ සැඩ වතුරෙන් එතර වෙලා යන දිවයින මොකක්ද කියල. ඒ දිවයින අපි හිතනව වගේ ලස්සන දිවයිනක් නොවෙයි. බොහෝ දෙනා

නිවන කියල කියන්නේ ලස්සන දිවයිනක්. සියදෝරිස්ගේ නිවන. ඒ වගේ එකක් සාමාන්‍ය ලෝකයේ කියන්නේ. නමුත් මෙතන තියෙන්නේ අකිඤ්චනං අනාදානං රුකගන්න කිසිත් නැති, ඇදගන්න රිසිත් නැති බවම දිවයිනයි එම - අනෙකකට නොවන සම. නිවන යයි එයම මම හඳුන්වමි එයයි නම.

මිලිගට අවසාන කරන්නේ - ජරද එහි දිරුණු වැනි - මරද එහි මැරුණු වැනි. ජරා මච්චු පරික්කියං කියන එක අපි කියන්නේ ජරාවත් දිරුවා, මරණයත් මැරුණා, ඒ විදියට මහ පුදුම ගාථාවලින් බුදුරජාණන් වහන්සේ පිළිතුරු දෙන්නේ. ඒ කියන්නේ අකිඤ්චනං අනාදානං කියන්නේ අයිති කිසිවක් නැත්නම් දිරාපත් වෙන්නෙ කොහොමද? අල්ල ගන්න දෙයක් නැත්නම් අතහැර දාන්නෙ - ඒ කියන්නේ මරණය එන්නෙ කොහොමද? ගැඹුරින් හිතන්න බලන්න. 'අකිඤ්චනං අනාදානං' කියන්නේ නිවනටම නමක්, ඒකමයි දිවයින, වෙන දිවයිනක් නැහැ.

රුකගන්න දෙයක් නැත්නම් සැඩ වතුරට ගහගෙන යන්න දෙයක් නැහැනෙ. අල්ල ගත්තු දෙයක් නැත්නම් ඒත් ගහගෙන යන්න දෙයක් නැහැනේ. ඒකමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ නිවන හැටියට දක්වන්නේ. සැඩ වතුරෙන් එතරවීම පිළිබඳ අවසාන ප්‍රතිඵලය අකිඤ්චනං අනාදානං. එනං දීපං අනාපරං. ජරා මච්චු පරික්කියං කියන එක අපි තේරුවේ ජරද එහි දිරුණු වැනි, මරද එහි මැරුණු වැනි, ජරාවත් දිරාපත් වුණා. මරණයත් මැරුණා. සැඩ වතුරකින් එතර වීම පිළිබඳ කථාන්තරය අපි පැයකින් හකුළුවා දැක්වූයේ කෙටියෙන් සළකා ගන්න අර කිව්ව වගේ කාම හව දිට්ඨි අවිජජා කියන සතර සැඩ වතුරම එකක් හැටියට ගත්තොත් තියෙන්නේ සංසාරයෙන් එතරවීම. අවසන් වශයෙන් තියෙන්නේ එකක්වත් අල්ල ගන්නෙ නැතිව, එකක් වත් අයිති කර ගන්නෙ නැතිව, එකකට වත් හේත්තු වෙන්නේ නැතිව, එකකින් එකකට, එකකින් එකකට, උපකාර කරගෙන යන මහ පුදුම මැදුම් පිළිවෙතක් තිබෙන්නේ.

එකකින් එකකට හේතු වෙනවා. උපකාර වෙනවා කියලා කියන්නේ ඒ ප්‍රතිපදාව තමයි ධර්මයේ වචන තුනකින් දක්වලා තියෙන්නේ.

අනුපූර්ණ සිකා, අනුපූර්ණ කිරියා. අනුපූර්ණ පටිපදා. අනුපිළිවෙලින් යන ශික්ෂණයක්. අනුපිළිවෙලින් යන ක්‍රියා පටිපාටියක්, අනුපිළිවෙලින් යන ප්‍රතිපදාවක්. ඒ අනුපිළිවෙල තුළ පටිවච සමුප්පාදය තියනවා. අර කලින් කිව්වේ 'සමමා දිට්ඨිසස සමමා සංකප්පො පහොති'. සමමාදිට්ඨිය ඇති කෙනාට සමමා සංකල්ප වශයෙන් එකකින් එකකට යන ප්‍රතිපදාවක්. බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ පුදුම දෙයක් කරල තියෙන්නේ. එක අන්තයකටවත් යන්නේ නැතිව, මේ සසරින් එතර වන, සැඬ වතුරෙන් එතර වන, ආකාරය පෙන්නල තියෙනවා. සැඬ වතුරෙන් එතර වෙලා කොහෙටද යන්නේ කියන එක - ඒ දිවයින තමයි අපි අවසානයේ ප්‍රකාශ කළේ. අපි හිතනවා වගේ භවයක්, ඊළඟ ආත්ම භාවයක්, අමුතු ලෝකයක් නොවෙයි මේ සැඬ වතුරට අසුවීමට හේතු වන යමක් අයිති කර ගැනීමත්, යමක එල්ල ගැනීමත් කියන ඒ දෙක අනන්තය නැත - අන්ත එතනමයි නිවන.

මේ පින්වතුන්ට අපි කෙටියෙන් දැක්වුවේ මහා දීර්ඝ වශයෙන් දැක්විය යුතු කාරණා රාශියක්. මේ පින්වතුන් සෑහන්න අපේ දේශනා අහල තියෙනවා. පටිවචසමුප්පාදය පිළිබඳවත් අනිත් ඒවා පිළිබඳවත්, ඒවා ආශ්‍රයෙන් - නා නා නයිත් - නොයෙකුත් ආකාරයෙන් තම තමන්ගේ භාවනාවලට ළංකර ගන්න ඕන. අද වගේ දවසක මේ පින්වතුන් පටන් ගත යුතු තැනින් පටන් ගෙන තියෙනවා. ශීලයෙන්. ඊළඟට එතන ඉඳලා සීල, සමාධි, ප්‍රඤ්ඤා ඒ ධර්ම මාර්ගයේ යමින් අද දේශනා කළ මේ දේශනාවත් යම් ප්‍රමාණයකට මේ පින්වතුන්ගේ සමථ විදර්ශනා ආදී භාවනා වලට උපකාර උනානම් ඒවත් උපකාර කරගෙන අපි නිතරම කියනව වගේ ශාසන පහන නිව් යන්නට පෙර ඒ බලාපොරොත්තු වන උතුම් සංසාර විමුක්තිය සෝවාන්, සකදාගමී, අනාගාමී, අරහත් යන මාර්ග එල ප්‍රතිවේධයෙන් ලබා ගැනීමට මේ දේශනාවද උපකාර වේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරනවා. එසේම අවිච්චියේ සිට අකනිටා දක්වා සියලුම සත්ත්වයින් මේ ධර්ම දේශනාමය ධර්ම ශ්‍රවණමය කුසලය අනුමෝදන් වීමට කැමති නම් ඒ අනුමෝදන් වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් අමාමහ නිවනින් සැනසෙත්වා කියා ප්‍රාර්ථනා කරමින් මේ ගාථා කියන්න.

එතනාවතාව අමෙහනි .....

පාදක සටහන්

1. ඖසතරණ සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය - 2 -2 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.13)
2. දෙවදහ සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - 3 -2 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.12)
3. මහා සච්චක සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -1 -582 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
4. මහාවතතාරීසක සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - 3 -218 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.12)
5. ධම්මවක්කඤ්චනන සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -5(2)-274 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.17)
6. දිට්ඨිගත සූත්‍රය, ඉති වුත්තක පාළි, බුද්දක නිකාය -1-374 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.24)
7. කච්චාන ගොතන සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය - 2 - 28 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.14)
8. සමමාදිට්ඨි සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - 1 - 110 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
9. සබ්බාසච්ච සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - 1 - 18 - 28 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
10. ගිරිමානඤ්ඤ සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය - 6 - 198 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.23)
11. අනෙඤ්ජසප්පාය සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - 3 - 88 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.12)
12. ආලවක සූත්‍රය, සුත්ත නිපාතය - 58 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.25)
13. කප්ප සූත්‍රය, සුත්ත නිපාතය - 336 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.25)

13 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධර්ම දේශනා අංක 195)

නමෝ තසස භගවතෝ අරහතෝ සමමා සමබුද්ධසස

යං කිඤ්චි දුක්ඛං සමෙහාති - සබ්බං සංඛාර පච්චයා
සංඛාරානං නිරොධෙන - නත්ථි දුක්ඛස්ස සමභවො

එතමාදීනවං ඤාතවා - දුක්ඛං සංඛාරපච්චයා
සබ්බසංඛාරසමථා - සඤ්ඤාය උපරොධනා
එවං දුක්ඛකියො භොති - එතං ඤාතවා යථාතථං

සමමඤ්ඤා වෙදගුණො - සමමදඤ්ඤාය පණ්ඩිතා
අභිභුයා මාරසංයොගං - නාගච්ඡන්ති පුනඛවං¹
- ද්වයනානුපස්සනා සු. සුත්ත නිපාත

සැදහැවත් පින්වතුනි,

නිවනේ ශාන්ත ප්‍රණීත බව ප්‍රකාශ කරන පද මාලාවේ මූලටම සඳහන් වෙන්නේ "සබ්බ සංඛාර සමථ" නම්වූ සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධියි.² අවිද්‍යා අනුකාරය තුළ සසර දුකට මූල පුරන්නේ සංස්කාරයි. ඒ නිසා පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය හරියාකාරව වටහා ගැනීමට සංස්කාර කියන වචනය තුළ ඇති ගැඹුරු වූත් පුළුල් වූත් අර්ථ සමුදාය හෙළි පෙහෙළි කර ගන්න සිද්ධ වෙනවා.

ඒකට මූලාරම්භයක් වශයෙන් අද අපි මේ දහතුන් වෙනි පටිච්චසමුප්පාද දේශනාවට මාතෘකාව කර ගත්තේ සුත්ත නිපාතයේ ද්වයනානුපස්සනා සූත්‍රයේ දැක්වූ ගාථා තුනක්. කලින් අපේ දේශනා තුනකට මේ ද්වයනානුපස්සනා සූත්‍රය මාතෘකා කර ගත්තු නිසා මේ පින්වතුන්ට මතක ඇති ඒ සූත්‍රයේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුගමනය කළ දේශනා විලාසය, දේශනා රටාව. ද්වයනාවක් වශයෙන්, අනුපස්සනා දෙකක් වශයෙන්, ප්‍රස්තුත ධර්ම කාරණා ඉදිරිපත් කිරීම මේ සූත්‍රයේ

විශේෂත්වයයි. මෙතෙන්දි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සංස්කාර පිළිබඳ කථාන්තරය සංඝයා වහන්සේලාට මෙහෙමයි ඉදිරිපත් කරන්නේ. මහණෙනි, මැනවින් දවසනානුපසුනාවේ යෙදීමේ තවත් ක්‍රමයක් තිබිය හැකිදැයි අසන අයට තිබිය හැකියයි පිළිතුරු දිය යුතුයි. කෙසේද තිබිය හැක්කේ කියල මන්න ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා.

“යං කිඤ්චි දුක්ඛං සමෙහාති. සබ්බං සංඛාර පච්චයා’ අයං එකානුපසුනා’ යමිතාක් දුකක් හට ගන්නවා නම් ඒ සියල්ල සංස්කාර ප්‍රත්‍යය කරගෙනයි යන මෙය එක අනුපසුනාවකි. “සංඛාරානංවෙච අසෙස විරාග නිරොධා නත්ථී දුක්ඛස්ස සමහවො” සංස්කාරයන්ගේම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් දුකෙහි හටගැනීමක් නැත. “අයං දුතියානුපසුනා” මේක දෙවෙනි අනුපසුනාවයි. එහෙම ප්‍රකාශ කරලා ඒ අදහස වඩාත් පැහැදිලිව අපි කලින් සඳහන් කළ ගාථා තුනෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාට ඉදිරිපත් කරනවා බුද්ධ වචනයක් වශයෙන්,

යං කිඤ්චි දුක්ඛං සමෙහාති - සබ්බං සංඛාර පච්චයා
සංඛාරානං නිරොධෙන - නත්ථී දුක්ඛස්ස සමහවො

යමිතාක් දුකක් ඇතිවෙනවා නම් ඒ සියල්ල සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙනි, සංස්කාරයන්ගේ නිරෝධවීමෙන් දුකෙහි හටගැනීමක් නැත.

එතමාදීනවං ඤාණවා - දුක්ඛං සංඛාරපච්චයා

සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් වන දුකෙහි මේ ආදීනවය දැන.

සබ්බසංඛාරසමථා - සඤ්ඤාය උපරොධනා
එවං දුක්ඛකියො හොති - එතං ඤාණවා යථාතථං

සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධීමෙන්, සඤ්ඤාව වළක්වාලීමෙන් මෙන්න මේ විදියටයි දුඃඛකෂය වෙන්නේ. මෙන්න මේ කාරණය ‘යථාතථං’ ඇති තතු පරිදි දැනගෙන

සමමඤ්ඤා වෙදගුණො - සමමඤ්ඤාය පණ්ඩිතා

සමාජ දර්ශනය ඇති නියම විද්‍යාවේ පරතෙරට ගිය පණ්ඩිතයෝ මේ කාරණය හරියාකාර තේරුම් අරගෙන,

අභිභූයා මාරසංයෝගං - නාගවජ්ජනී පුනඛහවං

මාරයාගේ ඛන්ධනය ජය අරගෙන නැවත පුනර්භවයකට එන්නේ නැත. ඔන්න ගාථාවේ අර්ථය. එතකොට සංස්කාර පිළිබඳ කාරණයේ දී අපි ඉස්සෙල්ලාම කල්පනා කරලා බලන්න ඕන සංඛාර කියන වචනය පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ දෙවන තැනටයි යෙදිල තියෙන්නේ අවිද්‍යාවෙන් පස්සේ. මේ පින්වතුන් කොතෙකුත් දන්නවා අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං, නාමරූප පච්චයා සළායතනං, ආදී වශයෙන් අපි කොතෙකුත් මේ පටිච්චසමුප්පාදය ගැන කියන කොට ප්‍රකාශ කළා. එතකොට මේ සංඛාර කියන වචනය බුදුරජාණන් වහන්සේම හඳුන්වලා දීලා තියෙනවා සංයුත් සඟියේ නිදාන සංයුත්තයේ විභංග සූත්‍රයේදී³ බුදුරජාණන් වහන්සේම සංඝයා වහන්සේලාට හඳුන්වා දෙනවා සංඛාරා කියන වචනයේ නිර්වචනය.

“කතමෙ ව භික්ඛවෙ සංඛාරා, තයො මෙ භික්ඛවෙ සංඛාරා කාය සංඛාරො වචී සංඛාරො, චිත්ත සංඛාරො” මහණෙනි, සංඛාර යනු කවරේද මහණෙනි, මේ සංස්කාර තුනකි. “කාය සංඛාරය, වචී සංඛාරය, චිත්ත සංඛාරය”. මේ ඒක වචන බවත් මතක තියාගන්න. එතකොට කාය සංඛාර, වචී සංඛාර, චිත්ත සංඛාර කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ ත්‍රිවිධ වශයෙන් දක්වූ මේ සංඛාර ගැන වඩා පැහැදිලි වශයෙන් විවරණයක් අපට ලැබෙනවා මැදුම් සඟියේ වූල වෙදලල සූත්‍රයෙන්⁴ ධම්මදින්නා රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ විසාධ උපාසකතුමාගේ ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු වශයෙන් හොඳ ලස්සනට මේ කාරණය පැහැදිලි කරල දෙනවා, ඉස්සෙල්ලාම විසාධ උපාසකතුමා අහනවා මොනවද මේ කාය සංඛාර, මොනවද මේ වචී සංඛාර, මොනවද චිත්ත සංඛාර කියලා.

ඒකට ධම්මදින්නා රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා “අසාස පසාසා ඛො ආචුසො විසාධ කාය සංඛාරො, චිත්තක විචාරා වචී සංඛාරො, සඤ්ඤා ච වෙදනා ච චිත්ත සංඛාරො,” ඒකෙ තේරුම

ඇවැත්නි විසාබය, ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස දෙක කාය සංස්කාරයකි. චිතකක විචාර දෙක වචී සංස්කාරයකි. සඤ්ඤා වේදනා කියන දෙක චිත සංස්කාරයකි. ආයෙමත් විසාබ උපාසකතුමා අහනවා - අපි අවශ්‍ය ටික විතරක් පාලියෙන් කියමු. ආර්යාවනි, කෙසේද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කාය සංඛාරයක් වන්නේ? කෙසේද චිතකක විචාර වචී සංඛාරයක් වන්නේ? කෙසේද සඤ්ඤා වේදනා දෙක චිත සංඛාරයක් වන්නේ? එතකොට ඒ රහත් මෙහෙණින් වහන්සේ පිළිතුරු දෙනවා.

‘අසසාස පසසාසා බො ආචුසො විසාබ, කායිකා එනෙ ධම්මා, කාය පටිබද්ධා. තසමා අසසාස පසසාසා කායසංඛාරො’ ඇවැත්නි විසාබය ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස දෙක කායිකයි. මේ කියන ධම්, කය පිළිබඳවයි. එහෙම නැත්නම් කය හා සම්බන්ධයි. ඒ නිසා ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස දෙක කාය සංඛාරයකි. ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා ‘පුබ්බෙ බො ආචුසො විසාබ, චිතකකතවා විචාරෙතවා පච්ඡා වාවං භිඤ්ඤි. තසමා චිතකක විචාරා වචී සංඛාරො’ ඔන්න එතන අමුතු දෙයක් කියනවා. ඇවැත්නි විසාබය ‘පුබ්බෙ’ කියන්නෙ කලින්ම විතර්ක කරලා විචාර කරලා ඊට පස්සෙයි වචනයක් නිකුත් කරන්නේ. ඒ නිසා චිතකක විචාර දෙක වචී සංඛාරයි. ඊළඟට ‘සඤ්ඤා ව වෙදනා ව ආචුසො විසාබ වෙනසිකා එනෙ ධම්මා චිතපටිබද්ධා. තසමා සඤ්ඤාව වෙදනා ව චිත සංඛාරො’

සඤ්ඤාවත් වේදනාවත් වෙනසිකයි. ඒවා සිත පිළිබඳ දේවල්. එම නිසා සඤ්ඤාවත් වේදනාවත් චිතසංඛාරයි. එතකොට දැන් මෙයින් තේරුම් ගන්න පුළුවන් අපි සාමාන්‍යයෙන් සම්මත පටිච්චසමුප්පාද විචරණ අනුව සලකන්නේ මේ සංඛාර වලින් තමයි පටිසන්ධි විඤ්ඤාණයක් සකස් වෙන්නේ කියලා. නමුත් මෙතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ අමුතූම දෙයක්. දැන් කවුරුත් දන්නවා මේ පින්වතුන් හුස්ම ගත්තට දිව්‍යලෝකයට යන්නෙන් නැහැ. අපායට යන්නෙන් නැහැ. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කියන එක කම් වශයෙන් සැලකිය යුතු දේවල් නොවෙයි. නමුත් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස දෙක තමයි මේ සංසාර භව රැඟුමට පෙරහුරුව. මොකද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසය තමයි - මේ පින්වතුන් දන්නවා - උපදින අවස්ථාවේ වායුගෝලයත් එක්ක පළමුවෙන්ම කරන ගනුදෙනුව.

සියුම්ම උපාදානයන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයයි. ඒ වගේම මරණ අවස්ථාවේදී අන්තිම ප්‍රයත්නයන් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසයයි. එතකොට අපි උපමාවක් වශයෙන් කියනවා නම් මේ පින්වතුන් අහල ඇති මුහුදේ නියන හිම කන්දක වතුර යට තියෙන්නේ දහයෙන් නමයක්. උඩින් පෙනෙන්නේ දහයෙන් එක් කොටසක් කියලා කියනවා. ඒ වගේ අපි මේ ලොකුවට සලකන කුසල කම් අකුසල කම් ආදිය උඩ තට්ටුවයි. යට තට්ටුව තමයි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස. දැන් අපි කිව්වා හුස්ම ගත්තට අපායට යන්නේ නැහැ කියලා. නමුත් හොඳ හුස්මක් අරගෙන පොල්ලක් අරගෙන කාටවත් තඩ්බැවොත් එතකොට නම් අපායේ යනවා. අපි කියන්න උත්සාහ කරන්නේ මේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසය මේ හව රැගුමේ යට තට්ටුව වගේ පෙරහුරුව වගේ. ඊළඟට ඒවාගේ තමයි විතකක විචාර. මෙතන විශේෂයෙන් කියවුනා. කලින් විතකක විචාර කරලයි වචනයක් පිට කරන්නේ. එයින් අපට ජේන්නේ අර කියාපු පෙරහුරුව කියන එක හරියට ගැලපෙනවා. නාට්‍යයක පසුබිමේ කරන සැරසිල්ල වගේ දෙයක් තමයි වචනයක් පිට කරන්න කලින් විතකක විචාර වශයෙන් වචනයට සිත යොදවනවා. එහි සිත හසුරුවනවා කියන එකයි විතකක විචාර කියන්නේ. ඒක කරලයි වචනයක් පිට කරන්නේ. කුසල අකුසල ආදී දේවල් නොවේ. මේකෙ යටින් තියෙන්නේ විතකක විචාර. ඒක නොපෙනන කොටස. ඊළඟට සඤ්ඤා වේදනා පිළිබඳව එතනත් විතනය සිත කියන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියනවා 'විතකඤ්ඤාව විතනනරං'⁵ කියල ඇතැම් තැන්වල විත්‍රයකටත් වඩා විචිත්‍රයි මේ සිත කියන එක. නමුත් ඒ විචිත්‍ර සිත සකස් කරන්නේ සඤ්ඤාවත් වේදනාවත් විසින්.

ඒක නිසා ඒකත් මූලික සකස් කිරීමක්. එතකොට. අර ඇදීමක්, සකස් කිරීමක්. පෙරහුරුවක් වගේ. ඊළඟට අපි කල්පනා කරල බලමු මේ පෙරහුරුවට පසුබිම මොකක්ද කියලා. අවිදාවන. 'අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා' ඒක කොතෙකු මේ පින්වතුන් දන්නවා. ඒකත් අර කියාපු විභංග සුත්‍රයෙන්ම උපුටා දක්වමු. බුදුරජාණන් වහන්සේ අවිජ්ජා කියන වචනය තෝරන හැටි. දුකෙක අඤ්ඤාණං, දුකක සමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුකක නිරොධෙ අඤ්ඤාණං, දුකක නිරොධ ගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං කියල කියන්නේ. වතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ නොදන්නේ. අඤ්ඤාණං

කියන්නේ නොදන්නේ. ඒකයි එතකොට පසුබිම. ඒ අර්ථකාර පසුබිමේ තමයි ඔය පෙරහුරුව කෙරෙන්නේ. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස. විතකක විවාර, සඤ්ඤා වේදනා. එතකොට මේ පෙරහුරුව මොකක් සදහාද කියන එක. ඒකත් විමසල බලමු.

සංඛාර ළඟට තියෙන්නේ විඤ්ඤාණනෙ. විඤ්ඤාණ ළඟට තියෙන්නේ නාම රූපනෙ ඒ දෙක ගැන අපි කොතෙකුත් කලා කරලා තියෙනවා. විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් ගැන. පොත පතේ තෝරන්නේ පටිච්චසමුප්පාද කියනකොට පටිසන්ධි විඤ්ඤාණයක් ගැන. නමුත් විඤ්ඤාණය කියන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ තෝරලා තියෙන්නේ අර කියාපු සූත්‍රයේ, හය ආකාරයකට. “කතමංව භික්ඛවෙ විඤ්ඤාණං, වකඛු විඤ්ඤාණං සොත විඤ්ඤාණං සාන විඤ්ඤාණං ජ්වහා විඤ්ඤාණං කාය විඤ්ඤාණං මනො විඤ්ඤාණං.” එතකොට විඤ්ඤාණය හය ආකාරයි. විඤ්ඤාණය කියන එක තේරුවේ එහෙමයි. නාම රූප කියන එකේ විචරණය අපි කලින් කියල තියෙනවා. සාර්ථුතන ස්වාමීන් වහන්සේගේ වචනය. මෙතන බුදුරජාණන් වහන්සේගේ වචනයෙන් කිව්වොත් මෙහෙමයි.

“කතමංව භික්ඛවෙ නාම රූපං වේදනා සඤ්ඤා චේතනා එසෙසා මනසිකාරො. ඉදං චූච්චි භික්ඛවෙ නාමං. චත්තාරො ච මහාභුතා. චතුත්තඤ්ච මහාභුතානං උපාදාය රූපං. ඉදං චූච්චි භික්ඛවෙ රූපං”⁶. ඔන්න තේරුව හැටි. බුද්ධ වචනය. එතකොට අපි ඉස්සෙල්ල කිව්ව වගේ එසෙස ඉස්සරහට දාන්න බැහැ. වේදනා සඤ්ඤා චේතනා එසෙස මනසිකාර කියන ඒ නාම ධර්ම පහ අපි ඇඟිලි පහට සමාන කළේ ඒක නොයෙකුත් විදියට පසුකාලීනව තේරුවත්. ‘චත්තාරොච මහාභුතා චතුත්තඤ්ච මහාභුතානං උපාදාය රූපං’ කියන්නේ සතර මහා භුතයින්ට සාපේක්ෂව එහෙම නැත්නම් ඒවා උපාදානය කරගෙනයි රූප කියන ඒ සංකල්පය ඇති වෙන්නේ. රූප සඤ්ඤාවක් ඇති වෙන්නේ එතකොට එක පැත්තකින් විඤ්ඤාණය අනිත් පැත්තෙන් නාම රූපය. ඔය දෙක අතර තමයි අපි කෙතෙකුත් කිව්ව දිය සුළිය, එහෙම නැත්නම් නොයෙක් ආකාරයෙන් කියන ඒ හව රැඟුම තියෙන්නේ මේ දෙක අතරෙයි.

අඤ්ඤාමඤ්ඤා පව්වයතාව කියන්නේ ඒකයි. ඒ අඤ්ඤාමඤ්ඤා පව්වයතාවට පෙර හුරුවක් වශයෙන් තමයි අර කියාපු ඒවා හඳුන්වලා දීලා තියෙන්නේ. කාය සංඛාරො වචී සංඛාරො චිත්ත සංඛාරො කියලා ඒක වචනයෙන්. ඒ විඤ්ඤාණයත් නාම රූපයත් අතර ඒ අන්‍යෝන්‍ය ප්‍රත්‍ය වශයෙන් කෙරෙන රඟපෑමේ අවසන් ප්‍රතිඵලය තමයි පඤ්චලපාදානසාක්‍ෂ්‍යයක් සකස්වීම. ඒ විඤ්ඤාණයේ තියන දෙකක් හැටියට සැලකීම අපි කොතෙකුත් මේ පින්වතුන්ට මතක් කරලා දීල ඇති නොයෙකුත් විදියේ උපමා. දාං ඇදිලේල, ක්‍රිකට් ක්‍රීඩාව, ආදිය. නොයෙකුත් ඒවයින් අපි පෙන්නුව දෙපිලක් වෙලා කරන මෙන්න මේ රැඟුම තුළයි භවය පවතින්නේ. පැවැත්මක් කියන එකක් අන්තිමට සකස් වන්නේ. පඤ්චලපාදානසාක්‍ෂ්‍යයක් මේක තුළින් පෙරිල යන්නේ අන්තිමට. අර සළායතන කියන්නේ එතනත් දෙකක් හැටියට බෙදිලා යනවා. විඤ්ඤාණයත් දෙකක් හැටියට වෙන්කර ගැනීම නිසාම. සළායතනය තුළ තමයි මේවා නිෂ්පාදනය වෙන්නේ, මේ භවයක් ගොතන භවයකට හේතුවන සංස්කාර ආදිය ඒවගේ මතක තියාගන්න ඕන මේ නාමධම් අතර වෙනතාව සඳහන් වීම විශේෂයි. ඇත්ත වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේට කලින් හිටිය ඒ ධ්‍යාන වඩපු යෝගීන් වහන්සේලාත් තේරුම් ගත්තා මේ කියාපු ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කියන එක දුකක් බව. ඒ වගේම විතකක විචාර දුකක් බව. සඤ්ඤා වේදනා දුකක් බව. ඒවා සංස්කාර හැටියට හිතලම නොවෙයි. අවිද්‍යා පසුබිමක් දන්නේ නැතත් ඒ ධ්‍යාන වැඩීම තුළින් ඔවුන්ට තේරුණා ඒවා ගොරෝසුයි කියලා.

ඒක නිසා ඔවුන් - මේ පින්වතුන්ට අපි කලින් කීවා - සී සෝ පැදිලේලක හිටියයි කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේම දක්වල තියනවා බුද්ධ දේශනාව අනුව සංසිද්ධි භය වර්ගීයක් තියනවා.⁷ ඒක කියන කොට ඕවා තේරේවි. මොනවද ඒ සංසිද්ධි භය? ප්‍රථම ධ්‍යානයට සමවැදුනු කෙනාට වචනය සංසිදෙනවා, දෙවන ධ්‍යානයට සමවැදුනු කෙනාට විතකක විචාර සංසිදෙනවා. තුන්වන ධ්‍යානයට සමවැදුනු කෙනාට ප්‍රීතිය සංසිදෙනවා. හතරවෙනි ධ්‍යානයට සමවැදුනු කෙනාට ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස සංසිදෙනවා. සඤ්ඤාවේදයිත නිරෝධ සමාපත්තියට සමවැදුනු කෙනාට සඤ්ඤාවත් වේදනාවත් සංසිදෙනවා. අවසාන වශයෙන්

කියනවා කමිණාගුව හික්කුවට රාගයන් සංසිදෙනවා ද්වේශයන් සංසිදෙනවා මෝහයන් සංසිදෙනවා.

ඔය විදියට පසසඳු කියන සංසිදීම් හයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වලා තියනවා සංයුත් සඟියේ. මේවා අතරින් අතීතයේ සිට යෝගීන් ඔය විදියට ඒ ධ්‍යාන තුළින් වචනය විතකක විචාර ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස සංසිදුවමින් ගිහිල්ලා ඔන්න එක තැනකට පැමිණියා. ඔවුන්ට ප්‍රශ්නය වුනේ සඤ්ඤාව, සඤ්ඤාවෙන් මිදීම පිළිබඳ ගැටළුව. ඒකනෙ අපි කිව්වෙ සී සෝ පැදිල්ල කියලා. ඔවුන් අන්තිමට ගිය කෙළවර තමයි නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනය. ඒක දක්වන්නේ මැදුම් සඟියේ පඤ්චතය සූත්‍රයේ "සඤ්ඤා රොගො, සඤ්ඤා ගණොධා, සඤ්ඤා සලලං අසඤ්ඤා සමමොහො එතං සනතං එතං පණිතං යදිදං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා." ⁸ ඒ කියන්නේ ඔවුන්ට තේරුණා සඤ්ඤාව රෝගයක් ගඩක් උලක්. නමුත් සඤ්ඤාව නැතිවීම මෝහයක්. සඤ්ඤාව අතහරින්න බැහැ.

අන්න ඒක නිසා තමයි සී සෝ පදිමින් සිටියේ. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා ඒක නිසා හොඳයි මේක ශාන්තයි සඤ්ඤාවක් නැති සඤ්ඤාවක් නොවන්නෙන් නැති තත්වයක්. නමුත් එයින් එහාට ගිය හැටි අපි මීට කලින් දේශනා කළ සූත්‍රය මේ පින්වතුන්ට මතක ඇති පොට්ටුපාද සූත්‍රය. මහ පුදුම දේශනාවක් දීස නිකායේ. ඒකෙදි පෙන්නුම් කලා ඒ අනිකුත් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ඉල්ලා සිටියා කොහොමද මේ අභිසඤ්ඤා නිරෝධය වෙන්නේ කියලා. ඒ අවස්ථාවේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුවා කොහොමද වෙන්නේ අන්න චේතනාවන් අතහැරිය අවස්ථාව ඒක කලින් කියවුනා. මේ පින්වතුන්ට මතක ඇත්නම් මේ යෝගීන්ට වුන පටලැවිල්ල මේකයි. දැන් සාමාන්‍යයෙන් අපි හිතන්නේ 'නැපී කිඤ්චි' කියන්නේ කිසිවක් නැත කියන එකනෙ. ඉතින් බලන්න කොයිතරම් පුදුමද මේ සංසාරයේ මේ හවයට තියන ඇල්ම. 'කිසිවක් නැත' කියන එකත් 'දෙයක්' කර ගන්නා.

කිසිවක් නැත කියන එක 'දෙයක්' කරගෙන ඒක අමුතුව සමාපත්තියක් කරගෙන ඒ සමාපත්තියේ විපාකය මොකක්ද ගිහිල්ලා

ලගින්න වෙනවා බුන්ම ලෝකවල. නමුත් ඊට එහාට ඔවුන්ට යන්න බැරිවුණා. මොකද, අවිද්‍යාව. සංස්කාර ගැන අවබෝධයක් නැති නිසා. නමුත් අන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ පොඬුපාද සූත්‍රයේ දැක්වූවා අපි කලින් කියල තියෙනවා යම් හික්ෂුවක් ආකිඤ්චඤාඤායතනයට ආවට පස්සෙ කල්පනා කරනවා - පුදුම විදියේ පාඨයක් සඳහන් වෙනවා. 'වෙනසමානස්ස මෙ පාපියො, අවෙනසමානස්ස මෙ සෙයො. යන්තූනානං න වෙව වෙනෙයං න වාහිසංඛරෙයන්ති'¹⁰ මම වේතනාව පාවිච්චි කළොත් මේ අවස්ථාවේදී ඒක නරකයි. වේතනාව නොකර හිටියොත් හොඳයි. මොකද ඒක ඕලාරිකයි කියල ඊළඟට හිතනවා. මම වේතනා නොකර ඉන්න ඕන.

සංස්කාර උපදවන්නෙ නැතිව ඉන්න ඕන කියලා ඒ අධිෂ්ඨානය තුළින් තමයි අන්තිමට නිරෝධය ස්පඨී කරන්නේ - සඤ්ඤා වෙදයින නිරෝධය. ඉතින් මෙයින් අපට පෙන්නුම් කරනවා - ඇත්ත වශයෙන්ම මට කියන්න හොඳ නැහැ ඒක බුද්ධ දේශනාවක් කියලා - අපි ඇඟිලි පහේ උපමාව මේ පින්වතුන්ට කිව්වේ ඒ වෙදනා සඤ්ඤා ආදිය තේරුම් කරන්නයි. ඒ උපමාවල යම් වටිනාකමක් තියනවා නම් අපි කිව්වා වෙදනාව සුලැඟිල්ලය කිව්වා සඤ්ඤාව මුදු ඇඟිල්ලය කිව්වා හිතුවක්කාර මැදැඟිල්ල තමයි වේතනාව. වේතනාවත් සංසිද්ධවොත් මැද ඇඟිල්ලත් අකුල ගත්තු අවස්ථාවේ තමයි නිරෝධය ස්පඨී කරන්නේ. ඊට පස්සේ ස්පඨී කරන්න වෙන්නේ 'දෙයක්' නොවෙයි. නිවන කියන්නේ අනිමිත්ත අප්පණ්ණික සුඤ්ඤාන. අනිත්‍ය, දුකඛ, අනාත්ම කියල කියන ත්‍රිලක්ෂණයේ අන්තිම කෙළවර. නිවන කියන්නේ ඒකයි.

විමොක්ඛ කියල කියන්නේ ඒ නිරෝධයට වැටිල නැගිටිනකොට මනසිකාරයට ගොදුරු වෙන්නේ අනිමිත්ත භාවය. නිමිත්තක් නැති බව. අප්පණ්ණික කියන්නේ ප්‍රණිධියක් නැති බව. ඊළඟට ආත්මයක් පැවැත්මක් නැති තත්ත්වය සුඤ්ඤතාව. ඔය විදියට සාමාන්‍යයෙන් තේරුම් ගන්න. ඔය ගැඹුර තමයි යෝගීන්ට තේරුණේ නැත්තේ. බුදු රජාණන් වහන්සේ මතු කරල දුන්න විශේෂ පණිවුඩය ලෝකයාට. අපි සංස්කාර ගැන කථා කරන නිසා තව ටිකක් කාලවේලා තියන හැටියට

කියන්න බලමු. මුලින් කියාපු හිම කන්දේ යට තට්ටුව වගේ සියුම් ඒ සංස්කාර හඳුන්වලා තියෙන්නේ ඒක වචනයෙන්. ඒ සංඛාර කියන පසුබිම තුළ විඤ්ඤාණයත් නාමරූපයත් අතර හව රැගුමක් තියනවා. ඒ හව රැගුම තමයි අපි නොයෙක් උපමා වලින් පෙන්නුවේ අර දාං ඇදිල්ල පමණක් නොවෙයි. නාසිසස් වතුරත් එක්ක කරපු ප්‍රේම ජවනිකා. ඒ හැම එකකින්ම අන්තිමට පඤ්ඤා උපාදානසංකමයක් එකතු වෙනවා.

එහෙම සලකා ගන්න. පඤ්ඤා උපාදානසංකමය ගැන ඔන්න අමුත්තක් එනවා. පඤ්ඤා උපාදානසංකමයේත් තියනවා සංඛාර. හැබැයි බහු වචනයෙන්. ඔය ටික තමයි පටලවා ගන්නේ. ඉතාම ගැඹුරු ටිකක් මේ. හුඟක් දෙනා පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳව පටලවා ගන්නා තැනක්. එතකොට අවසානයේ ප්‍රතිඵලය පඤ්ඤා උපාදානසංකමය. අවිද්‍යාව කියලා කිව්වේ චතුරාර්යසත්‍යය පිළිබඳ නොදැනීමෙන්. ඒ නොදැනීම නිසා තමයි අර ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස ආදී ඒ සංස්කාර ඇතුළතින් ඇතිවෙන්නේ. ඊළඟට අර අවිද්‍යාව නිසාම විඤ්ඤාණය නමැති මායාවෙන් පෙන්නුම් කරනවා විඤ්ඤාණ නාමරූප දෙක දෙපිලක් වෙලා. ඊට පස්සේ යනවා යම් කිසි රැගුමක්.

ඒ රැගුමේ අවසාන ප්‍රතිඵලය හැටියට රූප ගොඩක් එකතු වෙනවා. වේදනා ගොඩක් එකතු වෙනවා. සඤ්ඤා ගොඩක් එකතු වෙනවා. සංඛාර ගොඩක් එකතු වෙනවා. විඤ්ඤාණ ගොඩක් එකතු වෙනවා. ඒවා සංඛත සංඛාර කියලා තේරුම් ගන්න ඕන. එතන බහු වචනය. පඤ්ඤා උපාදානසංකමයේ සංඛාරා කියන එක මොකක්ද කියලත් බුදු රජාණන් වහන්සේ දක්වලා තියනවා.¹¹ "කතමෙව හිකඛවෙ සංඛාරා? ඡයිමෙ හිකඛවෙ වෙනනා කායා. රූප සංවෙනනා, සඤ්ඤා සංවෙනනා, ගණ්ඨ සංවෙනනා, රස සංවෙනනා, ඵොට්ඨබ්බ සංවෙනනා, ධම්ම සංවෙනනා." එතන පඤ්ඤා උපාදානසංකමයේ සංඛාරා කියන එක බුදුරජාණන් වහන්සේ තෝරන්නේ කොහොමද? අර කියාපු වචි සංඛාර විදියට නොවෙයි ඒවා තෝරන්නේ "වෙනනා කායා" කියන්නේ පින්වතුනි කායා කියන්නේ සමුහයටයි.

වේතනාවල් හය වර්ගයක් තියනවා. රූප සංවේතනා - රූපය පිළිබඳ ඇතිකර ගන්න, රූපය මුල්කර ගත්තු වේතනාව. ඒවගේම ශබ්දය මුල්කර ගත්තු වේතනාව අනික්වා හිතාගන්න සලායතන ආශ්‍රයෙන්. අන්න ඒ වේතනා තුළින් තමයි මේ සංස්කාර එකතු වෙන්නේ. ඒවාට 'සංඛත සංඛාර' කියලා කියන්නේ. ඒවා සකස් කර ගත්තු දේවල්. අපි දන්නවා නාට්‍යයක පසුබිමේ කෙරෙන සැරසිල්ල වගේ තමයි ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස, විතකක විචාර, සඤ්ඤා වෙදනා, ඒවායේ අවසානයේ අර වේදිකාවට ආවට පස්සේ හව රැගුමේ අවසාන ප්‍රතිඵලය තමයි පඤ්චපාදානසකකිය. ඒ බවත් හොඳට හෙළිවෙනව මහාසලායතනික සූත්‍රයෙන්.¹² ඒකේ දැක්වෙනවා මේ පඤ්ච පාදානසකකිය එකතුවෙන හැටිත් ගෙවියන හැටිත්. වචන දෙකක් යෙදෙනවා 'උපවය, අපවය' කියලා. ඒ ආයතන හය බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා සලායතනය. ඇස පිළිබඳව, රූපය පිළිබඳව, ඒ දෙක නිසා ඇති වන විඤ්ඤාණය පිළිබඳව, ඒකෙන් ඇතිවන සමච්ඡාය පිළිබඳව, ඒ නිසා ඇතිවන වේදයිතය පිළිබඳව.

ඒවා යථාභූත වශයෙන් තේරුම් ගත්තේ නැත්නම් ඒ තුළින් ඇලීම් ගැටීම් මූලාවිම් ඇතිවෙලා - කෙටියෙන් කියනවා නම් ඒ ඇතිවීමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් උපාදානසකකිය පහක් එකතු වෙනවා. යම්කිසි අවසථාවක ඒ සිද්ධි සමූහය පුද්ගලයා 'මේ මගේ රූපයයි මේ මගේ වේදනාවයි මේ මගේ සඤ්ඤාවයි මේ මගේ සංඛාරයි මේ මගේ විඤ්ඤාණයයි' කියලා එහෙම ගන්නවා. මේ කාරණය ඉතාමත් පැහැදිලිවන මහ ගැඹුරු සූත්‍රයක් තියනවා. සංයුත් සඟියේ බජ්ජනිය සූත්‍රය¹³ නමින්. ඒ බජ්ජනිය සූත්‍රය ආරම්භයේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙන්න මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා.

"මහණෙනි, යම්තාක් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් තම තමන්ගේ අතීත භව, අතීත ආත්ම, සිහිකලා නම් ඒ සිහි කළේ එක්කො පඤ්ච උපාදානසකකියම මුල් කරගෙන එහෙම නැත්නම් එයින් එකක් හෝ මුල් කරගෙන, ඔවුන්ගේ අතීත භව පිළිබඳ අවබෝධය පිරිසිදු නැති බවයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කරන්නේ. ඒ අයට ජේතවා අතීතයේ රූප ගොඩක්. ඒ රූප ගොඩ ජේතකොට 'මම' කියලා හිතා

ගන්නවා. 'අතීතයේ මම හිටියා' කියල හිතා ගන්නවා. අතීතයේ මම හිටියා කියන්නේ අතීතය ස්මරණය කරන කොට, අතීතය සලකන කොට රූප හැටියට පෙනිව්ව දේ. ඒවගේම වේදනා ආදිය. එයින් අපට ජේනවා, සංඛත රටාව. ඛජ්ජනීය සූත්‍රයේ එහෙම ආරම්භ කරලා ඔන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ පුදුම විග්‍රහයක් දෙනවා, මේ එක එක වචනය පිළිබඳව නිරුකති වශයෙන්. ඒක ඇත්ත වශයෙන්ම ගැඹුරුයි.

මේ පින්වතුන් කල්පනා කරලා බලන්න ගැඹුරුයි කිව්වට හය වෙනත් එපා. මෙතෙක් බුදුරජාණන් වහන්සේ මහ පුදුම දේශනාවක් කරන්නේ. රූප කියන එක දැන් අපි කිව්වනේ රූපය උපාදානසකඤ්ඤා වශයෙන් සලකන කොට 'උපාදානය කියන්නේ අල්ලගත්තු ගොඩක්'. ග්‍රහණය කිරීමේදී අපි කොතෙකුත් කියන්න ඇති සාමාන්‍ය ලෝකයා තුළ තියෙන්නේ 'ඝන සඤ්ඤාව'. සක්කාය දිට්ඨිය තුළ තියෙන්නේ 'ඝන සඤ්ඤාව'. 'සක්කාය' කියන වචනයම හිතල බලන්න. සක්කාය කියල කියන්නේ 'සත්' කියන්නේ තියෙනවා. 'කාය' කියන්නේ සමූහය. එතකොට 'සමූහය තියනව' කියලා හිතාගෙන මම ඉන්නවා කියලා අනන්‍යතාව ඔප්පු කරන්න පෙන්නුම් කරන්න හදනවා. රූපයේ තියෙන්නෙ මොනවද? ඒ රූප ගොඩක් එකතු කරල ගත්තු එකක්නෙ. අන්න ඒවගේ අනික් ඒවත් එහෙමයි.

ඉතින් මෙන්න මේ එක එක සකඤ්ඤා. ඊළඟට මේ පින්වතුන් කොතෙකුත් අහල තියන උපමා අපි මතක් කරමු. රූපය පෙණ පිඬුවක් බව දන්නවනෙ.¹⁴ ඒක බුද්ධ වචනය හැටියට ගත්තොත් ඊළඟට වේදනාව දිය බුබුළ. අපි එහෙම ගනිමු. කෙටියෙන්. ඊළඟට සඤ්ඤාව මිරිඟුව, සංඛාර කෙසෙල් කඳ. අපි කොතෙකුත් කියල තියෙනවනේ. විඤ්ඤාණය මායාව. මොකද මේවට 'සංඛත සංස්කාර' කියන්නේ? මේවා රවටන සුඵය. රවටන සුඵ බව පෙන්නුම් කරන්න තමයි ඔය උපමා යෙදිල තියෙන්නේ. සුදු පෙණ පිඬක් ඇතට පෙනෙන්නේ ගලක් වගේ. කිට්ටුවට ගිහිල්ල බලනකොට, පරික්ෂාකාරීව බලනකොට, කිට්ටුවටම ගිහිල්ල බැලුවොත් පෙණ පිඬක් බව වැටහෙනවා. නමුත් රූපය සාමාන්‍ය ලෝකයාට තේරෙන්නේ නැහැ. ඒවගේම වේදනාව දිය

බුබුලක් කිව්වේ මොකද සබන් බෝලයක් වගේ පිම්බිල යනකොට ඒක තේරෙන්නේ නැහැ. නමුත් බිඳුනට පස්සේ තේරෙනවා ළං උනාට පස්සේ තේරෙනවා රූපය පෙනෙ පිඩක් බව. බිඳුනට පස්සේ තේරෙනවා වේදනා දිය බුබුලක් බව. පස්සෙන් එළවගෙන ළඟට ගියහම මිරිඟුවක් තේරෙනවා මිරිඟුවක් බව. ඊළඟට කෙසෙල් කඳ පතුරු ගහනතුරු අරටුවක් තිබෙනවා. පතුරු ගැහුවට පස්සේ තේරෙනවා අරටුවක් නැති බව. විඤ්ඤාණයත් ඇතුළත දැක්කට පස්සේ තේරෙනවා ඒ මායාව මායාවමයි. එතකොට බුද්ධ වචනය අනුව මේ උපමා දුන්නේ ඉතාම ගැඹුරින්. විදර්ශකයාට යම් අවස්ථාවක වැටහෙන විදියට. නමුත් ලෝකයා ඒක පිළිගන්න සුදානම් නැහැ. මෙතෙක්දී අපි කියන්න ගියේ අර කියාපු රූප වේදනා ආදිය ගැන පුදුම විදියේ නිරූපකයක් දෙනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ. 'කිඤ්ඤ භික්ඛවේ', රූපං වදෙඨ මහණෙනි රූපය කියල කියන්නේ කුමකටද? රූප්පතීති බො භික්ඛවේ තසමා රූපනති වුවවිති. 'රූප්පනය වේය' යන අදහසින් ඒකට රූපය කියල කියනවා.

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේම මේක විග්‍රහ කරනවා. 'කෙන රූප්පති, සීතෙන'පි රූප්පති උණෙන'පි රූප්පති, ජ්ඝච්ඡාය'පි රූප්පති පිපාසාය'පි රූප්පති ඩංසමකසවාතාතපසිරිංසපසමච්ඡෙසන'පි රූප්පති' ඒ කියන්නේ මේ රූපය කියා ගත්තු - අපි හිතමු කයය කියල - මේ කය රූප්පනය වෙනවා. මොනවයින්ද රූප්පනය වෙන්නෙ සීතයෙන් උණයෙන් බඩගින්න පිපාසය මැසි උවදුරු නිසා. මේ රූප්පනය කියන වචනයට වචනයක් සොයාගන්න තියන අපහසු කමට අපි ඒකට ඇතැම් අවස්ථාවල කිව්වා 'ඉද්දෙනවා' කියලා. තුවාලයක් තියන කෙනෙකුට කවුරුවත් 'රිද්දවනවනෙ' රිද්දෙනවා කියන එකට ඉද්දෙනවා කියලා සමහර විට කියනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ එයින් අදහස් කළේ රූපය තුවාලයක්. රූපය තුවාලයක්. කය ගැන අවධානය යොමුවන්නේ අර කියාපු සීතල දූනෙන කොට - උෂ්ණය දූනෙනකොට - කුසගිනි දූනෙනකොට නේ.

මහපුදුම ගැඹුරක් මෙතන තියනවා. 'රූප්පනය' වෙනවා කියන වචනයේ. රිද්දෙනවා රිද්දෙනවා කියන අර්ථයෙන් මේකට රූපය

කියනවා. ඔන්න ඊළඟට වේදනා කියන එක තෝරන්නේ වෙදියතී'නි. විදිනවා විදිනවා කියන අදහසින් වේදනා කියනවා. ඒක තෝරුම් ගන්න අපහසු නෑ. ඊළඟට සඤ්ඤා කියන එක තෝරන්නේ සඤ්ඤානාතී'නි සඤ්ඤානාතීනි හඳුනාගන්නවා හඳුනාගන්නවා. අරකත් කියමු. මොකක්ද විදින්නේ කියලා අහනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ. විදින්නේ සැප, දුක්, නොදුක්නොසුව. එතකොට වේදනා කියන එක තෝරන්නේ 'විදින්නේය විදින්නේය' කියන අර්ථයෙන් වේදනාව වෙනවා. විදින්නේ මොනවද? සැප දුක් නොදුක් නොසුව. ඊළඟට සඤ්ඤාව කියල කියන්නේ සඤ්ඤානාති, සඤ්ඤානාති හඳුනාගන්නව හඳුනාගන්නවා මොනවද හඳුනාගන්නේ? නිල්ය කියල, රතුය කියල, කහය කියල, සුදුය කියල, වණි වශයෙන් හඳුනාගන්නවා ඔන්න සඤ්ඤාව හඳුන්වපු හැටි. ඔන්න ඊළඟට සංඛාර ගැන හැදින්වීම - ඒක ඉතාම ගැඹුරුයි. ඒක අමුතු විදියකටයි බුදුරජාණන් වහන්සේ තෝරන්නේ, සංඛාර තෝරන්නේ මෙහෙමයි.

කිඤ්ඤ භික්ඛවෙ සංඛාරෙ වදෙඨ, සඛිඛතං අභිසඛිඛරොනතී'නි සංඛාරා_ මහණෙනි, සංඛාරා කියන්නේ කුමකටද? සඛිඛතං අභිසඛිඛරොනතී'නි සංඛාරා'. සඛිඛතය අභිසංස්කරණය කරන අර්ථයෙන් ඒකට සංඛාර කියලා කියනවා. මෙතන අභිසංස්කරණය කරනවා කියලා කියන්නේ ඒ ක්‍රියා පදයට අවශ්‍ය හැටියට අපට කියන්න පුළුවන් වෙසෙසින් සකස් කරනවය කියලා. සංස්කාර කියන එකෙන් තියෙන්නේ සකස් කිරීම. අභිසංස්කරණය කියන්නේ වෙසෙසින් සකස් කිරීම. එතකොට පඤ්ඤ උපාදානසකන්ධයේ දී සංඛාර කියන එක තෝරන්න ගිහිල්ල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ සඛිඛතං අභිසඛිඛරොනතී'නි සඛිඛාරා' සංඛතය අභිසංස්කරණය කරනවා කියන අර්ථයෙනුයි මේකට සංඛාර කියන්නේ. ඊළඟට අහනවා කිඤ්ඤ සඛිඛතං අභිසඛිඛරොනතී. ඔන්න ඔතනයි ඊළඟට මහ ගැඹුරක් තියෙන්නේ.

'රූපං රූපතාය සඛිඛතං අභිසඛිඛරොනතී' රූපය රූපයක් බවට සංඛතයක් කොට සංස්කරණය කරනවා. ඒ වගේම 'වේදනං වේදනතාය සඛිඛතං අභිසඛිඛරොනතී' වේදනාව වේදනාවක් බවට

සංඛතයක් කොට සකස්කරනවා. ඊළඟට සඤ්ඤාවන් සංඛතයක් බව හිතාගන්න. වෙන එකක් තබා සංඛාර පවා 'සඛාරෙ සඛාරාත්තාය සඛතං අභිසඛාරොනතී'ති සංඛාරා' මහ පුදුම දෙයක්. අපේ උගතුන් කරකැවිල යන විදියේ දෙයක්. සංඛාර යන පදය එතන තෝරන්නේ සඛාරෙ සඛාරාත්තාය සඛතං අභිසඛාරොනතී'ති සංඛාරා' ඒ කියන්නේ සංස්කාර සංස්කාර බවට 'සංඛතයක්' වශයෙන් 'සකස් වූවක් හැටියට' සකස් කරන අර්ථයෙන් සංඛාර කියනවා. ඊළඟට විඤ්ඤාණය ගැන කියන්නේ විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණතාය සඛතං අභිසඛාරොනතී. විඤ්ඤාණය විඤ්ඤාණය බවට පමුණුවයි. මෙයින් අපට ජේනවා මේ සංඛාර කියන වචනයේ වැදගත්කම.

මේ හතර වෙනුවට කියන සංස්කාර වලින් තමයි මේ හැම එකක්ම සංඛත තත්ත්වයට සකස් වූ තත්ත්වයට පත්වෙන්නේ. එතකොට ලෝකයා ඉන්නේ ඒ සංඛත තත්ත්වය තුළයි. සංඛතය කියල කියන්නේ සකස් කරපු බව. සන සඤ්ඤාව තුළ ලෝකයාට වැටහෙන්නේ නැහැ. ඒ සන සඤ්ඤාව පෙන්නුම් කරන්න තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ අර උපමා දුන්නේ පෙණපිඩ, මිරිඟුව ආදී වශයෙන්. මේ අභිසංස්කාර කියන වචනය ගැනත් යමක් කියමු. දැන් මෙතනදී මතුවුණා වචන කීපයක්. චේතනා, සංචේතනා, සංඛාර, අභිසංඛාර, සංඛත අනික් පැත්තෙන් කියනවා අසංඛත. අපි මේ වචන ගැනත් යමක් කියමු. චේතනා කියන වචනය ඒකෙන් නිරුක්ති වශයෙන් බැලූවොත් චේතනා කියන්නේ එකතු කිරීම. එකතු කරනවා. දැන් චේතනාවේදී මේ පින්වතුන්ට හිතා ගන්න පුළුවන් සඤ්ඤාවෙන් යම් සඤ්ඤාවක් ලැබෙනවා. වේදනාවක් ඉස්සෙල්ලා එනවා. ඒ වේදනාව අනුව සඤ්ඤාවක් ගන්නවා. සඤ්ඤාව අරගෙන අපි ඊළඟට ක්‍රියාත්මක වෙනකොට ඔක්කොම එකතු කරලා ගන්නවා. චේතනාව. අපි හිතුවක්කාරයි කියල කිව්වේ චේතනාව. සංචේතනාව කියල කියන්නේ රූප සංචේතනා සඤ්ඤා සංචේතනා වශයෙන් රූපය දෙයක් හැටියට හිතල ඒ අනුව චේතනා ඇතිකර ගන්නවා. ශබ්දය දෙයක් හැටියට අරගෙන ඒ අනුව චේතනා ඇතිකර ගන්නවා. එහෙම හිතාගන්න. ඒකයි අර සංඛාරා කියන පදය පඤ්ඤා උපාදානසක්කයේ දී සංචේතනා වචනයෙන් තේරුවේ බුදුරජාණන් වහන්සේ. ඡයිමෙ හිකබ්බෙ චේතනා කායා චේතනා භයක් කියනවා.

රූප සංවේතනා සදද සංවේතනා ආදී වශයෙන් තේරුවේ, ඔන්ත එතකොට සංවේතනා ගැනත් යමක් කිව්වා. ඊළඟට සංඛාර ගැන අපි කලින්ම කියල තියනවනෙ සකස් කිරීම. ඒක ගැනත් යමක් කියනවා නම් ඇත්ත වශයෙන් භාරතීය ඉතිහාසය, සාහිත්‍යය දන්න අය දන්නවා ඔය නළු නිලියන් වේදිකාවට එන්න කලින් කරන අංගසංස්කාර මූණ ලස්සන කර ගැනීම ආදිය එක එක විදියට දැන් කාලේ ඔය ටෙලිනාට්‍ය බලන අයට අමුතුවෙන් කියන්න දෙයක් නැහැනේ.

මිනිහා හඳුනාගන්නත් බැහැ වේදිකාවට ආවාහම. අන්න ඒ රවටන සවභාවය. සංස්කාර කියන වචනයෙ තියෙන්නේ ඒ රවටන සවභාවය. ඒ වගේම ව්‍යාජ සවභාවය. එතකොට සංස්කරණය කිරීම කියන එක නාට්‍ය ආශ්‍රයෙනුත් යොදනවා. ඒ වගේම තවත් ඒ විදියට රවටන එකක් තමයි මේ පින්වතුන් - පින්වතියන් විශේෂයෙන් දන්නව ඇති මේසෙට එන්න කලින් කරන සංස්කරණය කුස්සියේ දී. ආහාර පිළියෙල කිරීම ආදිය. ඒවටත් කියනවා 'සංඛතියෝ'¹⁵ කියලා, සුසංඛතං කියල කියන්නේ හොඳට සකස් කරපු භෝජනය කියන එකයි. මේසෙට ආවහම අදුනගන්න බැහැ කොහෙන් ආ එකක්ද කියල.

අන්න එතනත් රැවටිල්ල. එතකොට සංඛාරා කියන වචනයේ ඔය රැවටිලි සවභාවය තියනවා. එහෙම රවටන විදියට හදපු දේ කියන එකයි සංඛත කියන්නේ. සකස් කරන ලද්ද කියන එක. ඒකට එහෙම පිටින්ම රැවටුණා. අභිසංඛතං 'කියන්නේ වෙසෙසින් සකස් කිරීම කියන අර්ථය. අභිසංස්කාර කියන වචනයේ ටිකක් ගැඹුරු අර්ථයක් තියනවා. අභිසංස්කාර කියන එක තව විදියකට තෝරන්න බලමු. සූත්‍ර දේශනා ආශ්‍රයෙන්මයි මේ නිරුකති දෙන්නේ. ඇතැම් තැනක තියනවා. පඛණ්ණාභිසංඛාරො¹⁶ කියන්නේ යම් කෙනෙකුට පැවිදි බවට උත්සුක වීම - මම කොහොම හරි පැවිදි වෙන්න ඕන කියල. සිංහල ව්‍යවහාරයේ කියන්නේ 'තදියම' කියලා. ඒත් වරදක් නැහැ. පැවිදි බවට තියන තදියම අමුතුවෙන්ම කිව්වොත්. ඒක විතරක් නොවෙයි 'ගමිකාභිසංඛාරො' කියනවා යම් ගමනක් මම කොහොම හරි යන්න ඕන නොගිහින් බැහැ. අන්න ඒකට ගමිකාභිසංඛාරො ඒ තදියම කුළ, ඒ උත්සුක භාවය කුළ ඉබේටම යැවෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දේශනාවක් කියනවා අංගුත්තර නිකායෙ පවෙනන රථකාර වර්ගයේ¹⁷ උපමාවක් යොදල කියනවා. ඒ උපමාව ආශ්‍රයෙන් අපි මේ නිරුක්තිය ගත්තෙ. පවෙනන රජ්ජුරුවන්ගේ රිය වඩුවා රෝද දෙකක් හැඳුවා. එක රෝදයක් පෙරළුවා. රෝදයක් පෙරළන කොට ඒ රෝදයට කැවෙනවානේ යම් ජවයක්. මෙන්න මෙහෙම සඳහන් වෙනවා. “යාවතිකා අභිසංඛාරස්ස ගති තාවතිකං ගතත්වා විඛගගුලායිත්වා භූමියං පපති” ඒ කියන්නේ යම්තාක් ඒ රෝදයට කැවුණු ජවයක් තිබුණද, ඒ ජවය ඇති තාක් ඒ රෝදය පෙරළලා පෙරළලා ඇවිල්ලා කරකැවිලා සුරුඹු ගැහිලා එතනම වැටුනා. අපට ඕන කරන්නේ අභිසංස්කාර කියන වචනය. අභිසංස්කාර කියන එකේ කියනවා අර ජවය, තදියම, උත්සුක බව. ඉතින් ඒකම තමයි කම් ගැන කියන කොට නිතරම වගේ අභිසංස්කාර කියන වචනය යොදන්නේ.

කාය සංඛාරං අභිසංඛරොති. වචි සංඛාරං අභිසංඛරොති. මනෝ සංඛාරං අභිසංඛරොති¹⁸. ඒ කියන්නේ මොකද? අන්න එතෙන්නි තමයි කම් විපාක පක්‍ෂයට අනුවෙන්නේ. ඒක ප්‍රබලව වේතනාව හරියටම යෙදිල කියනවා. අපි කිව්වනෙ හුස්ම ගත්ත පලියට අපායෙ යන්නෙ නැහැයි කියල. නමුත් මෙතෙන්නි නම් අපි කෙටියෙන් කිව්වොත් මේ පින්වතුන් කොතෙකුත් අහල කියනව පින් පව් ආදිය පිළිබඳව ධර්මයේ සඳහන් වෙන්නේ පුඤ්ඤාභිසංඛාර අපුඤ්ඤාභිසංඛාර ආනෙඤ්ජාභිසංඛාර කියලා අභිසංස්කාර තුන් වර්ගයක් කියනවා. පුඤ්ඤාභිසංඛාර කියන්නේ දිව්‍ය ලෝක මනුෂ්‍ය ලෝක ආදියෙහි උපදින්න හේතුවන ඒ සංස්කාර ශක්තිය තුළින් ඊළඟ භවයක් සකස් වෙනවා. හොඳ භවයක්. අපුඤ්ඤාභි සංඛාර තුළින් අපාය ආදී තැන්වල උපදින්න සකස් වෙනවා.

ඊළඟට ආනෙඤ්ජාභි සංඛාර කියන එක ගැඹුරු කාරණයක්. ඒක ධ්‍යාන සිත හා සම්බන්ධ එකක්. ආනෙඤ්ජ කියන්නේ නොසෙල් වෙන බව. හිතලා බලන්න නොසෙල්වෙන බව පවා ඒකත් ජවයක්. ඒකත් ජවයක් වන හැටි උපමාවට කිව්වොත් මේ පින්වතුන් විශේෂයින් ළමයින් දන්නවා බඹර කරකවන්න. බඹරයක් ගහන්නෙ කොහොමද? නූල ඔතල ගස්සල අත හැරිය හැටියේ ඒකේ ජවය තුළ බඹරය කෙලින්,

හැබැයි කරකැවෙනවා. බඹරය කෙලින් - කරකැවෙනවා. අන්න ඒ වගේ තමයි හිතාගන්න ඔය අරූප ලෝකවල කල්ප ගණන්. කල්ප ගණන්. ඒ ධ්‍යාන තුළින් ගහපු බඹර තමයි ඒ කට්ටිය කල්ප ගණන් විදින්නේ. හිතන්න කොයිතරම් භයානකද සංස්කාර කියල. සංස්කාරවල භයානකත්වය ඒකෙන් පේනවනේ. නරක පවක් කලේ නැහැ. නමුත් බ්‍රහ්ම ලෝකවල ගිහිල්ලා බඹරෙ වගේ කරකැවී කරකැවී ඉන්නවා. ඒක තමයි ආනෙඤ්ජාහිසංඛාර.

ඔන්න ඔහොම සළකාගන්න. ඒ හැම එකකින්ම පේන්නේ මේ සංස්කාරවල භයානකත්වයයි. ඊළඟට ටිකක් කල්පනා කරල බලන්න මේ කිව්ව භයානකත්වය වගේම දුක් සවභාවය බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියෙනවා. මෙහෙම ප්‍රකාශ කරල තියෙනව ඇතැම් තැන්වල 'ජ්ඝච්ඡා පරමා රොගා - සංඛාර පරමා දුඛා - එතං ඤාණායපාභූතං - නිබ්බානං පරමං සුඛං'¹⁹ ඒකත් අපි කලින් අවස්ථාවක දේශනාවකදී පෙන්වා දීල තියෙනවා. "ජ්ඝච්ඡා පරමා රොගා" කියන්නේ මොකද, "ජ්ඝච්ඡා" කියන්නේ කුසගින්න. කුසගින්න ලොකුම රෝගය කියල කිව්වොත් දුන් වෛචරු ඕකට විරුද්ධ වෙනවා. දුන් කාලේ ලොකුම රෝග කියල කියන්නේ කාටත් පේන දුන් කාලේ තියන විවිධාකාර රෝග. නමුත් ඒ ඔක්කොම රෝග සංසිද්දෙව්වට පස්සේ ඉතිරිවන අන්තිම කෙළවර තියන රෝගය තමයි කුසගින්න 'ඉබේ කෙදිරිගැවෙන ලෙඩකි බඩගිනි' කියල කිව්වේ ඒකනෙ.

බඩගිනි හැදුනහම ඉබේ කෙදිරි ගැවෙනවා. ලෙඩක් නෑ වෙන. අන්න ඒකත් හිතාගන්න. 'ජ්ඝච්ඡා පරමා රොගා' කිව්වේ ඒකයි. ඒවාගේම තමයි 'සංඛාර පරමා දුඛා'. ඒකෙන් ගැඹුරක් තියනවා. අපි මේ දුක් කියල කෑ ගහන්නෙ, බාහිරව උඩින් තියන දුක් ටිකට තමයි අපි මේ දුකයි කියල කෑ ගහන්නෙ. ඒක කොයි තරම් ගැඹුරුද කියල අන්න අර බඹර කථාවෙන් හිතාගන්න. 'සංඛාරා පරමා දුඛා' කිව්වේ අනිත් ඔක්කොම දුක් ජයගන්නට පස්සේ ඉතුරුවන ටික තමයි සංස්කාර දුක. ඒ සංස්කාර තුළින් තමයි අර බඹරෙ කරකැවෙන්නේ. ඔන්න භවය ගෙතියන්නේ ඕකයි කියල හිතාගන්න 'සංඛාරා පරමා දුඛා. එතං ඤාණායපාභූතං' මේ කාරණය හරියට තේරුම් ගන්න නම් 'නිබ්බානං පරමං

සුඛං' නිබ්බාන කියන එක අපි පෙන්නුවේ මුලින් පටන් ගත්තේ කොහොමද, නිවනේ ශාන්ත ප්‍රණීත බව පෙන්වන මුල්ම වචනය 'සඛං සංඛාරසමථ'. ඒක කොයි තරම් ගැඹුරුද?

එතකොට අර කියාපු කුසල් අකුසල් අභිසංස්කාර පමණක් නොවෙයි. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසත් සංසිද්දෙන් ඕන. විතකක විචාරත් සංසිද්දෙන් ඕන. සඤ්ඤා වේදනා දෙකත් සංසිද්දෙන් ඕන. සංසාර භවයෙන් ගැලවෙන්න. භව තෘෂ්ණාවෙන් බැඳුණු ලොකයාට ඕක තේරෙන්නේ නැහැ. ඒකටත් ඉතාම ගැඹුරු වටිනා සූත්‍රයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරල තියෙනවා. ඒකත් ගැඹුරු එකක්. සංවේතනා සූත්‍රය²⁰ නමින් අංගුත්තර නිකායේ චතුකක නිපාතයේ සඳහන් වෙනවා. මෙන්න මෙහෙමයි ප්‍රකාශ කරන්නේ. ඒක මහා අමුතු අඤ්ඤා දේශනාවක්. 'කායෙවා භික්ඛවෙ සති කාය සඤ්ඤවනනා හේතු උප්පජ්ජති අජ්ඣතනං සුඛදුක්ඛං. වාචාය වා භික්ඛවෙ සති වචී සඤ්ඤවනනා හේතු උප්පජ්ජති අජ්ඣතනං සුඛදුක්ඛං. මනෙ වා භික්ඛවෙ සති මනො සංඤ්ඤවනනා හේතු උප්පජ්ජති අජ්ඣතනං සුඛ දුක්ඛං අවිජ්ජාපච්චයාව'

අපි කෙටියෙන් මේ අවස්ථාවේ දී තේරෙන මට්ටමට ගන්න බලමු. කයෙයි කියල දෙයක් ඇති කල්හි 'කායෙ වා සති' කියන්නේ 'කයක් ඇති කල්හි' ඒ ඇත්තාවූ කය පිළිබඳ වේතනාව 'සංවේතනාව' නිසා ඇතුළත සැප දුක් ඇති වෙනවා. වාචාය වා භික්ඛවෙ සති වචනය කියන එක, භාෂාව කියන එක, වාග් ව්‍යවහාරය කියන එක, ඒකට අපි සත්‍යතාවක් දුන්නොත්, වචනය පිළිබඳ සංවේතනා නිසා ඇතුළත සැප දුක් උපදිනවා. ඊළඟට මනස පිළිබඳවත් කියනවා. මනස කියල දෙයක් ගන්නොත්, ඇත්ත වශයෙන් මනසක් තියනව කියල, ඒ මනෝ සංවේතනා හේතුවෙන් ඒත් ඇතුළත සැප දුක් උපදිනවා. ඒක තවත් ගැඹුරින් ප්‍රකාශ කරනවා. ඒවා තමනුත් ඒ සංස්කාර රැස්කර ගන්නවා ඒ වගේම අතින් අයත් තමන්ට ඒවා සකස් කරලා දෙනවා. ඒ සැප දුක් ආදිය ඒ වගේම දැනුවත් වත් කරනවා, නොදැනුවත් වත් කරනවා. එහෙම කියලා අවසානයට කියන ටිකයි අපට වැදගත් වන්නේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා මේ හැම එකක්ම 'අවිජ්ජා පච්චයාව' අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙනුයි මේ අපි කයක් තියනවා කියල ගන්නේ,

'වචනයක්' තියනවා කියලා ගන්නේ. 'මනසක් තියනවා කියලා ගන්නේ. ඊළඟට අනිත් පැත්ත කියනවා. අවිජ්ජායනෙව් අසෙස විරාග නිරෝධා සො කායො නහොති යං පච්චයාසස් නං උප්පජ්ජති අජ්ජධිතං සුඛ දුක්ඛං සා වාචා න හොති යං පච්චයාසස් නං උප්පජ්ජති අජ්ජධිතං සුඛ දුක්ඛං සො මනො න හොති යං පච්චයාසස් නං උප්පජ්ජති අජ්ජධිතං සුඛ දුක්ඛං

මහ පුදුම දේශනාවක් ඒක. අවිද්‍යාවගේම නිරවශේෂ නිරෝධයෙන් පස්සේ අර කියාපු කයත් නැහැ, වචනයත් නැහැ, මනසත් නැහැ. ඒ කියාපු තුනෙන් යම් සැප දුක් ඇති වෙනවා නම් ඒවත් නැහැ. ඊළඟට සූත්‍රය ඉවර කරන්නේ කොහොමද? 'බෙත්තං තං න හොති, වජ්ජං තං න හොති 'ආයතනං තං නහොති' අධිකරණං තං න හොති, යම්පච්චයාසස් තං උප්පජ්ජති අජ්ජධිතං දුඛදුක්ඛං' එතන අමුතු උපමා කීපයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙනවා.

ඇතුළත සැප දුක් ඇතිවීමට හේතුවන යම් කෙතක් තිබුණා නම් ඒ කෙතත් ඉවරයි. යම් ඉඩමක් තිබුණා නම් ඒ ඉඩමත් ඉවරයි. යම් ආයතනයක් තිබුණා නම් ඒ ආයතනත් ඉවරයි. යම් හේතුවක් තිබුණා නම් ඒකත් ඉවරයි. ඔන්න දුක් කෙළවර කරන හැටි. ඒකෙන් අපට එහෙම පිටින් පෙන්නුම් කරන්නේ සංස්කාර කියන වචනයේ ගැඹුරු පැත්ත. අපි පුළුල් පැත්ත කියල කිව්වේ ඒ දෙකම පෙරහුරුව වගේම අන්තිමට හව රැඟුමට උපකාර වන නැවත හවයක් මවන අභිසංස්කාර. ඒ සංඛතය. ඉතින් මෙන්න මේ විදියේ මහ පුදුම කාරණා රාශියක් මෙතන තියනවා. ඊළඟට තව ටිකක් හිතල බැලුවොත් බොහෝ දෙනාට ගැටළු තියන ගාථා තියනවා මේ සංස්කාර පිළිබඳව සඳහන්වන. හැමදෙනාම වගේ අහන එකක් තමයි

'සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චාති
 යදා පඤ්ඤාය පසසති
 අප් නිබ්බිදන්ති දුකෙක
 එස මගො විසුද්ධියා'21

පළවෙනි ගාථාවේ සියලු සංස්කාරයන් අනිත්‍යයයි කියල ගත්තොත් යම් අවස්ථාවක ප්‍රඥාවෙන් දැක්කොත් මේ දුක ගැන කලකිරෙනවා. ඒකයි මේ විසුද්ධියට මාර්ගය කියල පළවෙනි ගාථාවේ

එහෙම සඳහන් වෙනවා. දෙවෙනි ගාථාවේ 'සබ්බෙ සංඛාරා දුක්ඛානි යදා පඤ්ඤාය පසසති' දෙවෙනි ගාථාවේ තියෙන්නේ සියලු සංස්කාර දුක්ඛ ච වීදර්ශනාවෙන් දුක්කොත් මේක තමයි විසුද්ධියට මාර්ගය. නමුත් තුන්වෙනි ගාථාව ගැටළුවක් වෙලා තියෙනවා. 'සබ්බෙ ධම්මා අනන්තානි යදා පඤ්ඤාය පසසති' එතෙන්දී මොකද 'ධම්මා' කියන්නේ කියන එක යෙදුවේ කියන එක හැමෝටම ගැටළුවක්. අනාත්මය කියලා කියනකොට සියලු ධම්මයන්. මුල් ගාථාවේ තියෙන්නේ සියලු සංස්කාර අනිත්‍යයි. දෙවන ගාථාවේ තියෙන්නේ සියලු සංස්කාර දුක්ඛයි. තුන්වන ගාථාවේ කියනවා සියලු ධම්මයන් අනාත්මයි. ඔන්න ඔතෙන්දී ගැටළුව වෙන්නේ මේකයි. 'ධම්ම' කියන එක අපි කලින් පෙන්නුම් කරල තියනවා. මනසට අරමුණු වන දේවල්. එතකොට 'හැමදෙයක්ම' කියනකොට අපේ පැරැන්නන් නම් කියන්නේ - ඒක නිසා තමයි මූල පරියාය සූත්‍රය දුරවබෝධ වෙලා තියෙන්නේ - නිවන දෙයක් නොවෙයි කියලා. නමුත් නිවන 'දෙයක්' කරගෙන තියෙනවා. මෙතන තියෙන්නේ සංඛත අසංඛත ධම්ම ඔක්කොම නිවන කියන එකත් අසංඛත ධම්මයක් කරගෙන, අසංඛත ධාතුවක් කරගෙන, අන්තිමට සියදෝරිස් නිවනක් කරගෙන තියන බව අපි පෙන්නුවනෙ. නමුත් අසංඛතය කියල කියන්නේ මොකක්ද? සංඛතය නැතිවුණු අවස්ථාව.

ඒක තමයි ගාථාවක් තියෙනවා ඒකත් තේරුම් ගන්න පුළුවන්. - 'සංඛාරානං බයං ඤාතවා අකතඤ්ඤාසි බ්‍රාහ්මණ' ²² ධම්ම පදයෙ තියෙනව සංස්කාරයන්ගේ ක්‍ෂයවීම තේරුම් ගන්නොත් 'අකත' කියල කියන අසංඛත තත්ත්වය ලැබෙනවා. එතකොට අමුතු දෙයක් නොවේ. හිතන්න මේ පැදුරක රටාවක් ගැන. ඒ රටාව තුළ හිත බැඳෙන්නේ සන සඤ්ඤා නිසානේ. මේක ඒ අතට මේ අතට හැදිවිව දේවල් ගැන හිතන කොට ඒ රටාවෙන් මිඳෙනවා. අන්න එහෙම දෙයක් මේ අසංඛත කියල කියන්නේ. ඒකත් 'දෙයක්' කරගෙන අන්තිමට ඒකයි මේ භයානකකම. 'සබ්බෙ ධම්මා අනන්තානි' කියන්නේ නිවනත් ඇතුළුව. 'නිවන' කියන එක අපි ඉලක්කයක් හැටියට ගන්නකොට ගන්නේ මනසට අරමුණක් හැටියට. එහෙම නේද? මනසට අරමුණක් නේද? එහෙම නැතුව බැහැ. නමුත් අවසානයේ නිවනත් 'දෙයක්' කර ගන්නොත් අන්න අර යෝගීන්ට වෙව්ව දේමයි වෙන්නේ.

‘නැව් කිඤ්චි’ කියන එකත් ‘කිසිවක් නැත’ කියන එකත් දෙයක් කරගන්න වගේ. නිඛාන කියන එකත් ‘දෙයක්’ කර ගන්නොත් එතන ඉඳලා මඤ්ඤනාවට වැටිලා ආයින් සංසාරයට එනවා. හරිම ගැඹුරු ධර්මයක්. මහපුදුම ධර්මයක්. එතකොට අසංඛත කියන එක ඒ විදියට තේරුම් ගන්න නරකයි. ඒ නිසා තමයි ඇත්ත වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ ‘අනෙකජාති සංසාරං’ කියන ගාථාව අවසන් කළේ ‘විසංඛාරගතං චිත්තං - තණ්හානං ඛය මජ්ඣගා’²³. එතන අමුතු වචනයක් යොදනවා ‘විසංඛාර ගතං චිත්තං’ සංස්කාරවලට නතු වෙලා තිබුන හිත ‘විසංඛාර’ වෙනව. හිත මිදුනා. චිත්ත විමුක්තිය ප්‍රකාශ කරන වචනයක් ‘විසංඛාරගතං චිත්තං’. හිත සංස්කාරයන්ගෙන් මිදුනා. ඒකනෙ වේතනා අභිසංස්කාර අතහැරිය හැටියේ නිරෝධය ස්පඨි කළයි කියන්නේ. ඒක තවත් පැත්තකින් කියනවා නම් විසංඛාරගතං චිත්තං කියනවා වගේ. ඇතැම් තැන්වල තියනවා. ‘විඤ්ඤාණං ච අනභිසංඛව විමුත්තං’ කියල. සාමාන්‍යයෙන් ලෝකයාගේ විඤ්ඤාණය සංඛතයි. සකස් කරපු එකක්. නමුත් යම් අවස්ථාවක එය නාමරූප සංස්කාරයන්ගෙන් මිදුනොත් ඒකට කියන නම මේ පින්චතුන්ට අපි කියල තියනවා. ‘අනිදස්සන විඤ්ඤාණය’ නාමරූපයක් පෙන්නුම් කරන්නේ නැති විමුක්ත විඤ්ඤාණය තමයි අනිදස්සන විඤ්ඤාණය. එතකොට ‘අනභිසංඛව විමුත්තං’²⁴ කිව්වේ ඒකටයි. ඔය විදියට ‘අසංඛත’ කියල කියන්නේ අමුතු දෙයක් නොවෙයි. අර ඝන සඤ්ඤාවෙන් මිදිලා රාසි සඤ්ඤාව තුළින් යම් අවස්ථාවක විමුත්තිය ලැබුව නම්.

තවත් කාරණයක් මෙතන මේ පින්චතුන්ට මතක් කරන්න ඕන. අපි අර මුලදී අවධාරණය කළා. ‘කාය සංඛාරො චචී සංඛාරො චිත්ත සංඛාරො’. නමුත් කමී ගැන කථා කරන කොට අමුතු වචනයක්. සුඵ වෙනසක් තියනවා. එතන කමී ගැන කථා කරන කොට බහු වචනයක් එනවා. කාය සංඛාරා චචී සංඛාරා නමුත් චිත්ත සංඛාරා නොවෙයි ‘මනො සංඛාරා’ එතනත් යම් ගැටළුවක් තියනවා. මොකද අපි කිව්ව නේද ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස, විතක්ක විචාර, සඤ්ඤා වෙදනා ආදිය යට තට්ටුවය කියලා. නමුත් මේක උඩ තට්ටුවට එන්නේ අන්ත මනසට නැතක් ලැබුනහම. මොකද මනසට ධර්ම, මනසට එන අරමුණ තමයි ධර්ම අරමුණ. මනසට එන අරමුණ දෙයක් කර ගත්තු අවස්ථාවේ තමයි

වේතනාව එන්නේ. හිතුවක්කාර මැද ඇඟිල්ල ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ මනසට එන අරමුණු වලින්. ඒක නිසා තමයි ටිකකට හිතන්න මේක පෙළ ගස්සවල ගත්තොත් අපි ඉස්සෙල්ල කිව්වේ කාය සංඛාරො, වචි සංඛාරො, චිත්ත සංඛාරො, නමුත් ඊට යටින් ලියන්න වෙනවා. කමී ගැන කථාකරනවා නම්, පුනර්භවයක් සකස්වෙන කමීය ගැන කථා කරනවා නම්, 'කාය සංඛාරා, වචි සංඛාරා ඛහු වචන නමුත් තුන්වෙනි එක චිත්ත සංඛාරා නොවෙයි. ඒක මනෝ සංඛාරා. මොකද අර පංචේන්ද්‍රියයන්ගෙන් ගත්තු දේවල් හිතට එනකොට ඒක 'දෙයක්' කරගෙන ඉවරයි. 'ඡන්දමූලකා ආවුසො සබ්බෙ ධම්මා'²⁵ හැම දෙයක්ම ඡන්දයෙන් වෙනවා කියන්නේ. ඒව ගැඹුරටම යන කාරණා මේ කෙටියෙන් කියන්නේ. එහෙම සලකා ගන්න. එයින් ජේනවා සංස්කාර කියන වචනය කොතරම් ගැඹුරක් තියන වචනයක්ද කියලා. සංඛත සකස් කිරීම කියන එක මේ සකස් කිරීමට යටින් තියෙන්නේ තණ්හාව. ඒකත් ඇතැම් තැන්වල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා "අච්ඡාසමච්ඡසජෙන හිකඛවෙ, වෙදයිතෙන චුට්ඨසස අසසුතවතො පුච්ඡන්තසස තණ්හා උප්පන්නා තනොජො සො සංඛාරො"²⁶ අවිද්‍යාව ස්පඨි කරන ලද අග්‍රැතවත් පෘථග්ජනයාට 'සාමාන්‍ය පෘථග්ජනයාට' තණ්හාවක් ඇති වෙනවා. ඒ තණ්හාව තුළින් තමයි මේ සංස්කාර ඇති වෙන්නේ. බලන්න ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස. අනික් ඔක්කොම අතහැරියත් හුස්ම නොගෙන ඉන්න බැහැ. මූලිකම උපාදානය කිව්වේ ඒකයි. ඒ මැරෙන අවසථාවේ කොයි තරම් හුස්ම අල්ලගන්න දගලනවද? එතකොට භවය තියෙන්නේ ඔය කියාපු සියුම්වූ සංස්කාර තුන උඩයි. අනික් බාහිර දේවල් ඒකට පස්සෙ. භවයේ දිගින් දිගට යන ඒවා. නමුත් මූලික වශයෙන් තියෙන්නේ සංස්කරණය කරන්නේ අවිද්‍යාව තුළින්. අවිද්‍යාව කියල කියන ඒ අත්‍යකාරය තුළින් කෙරෙන සංස්කාර ත්‍රිවිධයි කාය සංඛාර, වචි සංඛාර, චිත්ත සංඛාර. ඒ සංස්කරණය තුන්වෙනි එක මනෝ සංස්කරණයක් බවට පත් වෙන්නේ ඕලාරික අවසථාවට, ගොරෝසු අවසථාවට පත්වෙලා. සංඛත වුන අවසථාවේ. මනෝ සංචේතනා කියල කිව්වේ. වෙදනා සඤ්ඤා ඇති වුන පමණට කමීයක් රැස් නූනත් මනෝ සංචේතනා - මේ පින්වතුන් දන්නවා ධම්ම පදයේ මුල්ම ගාථා දෙක. බොහෝ විට අන්තිමට එන්නේ ධම්මපද මුල්ම ගාථා දෙකට නේ. මුලටම එන ගාථා දෙකට නේ.

මනෝ පුබ්බංගමා ධම්මා
 මනෝ සෙධ්ධා මනෝමයා
 මනසා වෙ පද්ධෙධන

දුෂිත මනසින් කරන, එතන මනස ගැන කථාවයි එන්නේ. මොකද එතෙක්දී වගකීමක් ගන්නා. මනසට ඉස්සරහින් තියනවා ‘දෙයක්’. එතනයි චේතනාව ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. මනසට තියනවා ඉස්සරහින් කෙලින්ම ‘දෙයක්’. ඒ ‘දෙය’ කුසල් හෝ අකුසල් වෙන්න පුළුවන්. ඒක තුළයි කම් රැස් වෙන්නේ.

මන්න හොඳට තේරුම් ගන්න. හුඟක් කාරණා මෙතන කියවුනා අපි පෙළගස්වල ගත්තු වචන ටික තම තමන්ම හිතා ගන්න සංඛාරා කියන වචනය තියනවා, අභිසංඛාර කියන වචනය තියනවා. චේතනා කියන වචනය තියනවා, සංචේතනා කියන වචනය තියනවා, සංඛත කියන වචනය තියනවා, අසංඛත කියන වචනය තියනවා. ඔය වචන තුළ තියනවා අපි කියාපු ඒවායේ සාරාංශය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළේ නිකම් නොවෙයි එතකොට ‘යං කිඤ්ච දුකං සමෙහාති සබ්බං සංඛාර පච්චයා’ ඒක නිසාම තමයි තව ටිකක් කියනවා නම් ඒ ගාථාවට වැඩි දෙනෙක් කැමති නැහැ. හැබැයි මේ ශාසනයේ තියන වටිනාම ඉතාම රසවත්ම සිංදුව තමයි අවසානයේ කාටත් අහන්න ලැබෙන්නේ.²⁷

අනිච්චා වත සංඛාරා
 උපපාද වය ධම්මනො
 උපපජ්ජන්වා නිරුජ්ජධන්ති
 තෙසං වූපසමො සුබ්බො

ඇත්ත වශයෙන් මට හිතුවා මේ දේශනාව මූල පටන් ගන්න මේකෙන්. නමුත් මම දැනගත්ත මේ කවුරුත් නැඟිටල යාවි කියල. ඒ නිසා අගට කිව්වා. “අනිච්චා වත සංඛාරා” කියන ගාථාව තරම් ගැඹුරු ගාථාවක් තවත් නැහැ. දැන් ඒකට සතිපට්ඨාන සූත්‍රයට ගිහිච්ච කල ගිහින්. සතිපට්ඨාන සූත්‍රය ‘වට්ටක්කා ගෙඩිය’ වුනා වගේ මේකත් මරණ ගෙදර සිහිපත් කරනවා. නමුත් මේකෙ කොයි තරම් ගැඹුරක් තියනවද? අනිච්චා

වන සංඛාරා - උප්පාද වය ධම්මිනො. ඒකාන්තයෙන්ම සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයහ. 'උප්පාද වය ධම්මිනො' ඇතිවීම් නැතිවීම් ස්වභාවය ඇත්තාහ. 'උප්පජ්ජවා නිරුජ්ජධනති' ඇති වෙලා නැති වෙනවා. 'තෙසං වූපසමො සුඛො' ඒවායේ සංසිද්ධිම සැපයකි. ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස විතකක විචාර ඔක්කොම අයිතියි ඒකට.

මන්න ඊළඟට තවත් එකක් අපි එකතු කරමු. ඒකට - එතන කිව්වෙ

අනිච්චා වන සංඛාරා
 උප්පාද වය ධම්මිනො
 උප්පජ්ජවා නිරුජ්ජධනති
 තෙසං වූපසමො සුඛො

නමුත් තවත් එකක් තියනවා ඒ වගේම ඔය සංස්කාරවල අභිසංඛත කියල කියන ගොරෝසු සංස්කාර ඒවා පිළිබඳව ඒ හැම එකක්ම ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස පමණක් නොවේ. 'අනිච්චා වන සංඛාරා උප්පාද වය ධම්මිනො' සංස්කාර පිළිබඳව තියෙන්නේ උප්පාද වය ස්වභාවය. ඇතිවීම් නැතිවීම් ස්වභාවය. නමුත් සංඛතය පිළිබඳව පුදුම විචරණයක් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරණවා. සංඛතය තෝරල තියෙන්නේ මෙහෙමයි.²⁸ තිණිමානි භික්ඛවෙ සංඛතස්ස සංඛත ලකඛණානි මහණෙනි, සංඛතය කියන එකේ ලක්ෂණ තුනක් තියනවා. මොනවද ඒ ලක්ෂණ තුන උප්පාදො පඤ්ඤායති වයො පඤ්ඤායති, ධීතස්ස අඤ්ඤාථනං පඤ්ඤායති, ඒකේ තෝරුම සංඛතයේ හට ගැනීමක් දකින්න ලැබෙනවා, ගෙවී යාමක් දකින්න ලැබෙනවා. තවත් එකක් තියනවා 'ධීතස්ස අඤ්ඤාථනං' කියන්නේ, පින්වතුනි, 'ධීති' කියල කියන්නේ පැවැත්ම. පැවැත්ම කියල අපි ගන්න දේ අඤ්ඤාථා භාවයක් වෙනස් වීමක් තියනවා. එතකොට සංස්කාර නම් ඇතිවීම් නැතිවීම් පමණයි. නමුත් සංඛතය නම් ඇතිවීම් නැතිවීම් දෙකට අමතරව ධීති කියල අපි භිතාගත්තු පැවැත්මක් තියනවා. ඒ පැවැත්ම ගැන බුදුරජාණන් වහන්සේ කියන්නේ 'ධීතස්ස අඤ්ඤාථනං' - ධීති කියල ගත්තු දේ අඤ්ඤා භාවයට පත් වෙනවා වෙනස් වෙනවා. අන්න ඒක නිසා එතන ඉතාම ගැඹුරු කාරණයක් තියෙන්නේ. ඊළඟට කියනවා අසංඛත ධාතුව ගැන. අසංඛත කියන්නේ නිවන බව මේ

පින්වතුන් අහල තියනවනෙ. අසංඛතය ගැන ඒ අවස්ථාවේ දී ප්‍රකාශ වෙන්නේ මෙහෙමයි.

‘තීණිමානි භික්ඛවෙ අසංඛතස්ස අසංඛත ලක්ඛණානි’ අසංඛතයේ ලක්ෂණ මොනවාද? න උප්පාදො පඤ්ඤායති, න වයො පඤ්ඤායති න ධීතස්ස අඤ්ඤාඋප්පතං පඤ්ඤායති. එතකොට සංඛතයේ අර කියාපු තුන තියනවා. නමුත් අසංඛතයේ ‘උප්පාදයකුත්’ නැහැ. ‘ව්‍යය විමකුත්’ නැහැ. ‘ධීතියක වෙනස් විමක්’ පිළිබඳ කථාන්තරයකුත් නැහැ. මොකද අපි පෙන්නවල තියනවා, සලායනන නිරෝධයත් එක්ක විඤ්ඤාණ නිරෝධයත් එක්ක, නාමරූප නිරෝධයත් එක්ක ඔක්කොම නිරුද්ධයි. ආයෙන් ඇතිවෙන්න නැතිවෙන්න දෙයක් නැහැ. ඒක තමයි නිවන දේශනාවලින් බොහෝ දෙනාට තේරුම් ගන්න තිබුණේ. එක්තරා ආයතනයක් තියෙනවා.²⁹ ඒ ආයතනය කියන වචනයට රැවටුනා කට්ටිය. ඒ ආයතනයේ යාමකුත් නැහැ. ඊමකුත් නැහැ. සිටීමකුත් නැහැ. පැවැත්මකුත් නැහැ. අරකත් නැහැ. මේකත් නැහැ.

එහෙම කියන්නේ මොකද, ඔන්න ඔය කියාපු අසංඛත තත්ත්වය. එතකොට මේ පින්වතුන්ට මේ පැය තුළ අපට කියන්න පුළුවන් තරමක් කිව්වා. මේවා හොඳින් ජීණි කර ගන්න බලන්න. දහසක් නයින් තේරුම් ගන්න බලන්න. මේ කිව්වෙ මොකද? මෙව්වර කාලයක් සම්මත පටිච්චසමුප්පාද විචරණය තුළ මේ සංස්කාර වලින් සකස් කරන්නේ පටිසන්ධි විඤ්ඤාණයක් කියල මතයක් තිබුණා. පටිසන්ධි විඤ්ඤාණයක් නොවෙයි, දැන් අපි පෙන්නුම් කළා ඒකෙ අර්ථ දෙකක් තියෙන බව. සංස්කාර, අභිසංස්කාර සංඛත ආදී වශයෙන්. මේවා උපකාර කර ගන්න සාමාන්‍යයෙන් තර්ක විතර්කයට ගෙන යන්නේ නැතිව කාරණය පැහැදිලිව කරන්න ඕන නිසා අපි කිව්වෙ. තමන්ගේ භාවනාවට උපකාර කර ගන්න වැරදි වැටහීම් තියනවා නම් මිථ්‍යාදෘෂ්ටි තියාගත බැහැ. මේ ගමන යන්න. දෘෂ්ටිය කෙලින් කරගන්න උත්සාහ කරන්න.

මේ පින්වතුන් කවුරුත් අද දවසේ වටිනා සීලයක් සමාදන් වෙලා වෙනද වගේම මා භික්ෂුවා භාවනාවක යෙදිල හිටියා කියල. සතිසමපඤ්ඤායත් දියුණු කර ගන්න. අද දින මේ අසන්ට ලැබුන

විශේෂයෙන්ම විදේශීයවට උපකාර වන මේ දේශනාවක් තම තමන්ගේ බණ භාවනාවන්ට එකතු කරගෙන ඒ තුළින් හැකිතාක් ඉක්මණින් මේ ශාසන පහන නිව් යන්නට කලින් සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අර්හත් යන මාර්ග ජල ප්‍රතිවේධයෙන් උතුම් වූ අමාමහ නිවන සාක්ෂාත් කර ගැනීමටත් මේ පින්වතුන්ට ධෛර්යය හා බලය ලැබේවා කියල ප්‍රාර්ථනා කරනවා. එසේම අවිච්ඡේ සිට අකනිටා දක්වා යම් සත්ත්ව කෙනෙක් මේ දේශනාමය හා ශ්‍රවණමය කුසලය අනුමෝදන් වීමට කැමති නම් ඒ අනුමෝදන් වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් වූ අමාමහ නිවනින් සැනසෙන්නවා කියල මේ ගාථා කියා පින් දෙන්න.

එනතාවතා ව අමෙහි .....

පාදක සටහන්

1. ද්‍රව්‍යනානුපසංහතා සූත්‍රය, සූත්‍ර නිපාතය -228 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 25)
2. ගිරිමානඤ්ඤ සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -6-198 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 23)
3. විභංග සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය - 2-6 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 14)
4. චූළ වෙදලල සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -1-706 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 10)
5. දුතිය ගඤ්ඤබඞ්ඞ සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -3-260 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 15)
6. විභංග සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -2-6 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 14)
7. රහොගත සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -4-412 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 16)
8. පඤ්චත්තය සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -3-34 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 12)
9. පොඨ්ඨපාද සූත්‍රය, දීඝ නිකාය - 1-388-436 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 7)
10. පොඨ්ඨපාද සූත්‍රය, දීඝ නිකාය - 1-404 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 7)
11. උපාදාන පරිවත්ත සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -3-106 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 15)
12. මහා සළායතනික සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -3-594 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 12)
13. ඛජ්ජනීය සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -3-148 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 15)
14. ඓණ්ඩිකපම සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -3-24 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 15)
15. ලට්ඨකිකොපම සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - 2 - 192 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 11)
16. සොණ සූත්‍රය, උදාන පාළි - බු.නි. -1-242 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
17. අංගුත්තර නිකාය - 1-212 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 18)
18. කුක්කුරවතිය සූත්‍රය - මජ්ඣිම නිකාය -2-88 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 11)
19. සුඛ වග්ග, ධම්ම පදය ගා. 203, බුද්දක නිකාය -1-76 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
20. සංවේතනා සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -2-306 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 19)
21. මග්ග වග්ග, ධම්ම පදය, ගා.277 බුද්දක නිකාය -1-94 (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
22. බ්‍රාහ්මණ වග්ග, ධම්ම පදය, ගා.383, බුද්දක නිකාය -1-64 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.24)
23. ජරා වග්ග, ධම්ම පදය, ගා. 154, බුද්දක නිකාය -1-64 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 24)
24. උදාන සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -3-102 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 15)
25. කිංමුලක සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -5-344 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 22)
26. පාරිලෙය්‍යක සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය 3-164 (බු.ජ.ත්‍රි. 15)
27. මහා පරිනිබ්බාන සූත්‍රය, දීඝ නිකාය -2-246 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 8)
28. අංගුත්තර නිකාය -1-274 පිට (බු.ජ.ත්‍රි. 18)
29. පඨම නිබ්බාන සූත්‍රය, උදාන පාළි, බුද්දක නිකාය -1-290 පිට (බු.ජ.ත්‍රි 24)

14 වන දේශනය

(පහත් කණුව ධර්ම දේශනා අංක 196)

නමෝ තසස භගවතෝ අරහතෝ සම්මා සම්බුද්ධසස

ඉදං ජාතු වෙදගු - ඉදං ජාතු සබ්බජී
ඉදං ජාතු අපලිබ්බතං - ගණ්ඩමූලං පලිබ්බන්ති!

උද්දක සුත්ත සංයුත්ත නිකාය...

සැදහැවත් පින්වතුනි,

සාංසාරික සත්ත්වයාගේ ජීවිත පැවැත්මට අදාළ ක්‍රියාකාරකම් සියල්ල ආයතන හයක් තුළ සිදුවන බව ලෝකය දිනා විමසුම් ඇසින් බලන කෙනෙකුට පෙනී යනවා. ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මන කියන ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයේ හැදින්වෙන්නේ සලායතන නාමයෙනුයි. විඤ්ඤාණ නාමරූප දිය සුළිය තුළින් මතුවන ආකූල, ව්‍යාකූල ක්‍රියාකාරිත්වය රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඓද්ධංඛ, ධර්ම කියන බාහිර ආයතන හයක් එක්ක සම්බන්ධීකරණයෙන් ලෝකයාට හඳුන්වා දෙන්නේ මේ සලායතනයයි.

සංයුත්ත නිකායේ සලායතන සංයුත්තයේ උද්දක සුත්තයේ එන ගාථාවකුයි අද අපි මේ දහ හතර වෙනි පටිච්ච සමුප්පාද දේශනාවට මාතෘකාව හැටියට ඉදිරිපත් කර ගත්තෙ. තිලෝගුරු සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් අවසථාවක සංඝයා වහන්සේලා අමතලා මෙන්න මෙහෙම ප්‍රකාශයක් කරනවා. මහණෙනි, උද්දක රාමපුත්ත මෙන්න මෙහෙම කියමනක් කියනවා.

ඉදං ජාතු වෙදගු - ඉදං ජාතු සබ්බජී
ඉදං ජාතු අපලිබ්බතං - ගණ්ඩමූලං පලිබ්බන්ති

මේකේ තේරුම 'ඉදං ජාතු වෙදගු' කියල කියන්නේ මේක තමයි ඇත්තෙන්ම වේදයේ පරතෙරට ගියයි කියන්නේ 'ඉදං ජාතු සබ්බජී' කියන්නේ මේක තමයි ඇත්තෙන්ම සියල්ල ජය ගත්තයි කියන්නේ 'ඉදං ජාතු අපලිබ්බං ගණ්ඩමූලං පලිබ්භිං' කියන්නේ මේක තමයි ඇත්තෙන්ම මෙතෙක් මූල නොසැරූ ගඬුවෙහි මූල සැරුවයි කියන්නේ. එහෙම මේ ගාථා ප්‍රකාශ කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලා අමතලා කියනවා. "මහණෙනි, උදෙක මේ උදාන ගාථා ප්‍රකාශ කළාට මොකද, ඒක හරි හැටියටම ප්‍රකාශ කරන්න අයිතිය තියෙන්නේ මේ ශාසනයේ හිඤ්ඤාවකටයි. ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ ප්‍රභේදිකා විදියේ ගාථාවේ අර්ථය තෝරන විදිය මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා. "මහණෙනි, කෙසේද කෙනෙක් වෙදගු වෙන්නේ?" ඒක තෝරන්නේ මෙහෙමයි. 'යනො ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු ඡන්තං එසසායතනානං සමුදයඤ්ච, අත්ථගමඤ්ච, අසසාදඤ්ච, ආදීනවඤ්ච, නිසසරණඤ්ච, යථාභුතං පජානාති, එවං ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු වෙදගු හොති'

යම් හෙයකින් යම් හිඤ්ඤාවක් ස්පඨී ආයතන හයේ සමුදය හටගැනීම, අසනයට යාම, ආස්වාද පක්‍ෂය, ආදීනව පක්‍ෂය, එයින් නික්මීම කියන නිසසරණය යථාභුත වශයෙන් ඇති තතු පරිදි ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කර ගනීද, අන්න එපමණකිනුයි හිඤ්ඤාවක් 'වෙදගු' වෙන්නේ. ඊළඟට කෙසේද මහණෙනි, 'සබ්බජී' වෙන්නේ. සියල්ල ජයගත්තා වෙන්නේ? ඒකත් අර විදියටම ප්‍රකාශ කරනවා. 'යනො ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු ඡන්තං එසසායතනානං සමුදයඤ්ච, අත්ථගමඤ්ච, අසසාදඤ්ච, ආදීනවඤ්ච, නිසසරණඤ්ච, යථාභුතං විදික්ඛා අනුපාදාය විමුක්තො හොති' අර කියාපු ස්පඨී ආයතන හයේ හට ගැනීම, අසනයට යාම, ආස්වාදය, ආදීනවය, නිසසරණය, යථාභුත වශයෙන් දැනගෙන උපාදානයෙන් තොරව හිත මුදාගත්තු තැනැත්තාට තමයි 'සබ්බජී' කියන්නේ. "සියල්ල ජය ගත්තය" කියන්නේ.

කෙසේද මහණෙනි, මෙතෙක් මූල නොසැරූ ගඬුවෙහි මූල හැරුවයි කියන්නේ? ඒක ඊටත් වැඩිය ප්‍රභේදිකා විදියේ පදයක්. මහණෙනි, 'ගණ්ඩ' ගඬුව කියන්නේ මේ පට්ඨි, ආපො, තෙජො, වායො

කියන සතර මහා භූතයින්ගෙන් හැඳුනු, මව් පියන් නිසා හටගත්, බන් කොමු පිඬු එකතුවක් වන අනිත්‍ය සවභාවය ඇති ඉලිම් පිරිමැදිම් බිඳිම් විසිරීම් සවභාවය ඇති මේ කයටම වෙන නමක්. කුමක්ද මහණෙනි, ගඩුවේ මුල කියන්නේ? ගඩුවේ මුල කියන්නේ තණභාවටම වෙන නමක්. කොතෙකින්ද මහණෙනි, ඒ ගඩුවේ මුල හැරුවයි කියන්නේ? ඒක තෝරන්නේ මෙහෙමයි. යම්කිසි හික්කුවක් තුළ තෘෂ්ණාව ප්‍රභීණද, මුලිනුපුටා දමන ලද්දේද, උගුලා තබන ලද තල්ගසක් මෙන් නැති කරන ලද්දේද, නැවත නූපදින තත්ත්වයට පත් කරන ලද්දේද, ඒ හික්කුව තමයි මෙතෙක් මුල නොහැරූ ගඩුවේ මුල හැරුවයි කියන්නේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ දුන් මේ විචරණයෙන් අපට ජේනවා මේ 'වෙදගු' කියන එක බමුණන්ගෙන් ගත්තු වචනයක්. අපි ශාසනික අර්ථයෙන් කියනවා නම් දතයුතු සියලු දෑනුමෙන් පරතෙරට ගිය කියන එකයි. සියලු දෑනුමෙන් පරතෙරට ගියයි කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ හඳුන්වන්නේ අර ආයතන හයේ පස් ආකාර අවබෝධය සම්පූර්ණ වීමයි. සියල්ල ජයගත්තා කියන්නේ ඒත් අර පස්ආකාර අවබෝධය ලබාගෙන සළායතනය පිළිබඳව උපාදානයෙන් තොරව විමුක්ත වීමයි. මෙයින් අපට ජේනවා සියල්ල දැනගැනීමත් සියල්ල ජය ගැනීමත් කියන දෙකම සළායතන ආශ්‍රයෙන් තේරුම් ගත යුතු බව. අපි මේ 'සියල්ල' කියලා කිව්ව නිසා මෙතන ඉඳලා සාධක සූත්‍රයක් ඉදිරිපත් කරනවා. පින්වතුනි, සළායතන සංයුත්තයේම තියනවා 'සබ්බ' කියලා සූත්‍රයක්.²

'සබ්බ' කියන්නේ සියල්ල. එක් අවස්ථාවක බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලා අමතලා කියනවා 'සබ්බං වො භික්ඛවෙ දෙසිසසාමි' මහණෙනි, නුඹලාට 'සියල්ල' මම කියලා දෙනවා, දේශනා කරනවා, හොඳට ඇහුම්කන් දෙන්න. 'කිඤ්ච භික්ඛවෙ සබ්බං' මොකක්ද සියල්ල? 'වකඛුඤ්චව රූපා ච, සොතඤ්ච සඳ්දා ච, සානඤ්ච, ගජා ච, ජීවහා ච, රසා ච, කයො ච ඵොඨබ්බා ච මනොව ධම්මා ච. ඇසත්, රූපත්, කනත්, ශබ්දත්, නාසයත්, ගඳ සුවඳත්, දිවත්, රසත්, කයත් ස්පඨි කළ යුතු දේවලත්, මනසත් ධම්මයනුත්, මේකයි සබ්බ, එහෙම කියලා නැවැත්තුවේ නැහැ බුදුරජාණන් වහන්සේ. ඊළඟට මහා පුදුම විදියේ අභියෝගයක් කළා 'යො භික්ඛවෙ එවං වදෙය්‍ය, මහණෙනි යමෙක්

මෙන්න මෙහෙම කියනවා නම් 'අහමෙනං සබ්බං පච්චක්ඛාය අඤ්ඤං සබ්බං පඤ්ඤාපෙසාමි.' මම ඔය කියන සබ්බය අත හැරලා ප්‍රතික්ෂේප කරලා වෙන සබ්බයක් පෙන්නුම් කරනවා කියලා කිව්වොත් මහණෙනි, ඒක කටමැන දෙඩිල්ලක් පමණයි. නිකන්ම 'හබ්බයක්' පමණයි. ඒක ප්‍රශ්න කළහම ඒ තැනැත්තාට කට උත්තරත් නැහැ. මොකද ඒ තැනැත්තාට ඒක ගැන අවබෝධයක් නැති නිසා. එයින් තහවුරු කරනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ 'සබ්බ' කියන එක. ඉතින් මේ පරිසරය තුළ ඊළඟට මේ වගේම පුදුමාකාර දේශනාවක් තියනවා ඒත් සළායනන සංයුත්තයේම. සමිඳ්ධි කියන ස්වාමීන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේ ළඟට ඇවිල්ලා ප්‍රශ්නයක් අහනවා 'ලොකො ලොකොති හනෙන චුවච්චි කිත්තාවතා නුබො හනෙන ලොකො වා අසස ලොකපඤ්ඤාති වාති' 'ස්වාමීනි ලෝකය ලෝකය කියල කියනවා. කොතෙකින්ද ලෝකයක් හෝ ලෝක ප්‍රඥප්තියක්, ලෝකය කියල පැනවීමක්, දක්වන්න පුළුවන් වෙන්නේ?

එතකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා 'යඝ්ථ ඛො සමිඳ්ධි අඝ්ථී චක්ඛු, අඝ්ථී රූපා, අඝ්ථී චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, අඝ්ථී චක්ඛුවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතබ්බා ධම්මා අඝ්ථී තඝ්ථ ලොකො වා ලොකපඤ්ඤාති වා' එක ඉන්ද්‍රියක් ආයතනයක් ගැන කිව්වහම අනිත් හරිය මේ පින්වතුන් සළකාගන්න. හයම තිස්සෙම කියන්න ඕන නැහැනේ. ඇස ගැන කිව්වෙ මෙහෙමයි. සමිඳ්ධි යම් තැනක ඇසක් ඇද්ද, රූප ඇද්ද, චක්ඛුවිඤ්ඤාණයක් ඇද්ද, චක්ඛුවිඤ්ඤාණයෙන් දතයුතු ධර්මයන් ඇද්ද, එතන ලෝකයක් හෝ ලෝක ප්‍රඥප්තියක් ඇත. ඒ විදියට හය ගැනම කියලා අවසාන කරන්නේ මෙහෙමයි. යම් තැනක මනසක් ඇද්ද ධර්මයන් ඇද්ද, මනෝ විඤ්ඤාණයක් ඇද්ද, මනෝවිඤ්ඤාණයෙන් දත යුතු දේවල් ඇද්ද, එතන ලෝකයක් හෝ ලෝක ප්‍රඥප්තියක් ඇත. ඊළඟට ඒකෙ අනිත් පැත්තක් තියනවා. සමිඳ්ධි යම් තැනක ඇසක් නැද්ද, රූපයක් නැද්ද, චක්ඛු විඤ්ඤාණයක් නැද්ද, චක්ඛු විඤ්ඤාණයෙන් දත යුතු දේවල් නැද්ද, එතන ලෝකයක්වත් ලෝක ප්‍රඥප්තියක් වත් නැත. එයින් පෙන්නුම් කරනවා මේ සළායනනය නැති වෙන අවස්ථාවකුත් තියන බව.

අපි ඊළඟට මාරුවෙමු මීට කලින් අපි නොයෙකුත් අවස්ථාවල ප්‍රකාශ කළ සූත්‍ර පිටකයේ දීඝ නිකායේ පළවෙනි සූත්‍රය. ඉතාම ශ්‍රේෂ්ඨයි අපි කියල තියෙනවා. අර හැට දෙකක් දෘෂ්ටි ප්‍රතික්ෂේප කරන බ්‍රහ්මදා- බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය. ඒ සූත්‍රය අවසාන කරන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙම ප්‍රකාශ කළා. ඔක්කොම සම්පිණ්ඩනය කරලා පෙන්වලා යම්තාක් දෘෂ්ටි ලෝකයේ තියනවා නම්, ඇතිවුණා නම්, ඉදිරියට ඇති වෙනවා නම්, ඒ හැම එකක්ම මේ හැට දෙකට අයිති වෙනවා කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා. මහණෙනි, ඔය කියාපු ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් යම් මතවාද ඉදිරිපත් කරනවා නම් ඔය හැට දෙකට අයිති, ඒ හැම කෙනෙක්ම ඔන්න ඊළඟට පාලි වචනක් කියන්න වෙනවා 'සබ්බෙ තෙ ඡහි එස්සායතනෙහි චුස්ස චුස්ස පටිසංවෙදෙනි'⁴ ස්පඨී ආයතනයන්ගෙන් ස්පඨී කරලා ලැබෙන වින්දනයක් තුළින් ඒ දෘෂ්ටි සියල්ල ඉදිරිපත් කරන්නේ. එහෙම ඒ ස්පඨී ආයතනයන් ආශ්‍රයෙන් එන වේදනාව තුළින් මේ දෘෂ්ටි ඉදිරිපත් කිරීම නිසා සිදුවෙන දේ ඊළඟට කියනවා. ඒ අයට 'වේදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදාන පච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාති පච්චයා ජරා මරණ සෝක පරිදෙව' ඒ ඔක්කොම ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් ඒ ස්පඨී ආයතන තුළින් උපදවා ගත්තු දෘෂ්ටි නිසා ඒ අය වේදනාව තුළින් තණ්හාවට යනවා, තණ්හාවෙන් උපාදානයට යනවා, උපාදානය තුළින් භවය. ඔන්න සංසාරෙන් මිදෙන්නෙ නැහැ.

ඔන්න ඊළඟට කියනවා නියම භික්ෂුව ගැන. භිතාගන්න පුළුවන්. 'වේදගු' කියන වචනය දකුණු සියල්ල දැන ගන්නාය කියල අරගොල්ලො භිතුවෙ දෘෂ්ටි තුළින්නෙ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරන්නේ යම් අවස්ථාවක භික්ෂුවක් අර කලින් කියාපු ආකාරයට ඡන්තං එස්සායතනානං සමුදයං ව අත්ථගමං ව අස්සාදං ව ආදීනවං ව නිස්සරණං ව යථාභුතං පජානාති, අයං ඉමෙහි සබ්බෙහෙව උතතරීතරං පජානාති' යම් කලෙක මගේ ශාසනයේ යම් භික්ෂුවක් සලායතනයන් පිළිබඳ හට ගැනීම අස්තයට යාම ආස්වාද පක්ෂය ආදීනව පක්ෂය නිස්සරණ පක්ෂය කියන ඒ පහම හරියාකාර ප්‍රඥාවෙන් තේරුම් ගන්න නම් ඒ භික්ෂුව ඔය කියාපු දෘෂ්ටිවාදීන් හැම කෙනාටම වඩා උත්තරීතර

ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත තැනැත්තායි. අන්ත වෙදගු කියන එක තේරුම් කළ ආකාරය.

ඊළඟට තව තවත් සළායතන පිළිබඳ කතන්තරය යනවා. ඔන්ත ඊළඟට කියනවා ඒත් අර කියාපු 'සබ්බ' සූත්‍රය වගේ සූත්‍රයක්. එතෙත්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාට හිටි ගමන්ම කියනවා.⁵ 'දායං වො භික්ඛවෙ දෙසිසසාමි' මහණෙනි, මම නුඹලාට 'දෙකක්' දේශනා කරනවා. කුමක්ද දෙක? වකඛුඤ්ඤාව රූපා ව සොතඤ්ඤාව සඤ්ඤා ව සානඤ්ඤාව ගජධා ව ජීවහාවෙව රසාව කායො වෙව ජොධ්ඨබ්බා ව, මනොවෙව ධම්මා ව ආදී වශයෙන් එක එක ආධ්‍යාත්මික ආයතන හයත් බාහිර ආයතන හයත්. ඇසත් රූපයත් කනත් ශබ්දයත්, නැහැයත් ගඳ සුවඳත් දිවත් රසයත්, කයත් ස්පර්ශයත් මනසත් ධම්මත්.

එතෙත්දීත් බුදුරජාණන් වහන්සේ අර වගේම අභියෝගයක් ඉදිරිපත් කරනවා. 'මේකයි දෙක' යම්කිසි කෙනෙක් කිව්වොත් මේ දෙක හැර වෙනත් දෙකක් තියනවයි කියල ඒක හිස් ප්‍රලාපයක්, මැන දෙඩවිල්ලක් පමණයි. එයාට ඒක ඔප්පු කරන්න බැහැ. ඔන්ත එතකොට දායං සූත්‍රයෙනුත් ඒක තහවුරු වෙනවා. ඊළඟට මේ සළායතනය පිළිබඳ සළකල බලනකොට දැන් මෙතන කියවුනා සළායතන නිරෝධයක් ගැන. අපේ දේශනා වලදී අපි කොච්චරවත් පෙන්නුම් කරල තියනවා මේ 'නිවන' කියල කියන එක මෙලොවම සළායතනයන්ගෙන් විමුක්ත වීම බව. ඒක තමයි නිසසරණය කියන්නේ. සළායතන නිරෝධය මෙලොවම ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත හැකි දෙයක්. ඒ ප්‍රත්‍යක්ෂය ඇත්ත වශයෙන්ම අරහත්ඵල සමාපත්තිය තුළයි ලබන්නේ. ඒ සමාපත්තිය තමයි ඇත්ත වශයෙන්ම නිවන කියල කියන්නේ.

ඒක පිළිබඳව ඒකට අදාළව වටිනා සූත්‍රයක් තියනවා. එක් අවස්ථාවක මහා කොට්ඨිත ස්වාමීන් වහන්සේ සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ හමුවන්න ආවා හැන්දෑවේ භාවනා කරලා ඉවර වෙලා. ඇවිල්ලා අහනවා ගැඹුරු විදියේ ප්‍රශ්නයක්.⁶ ඇවැත්නි සාරිපුත්ත, ඡන්තං එසසායතනානං අසෙස විරාග නිරොධා අත්ඤ්ඤාං කිඤ්ඤි,

“ස්පඨී ආයතන හය නිරවශේෂ වශයෙන් නිරෝධ වුනාට පස්සේ අන් කිසිවක් තිබේද? සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ඒකට දක්වන ප්‍රතිචාරය මොකක්ද ‘මාහෙවං ආවුසො’ එහෙම අහන්න එපා, ප්‍රශ්නයම අවලංගු කරනවා. එතකොට මහා කොට්ඨික ස්වාමීන් වහන්සේ අහනවා අර විදියටම අපි සිංහලෙන් කිව්වොත් මේ සළායතන සම්පූර්ණයෙන්ම නිරුද්ධ කළාට පස්සේ එහෙම නම් කිසිවක්ම නැද්ද ඒකටත් කියනවා එහෙම ප්‍රශ්නයක් අහන්න එපා.

ඊළඟට අහනවා මේ දෙකම එකතු කරලා එහෙම නම් නියම තත්ත්වය සළායතනය සම්පූර්ණයෙන්ම නිරෝධ කළාට පස්සේ යමක් ඇත සහ නැත කියන දෙකමද? ‘එහෙම කියන්න එපා’ කියනවා. ‘මාහෙවං ආවුසො’ ඊළඟට හතර වෙනුව අහනවා එහෙම නම් තත්ත්වය සළායතන නිරෝධයෙන් පස්සේ කිසිවක් ඇතින් නැත නැතින් නැත කියන එකද? ‘මාහෙවං අවුසො’ එහෙමත් අහන්න එපා. එතකොට මහා කොට්ඨික ස්වාමීන් වහන්සේ අහනවා, “කොහොමද ආයුෂ්මතුන් වහන්ස, මම ඔය කියන දේ තේරුම් ගන්නේ?” ඔන්න සාරිපුත්ත ස්වාමීන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා.

යම් කෙනෙක් කිව්වොත් ස්පඨී ආයතන හයේ සම්පූර්ණ නිරෝධයෙන් පස්සේ කිසිවක් ඇතෙයි කියලා එයින් කරන්නේ - එතන අමුතු වචනයක් ප්‍රකාශ කරනවා - ‘අප්පපඤ්චං පපඤ්චති’ පපඤ්ච කියන වචනය මේ පින්වතුන්ට කලින් තේරුම් කරල ඇති. ‘අප්පපඤ්චං පපඤ්චති’ කියල කියන්නේ කොටින්ම භාෂා ව්‍යවහාරය එකතු කර ගන්න සුදුසු නැති තැනක ඒක යොදනවයි කියන එක. ගැඹුරින් කිව්වොත් පපඤ්ච, තර්ක ආදිය නොකළ යුතු තැන පපඤ්ච කිරීමක් වෙනවා. සළායතනය නිරුද්ධ වුනාට පස්සේ යම් කිසිවක් තියනවද කියන ප්‍රශ්නයම වැරදියි. ඒ වගේම අනික් ප්‍රශ්න ගැනත් කියනවා, මේ හතරකොත් ප්‍රශ්න ගැන මේ පින්වතුන්ට අපි කොතෙකුත් කියල තියනවා ඔය උභතෝකෝටික චතුෂ්කෝටික ප්‍රශ්න කියන දෙකොත් සතරකොත් ප්‍රශ්න ඕවා ඔක්කොම තර්ක කාරයන්ගේ ප්‍රපඤ්ච.

ඒ නිසා තමයි සාරිපුත්ත භාමුදුරුවෝ ඔක්කොම අවලංගු කළේ.

අර හතර ගැනම කියනවා 'අපපඤ්චං පපඤ්චති'. එහෙම කියන එක්කෙනා ප්‍රපඤ්ච නොකළ යුතු දෙයක් ගැන ප්‍රපඤ්ච කරනවා. එහෙම ප්‍රකාශ කරලා අවසාන වශයෙන් කියන්නේ 'යාවතා ආවුසො ඡන්තං එස්සායත්තානං ගති තාවතා පපඤ්චස්ස ගති. යාවතා පපඤ්චස්ස ගති තාවතා ඡන්තං එස්සායත්තානං ගති' ඒකේ තේරුම ඇවැත්ති යම්තාක් දුරට මේ සලායත්තය විහිදෙයිද, ඒතාක් දුරටම ප්‍රපඤ්චය විහිදෙනවා. යම් තාක් දුරට ප්‍රපඤ්චය විහිදෙනවා නම් ඒතාක් දුරට සලායත්තය විහිදෙනවා. ඊළඟට කියනවා 'ඡන්තං ආවුසො එස්සායත්තානං අසෙස විරාග නිරොධා පපඤ්ච නිරොධො පපඤ්ච චූපසමො' ඇවැත්ති සලායත්ත හයම නිරුද්ධ වුනාට පස්සෙ ප්‍රපඤ්ච සංසිදෙනවා, ප්‍රපඤ්ච නිරෝධ වෙනවා. ප්‍රපඤ්ච නිරෝධය කියන වචනය නිවනටම නමක්. ප්‍රපඤ්ච කරන්න ඉඩක් නැහැ. එතන ආයත්ත හයම නිරුද්ධ නිසා, ගැඹුරු නමුත් ඒක ඉතාම වටිනාම සූත්‍රයක්. තවත් මේකට එකතු කරනවා නම් අපි මීට කලින් සවිස්තරව කියූ සූත්‍රයක් කෙටියෙන් දක්වනවා නම්, බුදුරජාණන් වහන්සේ යම්කිසි දේශනාවක අග හරියේදී සංඝයා වහන්සේලාට මේ විදියට ප්‍රකාශ කරනවා. 'තසමානිභ භික්ඛවෙ සෙ ආයත්තෙන වෙදිතඛෙඛි යථ වකඛුඤ්ච නිරුජ්ඣති, රූපසඤ්ඤා ච විරජ්ජති සෙ ආයත්තෙන වෙදිතඛෙඛි, යථ සොතඤ්ච නිරුජ්ඣති සද්ද සඤ්ඤා ච විරජ්ජති'⁷ ඔය විදියටයි කියවෙන්නේ. මුල් එක කිව්වහම අනික්වා තේරුම් ගන්න බලන්න.

මහණෙනි, ඒ ආයත්තය තේරුම් ගත යුතුයි. කොයි විදියේ ආයත්තයක්ද, අමුතූම ආයත්තයක්, ඒ කියාපු ආයත්තයේ ඇස නිරුද්ධයි. රූපය මැකිල යනවා. 'විරජ්ජති'. කන නිරුද්ධයි, ශබ්දත් මැකිල යනවා. නැහැය නිරුද්ධයි. ගඳ සුවඳත් මැකිල යනවා. ඒ විදියට කියාගෙන ගිහින් අන්තිමට කියන්නේ 'මනො ච නිරුජ්ඣති ධම්ම සඤ්ඤා ච විරජ්ජති' මනසත් නිරුද්ධ වෙනවා ධර්මයනුත් මැකිල යනවා. ඔහොම ප්‍රකාශ කරලා අන්තිමට තහවුරු කරන්නේ 'සෙ ආයත්තෙන වෙදිතඛෙඛි සෙ ආයත්තෙන වෙදිතඛෙඛි' කියල. ඒ ආයත්තය දත යුතුයි. ඒ ආයත්තය දත යුතුයි. එහෙම ප්‍රකාශ කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ නැගිටලා විහාරයට වැඩියා. තේරුම් කළේ නැහැ. සංඝයා වහන්සේලා

කල්පනා කළා අපට ප්‍රභේදිකා විදියේ දේශනාවක් බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ. අපට අර්ථය දැන ගන්න ලැබුණෙත් නැහැ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩියා. අපි මොකද කරන්නේ.? කියලා හිතලා ආනන්ද භාමුදුරුවෝ මේ විදියේ දේවල්වලට බුදුරජාණන් වහන්සේත් ප්‍රශංසා කළ කෙනෙක්. යන්න ඕන ආනන්ද සාමිනි වහන්සේ ළඟට කියලා උන්වහන්සේ ළඟට ගිහිල්ලා අර්ථකථනය ඉල්ලුවහම උන්වහන්සේ ටිකක් අදිමදි කරල කිව්වා. මට පේන හැටියට මම අටුවාවක් දෙන්නම් කියලා. ලොකු අටුවාවක් නොවෙයි උන්වහන්සේ කළේ. මෙන්න මෙහෙමයි කියන්නේ 'සළායතන නිරෝධං බො ආවුසො භගවතා සන්ධාය භාසිතං' සළායතන නිරෝධයයි එතනින් පෙන්නුම් කරන්නේ. සළායතන නිරෝධය කියන්නේ නිවන බව අපි විස්තර කරල තියනවා. එතෙන්දි බුදුරජාණන් වහන්සේ සළායතන නිරෝධය හැදින්වූයේ අමුතුම ආයතනයක් හැටියම. ඔතන උගතුන්ට බොහොම ගැටළු තැනක්.

මය ආකාරයට සළායතන නිරෝධය තමයි ලෝකයෙන් එතර වීම. ඒකයි අර ඔක්කොම දැනුම් පරාදයි කියන්නේ. අන්න ඒ විදියේ තත්වයක්. තව දුරටත් මේ පිළිබඳව සූත්‍ර ඉදිරියට හමු වෙනවා. එක් අවස්ථාවක ඒත් මහා කොට්ඨික සාමිනි වහන්සේ සාරිපුත්ත සාමිනි වහන්සේ ළඟට ඇවිල්ලා - ඇත්ත වශයෙන් උන්වහන්සේලා දෙනමම මේ ශාසනයේ ඇත්තු වගෙයි. මහා ප්‍රඥා ඇති අය. මේ විවරණ උන්වහන්සේලා ඉදිරිපත් කරන්නේ අප සඳහා කියලා හිතා ගන්න ඕන. මහා කොට්ඨික සාමිනි වහන්සේ ඇවිල්ලා සාරිපුත්ත සාමිනි වහන්සේගෙන් අහනවා.⁸ සංයෝජන කියල කියන්නේ බන්ධනය, 'මේ ඇස රූපයන්ට බන්ධනයක්ද, එහෙම නැත්නම් රූප ඇසට බන්ධනයක්ද, කන ශබ්දයන්ට බන්ධනයක්ද, එහෙම නැත්නම් ශබ්ද කනට බන්ධනයක්ද, ගඳ සුවඳ නැහැයට බන්ධනයක්ද, එහෙම නැත්නම් නැහැය ගඳ සුවඳට බන්ධනයක්ද, ඔන්න මය විදියට හිතාගන්න.

අවසානයේ කියනවා මනසට ධර්මය බන්ධනයක්ද, එහෙම නැත්නම් ධර්මය මනසට බන්ධනයක්ද? එතෙන්දි සාරිපුත්ත සාමිනි වහන්සේ කියනවා "නැහැ ඇවැත්නි, ඇසට රූප බන්ධනයක් නොවේ. රූපවලට

ඇස බැසියාක් නොවේ. කන ශබ්දවලට බැසියාක් නොවේ. ශබ්ද කනට බැසියාක් නොවේ. නමුත් ඒදෙක නිසා යම් ජනපදයක් උපදිනවා නම් ඒකයි බැසියා.

ඊළඟට ඒකත් පෙන්වුම් කරන්න සාරිපුත්ත සොමීන් වහන්සේ පොඩි උපමාවක් ප්‍රකාශ කරනවා. යම් සේ ඇවැත්නි, කළු ගොනෙකුයි, සුදු ගොනෙකුයි එකම දම් වැලකින් හරි, යොතකින් හරි, දෙන්න ඇඳලා තියනවා. ඒ ඇඳල තියන අවස්ථාවේ, යම් කෙනෙක් කිව්වොත්, මේ කළු ගොනාට සුදු ගොනා බැසියාක්ය එහෙම නැත්නම් සුදු ගොනාට කළු ගොනා බැසියාක්ය එහෙම කීම හරිද? නැහැ ඇවැත්නි කියනවා. ඒක නොවේ බැසියා මේ මැදින් තියන යොතයි, යොතයි. ඒ බැමිම අන්න ඒ වගේ ඇවැත්නි, ඇහැට රූප බැසියාක් නොවේ. රූපවලට ඇස බැසියාක් නොවේ. ඒ දෙක නිසා හට ගන්නා ජනපදයයි බැසියා, ඇල්මයි බැසියා.

තවත් ඒ වගේ උපමා කථාවක් කියනවා නම් - මේ පින්වතුන් කැමති නිසා උපමා කථාවලට - ඒත් බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් අවස්ථාවක අපට කියන්න වගේ හොඳ උපමාවක් සංඝයා වහන්සේලාට කිව්වා,⁹ මහණෙනි, එක් අවස්ථාවක ඉබ්බෙක් හැන්දෑ යාමයේ ගඟෙන් එගොඩට ඇවිල්ලා ආහාර සොයමින් යනවා. ඒ වෙලාවේම හිවලෙකුත් ආහාර සොයමින් ඇවිල්ලා ගං තෙර ඇවිදිනවා. ඉබ්බා දක්කා ඇහැදීම හිවලා එනවා. දකලා මොකද කළේ. දන්නවනේ ඉබ්බගෙ හැටි. කකුල් හතරත් ඔළුවත් කටුව ඇතුළට ගත්තා. ඇතුළට අරගෙන හාං කවිසියක් දන්නේ නැතිව වගේ ඔහේ ඉන්නවා සද්ද නැතිව. හිවලත් දක්කා ඇහැදීම ඉබ්බා. හිවලා ආව උගට, ඇවිල්ලා හිටගෙන ඉන්නවා. යම් වේලාවක මේ ඉබ්බා මේ අංග පහෙන් එකක් හරි එළියට දුම්මොත් මම ඇඳලා කඩලා කනවා. නමුත් ඉබ්බා එකක්වත් එළියට දුම්මෙ නැහැ. අන්තිමට හිවලා බලාගෙන ඉඳලා, ඉඳලා හරියන්නේ නැහැ වැඩේ කියලා යන්න ගියා.

ඊළඟට උපමේය කියනවා. එසේම මහණෙනි, හිතාගන්න මාරයා නුඹලා උග නිතරම බලාගෙන ඉන්නවා. ඇහැ කුලින් කඩා වදින්නේද,

කන තුළින් කඩා වදින්නේදෝ, ඔය ආදී වශයෙන් මාරයා බලාගෙන ඉන්නවා අර හිවලා වගේ. ඒ නිසා ඒකෙන් ආරක්ෂා වෙන හැටි බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා. බොහෝ තැන්වල දක්වන අර ඉන්ද්‍රිය සංවරය පිළිබඳ කථාවෙන්, නිතර සඳහන් වෙන පාඨයක් 'වකඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තගොභී හොති, නානුබ්‍යඤ්ජනගොභී' ආදී වශයෙන් ඉන්ද්‍රිය සංවරය පිළිබඳව මහණෙනි, නුඹලා ඇසින් රූපයක් දකලා, ඒ පිළිබඳව නිමිති හා අනුව්‍යඤ්ජන ඒ වචන දෙකත් කෙටියෙන් කියනව නම්, ඔන්න අපි උපමාවක් කියනවා, ලස්සන රූපයක් දක්කා. ඒ ලස්සන රූපයට හිත ගියාට පස්සේ ඒ ලස්සන කොහොමද කියල හිතන්න අපි තව ඕවට එකතු කරනවා, ව්‍යඤ්ජන දානවා. අන්න අනුව්‍යඤ්ජන කියලා හිතාගන්න. ඒ විදියට අපි රූපයක් දකලා නිමිති, අනුව්‍යඤ්ජන ගත්තොත්, ඒ ගැනීම තුළින් වෙන්තේ මොකක්ද කියන එකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතන ප්‍රකාශ කරන්නේ. ඒක තුළින් ආශ්‍රව ධම් මතු වෙලා පරිහානි තත්ත්වයකට යනවා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙතෙක්දී ප්‍රකාශ කරන්නේ, මහණෙනි, නුඹලා ඉන්ද්‍රිය දොරටු හයම වහගත්තොත් මාරයා බලන් ඉඳලා යයි. වැඩේ හරියන්නේ නැහැ කියලා. ඒ ඉන්ද්‍රිය සංවරය තුළින් සළායතනයෙන් වෙන්න පුළුවන් අකුසල්, හැදෙන්න පුළුවන් අකුසල්, නැතිවෙනව අර ඉබ්බා කටුව ඇතුළට වදින්න වගේ.

ඊළඟට ඒ උපමාව ලස්සනට ගාථාවකින් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරිපත් කරනවා.

කුමමාව අඩ්ඛානි සකෙ කපාලෙ
සමොදහං හිකඛු මනොචිතකෙක
අනිස්සිතො අඤ්ඤමහෙධ්යානො
පරිනිබ්බතො න උපවදෙය්‍ය කඤ්චි

හරියට ඉබ්බෙක් තමන්ගේ කටුව ඇතුළට අඟ පසඟ දාගන්නවා වගේ එසේම හිකුණුවක් හිතේ ඇතිවන මනෝ විතර්ක - මනෝ විතකක අර පඤ්ච ඉන්ද්‍රියයන් ආශ්‍රයෙන්න එන්න. ඇසින් දක්ක දේවල් ඔස්සෙ යනවා, කනින් අහන දේවල් ඔස්සේ ආදී වශයෙන්. මනෝ විතර්ක 'සමෝදහං' කියන්නේ ඒක ඇතුළට දාගන්නවා. පිටට යන්න

දෙන්න නොදී. එහෙම කළොත් ‘අනිසිනො අක්කුමහෙයියානො’ මොහොකටවත් හේත්තු වෙන්නෙත් නැහැ. ‘න උපවදෙය්’ කාටවත් දොස් කියන්නෙත් නැහැ. කාටවත් හිරිහැර කරන්නෙත් නැහැ. ‘පරිනිබ්බනො’ පිරිනිවෙනවා.

ඒ ඉන්ද්‍රිය සංවරය ආශ්‍රයෙන් සළායතනය පිළිබඳව නිසරණය කියල කියන නිරෝධය දක්වා යන මාර්ගය එතනදී ප්‍රකාශ කළා. මේ සළායතන ගැන කියන කොට ඉබේටම ස්පඨී කථාවත් එනවා. ස්පඨී ආයතන ගැන මේ පින්චතුන්ට පටිච්චසමුප්පාදය ගැන කිව්ව නිසා මෙන්න මේ සූත්‍රය ඉතාම වැදගත් වෙන්න පුළුවන්. ටිකක් ගැඹුරැයි. ස්පඨී ආයතන ගැන සඳහන් වෙන අවසථාවක මොලියඵගුණ ස්වාමීන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ප්‍රශ්නයක් අහනවා.¹⁰ ‘කොනුබො හනෙන ජුසති’ කවුද ස්වාමීනි ස්පඨී කරන්නේ? ස්පඨී කරන කෙනෙක් ඉන්නවා කියල හිතන නිසා ආත්ම සක්කුඤ්ඤාව වෙන්න ඇති ඒ හික්කුච කුළ තියෙන්නෙ. බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා, “මම කියන්නේ නැහැ කවුරුවත් කෙනෙක් ස්පඨී කරනවා කියලා. මම කිව්ව නම් කෙනෙක් ස්පඨී කරනවා කියලා එහෙනම් ඔය ප්‍රශ්නෙ ගැලපෙනවා. නමුත් මම එහෙම කියන්නේ නැහැ. එහෙම නොකියන මගෙන් අහන්න ඔන ප්‍රශ්නය මේකයි.” ඔන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රශ්නය හරි ගස්සලා දෙනවා මොලිය ඵගුණ හික්කුචට අහන්න ඕන. ‘කිමපච්චයා නු බො හනෙන ඵසෙසා’ නියම ප්‍රශ්නය විය යුත්තේ ‘කුමක් ප්‍රත්‍යය කරගෙනද ස්පඨීය? කෙනෙක් ස්පඨී කිරීමක් නොවේ. එහෙම නම් ප්‍රශ්නය, මම දෙන පිළිතුර මේකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පුදුම විදියට පිළිතුරු දෙන්නේ. ‘සළායතන පච්චයා ඵසෙසා ඵසස පච්චයා වෙදනා’ වේදනා ගැන ඇහුවෙත් නැහැ. ‘සළායතන ප්‍රත්‍යය කරගෙන ස්පඨීය ඇති වෙනවා. ස්පඨීය ප්‍රත්‍යය කරගෙන වේදනා ඇතිවෙනවා කියල කිව්වා. මොලියඵගුණ හික්කුච නොඇසූ කාරණාවක් වේදනාව. එතෙන්දී මොලියඵගුණ හික්කුච වේදනාව අල්ල ගත්තා.

‘කොනු බො හනෙන වෙදෙති’ කවුද ස්වාමීනි වේදනා විදින්නේ. එතනදීත් බුදු රජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කළා. මම කියන්නෙ නැහැ

කෙනෙක් විදිනව කියලා එහෙම කියනව නම් තමයි ඔය ප්‍රශ්නය හරි. මම එහෙම නොකියන කොට ඔහොම ප්‍රශ්න අහන එක වැරදියි. අහන්න ඕන මෙහෙමයි. 'කිං පව්වයා නුබො හනෙන වෙදනා' වේදනාවට ප්‍රත්‍යය කුමක්ද? එහෙම ප්‍රශ්නය ඇහැව්වොත් මම උත්තර දෙන්න මෙහෙමයි. 'එසස පව්වයා වෙදනා වෙදනා පව්වයා තණ්හා'. නොකියපු තණ්හාවකුත් එවේලේ එළියට ගන්නා. එහෙම ප්‍රකාශ කළහම ආයින් මොලිය එගගුණ හික්ඝුව කියනවා - දූන් තණ්හාව ගැන කිව්වනේ. 'කො බො හනෙන තසති' කවුද මේ තණ්හාව කරන්නේ. එතනදීත් පිළිතුරු දෙනවා. මම කියන්නේ නැහැ කෙනෙක් තණ්හාව කරනවා කියලා. අහන්න ඕන ප්‍රශ්නය. 'කිම්පව්වයා හනෙන තණ්හා' කියලා. එතනදීත් කියනවා. 'වෙදනා පව්වයා තණ්හා, තණ්හා පව්වයා උපාදානං' ඔන්න ඔය කියන පිළිතුරු ගෙලිය තුළ මහ පුදුම දෙයක් ගැබ්වෙනවා. මේ පින්වතුන් තේරුම් ගන්න බලන්න. මම උපමාවක් දෙන්නම්. දූන් ඔය වික්‍රකාරයෝ ඉන්නවනේ අපි හිතමු දම් වැලකිත් පුරුකක් වික්‍රයකට නගන්න කියනවා. එක පුරුකක් විතරක් ඇත්දොත් ඒක දම්වැලකට අයිතියි කියලා හිතනවද? පුරුකක් බව තේරෙන්න එක පුරුකක් එක්කම වම් පැත්තෙන් දකුණු පැත්තෙන් අඩු ගණනේ පුරුක භාගය බැගින්වත් දක්වන්න ඕනනේ. ඒක දම්වැලක පුරුකක් බව පෙනන්න. බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන පිළිතුරේ මොලියඑගගුණ හික්ඝුව නැසු කාරණයකුත් එකතු කළේ මොකද මේක දම්වැලක් බව පෙනන්න.

'සලායතන පව්වයා එසසා' සලායතන ප්‍රත්‍යයෙන් එසසයක් ඇති වෙනවා කියලා එතනින් නැවතුනේ නැහැ. 'එසස පව්වයා වෙදනා' ත් ගන්නා. අන්න හිතාගන්න එතනදී බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කරන්නේ මේ එක එකක්ම ප්‍රත්‍යය ධර්ම. එතකොට උත්තරයට වැඩියෙන් දෙයක් කිව්වේ වේදනාව එකතු කරගෙන. එතකොට ඒක ඇල්ලුවනේ මොලියඑගගුණ ස්වාමීන් වහන්සේ. එයින් ගියා තණ්හාවට ඔහොම ඔහොම ගිහිල්ලා අන්තිමට උපාදානය දක්වා. කොහොම කොහොම හරි ඒකෙන් පෙන්නුම් කරනවා එදිනෙදා ව්‍යවහාරයේ අපි කොහොම කිව්වත් බුදුරජාණන් වහන්සේ පව්වසමුප්පාදය ආශ්‍රයෙන් ගැඹුරු අර්ථය ප්‍රකාශ කරනවා. කවුරුවත් ස්පඨී කරනව නොවෙයි.

සලායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය ස්පඨී ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව. වේදනාව ප්‍රත්‍යයෙන් තණ්හාව. ඔන්න ඔහොම යන්නේ. ඉතාම වටිනා සූත්‍රයක් මේක.

ඉතින් තවත් කල්පනා කරල බලනවා නම්, තවත් අවස්ථාවක සංඝයා වහන්සේලා පිරිසක් ඇවිල්ලා බුදුරජාණන් වහන්සේට කියනවා උන්වහන්සේලාට වෙච්ච ප්‍රශ්නයක්.¹¹ මේ අන්‍ය තීර්ථක ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් අපෙන් අහනවා මොන අර්ථයක් වැඩක් සඳහාද ඔබ වහන්සේලා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ළඟ ශාසන බ්‍රහ්මචරියාව පුරන්නේ? මහණ වෙලා ඉන්නෙ මොකද? එතකොට ස්වාමීනි අපි කියනවා “දුක පිරිසිඳ දැන ගැනීම සඳහා මහණවුණේ. - දුක හරියට තේරුම් ගන්න” කියලා. මේ හිඤ්ඤා වහන්සේලා බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් අහනවා අපි එහෙම පිළිතුරු දීම තුළින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ නොකියපු දෙයක් කියනවද, එහෙම නැත්නම් අපි දීපු පිළිතුරු හරිද? ඒක දැන ගන්නයි මේ අහන්නේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරණවා හරි, හරි, හරියටම හරි. මහණෙනි, ඒ දුන්න පිළිතුර හරි. හැබැයි ඒ අය නුඹලාගෙන් ඇහුවොත් කුමක්ද ඒ නුඹලා පිරිසිඳ දැන ගන්න යන දුක කියලා. අන්න එතකොට නුඹලා මෙහෙම කියන්න. ඒ ටික අපි සිංහලට නැගුවොත්, ඇසන් දුකක්, රූපන් දුකක්, වකඬු විඤ්ඤාණයන් දුකක්, වකඬු සමඵසසයන් දුකක්, වකඬු සමඵසසය නිසා ඇතිවන සූප, දුක, වේදනා ඔක්කොම දුකක්. ඒ අනුව හිතාගන්න අනික් ඒවා. සාමාන්‍යයෙන් මේ පින්වතුන් දන්නවා. දුක ගැන හඳුන්වන්නේ වතුරාසීසත්‍යයේ පඤ්ච උපාදානසකඤ්ඤියයි. මෙතෙන්දී පඤ්ච උපාදානසකඤ්ඤිය වෙනුවට සලායතන ආශ්‍රයෙන් පෙන්වන්නේ. දුක හැඳින්වූයේ සලායතනයේ දුකක් ස්වභාවයයි එතන පෙන්වුම් කරන්නේ.

ඒවාගේ වටිනා සූත්‍ර රාශියක් තියනවා මේ සලායතනයේ තියන අනිත්‍යතාව පෙන්වුම් කරන්න. ඒත් ද්වයං කියන සූත්‍රයකින්. අර ද්වයං සූත්‍රයට පස්සෙයි එන්නෙ. දුතිය ද්වයං සූත්‍රය.¹²

එතෙන්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා ‘ද්වයං හිකඛවෙ

පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමෙහාති'. මහණෙනි, දෙකක් නිසා විඤ්ඤාණය ඇති වෙනවා. විඤ්ඤාණය නිකන්ම පහළ වෙනවා නොවේ. දෙකක් නිසයි විඤ්ඤාණය ඇති වෙන්නේ. 'වකඛුඤ්ඤා පටිච්ච රූපෙව උප්පජ්ජති වකඛු විඤ්ඤාණං', ඇසත් රූපයත් නිසයි වකඛු විඤ්ඤාණය උපදින්නේ. ඒ වගේම කනත් ශබ්දත් නිසයි සොතවිඤ්ඤාණය උපදින්නේ, ඒ හැම එකක්ම 'නිසා ඉපදීමක්'. ඒකෙන් පෙන්නුම් කරන්නේ හැම තිස්සෙම දෙකක් නිසා ඇති වෙනවා කියලා. ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා 'තිණණං සඛගති එසෙසා' ඒක ටිකක් ගැඹුරු කාරණයක්.

ඇසත් රූපයත් නිසා වකඛු විඤ්ඤාණය ඇති වෙනවා. යම් වේලාවක ඇසත් රූපයත් නිසා වකඛු විඤ්ඤාණය ඇති වුන බව දන්නේ නැතිව, ඒක තේරුම් ගන්නේ නැතිව මේක 'තුනක්' හැටියට ගත්තු හැටියේ ඒක ස්පඨියක් වෙනවා. ඇසත් රූපයත් නිසා වකඛු විඤ්ඤාණය ඇති වෙනවා. නමුත් එතෙක්දී තුනක් හැටියට ගන්නොත් ඒ තැනැත්තාට 'තිණණං සඛගති එසෙසා' ස්පඨියක් ඇති වෙනවා. එතෙක්දී ස්පඨිය පිළිබඳ ඉතාම ගැඹුරු පැත්තක් තියෙන්නේ. අපි සාමාන්‍යයෙන් කියන්නේ කෙනෙක් ස්පඨි කලා කියලා. ඒ වෙනුවට මෙතන පෙන්නුම් කරන්නේ යථා තත්ත්වය නොදැනීම නිසා - ඇත්ත වශයෙන් 'නිකං විඤ්ඤාණයක්' නෑ කියල අපි බොහෝ අවස්ථාවල කිව්ව, නිකම් ගින්නක් නැතුව වගේ. විඤ්ඤාණයක් නම් එක්කො වකඛු විඤ්ඤාණය වෙන්න ඕන. සොතවිඤ්ඤාණය වෙන්න ඕන. සාත විඤ්ඤාණය වෙන්න ඕන. ජ්වහා විඤ්ඤාණය වෙන්න ඕන. කාය විඤ්ඤාණය, අවසාන වශයෙන් මනෝ විඤ්ඤාණය වෙන්න ඕන. හැබැයි ඒ එකක්වත් 'ස්ටෝරු' කරල නැහැ. ඒවා හැඳෙන්නේ දෙකක් එකතුදනාමයි. එතෙක්දී 'අයං' කථාව තියෙන්නේ. ඕකමයි පටිච්චසමුප්පාදයේ රහස. නිකම් ගින්නක් නැතුව වගේ ගින්න යම් යම් ප්‍රත්‍යයන් ආශ්‍රයෙන් ඇති වෙනවද ඒකට ඒ නමම යෙදෙනවා.¹³ කඩදාසි ගින්නක්ද, දර ගින්නක්ද, පිදුරු ගින්නක්ද, දහයියා ගින්නක්ද ඒවගේම ඇසත් රූපයත් නිසා ඇති වුන විඤ්ඤාණය වකඛු විඤ්ඤාණයයි.

නමුත් ඒක නොදන්නාකම නිසා, අවිඛාව නිසා, විඤ්ඤාණය ඒ දෙක නිසා ඇති වුන බව නොතකා ඒ ඔක්කොම එකක් හැටියට ගන්නොත්

එහෙම එතෙක්දී ස්පඨිය. ඊට ප්‍රසංස ඉතින් අර මිරිඟුව ඔස්සේ දුවනවා. ඇස මෙතනයි, රූප අතනයි, ඔය කථාවයි ඔය ගැඹුරින් පෙන්නුම් කරන්නේ. ඔය සලායතන කථාවේ වටිනා අංශ රාශියක් පෙන්නවා. අපි මුලදී කිව්වනේ ඔය සලායතනයන් පිළිබඳව සම්පූර්ණ පරිපූර්ණ දැනීම එන්න නම් මේවා හටගන්න ආකාරය දැන ගන්න ඕන. අසනයට යන ආකාරය දැන ගන්න ඕන. මේවායේ ආස්වාද පක්‍ෂය දැන ගන්න ඕන. ආදීනව පක්‍ෂය දැන ගන්න ඕන. ඒවා දැන ගෙන නිසරණය කියන්නේ නික්මීම. ඒවාට අදාළවයි දැන් මේ හැම එකක්ම කියන්නේ. ඊළඟට සලායතන පිළිබඳව ඉතාමත්ම වටිනා දේශනාවක් තියනවා මැදුම් සඟියේ මහා සලායතනික සූත්‍රය¹⁴ කියලා මහා ශ්‍රේෂ්ඨ දේශනාවක්. සලායතනය පිළිබඳව තියන ශ්‍රේෂ්ඨතම දේශනාව. ඒකේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වනවා සාමාන්‍ය පාඨව්‍යය ලෝකයා සලායතනය දිහා බලන ආකාරයත්, ඒ නිසා ඒ අය ඇතිකර ගන්න ආස්වාදයත්, ඒ ආස්වාදය නිසා ඇතිවන ආදීනවයත්, එක පැත්තකින් පෙන්නුම් කරනවා. අනික් පැත්තෙන් සලායතනය පිළිබඳව යථාභූත වශයෙන් හරියාකාර අවබෝධයක් ලබන කෙනෙක් අර වගේ ආස්වාදයන්ගේ අසරීර බව තේරුම් අරගෙන ආදීනවය තේරුම් අරගෙන මේ සලායතනයන්ගෙන් මිඳෙන ආකාරයත් පෙන්නුම් කරනවා. මෙන්න මෙහෙමයි පටන් ගන්නේ. 'වකඛුං භික්ඛවෙ, අජානං අපසසං යථාභූතං, රූපෙ අජානං අපසසං යථාභූතං, වකඛුවිඤ්ඤාණං අජානං අපසසං යථාභූතං' ඔය විදියට කියනවා.

අපි තේරුම කිව්වොත්, ඇස යථාභූත වශයෙන් නොදන්නාකමින්, නොදක්නා කමින් - ජානං පසසං කියන්නේ දැනුමත්, දැකුමත් - ඇස ගැන හරිහැටි යථාභූත වශයෙන් ඇති තතු පරිදි නොදැනීමෙන්, රූපයන් පිළිබඳව ඇති තතු හරියට තේරුම් නොදැනීමෙන්, - ඇති තතු කියන කොට මතක් කර ගන්න පින්වතුනි අනිත්‍යතාව - ඒ අනිත්‍යතාව නොදැනීමෙන්, ඒ දෙක නිසා ඇතිවන වකඛු විඤ්ඤාණය යථාභූත වශයෙන් නොදැනීමෙන්, වකඛුවිඤ්ඤාණය නිසා ඇතිවන වකඛුසම්පසසය ඇසින් එන ස්පඨිය යථාභූත පරිදි නොදැනීමෙන් ඒ ස්පඨිය නිසා ඇතිවන සැප හෝ දුක් හෝ නොදුක් නොසුව වේදනාව යථාභූත වශයෙන් නොදැනීමෙන් එබඳු පුද්ගලයා 'වකඛුසම්මං සාරජජති' ඇසෙහි ඇලෙනවා, රූපයෙහි ඇලෙනවා, වකඛුවිඤ්ඤාණයෙහි

ඇලෙනවා, වකුසම්ඵසසයෙහි ඇලෙනවා වකුසම්ඵසසය නිසා ඇතිවන සැප දුක් නොදුක් නොසුව වේදනාවන්හි ඇලෙනවා.

ඒ විදියටම හිතාගන්න සලායතන පිළිබඳව. එතන දක්වනවා මනසත් ඇතුළත්ව. මනසත් යථාභූත වශයෙන් නොදැනීම නිසා මනසෙහි ඇලෙනවා, මනසට අරමුණු වන දේවල්වල ඇලෙනවා. මනෝවිඤ්ඤාණයෙහි ඇලෙනවා. මනෝසම්ඵසසයෙහි ඇලෙනවා. වේදනාවන්හි ඇලෙනවා. ඊළඟට ආදීනව පක්‍ෂය ගැන කියනවා. ඇලෙනවානේ ඇලුනහම කියනවා 'තසස සාරත්තසස සංයුත්තසස සමමුලුභසස අසසාදානුපසසිනො විහරතො ආයතිං පඤ්චපාදානකකිඤා උපපයං ගච්ඡන්ති.' ඒ පෘථග්ඡන පුද්ගලයා ඒ නොදැනීම නිසා අර කියාපු ඇස රූප විඤ්ඤාණ ආදියෙහි සාරත්ත කියන්නේ තදින් ඇලුනාවූ ඒ නිසාම බැඳුනාවූ ඒ නිසාම මුලාවූ අසසාදානුපසසිනො එයින් ලැබෙන ආස්වාදයම බලමින් සිටින ඒ තැනැත්තාට මොකක්ද වෙන්නේ? ආයතිං පඤ්චපාදානකකිඤා නැවතත් පඤ්ච උපාදානසකකියම වැඩෙනවා.

අර එන යන අනිත්‍ය දේවල් ග්‍රහණය කිරීම තුළින් අන්තිමට එකතු වෙනවා පඤ්ච උපාදානසකකියක්. ඊළඟට ආදීනවය දක්වනවා. තසස කායිකාපි දරථා පවඩ්ඪන්ති. වෙනසිකාපි දරථා පවඩ්ඪන්ති. කායිකාපි සන්තාපා පවඩ්ඪන්ති. වෙනසිකාපි සන්තාපා පවඩ්ඪන්ති. කායිකාපි පරිලාභා පවඩ්ඪන්ති. වෙනසිකාපි පරිලාභා පවඩ්ඪන්ති. සො කායදුකකම්ඵ වෙනොදුකකම්ඵ පටිසංවෙදෙති. එබඳු ඒ පුද්ගලයාට ඒකෙන් ලැබෙන ප්‍රතිඵලය, ආදීනව පක්‍ෂය, කුමක්ද ඔහුගේ කායික පීඩාවෝ වැඩෙත්, වෛතසික පීඩාවෝ වැඩෙත්. කායික තැවිලි වැඩේ. වෛතසික තැවිලි වැඩේ. කායික දැවිලි වැඩේ. වෛතසික දැවිලි වැඩේ. ඒ නිසා ඔහු කායික දුකටත් වෛතසික දුකටත් පත්වේ. ඒ ප්‍රකාශය කරන්නේ ලොකික පැත්ත ගැනයි. ඊළඟට අනික් පැත්ත කියනවා.

“වකුඤ්ඤව ඛො හිකඛවෙ ජානං පසසං යථාභූතං, රූපෙ ජානං පසසං යථාභූතං, වකුච්ඤ්ඤාණං ජානං පසසං යථාභූතං, වකුසම්ඵසසං ජානං පසසං යථාභූතං” ඒ විදියට ප්‍රකාශ කරනවා. ඒකෙ තේරුම යම්කිසි

කෙනෙක් ඇස හරියාකාරව යථාභූත වශයෙන් දකිනවා නම් දැන් මතක්කර ගන්න යථාභූත වශයෙන් කියන්නේ අනිත්‍ය වශයෙන් දැකීම රූපයත් අනිත්‍ය වශයෙන් යථාභූත වශයෙන් දන්නවා නම් දකිනවා නම්, ඒ වගේම ඇසත් රූපයනුත් නිසා ඇතිවන චක්‍රවිඤ්ඤාණයත් අනිත්‍යයි කියල යථාභූත වශයෙන් දන්නවා නම් දකිනවා නම් ඒ විදියට ස්පඨයක් වේදනාවත් යථාභූත වශයෙන් දන්නවා නම් දකිනවා නම් එබඳු පුද්ගලයා, ඒ කියන්නේ මේ ශාසනයේ හික්මෙන හික්‍රමය, ඒ ආදීනව දැකීමෙන් වාසය කරන්නාවූ ඒ හික්‍රමය ගැන ඒ පරිච්ඡිතය ගැන මෙහෙමයි කියන්නේ.

තසස පඤ්චපාදානකකිඤ්ඤා අපවයං ගච්ඡති. අනික් එක්කෙනාට පඤ්චපාදානකකිඤ්ඤා එකතු වෙනවා, ඒ හැම අත්දැකීමක් තුළින්ම සිතේ එකතු වෙනවා, මේකට අදාළ රූප තමයි මගේ රූප උපාදානසකකිඤ්ඤා ඒකට අදාළ වේදනා ටික මගේ වේදනා ගොඩ කියලා එකතු කරනවා. ඕක තමයි සංසාරේ දිගට යන්නේ. මේ හික්‍රමය එතන එතනම අනිත්‍යතාව දකිනවා. එතකොට මේවායේ ඉතුරුවක් නැහැ. ඒක නිසා 'අපවයං ගච්ඡති' කියන්නේ ඒවා ගෙවිල යනවා. එතකොට උපවය අපවය කියන වචන දෙකෙන් සංසාරයත් නිබ්බානයත් කියන දෙකම පෙන්නවා. නිවන පැත්තට හැරුණු මතසෙහි අපවය පඤ්චපාදානකකිඤ්ඤා ගෙවියන ශික්‍රණයයි මෙතනින් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නේ. ඊළඟට ඒකෙ ප්‍රතිඵලය බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා තසස කායිකාපි දරථා පභීයනති. වෙනසිකාපි දරථා පභීයනති. කායිකාපි සන්තාපා පභීයනති, වෙනසිකාපි සන්තාපා පභීයනති, කායිකාපි පරිලාහා පභීයනති, වෙනසිකාපි පරිලාහා පභීයනති, සො කායසුඛමපි වෙනොසුඛමපි පටිසංවෙදෙති.

මේ ප්‍රතිපදාවෙහි හික්මෙන හික්‍රමය අනිත්‍යතාව මුල් කරගෙන, ඒ හික්‍රමයේ කායික විධාවෝ ප්‍රභීණ වෙත්, වෛතසික විධාවෝ ප්‍රභීණ වෙත්, කායික තැවිලි ප්‍රභීණ වෙත්, වෛතසික තැවිලි ප්‍රභීණ වෙත්, කායික දූවිලි ප්‍රභීණ වෙත් වෛතසික දූවිලි ප්‍රභීණ වෙත්. ඒ හික්‍රමය කාය සුඛයත් වෛතසික සුඛයත් විදී. ඊළඟට ඒකේ තවත් ගැඹුරට යනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ. මේ විදියට වාසය කරන හික්‍රමයක් තුළ

මෙතෙක්දී පුද්ගල විදියට ආයතී අන්තර්ගත මාගීය වැඩෙන හැටි පෙන්වුම් කරනවා. සමාජයන්හි ආශ්‍රයෙන් භාවනා කරන පින්වතුන්ට මේ සූත්‍රය ඉතාම උපකාර වෙනවා.

මේ විදියට හික්කුළුවක් යෙදීම තුළින් වෙනදේ ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා. 'යා තථාභුතස්ස දිට්ඨි සාස්ස හොති සමමාදිට්ඨි' මෙබඳු ඒ හික්මෙන හික්කුළුවගේ යම් දෘෂ්ටියක් තිබෙනවා නම් එය සමමාදිට්ඨියයි. දැන් ඔය හඳුන්වන සමමාදිට්ඨිය නොවෙයි. එතන මාගී සමමාදිට්ඨියයි ගැඹුරුම සමමාදිට්ඨියයි. එබඳු ඒ හික්කුළුවගේ යම් සංකල්ප තියනවා නම් ඒවා සමමාසංකල්පයයි. එබඳු ඒ හික්කුළුව යම් ව්‍යායාමයක් යම් විරියයක් දරනවා නම් ඒක සමමාවායාමයයි. එබඳු ඒ හික්කුළුව තුළ යම් සතියක් තිබෙනවා නම් එය සමමාසතියයි. එබඳු ඒ හික්කුළුව යම් සමාධියක් ලබනවා නම් එය සමමා සමාධියයි. දැන් බලන්න මේ පින්වතුන්ට තේරෙනවා ඇති ආයතී අන්තර්ගත මාගීයෙන් පහයි ඔතන කියවුණේ.

ඊළඟට බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කරනවා අනික් තුන නොකීවෙ මොකද කියලා. පුබ්බව බො පනස්ස කායකමමං වචී කමමං ආජීවො සුපරිසුද්ධො හොති' මේ ප්‍රතිපදාවේ යෙදෙන හික්කුළුවගේ කලින්ම- මේවා ඕළාරික වූ දේවල් ලෝකෝත්තර සිතේ මේවාට ඉඩක් නැහැනෙ. කථා කර කර, වැරදි වැඩ කර කර, ඉන්නෙ නැහැනේ - කලින්ම කාය කමී, වාක් කමී, ආජීවය ඒවා කලින්ම පිරිසිදු වෙලා ඉවරයි. ඒවායින් පාස්. මේ පහයි අර මාගී අවසාවාවේ පෙනී සිටින්නේ. සමමාදිට්ඨි, සමමාසංකල්පය, සමමාවායාම, සමමාසතී, සමමාසමාධි. ඊළඟට ඒකෙ තව ඇතට යනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ. මේ විදියට ආයතී අන්තර්ගත මාර්ගය වඩන හික්කුළුවක් තුළ තස්ස එවං ඉමං අරියං අධ්මංගිකං මගං භාවයනො වත්තාරොපි සතිපට්ඨානා භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡන්ති, වත්තාරොපි ඉද්ධිපාදා භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡන්ති. පඤ්චපි ඉන්ද්‍රියානි භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡන්ති, පඤ්චපි බලානි භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡන්ති සත්තපි බොජ්ඣංගිනා භාවනා පාරිසුරිං ගච්ඡන්ති'

'මේ වැඩීම තුළින් අන්ත සත්තිස් බෝධිපාක්ඝිත ධම් පිරෙන හැටි පෙන්වුම් කරනවා. මේ හික්කුළුව මෙහෙම හික්මෙන අවසාවාවේදී ආයතී

අෂ්ටාංගික මාගීය වඩන ඒ හික්ෂුව තුළ ඉබේම සතර සතිපට්ඨානයක් වැඩුණා වෙනවා. භාවනාව තුළින් වැඩිලා පරිපූර්ණත්වයට පත් වෙනවා. ඒ හික්ෂුව තුළ වෙන දේවල් මේ කියන්නේ සතර සමාස්ප්‍රධානය සතර ආකාර වීර්යය ඉබේම මේ සළායතනය පිළිබඳව හික්මෙන මේ ප්‍රතිපදාව තුළින් ඉබේම වාගේ සතර සතිපට්ඨානය, සතර සමාස්ප්‍රධානය සම්පූර්ණ වෙනවා. සතර සාදධිපාදන් සම්පූර්ණ වෙනවා. පඤ්චඉන්ද්‍රියයන් සම්පූර්ණ වෙනවා. පඤ්චබලන් සම්පූර්ණ වෙනවා. සත්තබොජ්ඣංගයන් සම්පූර්ණ වෙනවා. මේ විදියට ඒ ලෝකෝත්තර අවසාව ගැනයි මේ කියන්නේ.

ඒ සියල්ලම සම්පූර්ණ වූන ඒ හික්ෂුව පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙම ප්‍රකාශ කරනවා. 'තසසීමෙ දෙව ධම්මා යුගනදා වත්තනති සමථො ච විපසසනාව' මෙබඳු හික්ෂුවක් තුළ ධම් දෙකක්. 'යුගනදා කියන්නේ පින්වතුනි, එක වියගහේ බැන්ද ගොන්නු දෙන්නෙක් කරත්තය අදිනකොට එක සැරේට අඩිය තියල යන්න එපායැ. ඒ විදියට සමථ විපසසනා දෙක ගැන භාවනා කරන මේ පින්වතුන් කොතෙකුත් අහල තියනවනෙ සමථයෙන් සමාධියත්. විපසසනා කියන එකෙන් ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳ ගැඹුරු දැනීමත්.

මෙතන ක්‍රම තුනක් තියනවා. ඉස්සෙල්ල සමථය වඩල ඊළඟට විපසසනා වඩනවා. 'සමථපුබ්බංගම විපසසනං' එහෙම නැත්නම් කලින් විපසසනා වඩලා සමථය වඩනවා. 'විපසසනා පුබ්බංගමං සමථං' නමුත් තවත් ක්‍රමයක් තියනවා. 'සමථං ච විපසසනාං ච යුගනදාං භාවෙති' හරියට කරත්තයේ වියගහේ බැන්ද ගොන්නු දෙන්නෙක් වගේ එකට අද්දනවා. එබඳු හික්ෂුවගේ සමථයත් විපසසනාවත් දෙකම යුගනදා වශයෙන් වැඩෙනවා. ඔන්න ඊළඟට අවසාන ප්‍රතිඵලය ප්‍රකාශ කරනවා එබඳු හික්ෂුව 'සොයෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පරිඤ්ඤායා, නෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පරිඡානාති, යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පහාතබ්බා, නෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා පජහති. යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා භාවෙතබ්බා, නෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා භාවෙති. යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා සවජ්ඣාතබ්බා, නෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤා සවජ්ඣරොති' එබඳු ඒ හික්ෂුවක් තුළ යම් ධර්මයන් තිබෙනවා නම් අභිඤ්ඤාවෙන් තේරුම් ගතයුතු, පිරිසිඳ දතයුතු, ඒ හික්ෂුව ඒ පිරිසිඳ

දකයුතු දේ අභිඤ්ඤාවෙන් පිරිසිදු දැන ගන්නවා (හිතාගන්න වතුරාඨීසත්‍යයේ පළමුවන සත්‍යය වගේ) ඊළඟට යෙ ධම්මා අභිඤ්ඤා පහාතබ්බා, අභිඤ්ඤාවෙන් ප්‍රහීණය කළයුතු ධර්ම මේ හික්‍ෂුව තුළ ප්‍රහීණය වෙනවා. යම් ධර්මයන් අභිඤ්ඤාවෙන් වැඩිය යුතු නම් ඒවා වැඩෙනවා. යම් ධර්මයන් අභිඤ්ඤාවෙන් සාක්‍ෂාත් කළ යුතුද ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළ යුතුද, ඒ ධර්ම ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වෙනවා.

තව දුරටත් තේරුම් කරනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ මොනවද ඒ අභිඤ්ඤාවෙන් පිරිසිදු දකයුතු ධර්ම පඤ්චලපාදානසකඤ්ඤායයි. ඊළඟට අභිඤ්ඤාවෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළ යුතු අවිද්‍යාවත් භව තණ්හාවත් යන දෙකයි. අභිඤ්ඤාවෙන් වැඩිය යුතු ධර්ම සමථයන් විපස්සනාවත් යන දෙකයි. අභිඤ්ඤාවෙන් සාක්‍ෂාත් කළ යුතු, ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළ යුතු, ධර්ම විජ්ජාවිමුක්ති යන නමින් හඳුන්වන අරහත්ඵල ඥානයත් අරහත් ඵල විමුක්තියත් එකකොට මෙයින් සම්පූර්ණයි. මහ පුදුම සූත්‍රයක්. ඇත්ත වශයෙන් නිවනට යන මාරී වශයෙන් බොහෝ දෙනා අතර ජනප්‍රිය ක්‍රම කීපයක් තියනවා.

නිවනට යන මාරී කීපයක් තියනවා කියන එක නිවැරදි නැහැ. තම තමන්ගේ කමටහන ආශ්‍රිතව ඇතැම් කෙනෙක් පඤ්චලපාදානසකඤ්ඤායේ අනිත්‍යතාව ත්‍රිලක්‍ෂණය ආශ්‍රයෙන්, ඇතැම් කෙනෙක් ධාතු මනසිකාර ආශ්‍රයෙන්, ඇතැම් කෙනෙක් සලායතන ආශ්‍රයෙන් ඵදිනෙදා ජීවිතයේදී අනිත්‍යතාව ඒ විදියට පුරුදු කරන කොට අවසානයේ ඔක්කොම එකතු වෙලා එනවා. සමථ විපස්සනා දෙකම එකට අදින ගොනුන් දෙන්නෙක්ගේ ඇදීම වගේ ඇදිල යනවා අන්තිමට. ආයඨි මාරීයෙන් අංග තුනක් කලින්ම ප්‍රහීණ වෙනවා. අංග පහක් ඒ අවසාවේ ප්‍රහීණ වෙනවා. ලෝකෝත්තර ආයඨි අෂ්ටාංගික මාරීයයි මෙතන ප්‍රකාශ වෙන්නේ. කාය කම්, වචි කම්, පිළිබඳ කථාන්තර නැහැ. භාවනා කරන කෙනාගේ ලෝකෝත්තර හිත් පහළ වෙනකොට අර පහ විතරයි ක්‍රියාකාරී වෙන්නේ. අනිත් ඒවා කලින්ම ශුද්ධ කරලා ඉවරයි. එහෙම කරලා අන්තිමට විජ්ජා විමුක්තිඵල දක්වාම ඒ ප්‍රතිපදාව අන්ත සලායතන ආශ්‍රයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වා වදාලා. අනිත්‍යතාව ගැන කිව්ව නිසා ඒකට අදාළ මහ පුදුම සූත්‍ර තියනවා මේ

කාරණය තවත් තහවුරු කර ගන්න.

එක් අවස්ථාවක බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලා අමතලා ප්‍රකාශ කරනවා¹⁵ වක්‍රුං අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාභාවී, රූපා අනිච්චා විපරිනාමීනො අඤ්ඤාභාවීනො, චක්‍රුවිඤ්ඤාණං අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාභාවී' ආදී වශයෙන් ඔය විදියටයි කියන්නේ. එක එකක් ගැන ඇස අනිත්‍යයි විපරිනාමී කියන්නේ වෙනස්වන සුළුයි. අඤ්ඤාභාවී කියන්නේ 'අන්සේ බවකට' කලින් තිබුණ තැනට වඩා අන්සේ බවට පත්වෙන සුළුයි. අනිත්‍යතාවෙම පැති තුනක් වගේ අනිත්‍යයි කියල විතරක් ඉවර කරන්නේ නැහැ. අනිත්‍ය නිසාම ඒක විපරිනාමයට පත්වෙනවා, අන්තිමට අන් සේ බවකට පත්වෙනවා. අඤ්ඤාභාවී, ඒක වෙන ආකාරයකට පත් වෙනවා. රූපත් එහෙමයි අනිත්‍යයි වෙනස් වෙන සුළුයි. අත්‍ය ස්වභාවයකට පත් වෙනවා. චක්‍රුවිඤ්ඤාණයන් අනිත්‍යයි, වෙනස් වෙනවා, අඤ්ඤාභාවයට පත්වෙනවා. ඊළඟට ප්‍රශ්නයක් විදියට ඉදිරිපත් කරනවා. කෙසේද මහණෙනි, අනිත්‍යවූ දෙයකින් නිත්‍ය දෙයක් පැන නගින්නේ? ඇසත් අනිත්‍ය නම්, රූපත් අනිත්‍ය නම්, කොහොමද චක්‍රුවිඤ්ඤාණය නිත්‍ය වෙන්නේ. ඊළඟට කියනවා චක්‍රුවිඤ්ඤාණය නිසා ඇතිවෙන චක්‍රුවිඤ්ඤාණය ඒකත් අනිත්‍යයි. ඊළඟට චක්‍රුවිඤ්ඤාණය නිසා ඇතිවෙන වේදයිතය ඒකත් අනිත්‍යයි. ඔය විදියට දක්වනවා හිතට කාවදින අන්දමින් 'අනිච්චං විපරිනාමී අඤ්ඤාභාවී' ඔක්කොම කියලයි නවත්වන්නේ. මේ හැම එකක්ම වලා වෙව, වයා ව, අනිච්චා, විපරිනාමීනො, අඤ්ඤාභාවීනො, එතන වචන කීපයක්ම කියනවා අනිත්‍යතාව අඟවන. සැලෙනවා ගෙවියනවා අනිත්‍ය ස්වභාවයට පත් වෙනවා. දැන් අපි 'ආ' මම හොඳට බලන්නන්කො කියලා. යම් රූපයක් බලන කොටම ඒවා දෙකම වෙනස් වෙලානේ හරි වේගයෙන්. ඒවා අපට තේරෙන්නේ නැහැනේ. ඒවා වලනය වෙනවා. ඒ නිසානේ වලන විත්‍රය කියලා කියන්නේ. මේ වලන රාශියක් බව තේරුම් ගන්නේ නැතිකමින් සන සඤ්ඤාවේ පිහිටලා වලන බව තේරුම් නොගැනීමෙන් ග්‍රහණය කර ගන්නවා එකක් කියලා. "මේ මගේම ඇහින් දැක්ක රූප. ඒ තිබුණු රූපම තමයි" මොහොතක් පාසා වෙනස් වෙන එක තේරෙන්නේ නැහැ. අන්න ඒ විදියට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේක මතු කරල දෙනවා. අනිත්‍යතා

භාවනාවට ඉතාම වටිනා විදියේ සූත්‍රයක් මේ සංයුත නිකායේ සලායතන වග්ගයේ දෙවෙනි දවයං සූත්‍රය. ඒ අන්තිමට කියන්නේ වලා වෙව, වයා ව අනිච්චා, විපරිණාමිනො, වලනය වෙනවා ගෙවී යනවා ඒක සාමාන්‍ය මසූසට ජේන්නේ නැහැ පැණූසට පෙනෙනවා.

විදර්ශකයා ඇතට යන්න යන්න විදර්ශනාව තුළින් ජේනවා. විදර්ශකයාට ලෝකය පෙනෙන්නේ අමුතූම විදියකට. ටෙර, ටේරී ගාථා බලාගෙන යනකොට දැක්වෙන්නේ මහ පුදුම කමටහන්. ගලාගන යන වතුරක්, ගින්නක්, ඕය විදියේ දේවල්. ඒ මොකද අනිත්‍යතාව නිරන්තරයෙන් වැඩු කෙනාට ලෝකයේ තියන හැම දෙයක්ම අනිත්‍යයි. වැටුණු කොළය පිපෙන පරවෙන මල අනිත්‍යයි. ඒ අනිත්‍යතාව මහ ප්‍රබලයි. ඇතැම් අවස්ථාවල බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරල තියනවා 'අනිච්චසංඤ්ඤා හික්ඛවෙ භාවිතා බහුලිකතා සබ්බං කාමරාගං පරියාදියති, සබ්බං රූපරාගං පරියාදියති, සබ්බං භවරාගං පරියාදියති, සබ්බං අවිජ්ජං පරියාදියති සබ්බං අසමිමානං පරියාදියති සමුහන්ති.'¹⁶ අනිත්‍යතාව හරියට වැඩුවොත් සියලුම කාම රාගය එහෙම පිටින්ම ඉවර වෙනවා. රූප රාගය, භව රාගය, අවිද්‍යාව අන්තිමට අසමිමානයන් මුලිනුපුටා දමනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ අනිත්‍යතාව වැඩීම කොයි තරම් වණිනා කරල තියනවද කිව්වොත් එක තැනක සඳහන් වෙනවා. නිවනට මාගී දෙකක් තියනව කියන එක සුදුසු නැහැ. මොකද අන්තිමට ඒ දෙකම එකතු වෙනවා. මෙහෙම දෙකක් තියනවා. එක්කො සතර සතිපට්ඨානය වැඩිය යුතුයි. එහෙම නැත්නම් අනිත්‍යතාව වැඩිය යුතුයි. ඒක හෙළි වෙනවනෙ මහා සලායතනික සූත්‍රයෙන්. මෙතන පරස්පර විරෝධී බවක් නැහැ. දෙකෙන්ම කෙරෙන්නෙ එකම වැඩේ. බැලූ බැල්මට එක්කෙනෙක් සාමාන්‍ය ඊතිය අනුව සතර සතිපට්ඨානය වඩනවා. ඒක තුළින් තමයි ඒකායන මාගීයෙන් ගිහිල්ලා අන්තිමට නිවන ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන්නේ. ඕක තමයි සම්මත ක්‍රමය. නමුත් මෙතනදී අනිත්‍යතාව මාර්ගය වශයෙන් ප්‍රකාශ කරනවා. ක්‍රම දෙකක් තියනවා කෙලෙස් ජය ගන්න. එකක් සතර සතිපට්ඨානය වැඩීම අනික අනිත්‍ය සංඤ්ඤාව. අනිත්‍ය සංඤ්ඤාව තුළින් අර කිව්ව දේවල් වැඩෙනවානෙ. සතර සතිපට්ඨානය සතර සම්මඥ්ජාධාන ආදිය. බැලූ බැල්මට ඒ තරම් පුදුම විදියේ දෙයක් අනිත්‍ය සංඤ්ඤාව පිලිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ

ප්‍රකාශ කරන්නේ. අපි මේ කියන්න තියන තාක් ඔක්කොම කියනව නොවෙයි. යම් ප්‍රමාණයක් කිව්වා.

මේ කාරණයෙන් හිතාගන්න ඕන බුදුරජාණන් වහන්සේ විවිධ උපමාවලින් දක්වන්නේ මෙන්න මේ සළායතන තමයි. අර පටන් ගත්ත තැනට ආවොත් 'වෙදගු' කියන වචනයෙන් මේ ශාසනයේ හඳුන්වන්නේ රහතන් වහන්සේයි. ත්‍රිවේදය කියල කියන්නේ අරගොල්ලන්ගේ ත්‍රිවේදය නොවෙයි. ත්‍රිවිද්‍යා කියල වචනයක් අහල තියනවනෙ. 'තෙවිජ්ජ' කියන්නේ අපේ රහතන් වහන්සේලාට. බුදුරජාණන් වහන්සේ හඳුන්වලා දීලා තියනවා නියම විද්‍යා තුන පුබ්බෙනිවාසානුසංහි, දිබ්බවක්ඛු, ආසවකිය. ඒ තුළ ඔක්කොම සළායතනයේ නිසරණ පැත්තත් අනුවෙනවා. අරගොල්ලන්ට අනුවුණේ නැහැනෙ නිසරණය නික්මීම. ඒ විතරක් නොවෙයි. හට ගැනීමත් අනුවුණේ නැහැ සළායතනයේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ 'වෙදගු' තත්ත්වය තියෙන්නෙන් මෙතනයි, සියල්ල තියෙන්නෙන් මෙතනයි කියල දේශනා කළා. විශේෂයෙන් මේ මහා සළායතනික සූත්‍රයෙන් කුළු ගැන්වෙනවා මේ සළායතන දේශනාව, අපට පේන හැටියට. තව හුගක් දේවල් කිව්වෙ නැතත් මේ පින්වතුන් මේ ටික ආශ්‍රයෙන්, විශේෂයෙන්ම භාවනාවටම ඵල කරලයි මේ කිව්වෙ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සොයාගත් අනිච්චතා ධර්මය සුළුපටු දෙයක් නොවේ. ඒක තුළ හැම දෙයක්ම අඩංගු වෙනවා. අනිත් පැත්තෙන් ආයතන තුළයි ලෝකයේ හැම දෙයක්ම සිද්ධ වෙන්නේ. ඒ යථා ස්වභාවය අපි දන්නෙ නැහැ මිරිඟුවක් ඔස්සෙ අපි දුවන නිසා. යම් අවස්ථාවක හරි හැටියට තේරුම් ගත්ත නම් ඔක්කොම, එතනින්ම වැඩේ අවසානයයි. මේ අදට ප්‍රමාණවත් කියලා හිතනවා. මේ පින්වතුන් මේ කියන දේවල් නිතර නිතර අහල හෝ කියවලා හොඳට හිතට කාවද්ද ගෙන මේවා ක්‍රියාවට නංවන්න උත්සාහවත් වෙන්න ඕන. එතකොට අපට යම් ප්‍රමාණයක් දුර යා හැකියි මේ නිවන් මඟ ඔස්සේ. බුදුරජාණන් වහන්සේ මේක කෙලින්ම අරහත්වය දක්වාම විද්‍යා විමුක්ති දක්වාම, අනිත්‍යතාවත් සළායතනත් ආශ්‍රයෙන් ප්‍රකාශ කරල තියනවා. අද දින මේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනා මාලාවේදී අපි සළායතනය මුල් කරගෙන

කිව්වා. තව ඉඩ තියනව නම් ඉතුරු අංග ගැනත් මෙවැනි දේශනා පවත්වන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා.

මේ පටිච්චසමුප්පාද දේශනා මාලාව තුළින්, මේ පින්වතුන්ගේ භාවනාවට මේකත් උපකාර කරගෙන තම තමන්ගේ ඒ ප්‍රතිපදාවට ඉක්මණින් ළඟා වෙනු ඇතැයි ප්‍රාර්ථනා කරනවා. අප නිතර මතක් කරන ආකාරයට මේ භවය තුළම, දිට්‍ර දූමියෙහිම, සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී, අර්හත් යන මාගී ඵල ප්‍රතිවේධයෙන් කළයුතු සියලු කාර්යය නිම කිරීමට මේ පින්වතුන්ට ශක්තිය, ධේර්යය, බලය, ලැබේවා කියලා ප්‍රාර්ථනා කරනවා. ඒ වාගේම යම්තාක් සත්ත්ව කෙනෙක් අවිච්ඡේද සිට අකනිටා දක්වා මෙබඳු විදර්ශනා ධර්ම දේශනා ඇසීමටත්, ධර්ම දේශනාමය, ධර්ම ශ්‍රවණමය කුශලය අනුමෝදන්වීමටත් කැමති නම් ඒ අනුමෝදන්වීම තුළින් ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් අමාමභ නිවන සාක්‍ෂාත් කර ගනිත්වා. මේ හැම දෙනාටම ඉක්මණින්ම මේ නිව්‍යාණ ධර්මය සාක්‍ෂාත් වේවා කියා ප්‍රාර්ථනා කරනවා. සැම දෙනාම මේ ගාථා කියන්න.

ඵත්තාවතා ව අමෙහති.....

පාදක සටහන්

1. උද්දක සූත්‍රය, සංයුත නිකාය - 4-176 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
2. සබ්බ සූත්‍රය, සංයුත නිකාය - 4-30 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
3. සමිද්ධි සූත්‍රය, සංයුත නිකාය - 4-88 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
4. බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය, දීඝ නිකාය -1-78 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.7)
5. ද්වය සූත්‍රය, සංයුත නිකාය 4-146 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
6. මහා කොට්ඨික සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -312 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.19)
7. කාමගුණ සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -4-206 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
8. කොට්ඨික සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -4-322 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
9. කුමමොපම සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -4-348 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
10. මොළිය ඵගගුන සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -2-22 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.14)
11. සමබ්‍රුල භික්ඛු සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -4-114 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
12. දුතිය ද්වය සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -4-148 (බු.ජ.ත්‍රි.16)
13. මහාතණ්භාසංඛය සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -1-608 (බු.ජ.ත්‍රි.10)
14. මහාසලායතනික සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -3-594 (බු.ජ.ත්‍රි.12)
15. දුතිය ද්වය සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -4-148 (බු.ජ.ත්‍රි.16)
16. අනිච්චසක්ඛා සූත්‍රය, සංයුත නිකාය -3-266 (බු.ජ.ත්‍රි.15)

15 වන දේශනය

(පහන් කණුව ධර්ම දේශනා අංක 197)

නමො තසස භගවතො අරහතො සමමා සම්බුද්ධසස

තෙසං එසසපරෙතානං - භවසොතානුසාරිනං

කුමමගභපටිපන්නානං - ආරා සංයොජනකියො

යෙව එසසං පරිකුකාය - අකුකාය උපසමේ රතා

තෙ වෙ එසසාහිසමයා - නිවජාතා පරිනිබ්බතා¹

- ද්වයනානුපසසනා සු. සුත්ත නිපාත

සැදහැවත් පින්වතුනි,

තිලෝගුරු භාග්‍යවත් සමමා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ ලෝකයා හමුවේ තැබූ ධර්මය පටිසෝතගාමී ධර්මයක්. භවසෝත නම්වූ විපරීත පටු භව දියවැලට එරෙහිව ගලා යන ඒ ධර්මය භව නිරෝධය කරා ගෙන යන ධම්ම සොත නම් වූ මහ දිය කඳයි. භව දිය වැලට අසුච්ඡන් ලෝක සත්වයා සංසාර දිය සුළි තුළම කරකැවෙනවා. ධම්ම සොතයට වැටුණු ආර්ය පුද්ගලයා භව නිරෝධය නම් වූ නිවනට ළඟා වෙනවා. මේ දෙක අතර සැබෑසථානය ස්පර්ශීයයි.

ඒ නිසා අද අපි මේ පසළොස්වෙනි ධර්ම දේශනාවට සුත්ත නිපාතයේ ද්වයනානුපසසනා සුත්‍රයේ එන ස්පර්ශී පිළිබඳ ගාථා දෙකක් මාතෘකා කර ගත්තා. මීට කලින් පටිච්චසමුප්පාද දේශනා කීපයකදීම අපි මේ ද්වයනානුපසසනා සුත්‍රයේ ගාථා මාතෘකා කරගත් නිසා සමහර විට මේ පින්වතුන්ට මතක ඇති ඒකෙදි බුදුරජාණන් වහන්සේ අනුගමනය කළ දේශනා රටාව. දෙපැත්තකට නැඹුරුව ඇති ඒ ඒ ධර්ම ඉදිරිපත් කරමින් ඒවායේ සමුදය පැත්තත් නිරෝධ පැත්තත් වෙන්කර දැක්වීම ඒ සුත්‍රයේ දේශනා ශෛලියයි. දැන් එසසය පිළිබඳ ඒ දෙපැත්ත පළමුවෙන්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ ගද්‍යපාඨයකින් සංසයා වහන්සේලාට දක්වනවා.

ඒකේ සිංහල පරිවර්තනය මේකයි. 'මැනවින් දවයතානුපසස්නාවේ යෙදීමේ තවත් ක්‍රමයක් තිබිය හැකිදැයි යම් කෙනෙක් ඇසුවොත් ඒ අයට මෙසේ පිළිතුරු දිය යුතුයි. තිබිය හැකියි. කෙසේද තිබිය හැක්කේ? යම්තාක් දුකක් හට ගනීද, ඒ සියල්ල ස්පඨිය ප්‍රත්‍යයෙනි. මේ එක් අනුපසස්නාවකි. ස්පඨියේම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් දුකෙහි හට ගැනීමක් නැත. මේ දෙවෙනි අනුපසස්නාවයි. මෙහෙම ප්‍රකාශ කරලා බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ දක්වාපු දවයතානුපසස්නාවේ යෙදීමේ ආනිශංස ර්ලඟට ප්‍රකාශ කරනවා. අප්‍රමාදීව කෙලෙස් තවන විර්යයෙන් යුතුව යම් කිසි භික්ෂුවක් මේ දවයතානුපසස්නාවේ යෙදුනොත් ඒ භික්ෂුවට එක්කෝ මෙලොවදීම, දිටුදුම්යෙහිදීම, රහත් ඵලය ලබාගන්න පුළුවන්. එහෙම නැත්නම් උපදාන ශේෂයක් ඉතිරිව ඇතොත් අනාගාමී ඵලය ලබාගන්න පුළුවන්.

මේ විදියට ප්‍රකාශ කරලා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ අර ගාථා දෙක වදාලේ.

- තෙසං එසසපරෙතානං - භවසොතානුසාරිතං
- කුමමගහපටිපනනානං - ආරා සංයෝජනකබ්බයො
- යෙව එසසං පරිඤ්ඤාය - අඤ්ඤාය උපසමෙ රතා
- තෙවෙ එසසාභිසමයා - නිව්ඡාතා පරිනිබ්බතා

ස්පඨියට ගැනි වූ භව දිය වැලට අනුව යන්නාවූ වැරදි මඟට පිළිපන්නාවූ ඔවුන්ට සංයෝජනක්‍ෂය කිරීම කියල කියන භව බැමි සිදලීම ඇතය. බොහෝ දුරය. නමුත් 'යෙ ව එසසං පරිඤ්ඤාය' යම් කෙනෙක් ස්පඨිය පිරිසිදු දැනගෙන 'අඤ්ඤාය උපසමෙ රතා' ප්‍රත්‍යක්‍ෂ ඥානය තුළින් සංසිදීමෙහි ඇලුනාහුද 'තෙවෙ එසසාභිසමයා' ඔවුන් ඒකාන්තයෙන්ම ඒ ස්පඨිය තේරුම් ගැනීම නිසා, 'නිව්ඡාතා පරිනිබ්බතා' තෘෂණා කුස ගින්න නිවාගෙන පරිනිව්යාහුය.

මෙන්න මේ ගාථා දෙක ආශ්‍රයෙන් අපි යම් කිසි විශේෂ ධර්ම දේශනාවක් අද පවත්වන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා. මොකද අද විශේෂ දවසක් නිසා, සංඝයා වහන්සේලාගේ වසානාය අවසාන නිසා, සංඝයා වහන්සේලාගේ වසානාය අවසාන වන පවාරණය කෙරෙන

වස් පෝය දවසේ, තවත් හේතූන් නිසා අපට හිතූනා මේ යෝගාවචර පිරිසට - අනිත් ඒවත් කමටහන් බණ තමයි - මේක ටිකක් වඩා ඵල්ල කරලා ප්‍රායෝගික මට්ටමින් ඉදිරිපත් කරන්න. ඒ නිසා විශේෂයෙන් ඉල්ලා සිටිනවා මෙතන ඉඳලා ප්‍රකාශ කරන කාරණාවලට ඉතාමත්ම සාවධානව වැකියක් වැකියක් පාසා, වචනයක් වචනයක් පාසා, ශ්‍රවණය කරන හැටියට. මේ ස්පඨිය පිළිබඳ කථාන්තරයේ දී පළමුවෙන්ම කිව යුතු කාරණයක් තමයි, අපි දේශනා කීපයකදීම දීඝ නිකායේ පළමුවෙනි සූත්‍රය වන බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය ගැන මතු කරල දුන්න කාරණයක් මොකක්ද, බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සූත්‍රයේ දී හැට දෙකක් මිට්ඨා දෘෂ්ටි ප්‍රතිකෂේප කළේ ඉතාමත්ම කෙටි පාඨයකින් බව.

මොකක්ද ඒ පාඨය 'තදපි ඵසස පච්චයා, තදපි ඵසස පච්චයා,'² ඒකත් ස්පඨි ප්‍රත්‍යයෙන්, ඒකත් ස්පඨි ප්‍රත්‍යයෙන්, කියල ඒ විදියටයි නිෂ්ප්‍රභා කළේ හැම දෘෂ්ටියක්ම. ඒ වගේම සූත්‍රය අවසාන හරියේදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා, යම් ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයින් ඒ දෘෂ්ටි ප්‍රකාශ කළානම් ඔවුන් පිළිබඳව මෙන්න මෙහෙම වාක්‍යයක් කියනවා. 'සබ්බෙ තෙ ඡහි ඵසසායනතෙනි ඵුසස ඵුසස පටිසංවෙදෙනි' ඒ හැම කෙනෙක්ම ස්පඨි ආයතන හයෙන් නැවත නැවතත් ස්පඨි කරමින් ප්‍රතිසංවේදනය කරනවා. ඒකෙ ඊළඟට විපාක කියනවා. ඒ වේදනාව නිසා තණ්හාව ඔවුන්ට ඇති වෙනවා. තණ්හාව නිසා උපාදානය, උපාදානය නිසා භව, භවය නිසා ජාති, ජාති නිසා ජරා මරණ දුකක සියල්ලම. ඉන් කියවෙන්නේ මොකක්ද? අර මුල් ගාථාවෙන් කිව්ව වගේ ඒ හැට දෙකක් දෘෂ්ටි ගත්ත හැම ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයෙක්ම ස්පඨියට ගැනි වෙලා, භව දිය වැලට අනුවෙලා, වැරදි මාඨියට වැටිලා, භව බැමි වලින් මිදිලා නොවෙයි සිටියේ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ධර්මය කොයි විදියද කියලා ඊළඟට අවසානයේ ප්‍රකාශ කරනවා. මේ ශාසනයේ රහත් හික්‍ෂුච පිළිබඳව ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා. ඒ රහත් හික්‍ෂුච ස්පඨිය පිළිබඳව, ස්පඨි ආයතන හය පිළිබඳව පස් ආකාර විශේෂ අවබෝධයක් ඇති කරගෙන පිරිනිවීමට පත්වෙලා තියෙනවා. මොකක්ද ඒ? අපි කලින් දේශනාවකදී මතක් කළා ස්පඨි ආයතන හයේ සමුදය, අත්ථගම, අසාරද, ආදීනව, නිසාරණ. ඒ කියන්නේ ස්පඨි ආයතන හයේ හට ගැනීම, අසනයට යාම, ආස්වාද පක්‍ෂය, ආදීනව පක්‍ෂය, නිසාරණ

කියන්නේ නිකමිම. ඔන්න ඕකයි මේ ශාසනයේ විශේෂත්වය ස්පඨිය පිළිබඳව. දැන් ඔන්න එතන ඉඳලා ස්පඨිය ගැන වඩ වඩාත් පැහැදිලි කර ගන්න අපි ඉදිරියට සූත්‍ර කීපයක් ගන්නවා. හිතාගන්න මේක එක්තරා විදියක වන්දනා ගමනක් කියලා. නිවන් කරා යන වන්දනා ගමනක් කියලා හිතාගෙන මේ පැය තුළ මෙයට සාවධානව ඇහුම්කන් දෙන්න උත්සාහ කරන්න. ස්පඨිය ගැන පළමුවෙන්ම අපි අමුතුවෙන් කියන්න ඕන නැහැ. මේ පින්වතුන් හොඳට දන්නවා දවාදසාංග පටිච්චසමුප්පාද සූත්‍රය. කවුරුත් ඔය හොඳට දන්න අවිජ්ජා පච්චයා කියල පටන් ගන්න සූත්‍රයේ ස්පඨිය සඳහන් වන්නේ මෙහෙමයි.

සළායතන පච්චයා එසෙසා, එසස පච්චයා වෙදනා, සළායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පඨිය, ස්පඨී ප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව. ඔය ආදී වශයෙන් තියෙන්නේ, නමුත් ස්පඨිය පිළිබඳව වඩාත්ම පැහැදිලි ගැඹුරුම දැනගතයක් අපට ඉදිරිපත් කරන්නේ මී පිඩක් වැනි අඵ රසයෙන් පොහොසත් මධුපිණ්ඩික ‘සූත්‍රයෙන්’.³ මජ්ඣිම නිකායේ මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය කලින් අවස්ථාවල අපි සම්පූර්ණයෙන් විග්‍රහ කරල තියනවා. මෙතෙක්දී ඊට අදාළ වශයෙන් කිව්වොත් මෙහෙමයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ එක්තරා කෙටි දේශනා පාඨයක් සංඝයා වහන්සේලාගේ ඉල්ලීම පරිදි, කෙටියෙන් කළ දේශනා සවිස්තරව දේශනා කිරීම පිළිබඳව ‘එතදග්’ තනතුර ලබා ගත්තු මහාකච්චායන මහ රහතන් වහන්සේයි තේරුම් කරල දෙන්නේ. ඒකෙදි මෙන්න මේ වාක්‍යය යෙදෙනවා.

‘වක්ඛුඤ්ඤාවුසො පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්ඛුවිඤ්ඤාණං තිණණං සඛගති එසෙසා’ ඔතන මහා ගැඹුරු දැනගතයක් ඉදිරිපත් කරනවා. ‘වක්ඛුඤ්ඤාවුසො පටිච්ච රූපෙ ව උප්පජ්ජති වක්ඛුවිඤ්ඤාණං’ ඇවැත්නි ඇසත් රූපයනුත් නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය හට ගනී. ඊළඟට කියනවා. ‘තිණණං සඛගති එසෙසා’ ඒ තුනේම එකට යාම ස්පඨියයි. මෙතන හොඳින් කල්පනා කළොත් මහ ගැටළුවක් පෙනෙනවා. සියුම් ගැටළුවක්. මොකක්ද මතක තියාගන්න මෙතන කියවුනා. ‘පටිච්ච’ කියන වචනයත් ‘උප්පජ්ජති’ කියන වචනයත්, එයින් ජේතවා පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයේ තියෙන්නේ විඤ්ඤාණය හටගැනීම පිළිබඳව බව. ඇසත් රූපයනුත් නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය හට ගන්නවා. නමුත් හට ගන්නට

පස්සෙ ලෝක සත්ත්වයා තුළ තියන මූලාව නිසා, අවිද්‍යාව නිසා, මේක තුනක් හැටියට ගන්නවා.

තුනක් හැටියට ගන්න ඉඩක් නැහැ. මොකද අර ඇසත් රූපයනුත් නිසාමයි වකඩුවිඤ්ඤාණය හටගන්නේ. වකඩු විඤ්ඤාණය කියන එක අපි තේරුම් කරල දුන්නා. විඤ්ඤාණය යට තියන ඒ ධර්මතාව දෙකක් හැටියට වෙන්කර ගැනීමමයි. එතෙක් ඇසත් රූපයත් දෙකක් කියන අදහස පහළ වුනෙන් නැහැ. වකඩු විඤ්ඤාණය පහළ වුණහමයි 'මේ මගේ ඇස' අර තියෙන්නේ 'රූප' ඔන්න ඔය විදියට.

ඒකයි මේ කියන්නේ ඔය දෙක අතර පරතරය තමයි විඤ්ඤාණය. නමුත් ඒ අනවබෝධය තුළින් ඇසත්, රූපයත් වකඩුවිඤ්ඤාණයත් කියල තුනක්. ඒ තුන එකට යාම පිළිබඳ හැඟීමක් ඇති කර ගත්තු තැන අන්න ස්පඨිය හට ගන්නව. එතන ඉඳලමයි මූලාව. ඒකයි අපි ස්පඨිය සන්ධිසථානයයි කිව්වේ. එතකොට මේ ස්පඨිය පිළිබඳ කාරණයේදීත් කියවුනා නෙ දෙකක් හා මැදක් පිළිබඳව. ඔන්න ඒ පිළිබඳව අපි මීට කලින් නොයෙකුත් අවස්ථාවල විස්තර කරල තියනවා මහ බලසම්පන්න සූත්‍රයක් අංගුත්තර නිකායේ ඡකක නිපාතයේ - ඒ කියන්නේ හයවෙනි නිපාතයේ - මජ්ඣෙක සූත්‍රය.⁴ - අපි ඉස්සෙල්ල නිදාන කථාව කියල ඉදිමු. නොදන්න අයට. බරණැස ඉසිපතනයේ මීගදායේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වැඩ වසන අවස්ථාවක සථවිර භික්ෂූන් වහන්සේලා පිරිසක් පිණ්ඩපාතයෙන් පස්සේ මණ්ඩල මාලයේ රැස්වෙලා ධර්ම සාකච්ඡාවක් ආරම්භ කළා. මේ කාලයේ වචනයෙන් කියනවා නම් ධර්ම සම්මනත්‍රණයක්. මොකක්ද හේතුව? සභාවේ දී ඉදිරිපත් වුනා මෙන්න මෙහෙම ප්‍රශ්නයක්. මොකක්ද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පාරායණයේ මෙතෙය්‍ය පඤ්ඤායේ මෙන්න මෙහෙම දේශනා කරල තියනවා.

'යො උභතෙන විදික්ඛාන
මජ්ඣෙක මනතා න ලිප්පති
නං බ්‍රෑමි මහා පුරිසොති
සොධ සිඛනිමචචගා'

ඔය ගාථාව ඉදිරිපත් කරලා මේක තුළින් සාකච්ඡාව සඳහා ප්‍රශ්න

හතරක් ඉදිරිපත් කර ගත්තා. සම්මන්ත්‍රණය සඳහා මේ ස්ථාන වහන්සේලා. මොකක්ද ප්‍රශ්න හතර? දැන් ගාථාව තේරුම් කරල දෙමු. සාමාන්‍ය අර්ථය 'යො උභතෙන විදික්ඛාන' කියන්නේ යමෙක් කොන් දෙක තේරුම් අරගෙන 'මජ්ඣෙක මනා න ලිප්පති' ප්‍රඥාවෙන් - මනා කියන්නේ ප්‍රඥාව - ප්‍රඥාවෙන් මැද නොඇලේද, 'තං බ්‍රුමි මහා පුරිසොති' බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරණවා එයාට මම කියනවා මහා පුරුෂයයි කියලා මොකද 'සොධ සිබ්බනිමචචගා' ඔහු මේ ලෝකයේ මැහුම්කාරිය ඉක්මවා ගියා.

මේ තේරවිලි වගේ ගාථාවෙන් කාරණා හතරක් ඔන්න ප්‍රශ්න හැටියට ඉදිරිපත් වුනා. මේ ගාථාවේ සඳහන් වන එක කොනක් මොකක්ද, දෙවෙනි කොන මොකක්ද, මැද මොකක්ද, මැහුම්කාරිය කවුද, මේ ප්‍රශ්න හතරට සවිච්චි සංඝයා වහන්සේලා හය නමක් ඉදිරිපත් කරනවා විචරණ හයක්. මහ පුදුම කමටහන් විචරණ වගේ ඒවා. අපට අදාළ දේ විතරක් මෙතෙක්දී ඉස්සරහට ගනිමු. ආයතන පිළිබඳ ප්‍රශ්නයේ දී පස්වෙනි සවිච්චියන් වහන්සේ දුන්න විචරණය මෙකයි. එක් කොනක් ආධ්‍යාත්මික ආයතන හය ඒ කියන්නේ ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මන, දෙවෙනි කොන බාහිර ආයතන හය රූප ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ඵොට්ඨබ්බ, ධමම. මැද විඤ්ඤාණය. මැහුම්කාරිය තණ්හාව. දැන් ඔය මැහුම්කාරිය ගැන කියන කොට මේ කාලයේ ඇඟළුම් කමාන්ත ආදියට දක්ෂ මැහුම්කාරියන් ඉන්න පුළුවන්. ඒ ඔක්කොම පරාදයි මේ මැහුම්කාරියට මොකද? මේ තණ්හා නමැති මැහුම්කාරියට උපාධි තුනක් තියනවා. මොනවද 'පොනොභවිකා' හවයක් මහනවා ඒ මැහුම්කාරිය. ඊළඟට 'නන්දිරාග සහගතා' තුටුවීම් ඇලීම් සහිතයි. ඊළඟට 'තත්‍රතත්‍රාහි නන්දිනී' ඒ ඒ තැන සතුටු වෙනවා. ඔන්න තණ්හා මැහුම්කාරියගේ හපන්කම්. එබඳු ඒ තණ්හා මැහුම්කාරිය තමයි අර දෙකොනම ගැටලන්නේ මැද නොතකා හරිමින්. මැද කියන විඤ්ඤාණය අර දෙක නිසා ඇතිවුනේ. නමුත් ඒක අමතක කරලා කොන් දෙක ගැටලනවා. නිදසුනක් වශයෙන් කිව්වොත් ඇසත් රූපයත් ගැටලනවා.

ඇසත් රූපයත් ගැටලුම පිළිබඳ කතාන්තරය අපි නොයෙකුත්

අවසථාවල ප්‍රකාශ කරල තියනවා. පහසුවෙන්ම තේරුම් ගන්න පුළුවන් උපමාවක් කිව්වොත් - මිරිඟුව. කොටින්ම කිව්වොත් බුදුරජාණන් වහන්සේ මුළු මහත් සඤ්ඤා ඝනකයම මිරිඟුවට උපමා කළා. අපට මිරිඟුව කියනකොට හිතෙන්නේ ඇහැයි රූපයයි විතරයි. නමුත් මුළු මහත් සඤ්ඤා ඝනකයම මිරිඟුවට උපමා කිරීම හරි ගැඹුරු කියමනක්. නමුත් මෙතනදී සරලව ඒක නිසා ඇසත් රූපයත් පිළිබඳ ප්‍රශ්නය ගනිමු. මිරිඟුව පිළිබඳව බොහෝ දෙනා දන්නවා නමුත් යන්තම් මතක් කරමු. මිරිඟුව කියන එකට පින්වතුනි සංස්කෘත වචනයක් තියනවා 'මෘගතෘෂ්ණිකා' කියලා, මුවාට තණහාව පිපාසය ඇති කරවන දඹනයක්. මොකක්ද, නියං සමයේ ඇත වතුර ගලන්න වගේ දඹනයක් පෙනෙනවා. මුවා හිතා ගන්නවා මේ වතුර කියලා. මේ මුවාගේ ස්ථාවරය මොකක්ද 'මම මෙතන, අතන වතුර'. මම මෙතන, අතන වතුර කිව්වට මොකද යන යන පියවරක් පාසා ඇහැත් අරගෙනයි යන්නේ. ඒත් කියන්නේ 'මම මෙතන වතුර අතන'. වතුරෙයි කියල හිතන එකත් ඇත් වෙනවා. මිරිඟුවේ ස්වභාවය ඒකයි. මේක කෙළවරක් නැති දිවිල්ලක්. මිරිඟුවේ ස්වභාවය රැවටිල්ල. ඒක කෙරෙන්නේ මොකකින්ද, මායාත්මක වක්‍ර විඤ්ඤාණය තුළින්. අර පරතරය නොතකා හරිමින් මේ දූවන්නේ. පරතරය ගැන හැඟීමක් නැහැ මුවාට. මම මෙතන වතුර අතන, දිගින් දිගට යන අඩියක් පාසා ඒ මුළාව තුළ මුවා දූවල දූවල වෙහෙසට පත් වෙනවා. මුවා පමණක් නොවෙයි මේ මුළු මහත් ලෝක සත්ත්වයාම මුලා වෙලා ඉන්නේ මුවා වගේ මිරිඟුව තුළින්, කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කරනවා. මෙන්න මේ කියාපු තණහා මැහුම් කාරිය තමයි මේ සියුම් වැඩේ කරන්නේ. තණහා මැහුම්කාරිය ගැටලනවාය කිව්වා. මේ ගැටවලින් බේරෙන්නේ කොහොමද? බේරෙන්න පණිවුඩයක් මේ ගාථාවෙම තියනවා. 'යො උභනෙ විදිඤ්ඤා - මජ්ඣිමනිකා න ලිප්පති' 'මනතා' කියන්නේ පින්වතුනි ප්‍රඥාව. එතකොට කියන්න පුළුවන්. 'කෝ අපට ප්‍රඥාව නැහැනේ ඒක රහතන් වහන්සේලාට ඉබේ පහළවන එකක්නේ.' එහෙම කියන්න එපා. ප්‍රඥාවේ මූල බීජය අප කා තුළත් තියනවා. යෝනියෝ මනසිකාරය.

'යෝනියෝ මනසිකාරය' කියන එක මහ ප්‍රබල වචනයක් මේ

ශාසනයේ විශේෂයෙන්ම විදේශිකයින්ට. නමුත් අවාසනාවකට වගේ අපට කියන්න වෙනවා මේක ගැන අටුවාවල පැහැදිලි විවරණයක් නැහැ. යෝනිසෝ මනසිකාරය තෝරන්නේ 'උපාය මනසිකාර' 'පඨ මනසිකාර' ආදී වශයෙන්. අපි කෙටියෙන් ලෙහෙසියට කියන්නේ 'නුවණින් මෙනෙහි කිරීම', නමුත් මේකේ තියනවා මහ ගැඹුරක්. 'යෝනි' කියන්නේ පින්වතුනි ප්‍රභව ස්ථානය, යමක් හට ගන්න ස්ථානය. එතකොට 'යෝනිසෝ' කියන්නේ යමක් හටගන්න ස්ථානය අනුව මෙනෙහි කිරීමටයි. ඉතින් හටගන්න ස්ථානය මොකක්ද කියලා දැනටම මේ පින්වතුන්ට පැහැදිලි ඇති. ස්පඨියයි, ස්පඨියයි. සන්ධිස්ථානය කියල කිව්වේ ඒකෙන. බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයේ 'තදපි එසසපවචයා' කියල කිව්වේ. මොන කාරණයකින් හෝ ඒක යටපත් වෙලා තියන බවයි අපට නම් පෙනෙන්නේ. ස්පඨිය තමයි 'යෝනි' හැටියට, ප්‍රභව ස්ථානය හැටියට පෙනෙන්නේ. එතකොට ස්පඨිය අනුව මෙනෙහි කිරීමයි යෝනිසෝ මනසිකාරය කියල කියන්නේ. ඔන්න ඔතන ඉඳලා නොයෙකුත් උපමා දෙන්න සිද්ධවෙනවා. ඒකට මගේ භාෂා ඥානය අඩු පාඩු කම නිසා හෝ සමහර විට ඕළාරික දේවල් කියවෙන්න පුළුවන්. මට සමාවෙන්න. අපි ඒකට පළමුවෙන්ම ඉදිරිපත් කරන උපමාව - මට දැන් ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ පාරිභාෂික ශබ්දයයි ව්‍යවහාරික ශබ්දයයි අතර. ව්‍යවහාරික ශබ්දය නම් බොහෝවිට ඉංග්‍රීසියට නැඹුරුයි. කෙසේ වෙතත් මට දැන ගන්න ලැබුණා එක්තරා ක්‍රීඩාවක් තියනවනේ ඉංග්‍රීසියෙන් 'ටේබල් ටෙනිස්' කියලා. ඒකට කියන්නේ 'මේස පන්දු' කියලලු. හොඳයි අපි මේස පන්දු ක්‍රීඩාව සිතියට නඟා ගනිමු. ඒකෙදි කෙරෙන්නේ මොකක්ද. පිං පොං බෝලයයි රැකටි දෙකයි තමයි උපකරණ හැටියට තියෙන්නේ. මේසෙ මැද තියනව කෙටි දූලක්. ඉතින් මේකෙ කරන්න තියෙන්නේ මොකක්ද, එහා පැත්තේ ඉන්න කෙනා රැකටි එකෙන් මෙහා පැත්තට ගහල එවන බෝලේ මේසෙන් මෙහා පැත්තට වැටෙන්න කලින් රැකටි ඒකෙන් එහා පැත්තට දමන්න ඕන. ඉතින් අර අදක්‍ෂයා - මේක පහසුවෙන් තේරුම් ගන්න මේ විදියට හිතාගන්න. එහා පැත්තේ ඉන්න ක්‍රීඩකයා කවුද දන්නවද? මාරයා. මෙහා පැත්තේ ඉන්නේ යෝගාවචරයා. මාරයාත් යෝගාවචරයාත් අතර මේස පන්දු ක්‍රීඩාවක් කියල හිතාගන්න. මාරයා තරම් 'රැකටි කාරයෙක්' නැහැ. 'රැකටි' කියන වචනයේ සමාජ අර්ථය මතක් කර ගන්න. මාරයාගේ 'රැකටි එකට' අනුවෙලා තමයි මේ සංසාර

මෙවිචර කාලයක් ඇවිල්ල තියෙන්නෙ. දැන් ඉතින් මේ මාරයා පරද්දන්නයි හදන්නෙ. මාරයා පරද්දන්නක් යෝගාවචරයා අතට ගන්නේ රැකටි එක. ඒ රැකටි එක අරගෙන අදැක් ක්‍රීඩකයා කරන්නේ මොකක්ද අරයා බෝලෙ එවනකොට ඒක පොලා පැනල යනකම් බලන් ඉඳල මේසෙ ඒ අතට මේ අතට නැමී නැමී රැකටි එකෙන් එහා පැත්තට දමනවා. ඒක හරියන්නෙ නැහැ වැඩේ. එයා එතකොට පරාද වෙනවා. ඒ වෙනුවට දැක්කො මොකක්ද කරන්නෙ කෙලින්ම හිටගෙන අර බෝලෙ කොයි තරම් වේගයෙන් එව්වත් එතෙත්දීම අනිත් පැත්තට හරවනවා රැකටි එක තියලා. පොලා පැනල යන්න දෙන්නෙ නැහැ. පොලා පැනල යනව කියන එකට උපමාව හිතා ගන්න 'ප්‍රපඤ්චය'. ධර්මයේ හැටියට ප්‍රපඤ්චය තමයි පොලා පැනල යෑම. පොලා පැනල යන්න නොදී එතන එතනම මෙනෙහි කිරීම. මොකද 'එතන' කියල කියන්නේ? වදින තැන. අන්න 'ස්පර්ශය'. එතකොට ස්පර්ශය අනුව මෙනෙහි කිරීම කියල කියන්නෙ බෝලය වදිනවාත් එක්කම පොලා පැනල යන්න නොදී එතනින්ම හරවල යවනවා එහා පැත්තට. ඔහොම ඔහොම කරගෙන ගියොත් - ඉතාම ශීඝ්‍රයෙන් ඒක කරන්න ඕන. ඒ ශීඝ්‍රයෙන් කරන එක්කොනා අන්තිමට මාර පරාජය කරන්නෙ. මාරයාට රැකටි එක විසි කරන්න සිද්ධ වෙනවා.

තව උපමාවක් ගනිමු. මම වැඩිය වැඩිය කියන්නෙ නැත්තෙ මහ ගොඩක් තියනවා කියන්න. පැයක් තුළ කෙටියෙන් මේ කියන්නෙ, අනික් හරිය හිතාගන්න. ඊළඟට අපි ගනිමු. ඒත් ක්‍රීඩාවක්. ඒක ක්‍රීඩාවක් නොවේ සටනක්. කඩු දුනු යුගයේත් තිබුණු සටනක්. ඒකට කියන්නේ අවඤ්ච සටන කියලා ඒ කාලේ සිරිතක් තිබුණා, ලංකාවේ පමණක් නොවෙයි. එංගලන්ත ආදී රටවල් වලත්, හැම දෙනා ළඟම ආයුධය හැටියට තියෙන්නේ කඩුවක්. කඩුව එල්ලලා තියනවා. මොකක් හරි ගැටුමක් වුන හැටියේ 'සටනට එව' කියල අභියෝග කරලා ඔන්න පටන් ගන්නවා සටන. පළිහ නැහැ. පළිහ නැතිව කඩුවෙන්මයි අනින්නෙත්. කඩුවෙන්මයි ආරක්‍ෂා වෙන්නෙත්. ටිකකට හිතල බලන්න. කොයි තරම් වේගයෙන් කඩුව මෙහෙයවන්න ඕනද. බැලූ බැල්මට පිටින් ඉඳල බැලුවොත් කඩු කාප්පයක්. අරහෙන් එන හැම පාරටම ලෑස්තියි. කඩු කරකවනවා. අන්න ඒ වගේ මේක වෙන්නෙත්. කොයි

තරම් ශීඝ්‍රයෙන් මෙතෙහි කරනවද කියන එක පෙන්වන්නයි මේ උපමා දෙකම දුන්නේ. රැකටි එක හෝ වේවා කඩුව හෝ වේවා ඒ තරම් ශීඝ්‍රයෙන් මෙතෙහි කිරීම තුළින් තමයි යම් අවසථාවක අර ගැට වැටීම නවත්වන්න පුළුවන් වෙන්නේ. ගහන ගහන එකක් ඇත්නම් එහා පැත්තට හරවන්න ඕන. අපි පිං පොං බෝල ගැන කිව්ව නිසා අපි නිදසුනක් කියමු. මාරයා 'රූප බෝලයක්' එවනවා. මේ නිදසුනය දෙන්නේ ප්‍රායෝගික අර්ථයකින්. රූප බෝලය එනවත් එක්කම ඒක ප්‍රපඤ්චයට යන්න නොදී පොලා පැනල යන්න නොදී එතනම අනිත් පැත්තට හරවනවා. කොහොමද අනිත් පැත්තට හරවන්නේ. මේ පැත්තේ රැකටි එක මොකක්ද? බුදු පිළේ රැකටි එක 'අනිත්‍යයි අනිත්‍යයි' ආයින් මාරයා මේ පැත්තට ගහනවා. ආයින් 'අනිත්‍යයි අනිත්‍යයි, අනිත්‍යයි අනිත්‍යයි'. ඔන්න අපි දිනන හැටි. ඒ රැකටි එකෙන් අනිත්‍යයි කියලා එහා පැත්තට හරවනවා. ඔන්න ඕන තුළින් තේරුම් ගන්න. මොකක්ද, මෙතෙක්දී අපි දුන්න උපමාව තුළින් තේරුම් ගන්න අනිත්‍යානුපස්සනාව,

අනිත්‍යානුපස්සනාව පිළිබඳ මහා ප්‍රබල දේශනාවක් කලිනුත් අපි යන්තමට සඳහන් කළා සංයුත් සඟියේ සළායතන වගයේ තියනවා 'ද්වයං' කියන නමින් සූත්‍ර දෙකක්. ඉන් එකක් ගිය සැරේ අපි විස්තර කළා. දැන් මෙතෙක් අදාළ සූත්‍රය දෙවෙනි ද්වයං සූත්‍රය.⁵ දෙවෙනි ද්වයං සූත්‍රයේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙමයි ප්‍රකාශ කරන්නේ, පටන් ගන්නේ 'ද්වයං භික්ඛවෙ පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමෙහාති' මහණෙනි, දෙකක් නිසා විඤ්ඤාණය හටගන්නවා. 'කථංඤ්ච භික්ඛවෙ, ද්වයං පටිච්ච විඤ්ඤාණං සමෙහාති? කෙසේද මහණෙනි, දෙකක් නිසා විඤ්ඤාණය හටගන්නේ. 'චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පස්සති චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං' ඇසත් රූපත් නිසා චක්ඛු විඤ්ඤාණය හට ගන්නවා. ඔන්න ඊළඟට එනවා හොඳ වචන ටිකක්. චක්ඛුං අනිච්චං විපරිණාමී, අඤ්ඤාථාභාවී, රූපා අනිච්චා විපරිණාමීනො අඤ්ඤාථාභාවීනො'. ඇස අනිත්‍යයි විපරිණාමී කියන්නේ වෙනස් වෙනවා අන්‍යාකාරයකට පත්වෙනවා රූපයනුත් අනිත්‍යයි. වෙනස් වෙනවා, අන්‍යාකාරයකට පත් වෙනවා. ඊළඟට ප්‍රකාශ කරනවා ඉතෙථං ද්වයං චලඤ්ඤව වයඤ්ඤ අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී' මෙසේ මේ දෙකම සැලෙනවා.

වලනය වෙනවා, ගෙවී යනවා, වෙනස් වෙනවා අන්‍යාකාරයට පත් වෙනවා. ඔහොම කියල එතනින් නවතින්නේ නැහැ. ඊළඟට කියනව වක්‍ර විඤ්ඤාණං අනිච්චං විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී, වක්‍ර විඤ්ඤාණයත් අනිත්‍යයි. විපරිණාම වෙනවා, අන්‍යාකාරයට පත්වෙනවා. ඊළඟට කියනවා ‘යොපි හෙතු යොපි පච්චයො වක්‍රවිඤ්ඤාණස්ස උප්පාදාය.’ වක්‍රවිඤ්ඤාණය හටගැනීමට යම් හේතුවක් ප්‍රත්‍යයක් තියනවා නම් ඒකත් අනිත්‍යයි. ඊළඟට සංඝයා වහන්සේලාගෙන් අහනවා ප්‍රශ්නයක්. මහණෙනි, අනිත්‍ය වූ ප්‍රත්‍යය උපකාර කරගෙන ඇතිවන දේ කොහොමද නිත්‍ය වන්නේ? ප්‍රත්‍යයන් අනිත්‍ය නම් ඒකෙන් උපදින වක්‍ර විඤ්ඤාණය කොහොමද නිත්‍ය වන්නේ? ඊළඟට කියන වික සිංහලෙන් කියමු. මේ කියාපු ධර්ම තුනේ එකතුවට එතන වචන කීපයක් යෙදෙනවා. ‘තිණණං ධම්මානං සඛගති සනතිපාතො සම්මායො’ ඒ කියන්නේ මේ ධර්ම තුනම එක්ව යාම, එකතුවීම, එක්රැස්වීම තමයි ස්පඨිය. ඊළඟට එහෙම කියල ප්‍රකාශ කරනවා. වක්‍රසම්ඵස්සයත් අනිච්චො විපරිණාමී අඤ්ඤාථාභාවී’ වක්‍රසම්ඵස්සයත් අනිත්‍යයි. වෙනස්වෙනවා. අඤ්ඤාථාභාවයට පත් වෙනවා. ආයින් ප්‍රශ්නයක් අහනවා. අනිත්‍ය වූ ප්‍රත්‍යයන් නිසා ඇතිවන වක්‍රසම්ඵස්සය කොහොමද නිත්‍ය වෙන්නේ? ඊළඟට ඔන්න අමුතු දෙයක් ප්‍රකාශ කරනවා. ‘චුට්ඨො භික්ඛවෙ වෙදෙති, චුට්ඨො සඤ්ජානාති චුට්ඨො වෙනෙති’ ස්පඨී කරන ලද්දේ වින්දනයක් ලබනවා. ඒ වගේම ස්පඨීය තුළින්ම සඤ්ඤා ඇති වෙනවා, ස්පඨීය තුළින්ම වේතනා ඇති වෙනවා. ආයින් මතක් කර ගන්න එතකොට ‘වේදනාවටත් සඤ්ඤාවටත් වේතනාවටත් මූල, යෝනිය, ස්පඨීයමයි. නිකම් නොවෙයි කිව්වෙ යෝනිසෝමනසිකාර කියන්නේ ස්පඨී වෙන තැනට හිත යෙදීම බව. අන්තිමට කියනවා ‘ඉඤ්ඤෙපි ධම්මා’ මේ ඔක්කොම ධර්ම ‘වලා වෙව වයාව අනිච්චා විපරිණාමීනො අඤ්ඤාථාභාවීනො’.

ඔන්න අනිච්චානුපස්සනාව, බුදුරජාණන් වහන්සේ පුදුම විදියකට ඉදිරිපත් කරන්නේ. දැන් එතකොට ඒක ආශ්‍රයෙන් හිතාගන්න පුළුවන් රැකටි එක හෝ වේවා, කඩුව හෝ වේවා මනසිකාර වේගයයි, මනසිකාර වේගය උග්‍ර කළ අවස්ථාවේ තමයි තේරුම් ගන්න පුළුවන් අර මිරිඟුවේ රහස. අපි දැන් සැහෙන්න ඇහැ ගැන කිව්වා. හයක්

මිදිලා රාසි සංඥාව මතු කර ගන්න පුළුවන් හරියට සතිසමපජ්ඣාදය තුළ එතන එතනම මෙතෙහි කළොත්. රැහැයියා අපට නිවන් ලබා දෙන සතෙක්. සමාධියට බාධාවක් වුනත්. 'ඊ' කාරය තුළ තියනවා අපි කියාපු නිවන.

කෙසේ හෝ වේවා අපි මේ කෙටියෙන් කියන්නෙ. මට එකක් කියන්න බැරිවුනා. ඇස ගැන මම දීපු උපමා පරාදයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉඳිය භාවනා සූත්‍රයේ දී ඇස ගැන දක්වන උපමාවට. ඉඳිය භාවනා සූත්‍රය මැදුම් සඟියෙ අවසාන සූත්‍රය. මහපුදුම සූත්‍රයක් ඒක බුදුරජාණන් වහන්සේ ආනන්ද හාමුදුරුවන් ආමන්ත්‍රණය කරල දේශනා කරපු. ඉඳිය භාවනා සූත්‍රයේ ඒකේ සාරය හැටියට ගත්තොත් දක්වන්න තියෙන්නේ 'අනුකරා ඉඳිය භාවනා' උත්තරීතර ඉඳිය භාවනාව පිළිබඳව උපමා රැසකින් දක්වන්නේ. එතනදී බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇස පිළිබඳ දක්වන උපමාවට අපි දැක්වූ උපමා පරාදයි. අර ශිෂ්‍යව මෙතෙහි කිරීම කියන එකට යෙදෙන උපමාව, ඇස් ඇති කෙනෙක් කොයි තරම් වේගයෙන්ද ඇර ගත්තු ඇස වහගන්නේ. වහගත්තු ඇස අරින්තේ ඒ කියන්නේ ඇසිපිය හෙලන වේගයෙන් මෙතෙහි කරන්න කියන එකයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඒ උපමාවට අපේ කඩු ආදී උපමා පරාදයි. ඇසිපිය හෙලන වේගයෙන් මෙතෙහි කරන්න කියල ඇසෙන්නම උපමාවක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇස ගැන දුන්නා. කන ගැන කියනකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙහෙමයි දක්වන්නේ කන පිළිබඳ උපමාවක් දෙන්නේ. යම්සේ ශක්තිමත් පුරුෂයෙක් ඉතාමත්ම පහසුවෙන් අසුරක් ගහනවා. ඒ කියන්නේ මහපට ඇඟිල්ලයි මැදුගිල්ලයි එකතු කරලා ක්‍ෂණයකින් ගහන 'ක්‍ෂණයක්' හඟවන ශබ්දයක්නෙ. එසේ ඇඟිලිවලින් ගහන අසුරක් ගසන්නේ යම්සේද, අන්න ඒ තරම් වේගයකින් මෙතෙහි කිරීම තුළින් යම්කිසි හික්‍ෂුවකට ශබ්දයක් ඇසුනහම මනාප බවක් හෝ අමනාප බවක් ඇති වෙනවා. එක්කො ඒ දෙකේ සංකලනයක් ඇති වෙනවා. ඒ අවස්ථාවේ දී වහාම උපේක්‍ෂාවට ගන්න වේගයයි ඔය දක්වන්නෙ ඉඳිය භාවනා සූත්‍රයේ, එතකොට ඇසිපිය හෙලන වේගයෙන් ඇස පිළිබඳ කාරණය. කන පිළිබඳව

බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වල තියන උපමාව අසුරක් ගහන වේගයයි. බලන්න පුදුමයි, ඒක කනට ඇහෙන එකක්.

ඊළඟට නැහැය. ඒකෙදින් මජ්ඣිමනිකායෙහි සූත්‍රය මතක් කර ගන්නොත් නැහැය එක කොනක්, අනික් කොන ගද සුවද, ඝාතවිඤ්ඤාණය මැද, ඝාතවිඤ්ඤාණය අමතක කරමින් මේ මැහුම්කාරිය ගැටලනවා, ඒක හිතාගන්න පුළුවන්නෙ. දැන් යමක් ආඝාතය කරනවා කියන්නෙ ඉඹිනවනෙ. ඉඹිනකොට ඇත්ත වශයෙන්ම මොකක්ද කරන්නෙ? සුවද කැවෙන වාතය නේද අපි ඇතුළට ගන්නෙ. වාතය තමයි 'වාහකයා' සුවද පිළිබඳව. අපි ආශාවෙන් ඇතුළට ගන්නේ අර සුවද මිශ්‍ර වාතයයි. ඒක අපට තේරෙන්නෙ නැහැ.

තව කථාන්තරයක් තියනවා සංයුත් සඟියේ සගාථක වර්ගයේ වන සංයුතයේ⁷. කෙටියෙන් කිව්වොත් කොසොල් රටේ ආරණ්‍යයක හිඤ්ඤන් වහන්සේ නමක් වන ලැහැබක වාසය කළා. උන්වහන්සේ පිණිසාතයෙන් පස්සේ ඇවිල්ලා පොකුණකට බැහැලා මොන හේතුවක් නිසා හෝ නෙළුම් මලක් ඉම්බා. මේක දැක්ක වන දේවතාවෙක්, දෑල දොස් කිව්වා. 'ඔබ මේ නෙළුම් මලක් ඉඹිනවා. ඔබ සුවද හොරෙක්ය' කිව්වා. 'ඔබ සුවද හොරෙක් කියලයි චෝදනා කළේ'. මේ හිඤ්ඤන් වහන්සේ කියනවා "කොහොමද මම සුවද හොරෙක් වන්නෙ. මම මල කැඩුවෙත් නැහැ. මල ගත්තෙත් නැහැ." එතකොට පහදල දුන්නා දේවතාවා. සාමාන්‍ය කෙනෙක් මල කඩනවට මම එහෙම කියන්නෙ නැහැ. නමුත් ඔබ වහන්සේ ඉන්නෙ ඉතාමත්ම සියුම් විදියට සිත පිරිසිදු කර ගනිමින්. එතකොට මේ සුළු පාපයකුත් මහ ලොකු හැටියට පේනවා. ඒකයි මම එහෙම කිව්වෙ කියල කිව්වහම උන්වහන්සේ දේවතාවට ස්තූති කළා. මලක් ඉඹගැනීම තුළ පවා ක්ලේශයන් තියන බවයි එයින් පෙනෙන්නේ. ඒක තුළ තියෙන්නේ මූලාවයි දිගටම යන්නේ අර කියාපු මිරිඟුවේ මූලාව තමයි. මලේ මේ දෙය තියනවා කියලා හිතා ගන්නවා⁸.

ඊළඟට දිව ගැන කියන කොට මජ්ඣිමනිකායෙහි දිව ගැන කියන්නේ මෙහෙමයි. දිව එක කොනක්, රස අනික් කොන. ජ්ඣානවිඤ්ඤාණය මැද.

අපි නිදර්ශන කියන්න ගියොත් රස පිළිබඳ නිදර්ශන ඉස්සරට වඩා රස ඒවා දැන් ඇති. අපි ලේසියට ඉස්සර කියන්නේ අයිස්ක්‍රීම් එක හිම කිරීම. සමහර විට හොඳ හැටි තුනපහ යෙදූ ඝෂණික විකන් කැල්ල ඊට වැඩිය රහ ඇති. ඉතින් කෙසේ හෝ වේවා විකන් කැල්ල හරි, අයිස්ක්‍රීම් එකහරි, දැක්ක හැටියේ මොකක්ද වෙන්නේ. දිව අගට කෙළ උනනව නේද? එතකොට කෙළ තමයි වාහකයා රසේ, වානය සුවඳ ගෙන යන වාහකයා වගේ කෙළ ලැස්ති වෙනවා පිළිගන්න රසය. කෙළ උනල ඉවරයි දිව අගට. ඉතින් ඉක්මනට ඉක්මනට ගිජුව අරක ගිල දානවා. රස තෘෂ්ණාව කොයි තරම් බලසම්පන්නද කිව්වොත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒක නිසයි පිණඩපාත ප්‍රත්‍යාවේඝ්‍යාවේ ධාතු මනසිකාර, පිළිකුල් මනසිකාර දීලා තියෙන්නේ. මේ ආහාරය පිළිබඳව ඊටත් වඩා මහ ප්‍රබල උපමා දීලා තියනවා. එක තැනක තියනවා 'රසතණ්‍යාය ගධිතො හදයං නාවබුජ්ඣති'⁹ රස තණහාවට ගිජුවුන කෙනා කවදාවත් හෘදය අවදිකර ගන්නේ නැහැ නිවනට. ඊළඟට තියනවා මහ සංවේග ජනක උපමාවක් අහනකොට බය හිතෙනව ඒක.

සුත්ත නිපාතයේ නාළක සූත්‍රයේ මුනි ප්‍රතිපදාව ගැන කියනකොට බුදුරජාණන් වහන්සේ කෙටියෙන් කියනවා 'බුරධාරූපමො භව'¹⁰ ඒ කෙටියෙන් කියවෙන්නේ දැලිපිහි තලය උපමාවට ගන්න. දැලි පිහි තලයේ උපමාව මෙහෙමයි තියෙන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේ දීපු උපමාව - දිව කැපෙන උපමාවක් මේ දීල තියෙන්නේ. දැලි පිහියක මී පැණි තවරනවා. මී පැණි කන්න ආස කෙනෙකුට දැලි පිහිය දෙනවා. එතකොට දිව කපාගන්නෙ නැතිව දැලි පිහිය ලොවින්න පුළුවන්ද? අන්න රස තෘෂ්ණාව පිළිබඳ තියන මහ සංවේග ජනක උපමාවක්. ඒ තරම් සියුම් දෙයක් මේ රස තෘෂ්ණාව. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ එහෙම කියන්නේ මොකද, රස තෘෂ්ණාව ජය ගත්ත නිසා. අනිකුත් රහතන් වහන්සේලා පවා බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැනයි කියන්නේ. රස තෘෂ්ණාව ජය ගත්තු ආකාරය, කොයි තරම්ද කියතොත් ලෝකයාට මේ කාලෙ හිතාගන්න බෑ බුදුරජාණන් වහන්සේ ගැන සඳහන් කෙරෙන පාඨයක් තියනවා 'රසපටිසංවෙදී භගවා භොති නො ව රසරාගපටිසංවෙදී'¹¹ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් අපගේ වගේම රස නහර ක්‍රියාත්මක වෙනවා. ඒවා මැරෙන්නෙ නැහැ රහත්

වෙනකොට. රසපටිසංවේදී - රස දූනෙනවා. නමුත් රස රාගයක් නැහැ. රසය දූනෙනවා, රස රාගයක් නැහැ. මහපුදුමයි. මේ කාලයේ ලෝකයාට මේක හිතාගන්නත් බැහැ. එයින් අපට ජේන්තේ දිව අගත් නිවන තියනවා. ඒක යම් පමණකින් යෝගාවචරයාට අත් දකින්න පුළුවන් සතිසම්පන්නයෙන් ආහාර ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාවෙන්, ඉතාමත්ම හෙමින් ආහාර ගන්න කොට යම් අවස්ථාවකදී තේරෙනවා විකන් කල්ලෙන් නැහැ රස. ඒකටත් 'වික්' කියන්න පුළුවන්. ඊළඟට අයිස්ක්‍රීම් එකෙන් නැහැ රස, මේ දෙක එකතු වෙන තැන ඉතා සුළු ක්‍ෂණයකයි රසය ක්‍රියාත්මක වෙන්නේ. මේ කෙළ ගැන කියාපු කථාව බලන්න පුදුම විදිහට බුදුරජාණන් වහන්සේ මේකට දීපු උපමාව ගැලපෙන හැටි. ඇහැ ගැන කියන කොට ඇහැට ගැලපෙන උපමාව, කන ගැන කියනකොට කනට ගැලපෙන උපමාව. ඔන්න ඊළඟට දිව ගැන කියපු උපමාව බලන්න. යම්සේ ශක්තිමත් පුරුෂයෙක් ඉතාමත්ම පහසුවෙන් දිව අගට කෙලින්තක් අරගෙන 'තුෂ්' ගාල දාන්නේද අන්න ඒ වගේ ඉක්මණින්ම රස තෘෂ්ණාව ඇතිවුන හැටියේ මනාප බව ආදිය අහක් කරලා උපේක්‍ෂාවට හිත ගන්න කියල බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා. ඒ උපමා ඉතාමත් පුදුමයි. දැන් ඇස කන නාසය දිව ගැන කිව්වා, ඊළඟට අපි යමු කයට.

කය ගැන කියනකොට මජ්ඣිම නිකායෙහි සුත්තයට අනුව කය එක කොනක් ඵොට්ඨබ්බ කියල කියන්නේ පින්වතුන් ස්පඨිකළ යුතු දේ. මොකක් හෝ වේවා කයේ අරමුණ තමයි ඵොට්ඨබ්බය කියන එක. කය එක කොනක් ස්පඨි කළ යුතු දේ දෙවෙනි කොන, මැද තියෙන්නේ කායවිඤ්ඤාණය. එතෙන්දී කයත් ස්පඨි කළ යුතු දෙයත් නිසාමයි කායවිඤ්ඤාණය පැන නගින්නේ. නමුත් තණ්හා මැහුම්කාරිය ඔය දෙක ගැටලනවා. දිගටම හිත ඇතුළේ තියාගන්න මේ උපමා ටික. ඒකයි මම කිව්වෙ කල්පනාවෙන් ඇහුම්කන් දෙන්න කියලා. එතකොට වැඩිය කියන්න ඕන නැහැ. එකකට එකක් ආශ්‍රයෙන් 'ඒ වගත් මෙසේම' කියල හිතාගන්න. කයයි පැහැසිය යුතු - ස්පඨිය කළ යුතු - දෙයයි ඔය දෙක ගැටලනවා. එතෙන්දී තමයි අපි ඇත්ත වශයෙන්ම ස්පඨි කියලා කියන්නේ. කයට ස්පඨි කරන දේ නෙ. ඒක නිසා තමයි බුදුරජාණන් වහන්සේ ස්පඨිය ආහාරයක් හැටියට දැක්වුවේ. 'වත්තාරො ආහාරා'¹²

ආහාර හතරක් තියනවා. සත්ත්වයින්ගේ පැවැත්මට කබලිංකාර ආහාර කියල කියනවා. ගොරෝසු ආහාර, ස්පඨිය දෙවෙනි ආහාරයයි. මනෝ සංවේනනා ආහාර - සිනිත් කරන සිතිවිලි. අවසානයේ විඤ්ඤාණ ආහාරය. එතන ගැඹුරු ධර්ම විග්‍රහයක් තියෙන්නේ. නමුත් ඒකෙදි ස්පඨිය ගැන බුදුරජාණන් වහන්සේ දීපු උපමාව අර වගේම මහ සංවේග ජනක උපමාවක්. ඒක පුත්තමංස සූත්‍රයේ තියෙන්නේ ඔක්කොම නොකිව්වත් මෙහෙමයි උපමාව විස්තර වෙන්නේ. 'නිව්වමා ගාවි' කියන්නේ පින්වතුනි හම ගහපු ගව දෙනක්, හම ගහපු කිව්වට අපට හිතාගන්න තියෙන්නේ මැරෙනකම් හම ගහපු නොවෙයි. අපි හිතමු ගව දෙනකගේ ශරීරයේ කොටස්වල හම ගිහිල්ලා තියනවා. එතකොට ඒ හම ගිහිච්ච එළදෙන ගැනයි බුදුරජාණන් වහන්සේ කියන්නේ. ඒ එළදෙන බිත්තියක් ළඟ හිටියත් බිත්තියේ ඉන්නතාක් සතුන් පහත්වෙලා අර එළදෙනගේ තුවාලය කනවා. ගහක් ළඟ හිටියත් ගහේ ඉන්න සත්තු ඇවිල්ලා එළදෙන කා දමනවා. වතුරට බැස්සොත් වතුරේ ඉන්න මාළු අර එළදෙන කා දමනවා. එළිමහනේ හිටියොත් අහසේ ඉන්න කුරුල්ලො ඇවිල්ලා කා දමනවා. යම් යම් තැනක අර 'නිව්වමා ගාවි' ඒ හම ගහපු ගවදෙන ඉන්නවා නම්, ඒ ඒ තැන සත්තු ඒ ගව දෙන කා දමනවා. මේකේ තියන ගැඹුර හිතල බලන්න. අප මේ ස්පඨියේ රස විදින්නේ කොහොමද, ඒකෙදි මෙහෙම හිතා ගන්න. ස්පඨිය ළඟට තියෙන්නේ වේදනාව නේ, ටිකකට මේ වාක්‍යය ගැන හිතන්න. 'හම තිබුනහම දූනෙන වේදනාවත් හම ගියහම දූනෙන වේදනාවත් අතර වෙනස'. අපි හිතමු යම් තැනක් තුවාල වුනා. දත් ලෝකයේ අනික් දේවල් තිබියේවා. විල්ලුද රෙද්ද ඉතාම මොළොක්නේ. විල්ලුද රෙද්දක් තුවාලයක් ළඟට කිට්ටු කළහම සැපයක් දූනෙනවද? මොකද වෙලා තියෙන්නේ? මේකටම තව ටිකක් එකතු කරමු.

අථි වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මුළු මහත් ශරීරයම වණයක් හැටියට, තුවාලයක් හැටියට හඳුන්වනවා¹³. තුවාලයක් නම් මුළුමහත් ශරීරය - හම කියන්නේ මොකක්ද කියල හිතල බලන්න. හම කියන්නේ තුවාල වෙළුමක්. මේ තුවාල වෙළුම සරසගන්න නේද මේ ලෝකයා මෙව්වර වියදම් කරන්නේ. මේක පාට කර ගන්න, තුවාල වෙළුම හැඩ වැඩ දාගන්නයි මේ ලෝකයා විශේෂයෙන්ම ස්ත්‍රී පක්‍ෂය

වෙහෙසෙන්නේ. තුවාල වෙළුමක් මේක, පොඩ්ඩක් හම ගියහම ඉවරයි වැඩේ. උපමා කියන්න ඕන නැහැනෙ. මේ පින්වතුන්ට. හම තිබුනහම දූනෙන වේදනාවත්, හම ගියහම දූනෙන වේදනාවත් ගැන හිතාගන්න. බුදුරජාණන් වහන්සේ දීපු ඒ උපමාව හරිම ගැඹුරුයි. නිව්වමො ගාවී කියන උපමාව. අපි යමු බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉඤ්ඤා භාවනා සූත්‍රයේ දෙන උපමාවට ස්පඨිය පිළිබඳ මනාපයක් අමනාපයක් ඇති වුනහම කොයි තරම් ශීඝ්‍රයෙන් ඒක ඉවත් කරලා සිත උපේක්‍ෂාවෙහි පිහිටවනවද? උපේක්‍ෂාවේ සිත පිහිටුවන අවස්ථාවේ සංඝයා වහන්සේලා විසින් යෙදිය යුතු පාඨයකුත් එතන තියනවා. උපේක්‍ෂාවට හිත ගන්න සංඝයා වහන්සේලා පාවිච්චි කරන ඒ විදර්ශනාත්මක හැඟීම මෙහෙමයි. මට මේ මනාප බවක් ඇතිවුණා. අමනාප බවක් ඇතිවුණා. මනාප අමනාප දෙකේ මිශ්‍රණයක් ඇතිවුණා. එය සංඛතයි, ඕලාරිකයි. පටිච්චසමුප්පන්නයි. ඒක ගොරෝසුයි. ඒ වගේම සකස් කර ගත්තු දෙයක් පටිච්චසමුප්පන්න දෙයක්.

ඊළඟට කියනවා 'එතං සන්තං එතං පණිතං යදිදං උපෙක්ඛා'. මේකයි ශාන්ත 'මේකයි ප්‍රණීත' එනම් උපේක්‍ෂාව කියලා එහෙම හිතල තමයි ශීඝ්‍රයෙන්ම උපේක්‍ෂාවට ගන්නේ. ඒක හිතාගන්න අනෙක් ඒවටත් ඒකයි න්‍යායය. උපේක්‍ෂාවට ගන්න ශීඝ්‍රයෙන්ම. කය පිළිබඳවත් අර විදියටමයි. 'එතං සන්තං එතං පණිතං යදිදං උපෙක්ඛා' මේකයි ශාන්ත, මේකයි ප්‍රණීත එනම් උපේක්‍ෂාව කියලා. එහෙම හිතල තමයි ශීඝ්‍රයෙන්ම උපේක්‍ෂාවට ගැනීම. ඒකට ඉඤ්ඤා භාවනා සූත්‍රයේ දෙන උපමාව මේකයි. යම්කිසි ශක්තිමත් පුරුෂයෙක් වක්කළ අතක් දික් කරන්නේද, දික්කළ අතක් වක් කරන්නේද ඒසැණින්. මේ උපමාව කොතෙකුත් ධර්ම සාහිත්‍යයේ සඳහන් වෙනවා. සෘද්ධි පහළවෙලා එක තැනක ඉඳලා අනික් තැනට යනකොට උපමාවට දෙන්නේ. ඒ තරම් ශීඝ්‍රයෙන් පුළුවන් ශක්තිමත් පුරුෂයකුට අත හකුලන්න. කය ගැන කියන කොට කයෙන්ම උපමාවක් ඔන්න බුදුරජාණන් වහන්සේ දුන්නා. ඊළඟට එනවා මනසට, මනස ගැන කාලය ඉතුරු කර ගන්නයි අර ටික කෙටියෙන් කිව්වෙ. මනස තමයි තණහා මැහුම්කාරියගේ බරපතලම ගැටළු තැන. එතන තමයි අන්තිම තුරුම්පුව මාරයාගේ. විද්‍යාඥයන් දාර්ශනිකයන් ලෝක සත්ත්වයා හැම දෙනෙක්මත් හිරවෙලා

තියෙන්නේ මෙනන. එතනදීත් අපි ඉස්සෙල්ලාම ගනිමු. මජ්ඣෙක උපදේ කොන් දෙක. මනස එක කොනක් 'ධම්මා' අනික් කොන. ධම්මා කියන්නේ බුද්ධ ධර්මය ආදිය නොවේ. මෙනන 'ධම්ම' කියන්නේ මනසට එන අරමුණ. මනස එක කොනක් 'ධම්මා' මනසට එන දේ අනික් කොන. ඒ කොන් දෙක ගැටලන්නේ තණහා මැහුම්කාරිය. එතෙන්දී මහ ගැඹුරු කාරණයක් කියන්න තියනවා. මනසිකාර කියන වචනයට අපි ආයින් එමු. පාලි භාෂාවේ මනසිකාර කියන එකේ නිරුක්තිය වන්නේ 'මනසි' කියන්නේ ආධාර විහක්ති පදයක් - මනස තුළ. මනසිකාරය කියන්නේ 'මනස තුළ කෙරෙන ක්‍රියාව'. එතකොට මනසිකාරය කියල ගත්තහම මනස තුළ ක්‍රියාවක් කෙරෙනවා. ඒ මනස තුළ කෙරෙන ක්‍රියාව අපි යොමු කරනවා. යම්කිසි දෙයකට. ඒක ඉතා ගැඹුරු කාරණයක්. මනසිකාරය ගැන කියූ නිසා මෙයට කලින් කියූ තව සූත්‍රයක් මේකට එකතු කරමු. කලින් මේක විග්‍රහ කරල තියනවා. නම නිව්වහම අහපු කට්ටියට තේරුම් ගන්න පුළුවන් 'කිංමුලක සූත්‍රය'¹⁴ ඒකත් මහ ආශ්චර්යවත් සූත්‍රයක්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ සංඝයා වහන්සේලාගෙන් අහනවා මහණෙනි, අන්‍යාකීර්ථක බ්‍රාහ්මණයින් පරිබ්‍රාජකයින් නුඹලාගෙන් මේ විදියේ ප්‍රශ්න මාලාවක් ඇහුවොත් කොහොමද උත්තර දෙන්නේ කියලා. සංඝයා වහන්සේලා කියනවා, අනේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අපට නම් තේරෙන්නේ නැහැ. ඔබ වහන්සේම කිව්වොත් මිසක්.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ ප්‍රශ්න මාලාවම වදාරනවා. මහණෙනි එහෙම ඇහුවොත් මෙන්න මෙහෙම කියන්න කියලා. ඒ තරම් ගැඹුරු කාරණා ටිකක් මෙතෙන්දී ඉදිරිපත් කරන්නේ. ඒ සූත්‍රය අපි කලින් විස්තර කරල තියනවා. 'කිංමුලක සූත්‍රය'. ඒකෙ ප්‍රශ්නය තියෙන්නේ මෙහෙමයි. 'කිං මුලකා සබ්බෙ ධම්මා' හැම දෙයකම මුල කුමක්ද? 'කිං සමභවා සබ්බෙ ධම්මා' කුමකටද ඒක හම්බ වෙන්නේ? හැම දෙයකම හටගැනීම ප්‍රභවය කුමක්ද? 'කිං සමුදයා සබ්බෙ ධම්මා' කුමක්ද එය පැනනගින තැන. ඒ තුන විතරක් ගනිමු. ඒකට උත්තර දිය යුත්තේ - ඡන්දමුලකා ආච්ඡෙසා සබ්බෙ ධම්මා' ඡන්දයයි හැම දේකම මුල. 'ඡන්ද' කියන එක අපි හැඳින්වූයේ තණහාවේම ලා පාට වශයෙන්. අඳුනගන්නත් බැරි

ලා පාට. අපේ සම්මත විවරණ ක්‍රමය අනුව. 'තණහාව හොඳ නැහැ. හැබැයි කුසලව්‍යඤය හොඳයි.' නමුත් ඒකත් අත අරින්න ඕන.

ඒක නිසා තමයි ධර්මයේ සඳහන් වෙන්නේ 'ජන්‍යං නිසසාය ජන්‍යං පජ්ඣං' කියලා මහා පුදුම මැදුම් පිළිවෙතක් ඒක. ජන්‍යම උපකාර කරගෙන ජන්‍ය අතහරින්න. අවසාන අවසථාවේ දී ඒකත් අල්ලනවා. කුසල ජන්‍ය හොඳයි. ඒක නැතුව බැහැ. සමථ විදර්ශනාවන්ට ආසාව තියෙන්න ඕන. නමුත් ඒකත් අතහරින්න වෙලාවක් එනවා අවසාන අවසථාවේ දී. එයින් අපට පේනවා ජන්‍යයයි මූල හැම දේකටම. හිතල බලන්න කොහේවත් නැති ප්‍රශ්නයක් සමහරවිට අපට හිතට එන්නේ මොන ආකාරයකින් හරි, සියුම් අන්දමින් හරි, මේ ජන්‍යයයි යන්නේ. ඊළඟට ඒ දේ අපට හම්බ වෙන්නේ මනසිකාරයෙන් 'මනසිකාර සමභවා' නමුත් ඒක පැන නගින්නේ ස්පඨයෙන්.

දැන් මෙතෙන්දී මට ආයෙමත් සමාව ඉල්ලන්න වෙනවා. මගේ වචන වරදින් පුළුවන්. මට සමහරුන්ගේ උපකාරත් ලබා ගන්න සිද්ධ වෙනවා. පරිගණක ශාස්ත්‍රය දන්න අයගෙන්. මම ඕව ගැන වැඩිය දන්නෙ නැහැ. හැබැයි උපමාවලට ගන්නවා සමහර වෙලාවට දන්නෙ නැති වුනාට. ජන්‍ය ගැන කිව්වා. මනසිකාර ගැන කිව්වා. එසස ගැන කිව්වා. අපි කියන එක හරිද බලන්න. මට නම් පේන හැටියට පරිගණක යන්ත්‍රය තුළ ඔය ඔක්කොම තියනවා. ජන්‍ය තමයි 'මූසිකයා' - 'මවුස්' කියලා කියන්නේ. මූසිකයා හොරෙන් ක්‍රියා කරන්නේ. පේන්නෙත් නැහැ. මූසිකයා ක්‍රියා කරන කොට මොකක්ද වෙන්නේ 'කර්සර්' එක දුවනවා. ඒක තමයි මනසිකාරය. එතකොට ජන්‍ය මූල. හැංගිලා මොකක්ද කරන වැඩේ. ඔන්න මනසිකාරය දුවනවා - කර්සර් එක. මනසිකාරයට තමයි හම්බ වෙන්නේ. මොකක්ද හම්බ වෙන්නේ. ආහාර ලේඛනය - 'මෙනු එක'. ඒ වගේ තමයි එසස සමුදය. එතන ඉඳල තමයි රස විදින්නෙ පරිගණක යන්ත්‍රයේ. මේ පරිගණක උපමාවත් වැරදි නම් හරිගස්ස ගන්න. මේ කොයි එකෙකුත් කිව්වේ අපි පුළුවන් තරම් ප්‍රායෝගික කරන්න ඕන නිසා. බලන්න ලෝකයේ තියන ඒ ද්‍රව්‍ය වලින් පෙනුම් කරන්නේ අපේ චිත්ත සන්තානයේ තිබෙන දේවල්මයි.

අපි තේරුම් ගන්නේ නැහැ. ඒක විජ්ජාව හෝ වේවා අවිජ්ජාව හෝ වේවා. ඉතින් මේ සිංග ගන්න. එයින් අපට ජේනවා 'ඡන්දමුලක - ඡන්දයයි මුල. අපට ඒක තේරෙන්නේ නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නා දෙනතුරු ලෝකයා දන්නේ නැහැ. අපි හැමකිසිසෙම වගේ ගැඹුරු දේශනාවක් කෙළවර කරන්නේ ඉතාමත්ම සරල, කවුරුත් දන්න ධම්මපද ගාථා දෙකකින්. මෙතෙක්දී ඒ ගාථා දෙක මතක් කරන්න වෙනවා.¹⁵ ඒ ගාථාවල අවශ්‍ය ටික 'මනෝ පුබ්බංගමා ධම්මා. මනෝ සෙධ්ධා මනෝමයා' ඔය ටික තමයි මෙව්වර කාලයක් අපට අටුවා සම්ප්‍රදායේ වෙන විදියකටයි තේරුම් කරන්නේ. 'මනෝ පුබ්බංගමා ධම්මා' කියන්නේ පින්වතුනි. මනස එක පැත්තකින් තියනවා, ධම්ම අතික් පැත්තෙන් තියනවා මේ දෙකෙන් මනසයි පෙරටු වෙන්නේ, මනස අරමුණට පෙර තියෙන්නේ. 'මනෝ සෙධ්ධා' ඒ දෙකෙන් මනසයි ශ්‍රේණු, ප්‍රධාන. ඊළඟට 'මනෝමයා' අරමුණ මනසින්ම සකස් වුන දෙයක්. ඒකනේ මනසිකාරය කියන්නේ. මෙතෙහි කිරීම. අපට තේරෙන්නේ නැහැ ඒක. අරමුණ හිතෙන්ම හදා ගත්තු දෙයක්. එතකොට හිතෙන්ම හදාගන්න දෙයක් එක්කයි මේ හරඹේ කෙරෙන්නේ. මොන තරම් සියුම් දෙයක්ද තණ්හා මැහුම්කාරියගේ ගැටලෑම, අර ටේබල් ටෙනිස් ක්‍රීඩාවේදී වගේ ඉක්මනින් මනසිකාරය යෙදීමෙන් මෙතෙහි කිරීමෙන්මයි මෙතෙහි කිරීම තුළින්මයි ඒක අල්ල ගන්නේ. මෙතෙහි කිරීම පිළිබඳ රහස හඳුනාගන්නේ ශීඝ්‍රව යෝනිසෝ මනසිකාරයේ යෙදීමෙන්. එතන එතනම මෙතෙහි කිරීම තුළින්. හිතාගන්න බැර විදියේ දෙයක්.

යම් අවස්ථාවක අර මනසිකාරයේ දී සිතුවිල්ලක් පැන නැගුනු තැන - ඒකත් ධම්මයෙන්ම කිව්වොත් මෙන්න මෙහෙම පාඨයක් තියනවා - සමහර සූත්‍රවල එන පාඨ අටුවාවලත් හරියට තේරුම් නොගත් තැන් තියනවා 'දිස්වා ආයතනුපාදං සමමා විතතං විමුච්චති'¹⁶ යම් අවස්ථාවක සලායතනයන්ගේ උපත දැක්කනම් ඒ වෙලාවේ හිත මිඳෙනවා කියන්නේ මොකද? අර සලායතනයන්ගේ උපත ජේනනේ නැති තරම් ශීඝ්‍රයෙන් සිදු වෙනවා. ඉතාම ශීඝ්‍රයෙන් සිදු වෙන්නේ මනසත් අරමුණත් අතර. ඒක තෝරගන්න බැහැ. හැම කෙනෙක්ම හිතන්නේ අරමුණ ඉස්සරහින් තියනවා අරමුණ නැතිව අපි කොහොමද

හිතන්නෙ කියලා. නමුත් 'මනසිකාර' වචනයෙන් තේරෙනවා, මේ අරමුණත් හිතෙන්ම හදාගත් එකක් බව. ඒකයි 'මනෝමයා' කිව්වෙ. ඒ තත්ත්වය යම් අවස්ථාවක තේරෙන කොට ඔන්න විඤ්ඤාණ මායාව හෙළි වෙනවා. මේ විඤ්ඤාණ මායාකාරයාගේ මේක ගැටලුන්නෙ. මේ මායාව තුළ තියෙන්නේ මනසත් මනසින්ම හදාගත් ධර්ම. එතනත් අර මුඛයෙන්ම වගේ දෙයක් අන්තිමට කෙරෙන්නේ. ඒක තේරෙන්නෙ නැහැ. අන්තිමට යම් අවස්ථාවක යෝනිසෝමනසිකාරය ඉතාමත්ම ශීඝ්‍රයෙන් යෙදුවොත්, ඒක තේරෙනවා.

ඒකට අපි උපමාවක් දෙන්න ඕන නැහැ. අපි දෙන උපමා පරාදයි. ඒකට බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙන උපමාව පුදුමයි - මනස පිළිබඳව. 'යම් සේ මහණෙනි, මුළු දවසක් රත්කල යකඩ කටාහයකට යම්කිසි කෙනෙක් වතුර බිංදු දෙකක් තුනක් උඩ සිට දානවා. මහණෙනි ඒ වතුර බිංදු වැටීම හෙමින්. නමුත් ඒක විසලී යාම ඊට වඩා ඤාණිකයි. ටිකකට හිතන්න උඩ ඉඳල වතුර බිංදු දෙක තුනක් දානවා. ඒ වතුර බිංදු වැටෙන වේගය ඒක දිහා බලන් හිටියොත් ඒක පිවිවෙනවා පේන්නෙ නැහැ. කොයි තරම් ඤාණිකවද කියලා මේ උපමාවට සරිලන උපමාවක් අපට කියන්න බැහැ. දවසක් රත් වෙච්ච යකඩ තලියකට වතුර බිංදු උඩින් දාන කොට හෙමින් බිංදුව වැටෙන්නෙ. වැටෙනවත් එකක්ම පිළිස්සෙනවා.

අන්න ඒකයි. ඒකෙ හැංගිලා තියෙන්නෙ මනසත් ධර්මයනුත්. නමුත් ඒක පවා යෝගාවචරයා යම් අවස්ථාවක අවබෝධ කර ගත්තොත් යෝනිසෝ මනසිකාරය ඉතාම ශීඝ්‍රයෙන් යෙදීමෙන් ඔන්න වැටෙනවා ආයතන උපදින හැටි. මේ දෙක එකතු වෙන හැටි. විඤ්ඤාණය හටගන්න හැටි. විඤ්ඤාණය හට ගැනීම දැකීම තමයි පටිච්ච සමුප්පාදය දැකීම. 'වක්ඛංච පටිච්ච රූපෙව උප්පස්සති වක්ඛු විඤ්ඤාණං' මතක් කර ගන්න 'පටිච්ච උප්පස්සති' ඇසත් රූපයනුත් නිසා වක්ඛු විඤ්ඤාණය උපදිනවා. බුදුහාමුදුරුවෝ දේශනා කළා විඤ්ඤාණය මායාවක් කියලා. ඒකෙනෙ කිව්වෙ 'මජ්ඣෙ මනනා න ලිප්පති'. යො උභතෙන විදිත්වාන' කොන් දෙක හරියට තේරුම් අරගෙන මැද නොඇලෙන්නෙ මොකද? ප්‍රඥාව තියනවා. තේරුම් ගත්ත

විඤ්ඤාණ මායාව. අපි කොතෙකුත් කියල තියනවා මැජික් එකක් - විජ්ජාවක් - ඇතුළෙ ඉඳල දැක්කොත් මැජික් එක නැති වෙනවානෙ. අන්න ඒ අවස්ථාවෙ තමයි ඒක සිද්ධ වෙන්නෙ. කොහොමද අන්න ඒ අවස්ථාවේ යෝනිසෝමනසිකාරය - අර ප්‍රඥාවේ බීජය - ප්‍රඥාවක් හැටියටම ඵලදෙනවා. ප්‍රඥාව තුළ විඤ්ඤාණයට තැනක් නැහැ.

ඒකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාලේ 'පඤ්ඤා භාවෙනබ්බා විඤ්ඤාණං පරිඤ්ඤායාං'¹⁷ කියල. විඤ්ඤාණයත් ප්‍රඥාවත් අතර වෙනස දක්වන්නේ එහෙමයි. විඤ්ඤාණය හරියට පිරිසිදු දෑනගන්නට ඕන. පිරිසිදු දෑන ගන්න නම් 'පඤ්ඤා භාවෙනබ්බා' ප්‍රඥාව වැඩිය යුතුයි. ප්‍රඥාව ඉහළටම වැඩු අවස්ථාවේ විඤ්ඤාණයේ හොරේ අහුවෙනවා. අහුවෙන්නේ අන්න අර විදිටයි. ආයතනයන් හටගන්නවා එතන එතනම දකිනවා. ආයතනයන් හටගැනීම දකිනවාත් එක්කම නිරෝධය ඉබේටම සිහිවෙලා ඉවරයි - හටගන්න දෙයක් නිරුද්ධ වෙන බව. ඒ නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කළා කියන්නේ ඒකයි. ඒ වෙලාවෙ අන්න ශාන්ත ප්‍රණීත නිවන 'එතං සන්තං එතං පණීතං' කතාව කිවුවෙ ඒකයි. හුගක් දේවල් ඉක්මනට කිව්වා. පින්වතුන් මේවා හරියට ධාරණය කර ගන්න නම්, ඊළඟට අපි තව ටිකක් කියනවා ඔතන ඉඳලා.

ඊළඟට එන ප්‍රශ්නය, දැන් අපි කිව්වානේ ධම්මාරමමණය ගැන. අපි කිව්වනේ යෝගාවචරයාට ඒක නැතිවම බැහැ කියලා. නමුත් පොත පතේ හොඳට සඳහන් වෙනවා ඉතාමත්ම වටිනා සූත්‍රයක් තියනවා ඒක විග්‍රහ කිරීමේදී අලගද්දුපම සූත්‍රය¹⁸ කියලා. ඒකෙදි බුදුරජාණන් වහන්සේ පහුරේ උපමාව දීල තියනවා. 'කුලලුපමං වො භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසිසාමි' බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා මම මේ මුලුමහත් සද්ධම්මයම පහුරකට උපමා කරනව කියලා. ඒක මේ විදියටයි සඳහන් වෙන්නෙ. යම් කෙනෙක් දීඪි මාගීයක යන කොට දිය කඩක් හමු වෙනවා. නැවක් නැහැ, පාලමක් නැහැ. කරන්න දෙයක් නැති නිසා අරහෙන් මෙහෙන් ගස් වලින් අතු ටිකක් එකතු කරලා වැල් වලින් බැඳලා ඒකත් උපකාර කරගෙන අනිත් පයින් පහුරක් හදාගෙන එහා පැත්තට යනවා. එහා පැත්තට ගියාට පස්සෙ පහුරෙන් වැඩක් නැහැ ඒක පා කරල හරිනවා. 'කුලලුපමො මයා භික්ඛවෙ ධම්මො

දෙසිනො නිෂ්පර්ණස්ථය නො ගහණස්ථය' මේ ධර්මය දේශනා කළේ හුදෙක් එතරවීම සඳහායි. කර ගහගෙන යාම ග්‍රහණය කිරීම සඳහා නොවේ කියලා දේශනා කරනවා. ඒ එක පැත්තකින් කියාපු එක. ඒ එක්කම කියනවා ඒ උපමාව හරියට දන්නව නම් 'ආජානනෙහි ධම්මාපි වො පහාතඛ්ඛා, පගෙව අධම්මා' මේ මං කියාපු උපමාව හරියට තේරුම් ගන්න නම් ධර්මයනුත් අත හරින්න ඕන අධර්මයන් ගැන කවර කථාද?

ඒක කෙටියෙන් තේරුම් ගන්න තව උපමාවක් කියනවා නම් මේ පින්වතුන්ට විස්තර කරල දීල තියනවා කලින් 'රථවිනිත' සූත්‍රයේ¹⁹ තියන රථ හතේ උපමාව. දැන් මේ කාලේ සහාය දිවීම වගේ උපමාවක්. ඒකෙදි කියවෙන්නෙ හදිසි ගමනක් යන්න කොසොල් රජ්ජුරුවෝ සැවැත් නුවර සිට සාකේත නුවරට යන්න. ඒ කාලේ අඟවයින්නට වෙහෙස නිසා අඟවරථ හතක් සූදානම් කරල තියනවා. පළමු රථයෙන් ගියා. අඟවයින්නට වෙහෙස නිසා ඒකෙන් අනික් එකට මාරුවුණා. දෙකෙන් තුන්වෙනි එකට, තුනෙන් හතරට, හතරෙන් පස්වෙනි රථයට ඔහොම ගිහිල්ල හත්වෙනි රථයෙන් ගිහිල්ලා බැහැලයි සාකේත නුවරට යන්නේ. ඒකට දෙන උපමා ටික විසුද්ධි හත. සීල විසුද්ධිය හුදෙක් දිට්ඨිවිසුද්ධිය සඳහා, දිට්ඨිවිසුද්ධිය හුදෙක් චිතත විසුද්ධිය සඳහා, ඔය විදියට විසුද්ධි පරම්පරාවක් දක්වලා අවසාන විසුද්ධිය තමයි ඤාණදස්සන විසුද්ධිය. ඤාණදස්සන විසුද්ධියත් අත හරිනවා. මොකද, නිවන හඳුන්වන්නේ අනුපාදා පරිනිබ්බානය නමින් කිසිවක් අල්ලා නොගන්න නිවන. මහ පුදුමයි කිසිම ධර්මයක නැහැ එහෙම එකක්. අතහැරීම තමයි නිවන.

අපි ඒ ටික පෙන්න්නයි අපේ දේශනාවල පොත්වල වචන දෙකක් මතු කරල පෙන්නුවේ මේ ධර්මය වචන දෙකකින් දැක්වූවා. ප්‍රායෝගික සාපේක්ෂක. ප්‍රායෝගික නිසා ප්‍රයෝජනයට ගන්නවා සාපේක්ෂක නිසා අතහරිනවා. එකක් එකක් සඳහා පමණයි. දැන් ආයින් මට කියන්න වෙනවා අලුත් උපමාවක්, මේ පින්වතුන් අහල නැති විදියේ උපමාවක් වෙන්න පුළුවන්. මගේ වචනවල අඩුපාඩුවක් තියනවා නම් කියන්න. දැන් සහාය දිවීම කියල එකක් තියනවා. කඩින්

කඩ ධාවකයෙක් දුවනවා. සභාය දිවිම් පිල් දෙකක් තියනවා කියලා හිතාගන්න - මාර පිලයි බුද්ධ පිලයි. මාර පිලේ කවුද දුවන්නේ කියලා අපි බලන්නේ නැහැ. බුද්ධ පිලේ ධාවකයන් හතර දෙනෙක් දුවනවා. ක්‍රීඩකයින් හතර දෙනෙක්. මේ විදියේ සභාය දිවීමකදී යම් කිසි උපකරණයක් උපකාර වෙනව. යෂ්ටිය කියලා කියන්නේ. මේ යෂ්ටිය යන්න ඕන දිනුම් කණුව දක්වා. එතකොටයි ඒ පිල දිනන්නේ. හිතාගන්න පළමුවෙනි ධාවකයා දුවනවා. ජීවිත පරිත්‍යාගයෙන් දුවනවා. හතිදාගෙන දුවනවා. දුවල දුවල ගිහිල්ලා දෙවැන්නට අර යෂ්ටිය දෙනවත් එක්කම මැරිල වැටෙනවා. දෙවැන්න බලන්නේ නැහැ අරය මැරුණද කියලා. ඒක අරගෙන මුළුවෙරදාල දුවගෙන දුවගෙන ගිහිල්ල තුන් වෙනියට යෂ්ටිය දෙනවා. දෙනවත් එක්කම දෙවෙනියත් මැරිල වැටෙනවා. ඊළඟට තුන් වැන්නා ඒක අරගෙන දුවල දුවල ගිහිල්ල හතර වෙනියට දෙනවා. හතර වෙනියට දෙනවත් එක්කම අරයත් මැරිල වැටෙනවා. හතර වෙනියත් ඒක අරගෙන දිනුම් කණුව ළඟට ගිහිල්ලා දිනුම් කණුවට යම්තම් යෂ්ටිය දෙනවත් එක්කම එයත් මැරිල වැටෙනවා. කාටද තැග්ග? කවුද දිනුවේ? යෂ්ටියද? කවුද දිනුවේ? තැග්ග ගන්න කෙනෙක් නැහැ. නිවනත් එහෙමයි කියලා හිතාගන්න. කාටත් තියෙන්නේ ආත්ම අනාත්ම ප්‍රශ්නයෙන, කවුද නිවන් දකින්නේ? ඔය ටික බුදුරජාණන් වහන්සේ ලස්සනට කියනවා. මට උවෙස්දවාදියෙක් කියලා චෝදනා කරනවා²⁰ මේ බමුණෝ. අපිටත් එහෙම කියනවා. අපි දේශනා කරන ධර්මය ගැන. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ උවෙස්දවාදියෙක් කියලා දක්වන දෝෂදර්ශනයට පිළිතුරු දෙන්නේ මෙහෙමයි. 'එදත් මම පෙන්නුවේ දුකක් සහ දුකේ නිරෝධයක් පමණයි. 'දුකීමෙව උප්පජ්ජමානං උප්පජ්ජති දුකං නිරුජ්ජධමානං නිරුජ්ජධති'²¹.

උපදින්නේ දුකක්ම උපදී. නිරුද්ධ වන්නේ දුකක්ම නිරුද්ධ වේ. පුද්ගල කථාවක් මොකුත්ම නැහැ. එහෙම නම් අඩන්න දෙයක් නැහැ කියලා අපි කියන්නේ. එතකොට එහෙම අඩන්නේ නොදැනීම නිසා උපදින්නේත් දුකක්. එදත් ප්‍රකාශ කළේ අදත් ප්‍රකාශ කරන්නේ දුකක් හා එහි නිරෝධයක් පමණයි. ඒක නිසා උවෙස්දවාදී චෝදනාවකට ඉඩ නැහැ කියන එකයි බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නල දුන්නේ. දැනට හිතා ගන්න මේ කියාපු ටික ආශ්‍රයෙන් මේ වන්දනා ගමන ආවා නම්

මේ වන්දනා ගමනේ සිද්ධස්ථානය තමයි මනස. එහෙම කිව්වට මොකද අර කියාපු හයෙන්ම පුළුවන් නිවන් දකින්න. ඒකනෙ අපි කිව්වෙ දිව අගන් තියනව කියල නිවන. හරියට මනසිකාරය යෙදුවොත් යෝගාවචරයා. අතීත කතාන්තර සමහරවිට ඇත්ත වෙන්න පුළුවන් තරමක් දුරට හරි - අටුවාවල අනිශයෝක්ති නිබ්බන්ත - අතීතයේ මුලු රැයක් කුසගින්නෙ ඉඳල අනුරාධපුර මිහින්තලා ආදී තැන්වල උදෑසන කැඳ වළඳන අවස්ථාවේ රහත් නොවුන ආසනයක් නැතෙයි කියනව අර ආහාර ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂාව ආදියෙන්. ඒක නිරතුරුව වඩල ඉතින් අර රහස අල්ල ගත්තු තැන කෙලින්ම එන්නෙ මනසට. අන්තිමටම එන්නේ මනසයි. ඉන්ද්‍රියයන් ගෙන් එකතු වෙලා ගිහිල්ලා මනසයි ධර්මයි. එතෙන්දි තමයි විද්ධිතාව සම්පූර්ණ වෙන්නේ. ඒ ටිකේ රහස අනුවුනා නම් විඤ්ඤාණ මායාව එතනම ඉවරයි. ඊළඟට ප්‍රඥාව සම්පූර්ණයි. ගමන අවසානයයි. බුදුපිල දිනුවා. මාර පිල පරාදයි.

දැන් මේ පින්වතුන් ඔය කියාපු ටික ආශ්‍රයෙන් බුදුපිල දිනවන්න. රහත් වෙලා කොහෙවත් යනවා කියලා ඔය සියදෝරිස් නිවනක් බලාපොරොත්තු වෙන්න එපා. බුදු පිල දිනවන්න උත්සාහ කරන්න. අර මැරිව්ව ක්‍රීඩකයෝ ගැන හිතලා. ඔන්න එතකොට සතර මඟ සතර එලය. අර හතර දෙනා කවුද කියල හඳුනාගන්න උත්සාහ කරන්න. මේ දේශනය මෙයින් අවසන් කරන්න බලාපොරොත්තු වෙනවා. මෙතෙක් පැවැත්වූ දේශනා අතරින් මට හිතෙන හැටියට ප්‍රායෝගික පැත්තට එල්ල කරල කළ දේශනාවක්. මේකෙ අඩුපාඩු තියනවා නම්, භාෂා ව්‍යවහාරයේ හරි පොඩි පොඩි අඩුපාඩුකම්, සමාධිය හේතය කරන්න. උපරිම ප්‍රයෝජනය ගන්න. මේ ධර්ම ශ්‍රවණය කළ පින්වතුන්ට අපි පින් අනුමෝදන් කරනවා. පළමුවෙන්ම මේ පින්වතුන්ට මේ ධර්ම ශ්‍රවණ ආනිශංසය ඇතදී ලැබෙන එකක් නොවේ. අද අදම නිවන් සැප අත්පත් කර ගැනීමට හේතු වාසනා වේවා කියල ප්‍රාර්ථනා කරනවා. අවිච්ඡේ සිට අකතිටා දක්වා යම්තාක් සත්ත්ව කෙනෙක් ධර්ම දේශනාමය ධර්ම ශ්‍රවණමය කුසලය අනුමෝදන් වීමට කැමති නම් මේ කියාපු කම්පාන දේශනාව උපකාර කරගෙන උපනිශ්‍රය කරගෙන ප්‍රාර්ථනීය බෝධියකින් උතුම් අමා මහ නිවනින් සැනසෙත්වා කියල ප්‍රාර්ථනා කරමින් මේ ගාථා කියන්න.

එතනාවතා ව අමෙහි.....

පාදක සටහන්

1. ද්වයතානුපසංහතා සූත්‍රය, සූතන නිපාත, - 230 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.25)
2. බ්‍රහ්මචාර සූත්‍රය, දීඝ නිකාය - 1-72 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.7)
3. මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -1-280 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
4. මජ්ඣිම සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -4-186 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.21)
5. දුතිය ද්වය සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -4-148 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
6. ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -3-616 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.12)
7. පදුම පුඤ්ඤ සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -1-364 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.13)
8. ඉන්ද්‍රිය භාවනා සූත්‍රයෙහි එන උපමාව:

“යම්මසේ ආනන්ද, මඳක් නැඹුරු කළ පියුම් පතෙහි දියබිඳු පෙරළේද, පිහිටා නොසිටීද, එසේම ආනන්ද යම් කෙනකුට මෙසේ ශීඝ්‍රයෙන්, මෙසේ ඉක්මණින්, මෙසේ පහසුවෙන් උපන් මනාපය, උපන් අමනාපය, උපන් මනාපාමනාපය නිරුද්ධ වේද, උපේක්ෂාව පිහිටා සිටීද, ආනන්ද, මේ ආර්ය විනයෙහි නැහැයෙන් දහයුතු ගඳ සුවඳ පිළිබඳව මෙය අනුත්තර ඉන්ද්‍රිය භාවනාව යයි කියනු ලැබේ.”

9. පාරාසරිය ථෙරගාථා, ථෙරගාථා - 190 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.28)
10. නාළක සූත්‍රය, සූතන නිපාතය, -222 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.25)
11. බ්‍රහ්මායු සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -2-584 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.11)
12. ආහාර සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -2-20 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.14)
13. උද්දක සූත්‍රය - සංයුත්ත නිකාය -4-178 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.16)
14. කිංමුලක සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -5-344 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.22)
15. යමක වග්ග, ධම්මපද ගා, 1, 2 බු.නි. -1-26 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.24)
16. සොණ සූත්‍රය, අංගුත්තර නිකාය -4-152 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.21)
17. මහාවෙදලල සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -1-686 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
18. අලගඤ්ඤපම සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -1-338 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
19. රථවිනීත සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය - 1-368 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
20. අලගඤ්ඤපම සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකාය -1-342 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.10)
21. කඪ්ඨාන ගොත්ත සූත්‍රය, සංයුත්ත නිකාය -2-28 පිට (බු.ජ.ත්‍රි.14)

කතු හිමියන්ගේ ඉංග්‍රීසි කෘති

- * 1. Concept and Reality in Early Buddhist Thought (1971)
- do - D. G. M. B. Edition (2012)
- * 2. Samyutta Nikaya - An Anthology, Part II - Wheel No, 183/185 - (1972)
- do - D. G. M. B. Edition (2009)
- * 3. Ideal Solitude - Wheel No, 188 - (1973)
- * 4. The Magic of the Mind - (1974)
- do - D. G. M. B. Edition (2007)
- 5. Towards Calm and Insight - (1991)
- do - D. G. M. B. Edition (1998)
- 6. From Topsy-turvydom to Wisdom - Volume I - (2003)
- 7. From Topsy-turvydom to Wisdom - Volume II - (2012)
- 8. Seeing Through (1999)
- 9. Towards A Better World (2000)
- 10. Nibbana - The Mind Stilled - Volume I - (2003)
- 11. Nibbana - The Mind Stilled - Volume II - (2005)
- 12. Nibbana - The Mind Stilled - Volume III - (2005)
- 13. Nibbana - The Mind Stilled - Volume IV - (2006)
- 14. Nibbana - The Mind Stilled - Volume V - (2007)
- 15. Nibbana - The Mind Stilled - Volume VI - (2010)
- 16. Nibbana - The Mind Stilled - Volume VII - (2012)
- 17. Nibbana - The Mind Stilled - Library Edition - (2015)
- 18. Nibbana and The Fire Simile (2010)
- 19. 'A Majestic Tree of Merit' (2012)
- 20. The End of the World in Buddhist Perspective (2014)

* Buddhist Publication Society, P.O. Box, 61, Kandy
 බෞද්ධ ඉන්ද්‍රිය ප්‍රකාශන සමිතිය, කැ.පෙ. 61, මහනුවර

නැවත මුද්‍රණය කරවීම පිළිබඳ විමසීම්
අනුර රූපසිංහ මහතා
 අංක: 27, කොළඹ විදිය, මහනුවර.
 දුරකථනය: 081-2232376